

హంసవింశతి.

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుఁడు.

PUBLISHED BY
K G MURTHY.
FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI.
MASULIPATAM.

సర్వస్వామ్యముఁడు
మచిలీపట్టణము,
శృంగారకావ్య గ్రంథమండలివారివి.

కాగితపువ్వు 12-1-47

,, 12-3-44 Vol. I.

,, 12-3-45 Vol. II.

పదిమాసముల కెక్కుడుగ, మేమొనరించుచుండిన భగీరథవ్రతముంబు, భగవతియగు వాగ్దేవతానుగ్రహంబున ఫలించి, యమరాపగా కల్లోలభోరణీమాధురలఁజవికిందెచ్చు నయ్యల రాజుకవి దేవేంద్రుని కావ్యామృతప్రవాహం బాంధ్రసారస్వతేయుల నోలలాడించెడి శుభావసరంబు లభించినది.

ఇంతవరకు నొకటి రెండుసార్లు ముద్రితమయ్యి, నీ మహామహుని రచనఁ సమగ్రముగ సుసంస్కృతమై లభింపమి, తీరని లోటుగా నెంతయోకాల మాంధ్రవాఙ్మయ వినోదుల కారాటము కలిగించుచుండుట తలంచుకొనినకొలది, నాదొసగును నివారింప మాచేతనై నవట్టుకు, వ్యగ్రోత్సాహముతో సన్నద్ధులమై శక్తివంచనలేక, తలపెట్టినదానిని మాచేతనై నెంతవర కేలోపము కలుగకుండ నిర్వహింపజాలితిమని రసజ్ఞ పారకమండలి కెరుకపఱచుకొనుచున్నారము. మండలాంతరముల, మారుమూలలదాగియున్న ప్రతులందలి పారభేదములారసి చూచికొని జత గూర్చుకొన్న, మాప్రతిని చెన్నపురి ప్రాచ్య లిఖితపుస్తక భాండాగారము నందలి ప్రతులతో సరిచూపించి, యటులఁ బరిష్కృతమైన, దానినే ముద్రింపఁదొరికొంటిమి.

ఆంధ్రవారపత్రికా సంపాదకులును, సిద్ధ సారస్వతులునగు తిరుమల వేంకట రంగాచార్య శిరోమణులు, మాకు వెనుకటి యటులంబలె నెంతయూ సాయపడి, చెన్నపురి పుస్తకభాండాగారమునందుగల

వీనిసాహాయ్యమున, మరల గ్రంథమును సంశోధించి, పారభేదంబుల సూచించి, మిగిలి పోయిన పద్యములఁజేర్చి, మాతృకను సిద్ధపఱచి, మాయుద్యమంబున కన్నివిధముల చేదోడు వాదోడై ప్రోత్సహించిరని, యా సామ్యమూర్తికి కృతజ్ఞతతో నమోవాకము లని వారి దీక్షాప్రశస్తి నిట నుగ్గడింతుము.

ఆంధ్రసారస్వత ప్రచారమునకుగా నించు మించుగ నధునాతనులలోఁ బ్రథమగణనీయుఁడగు బొన్నుపండితుఁడు తన నిఘంటువునందుదాహరించిన హంసవింశతి పాఠముల నన్నింటిని మేముంగీకరించి, గ్రంథముత్తమోత్తమమైనదని యాతఁడిచ్చిన యభిప్రాయముతో మేము పూర్ణముగ నేకీభవించుచు— పారక మండలికూడ, తఱచి చూచి యటులనే నొనరించుగాత యని యాచించెదము.

తెలుఁగునాటను జీవనమొనరించు నాయా జాతుల వృత్తులఁ దెలియఁజేయు పారిభాషిక పదనముదాయం బంతయూ వీనమేని పొలు పోసీయక సమకూర్పంగలిగిన కార్యదీక్షయే మా యీ వ్యవసాయంబున విజయతారయై ధన్యులఁజేసినది.

ఇక నుత్సాహ పారవశ్యాందోళితులగు భావుకులు, నయ్యలరాజువాని తియ్యని కవితాకన్నియ నుడుల గిలిగింతలతో రసదేవిని సమ్యాటములకు సోలించి - కావ్యాలాపన లందలి మేలెంచి కృతకృత్యులయ్యెదరుగాక.

హంసవింశతికిఁ దరువాత ప్రయాగ కామేశ్వరకవి విరచితమగు 'గోపాల లీలాసుధాల

తొలికూర్పు.
కార్తీకం, ౧౯౩౮
వేయి ప్రతులు.

ముద్రణము.
రామా ఆర్ట్స్ ప్రెస్,
మచిలీపట్టణము.

హరి' యను శృంగార ప్రబంధమును బ్రకటింపఁ దలఁచితిమి. ఆ మహాకవిని గూర్చి యాంధ్ర కవుల చరిత్రమునందు, స్వర్ణీయ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగా రిటుల వ్రాసి యున్నారు.

‘ఇతఁడు గోపాల లీలాసుధాలహరి యను మూఁడశ్వాసములప్రబంధమును రచించి రామ భీర్థస్వామి కంఠితము చేసెను. ఈకవి విశాఖ పట్టణమండలపువాడు. వైదిక బ్రాహ్మణుఁడు, కాశికగోత్రుఁడు; నారసింహ పోతుఁడు, నర్వేశ్వర పుత్రుఁడు. ఇతఁడు నూరుసంవత్సరముల క్రిందట నుండినవాఁడు. కవిత్వము మంచిదేయైనను శృంగారవర్ణనము నితఁడు మిక్కిలి పచ్చిగాఁ జేసియున్నాఁడు.’

ఈ ప్రశంసను బట్టిచూచిన, ప్రయాగకామేశ్వర లాక్షణికుఁడై నిర్దుష్టమగు మధురకవితఁ జెప్ప వలంతునియు, నాతిని గ్రంథమునందు శృంగారవర్ణనము లతివేలములుగ నొనర్పంబడినవనియు నాపండితుఁ డభిప్రాయపడి నటులఁ దెల్పమగుచున్నది. పంతులుగారు, కావ్యకన్యక కచకుచాద్యాకార వైలక్షణ్య శోభల గురు తెలుఁగఁ దలఁచని సాత్విక నిర్గుణమూర్తి యగుటఁజేసి, కవి శృంగార వర్ణనమునకు దిగినభాగములఁ బ్రతులందు బరిశోధనావసరమునఁజూచినపుడెల్ల కంటగించుకొనుట యాయనకుఁ బరిపాటియాయెనని విజ్ఞానెఱింగినదే. ముద్దుపశనిఁగూర్చి వ్రాయుచు, ‘ఇది సంగీత సాహిత్య భరతశాస్త్రములలోఁ బ్రవీణురాలై నట్లు తానే చెప్పకొన్నది. దీని కవిత్వము నాతి కఠినమై మృదువుగానుండినదనుటకు సందేహములేదు, ... జారత్వమే కులవృత్తిగాఁగల వేశ్యయగుటచేత... శృంగార

రసమునువేర సంభోగాది వర్ణనములను పుస్తకమునిండ మిక్కిలి పచ్చిగాఁజేసినది’ అనియు, పుస్తత గ్రంథమును, కవిత్వమును గూర్చి ‘ఈతనికవిత్వము మొత్తముమీద ఫౌఢమై రసనంతమైనదిగానున్నది... అయినను పుస్తకమునింక, అంకుపోయి బొంకాడి తప్పించుకొన్న యుపాయములే వర్ణింపఁబడి యుండుటచేత నిది దుగ్గీతిబోధకమై నీతిపరులకుఁ బఠనయోగ్యము కానిదయియున్నది’ అని యిటుల నుడివియున్నారు. కావ్యములందలిసీత కవి, రచనావసరములఁ బాటించు రసనియమము, విమర్శకునికన్న రసజ్ఞుఁడే యెఱుంగదగినవాఁడగుటవలన, నాయాకృతుల నజరామర వ్యాప్తియే, వారల కావ్యప్రతిభ దీరిచిన యకాచిత్యంబు కదాహరణంబని నుడివిన చాలును. ఇళాదేవీయంబును, మామండలి ప్రధమంబుననే బ్రకటించినదిగదా; యిప్పుడు, హంసవింశతి, యికమీఁద గోపాలలీలా సుధాలహరి ప్రకటితముకానున్నదన, యే మారని మాయత్నంబులందైన కార్యగౌరవంబు సభ్యులకుఁ దెల్లమగును. గోపాలలీలా సుధాలహరి, మామండలి ప్రచురణము లన్నిటి వలెనే శుద్ధప్రతిగా, సమగ్రముగ ముద్రణమునందుకొన సిద్ధమగుచున్నది. మాయభిప్రాయంబుననది, రాధకాసాంత్యనంబున కెనవచ్చు కవిత్వసంపదలతో నొప్పచున్న సత్రపు బంధమై, సారస్వతాభిమానులందఱి కరంబుల నలంకరింపఁదగిన యర్హతకుఁ జాలినదై యున్నదనియు, దానినచిరంబున మామండలి సభ్యుల కందజేయగలమనియు విన్నవించుము.

కే. జీ. మూర్తి,
శ్లోకస్థాపకుఁడు.

వరాహ మిహిరాచార్యుడు, పారంపర్యం గా, ఆచార్యమండలికి తాత్వికముగా అభిజ్ఞాతమైన ప్రజనన మూలాధారసూత్రాన్నే ఛందోనియమచరణాన కావ్యఫలదాయనిగా ప్రశంసకు తెచ్చుకున్నాడు. స్త్రీయో మేధ్యాస్తు సర్వతః - పవిత్రతను స్త్రీ అయి అవతరింపచేయడానికి ఋషులు ఆభిజాత్య దోహద విధానాలలో ఉపాదులు ఏలా కల్పించినారా,

సోమః ప్రథమో వివిదే గంధర్వో వివిద ఉత్తరః తృతీయో అగ్నిష్టో పతిః...

సోమోదద ద్గంధర్వాయ గంధర్వోదద దగ్ధయే రయంచ పుత్రాం శ్చాదా దగ్ని రమహ్య మథోఽమామ్...

(ఋగ్వేదం 10-85; 40-41)

'బ్రాహ్మణాః పాదతోమేధ్యా
గావో మేధ్యాశ్చపృష్ఠతః
అజాశ్చ ముఖతోమేధ్యాః
స్త్రీయో మేధ్యాస్తు సర్వతః. 1

- ప్రాకృత మాయా జాలకాంతరాల్లో ప్రణయకల్లోల విభ్రమాన శోషిల్లనీయకుండా వైదిక-చైతన్య ధీరుడైన ఆదికవి కూడా, ఆడుపులుగుకు జరిగిన అపరాధానికి శోకమై పోతలపెట్టిన శోకా శ్రోశంలో మాతృదేవి అయిన నారీమూర్తి ధర్మప్రతినిర్వహణదీక్షా ప్రశంసగా మంగళాభివాదం పొంగి పోయింది. భగవత్పాదుల శివానంద - సౌందర్యలహరీ మాలికలలో తొలిపంకజ శోరకమైనది - ఈ పరమార్థాధిగమనమే.

1 బ్రాహ్మణాః పాదయోర్మేధ్యాః
పవిత్రాః బ్రాహ్మణానాం పాదగ్రహణం
సరైః కర్తుం యుజ్యత ఇత్యర్థః....యోషితః
తు సర్వతః సర్వేష్వంగేషు స్పర్శాలింగ నాధర
పానాదిష్విత్సర్థః మేధ్యాః పవిత్రాః

తథా చౌశాసనీ స్మృతిః - గౌర్మేధ్యా
పృష్ఠే పురస్తాదజాదయః స్త్రీయః సర్వతః
(3-17-19) బృహస్పతి రహ్యహ -

పాదాశుచీ బ్రాహ్మణానా మజాశ్వస్య
ముఖంశుచిః
గవాం పృష్ఠాని మేధ్యాని సర్వగాత్రాణి
యోషితామ్.

ఇతి 'శుచిర్నారీ పతివ్రతా' (4-84) ఇతి
యమ వచనానుసారేణ పతివ్రతానామేవ
సర్వాస్వవస్థాసు సర్వేషు చాంగేషు మేధ్యత్వం
సిద్ధ్యతి. - (క్షీతీశ చంద్రుని వివరణం).

ఈ అర్థమునే మిహిరుడు,
సోమస్తానా మదా చౌచం గంధర్వః
శిషి తాం గిరామ్
పాపకః సర్వమేధ్యత్వం తస్మాన్నిష్క-
సమాః స్త్రీయః

అని అనువదించాడు. సృష్టికి వన్నెలు
తేల్చే లావణ్యసామగ్రిని కళాముఖంగా అమ-
రించే సంధాతలు ముక్కాకలదీర్చి, ప్రజాపతి
నిర్మాణానికి ఒచ్చెములురానీకుండా, మానవు-
నికి ... వరప్రదానంగా అనుగ్రహించారని,
పూజ్యానురాగాన్ని అనుశాసించే స్మృతి
కారుడు, 'యత్రినార్యాస్తు పూజ్యంతే రమంతే
తత్రదేవతాః' అని హేచ్చరిక తెలుపు-
తున్నాడు...ఎంతటిదోషమైనా, తామరపాకు
మీద తొణికిసలాడే నీటి ముత్తైమంతగానన్నా
అంటి పట్టుకోలేదని నిదేశించు తున్నాడు,
వివరణగా. 2

ఉపదేశమేమంటే 'జయేధరిత్ర్యాః పుర-
హ్మేవసారం, పురే గృహం. సద్మని చైకదేశః,
తత్రాపి శయ్యా, శయనే వరాస్త్రీ, రతోన్వి-
జ్వలా రాజ్యసుఖస్యసారః' ఇలా అంగీకరించ-
వలసింది. 3. ధర్మావిరుద్ధమైన మార్గమున
తృతీయ పురుషార్థాన్ని భజించడానికి, ఆ
వ్యాపారప్రవర్తకుడుగా భగవానుడే గీతా
వాక్యంగా సంసారాన్ని ఆపహించుతున్నాడు. 4

కాని, పూర్వపక్షగర్జనలున్నూ లేకపోతేదు,
'నవాస్త్రీణాని సఖ్యాని సంతి సాలావృకాణాం
హృదయాన్యేతా...' అనురాగామృతప్రదా-
నం...అర్హ - అధికారులకు చేయడానికి...
కట్టుబాటులను అతిక్రమించే స్వచ్ఛందవదా-
న్యత రూపమోహినులకు ప్రకృతిగా, పద్మ

సంభవుడు ప్రసాదించడమే పురుషర్షభుడి
స్వార్థమర్యాదకు లాఘవం. చంచలదృష్టుల
చాంచల్యానికి ... వాగురాబద్ధుడుగా లోగి
పోయే గృహస్థు ... ఆచాంచల్యము ... తన
విలాసవల్లరికే దోహదనీవ చేయవలెననే...
అనౌదార్యఅనుశాసనవిధులలో...అనేకంగా
అరికట్టడానికి పూనుకునే ప్రయత్నాలను తిరగ-
దోసి. పరాజయ ముద్ర చిహ్నం చడమే...
విధాతకు ... స్వధర్మనిర్వహణలో చేదోడు
గా అమ్ములపడనుతో తరితీపులూరించే రమా-
కుమారుడి ..ధర్మవిజయలాంఛనః. కళ్లులేడి
సల పోలికగా తొణికి కామినుల వాలు
చూపుల చలువనీడల్లో కామాగమ-వాలభ్య
సిద్ధికి గురుకులవాసపు కాకలదీరే...శాస్త్ర
వేత్త ఋషుల సూక్తిప్రబల్యంతో...స్వచార
రక్షణోపాయాలు వెదుకుతున్నాడు. గుహ్యం
...గుహ్యతమ...మనేప్రస్తావనతో శంకరుడు
వామార్థానికి అర్థవాదప్రశస్తితో ఉపదేశించే
పాతివ్రత్యపుణ్యఫలం...లాభాలూ ఒకమూల
ఉంటూనేఉండగా...అవి ఏమీ పనిచేయ
నందువల్ల...పాతిత్యాన్ని...స్వయం వరించే
కులపాలికల మనమ పోకడలను ... అన్వర్థ
హేతు - యోజనతో ... కూలంకష విభాగ
పరిగణనముచేసి...ఎందుకు చెడిపోవడం కలు-
గుతుంది . ఎవరు, చెడిపోయేవాళ్లకు, ఆసలా

2 ఆపస్తంబుడు (2-3) పరాశరుడు
(7-2, 3) మనువు (9-26, 28).

3 'నగృహం గృహమిత్యాహుర్మహిణీ
గృహముచ్యతే' (మహాభారతం (12-144-6)
'జాయాదేస్తమ్')ఋగ్వేదం 31-53-4)

4 ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామో అస్మి
భరితర్షభ !

అవుతారు...అనేవి, లోకంలో తపోదృష్టిని
...సంగ్రహించుకున్నవి...దొసగుల- వల్లిగా
... అధ్యాయరూపం యిచ్చి ... అభిజ్ఞానం
కలిగించుతున్నాడు:

సవ్యాధీర్ష్యాభు కువ్యక్తి ధనహీన ప్రవాసినామ్
స్త్రియో యాత్రాది సంరక్తాస్తాశ్చసాధ్యాః
ప్రకీర్తితాః

రజకీ మాలినీ ధాత్రీ యోగినీ ప్రతివేశినీ
సఖీ గోపాలికా చేతీ నాపితీ దూతీకా మతాః

ప్రతిపద మదనప్రదీపః కైతైః మృదువచనైః
యువతీ తయాభిధేయా కుసుమశరరుజావిశీర్ణ
ధైర్యా దుఃఖమనుయాస్యతి యైః సుతేవ
దూతీమ్ః -

వాత్సల్యమునుడి అడుగుజాలలో నడచిన
భిక్షు పద్మశ్రీ నిబంధన భాగంలో...లోపా
లను... సర్ది చెప్పకుని... కామారోగ్యం...
కామినీలోల విలోకనాలలో తనవైపునకు మర
లించుకోదలచే... మానవుడి అబ్బకహృద
యాకోశం ప్రతిస్పందిస్తూన్నది. విక్రమా
ర్కుడి సోదరునిలాగు అనుభవంపారం చూచి
.. ఆమీద దాన్ని గర్వించడానికి తలకొనే
యోగులు... అందరూ అయితే... లోక
ప్రసారం చట్టుబడిపోతుందికాబట్టి... అంద
నీయని గిక్కిరింపుతో... స్త్రీ...పురుషుడికి
...ఎప్పుడూ అందుబాటుతూనే ఉంటుంది.
కాపటికలని...ఉత్క్రేశంతో యీసడించు
...మానవహృదయమే,

కామినీ ప్రథమ, యావనాన్వితాం
మందవల్లు మృదువీడిత స్వనామ్
ఉత్తస్సం సమవలంబ్య యారతిః
సా నధాత్మభవనేతి మేమతిః - అని అట్టులు
చాచుతుంది.

౨

స్త్రీ హృదయదౌర్బల్య ప్రచారకంగా...
స్వీయకవితాప్రాగల్భ్యాన్ని దుర్వినియోగం
చేయడం, పుణ్యానికా...పురుషార్థానికా?

మోక్షప్రాప్తికి సాధనపరంపరను నిర్మించు
కుంటూ, ఐహికంగా గీతాలాపాలు సేకరించే
యశోవైభవ - సముపార్జనము, విశ్వశ్రేయో
రూపిగా హితవై నది కాని, ఏపుణ్యగాఢా
ప్రవచనమున్నూ వినబడనీయని ... ఈ అప
మార్గ గమనంవల్ల...కవి బావుకునేది ఏమిటి?
అనే సీరసఛాందస ఆశంకకు సమాధానవా
క్యాలు - గాఢేయుడికి అప్పచెల్లెలైన కావ్య
కన్య...స్వీయమనోమకూల జగతిలో. ఆత్మ
గతంగా శబలించే..చిత్రవర్ణ సందోహం...
భావుకుల భావనలో... కైవల్యచంద్రికల
విరిపూతలునించి... మోక్షవాసంతీ ఘుమ
ఘుమలకు...నందనవనీ రామణీయక - కోర
కామరత్నం సంఘటించుతుంది. కవి అయిన
వానిసాధనకు అదీస్పద్ధి. లోకం అనుమతించే
మెరమెచ్చుల మేరల్లోనే ఉండి...పురాణ -
పుణ్యాన్ని సూత్రమే గణించుకునే నియమానికి
లోగి.. కావ్యకన్య ముక్తి పొందగల్గొల్లో
విహారవారసత్వం కాదని నిరసించుకునే...
అలనగతి...ఆతనిలో రగులుకోదు. కావ్య
ఎధువు కట్టుబడిఉండే సీతివేరు... ఆబాల
నోచినవానికి అందిచ్చేఫలమువేరు: ఈ సంప్ర
దాయాన్ని గుర్తించుకోగల ప్రాజ్ఞుడే కావ్య
రసికుడౌతాడు: యుగాలనాటి ముదుసలి
అయిన ముక్తికాంతా స్వయంగాహాసంలో
ఉన్న సీరసబంధన-గారవం కన్న...స్వైరచారి
ణిగా...నోరూరించే కావ్యకన్య కే కీర్తదాసు
డౌతాడు.

చిలుక ... మానవులు దిద్దిన ఒరవడిలో పలుకుల తీయందము మెలిపి ... నిలువరించి సంతమాత్రాన...వరకీయకాబోతూ, స్వీయ నాగరత్వాన్ని ... కలలలో పులకరించనేర్చిన సరసురాలు ... కార్యాచరణాన్ని ఉజ్జగించి నిలిచిపోవడం...అది ఏటి ప్రోడతనం? మాట లోకటివై చి...యకావనం ధన్యంకానీయకుండా తెలవారించడానికి పూనుకున్నదనే సంగతి .. ప్రభావతికి తెలియదా? . హంసకూడా, ఆచార్యులలోనే ..ధర్మానుష్ఠానం చేస్తున్నదని ...హేమావతి గమనించలేకపోయిందా? — తెలియక కాదు, కాని,

—హేమావతి ..ఇరువది కథలలో నాయి కలలాగా పాపాచరణానికి అందెవేసుకొని గడి చేరిన దిటవరికాదు. అచుకూలుడై సకల సంపదలతో తులదూగించే నాయకునికి అను కూలగా...మచ్చలేని మనసుతో మెలగుతూ అత్తమామల కట్టడిలో ... గృహకార్యనిర్వహణలో తీరికలేక...అడుగు తప్పిడటానికి అవకాశంలేని వాటివృత్తం పాలించుకుంటూ వస్తూంది. అదివరకు ఎన్నిసార్లు విప్రలంభం అనుభవించలేదు? అప్పడల్లా, నాయకుని పున రాగమనాన్ని నిరీక్షించుతూ సజావైన విరహంతో చిక్కినగమ్మే పోవడానికి అలవాటు పడ్డ ప్రాణి... చతురిక అయిన హేల సంధానచాతుర్య ఫణతుల్లో, కొత్తధోరణిలోకి తెప్పరిలి, నూతనానుబంధం కుదిరించుకునేందుకు తహతహలాడిపోయింది. ప్రోషితభర్తృక, కామచైతన్యంతో అభిసారికారీతు లలవరించుకున్నది. కాని దుర్యోగమువల్ల, కమన సమాగమము. ప్రాప్తించక నవరసికునిమీద

మమత చెల్లించుకోలేని నలత, ఆ ఇరువది రాత్రిలూ కలచివై చి ... దరిదుల మనోరథంవలె— కొత్తగా సాగిన తీగె, మరల తొలుతటి తరుకాండాన్నే ఆశ్రయించి. అంతటితో పరిపుచ్చుకుని, ఊరక . ఎక్కిళ్లను... గుక్కిళ్లుగా మార్చుకోవలసి వచ్చింది.

‘కోమటికోడలు కొమ్మ’ అయిన ప్రభావతి, సామాన్య లౌక్యధర్మవిరుద్ధమైన రూపసంపద కలిగి ..రసికరాజుల తలమూనికమైన, ప్రభువును మోహపెట్టగలిగిన భాగ్యశాలి... ఆమె ఊో ఫలానుభవంలో తుల్యయోగితగా ‘సాతాని బిసప్రసూనదళ భాళధభీతరఖాషి’ హేమావతి, కావడం...విధి ప్రాబల్యముకాక మరేమి? సామాన్యముగా అడ్డంకులుగా తగిలి ...సామాన్య గృహిణులను సామాన్యావైఖరులలోకి ఈడ్వకుండాఉండే ... అత్తమామల కోరంటికం ..ఆరడిపెట్టే వదిన మరనులు... నిమిషమేమారని మగడూ ... ఇవి అన్నీ... సమయానికి, చురచురలాడే ఎండుకు కరగిపోయే మంచు తెరలై రసికునివద్దకు రహదారిని తీర్చినా...హేమావతి మనసు తీర్చుకోలేక పోవడానికి కారణము...ఆమె ఎన్నడూ అంత కుముందు ఆలాటి ఆలోచనలకన్నా అలవడినది కాకపోవడం...అప్పుడు హేల ఉపదేశంవల్ల ఆతలపుకు మల్లినా...అందులో సాధకబాధకాలు స్వయంగా నిర్ణయించుకోలేని అప్రౌఢ కావడం...తనంత తావలచి పోయేది కాక... అంపిన దూతికవెంట అననుభూతమైన అనుభవంకోసం అడుగుపెకలించి ముందుకువేయడంలో ఉండే అటమట... వెరపుడిపి తగిన సమాధానం చెప్పవలసిన నాయకుడు ఎదుటలేక పోవడం...కథలంటే చెవికోసుకునే పసితనం,

అందులోలిరుగుళ్లు చెప్పలేని అమాయకత్వం.. ఇలా కర్ణుడిపాటుకు కమ్ముకున్నన్ని కారణాలు హేమావతిని చౌర్యరతంపాల పడనీయకుండా చేసినవి: అలా ఆకునందక పోకను పొందక ఆనందర్థం అప్పటికి విచ్చిపోయినా...ఆతరు వాత జీవితంలో తీరికగా ఉన్నప్పుడు...భావనలో తక్కుమనడానికి...కొన్ని మెళుకువలు ఒంటపట్టినవని—భావుకు లూహించుకోవచ్చును.

విధిరేవ బలీయసీ అనుకునేందుకు...కోరికలకు నేరుగా చెల్లిపోగల నేర్పులేని యీయుగంలో . ఇంతకుమించిన నిదర్శనము ఏమికావాలి? కథలుచెప్పి బుద్ధిమల్లించిందా, హంస? అదిచేసింది అసలు ఆప్రయత్నంకాదు. ఏలాగో చిలవలు పలవలుచేసి ఏవో కథలల్లి...ఆదుర్దాను ముంచివేసి ఆలస్యంచేసి ..అందుకు లగించిన చిక్కుకు ఆశ్చర్యపడేటట్టు ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసి ..కోడికూసేవేళకాదా...హేమావతి అడుగుగడపఅవతల పడనీయకుండా కాచుకోవడంమాత్రం. పోనీ ఒకరాత్రి ఆమాదిరిగా రక్షించుకున్నదనుకున్నా ..మనసుమారని హేమావతి మిల్లామామూలుచేళకు మునుపటికన్నా ఎక్కువగా సింగారించుకుని...ముందుకుదూకే కోరికలతో...ఏమైనాసరే ఆనాడు వెల్లితీరాలనే దీక్షతో...కదలివచ్చి.. పంజరందగ్గర బందీ అయిపోవడం . వెంట నున్నబుడుత అయినా శుభముహూర్తం మించుతుందని తొందరించకపోవడం, ఈకలాపం తెలుసుకుని అవతల నాయకుడైనా...ఏదో ఏర్పాటుచేయక నోటిలో వే్రలువేసుకుని...దానంతట అదే రాక ఏనువుతుందనే ధీమా

తోఉండటం....ఈలా వ్యర్థంగా పుణ్యకాలం గడచిపోవడం...చివరకు, ఓడబేరానికి వెళ్లిన మగడు మల్లి వాడకు వచ్చినకబురువిని... అంతటితో, ఇక సాగేకలాపం కాదుకనుక... వాంఛలను మనసులో మారుమూలలకుత్రోసి వేసి...ఏమిఎరుగని దానిలాగా స్వామిని ఎదుర్కొనడం...ఆకబురువిని మహారాజు శృంగారచందనచర్చలకు...నిర్వేద—వైరాగ్య విభూతి ఇప్పించి...మనసు సంబాళించుకోవడం...వసలేని ఈఅల్లికలలో తేల్చుకున్న పరమార్థం ఏమిటి? సీతిబోధన అనవలెనా...ఇరవై జారవ్రతల కథలలో అందుకు చీమవాసి అయినా సందులేదు...పాపాచరణానికి తగినబాధ పడకపోగా...చెక్కుచెదరకుండా ఆవ్యవసాయం అవిచ్చిన్నంగా ఆజన్మాంతం సాగించినట్టు ద్యోతకమాతూంది. ఇక హేమావతికథా... పాలుత్రాగినేర్చిన బంగారుతల్లికి మీగడ మ్రింగుడుపడలేదనే సామెత స్ఫురణకు తెచ్చుకుని ..అలాపగమకాన రమణీయఅర్థప్రతిపాదనమే అక్కడక్కడ కావ్యవాణి మేళవించేలయలని ..భావించుకుని ... కావ్యకన్యకు సోదరులయే నీరసయోగాన్నుంచి రసికులు తప్పించుకోవలసి ఉంటుంది.

౪

చైనా జాతిలోమొలకెత్తి...జపానుసాహితీలతను లతాంతాలు విరియించిన ఒక కథ—ఆకాశరాజుకు తంబతా సుమే అనేఒకచక్కని చుక్క, ఒక్కతేకూతురు: ఆపిల్లకు బట్టలు నేయడం అంటే ఇంతంత అనరాని సరదా. తండ్రికి కావలసినపంచలన్నీ, ఆ అమ్మాయే నేసిపెడుతుండేది. ఒకనాడు మగ్గంముందు

కూర్చుని పోగులు సారించుతూ, దోవవెంట
మాంచిపై నకోడెను తోలుకుపోతూన్న, ఓ
కోడెకానిమీద, కన్నువేసింది. తండ్రికి ఆమె
మనసు తెలిసి, ఆతడి పొత్తుకు అనుమతించాడు..
అల్లుడినిచేసుకుంటానన్నాడు. కాని పెళ్లైనప్ప
టినుంచీ...వాళ్లిద్దరూ, ఒకరి నొకరు ఎడబా
యకపోగా...చేయవలసినపనులు వెనుకబడి...
ఆకాశరాజుకు, పంచలు...ఎద్దుకు, మేతా...
కర్రవై...ఆయన, చూస్తూ ఊరకుండ్లలేక
ఆజంటను విడదీశాడు. ఆకాశగంగకు అద్దరి
నొకరు ఇద్దరినొకరూ ఉండవలసిందిగా కట్టడ
చేశాడు. కాని ఏడాది కోరోజు, ఆశ్వయుజ
శుద్ధ సప్తమినాడుమాత్రం...ఇద్దరూ సంసారం
తీర్చుకోవచ్చునని వరం అనుగ్రహించాడు.
ఆరాత్రి...ఆకాశం నిర్మలంగాఉంటే ..విహం
గాలు రెక్కలతో వంతెన అమర్చి...ఆ
యావనుణ్ణిఆవలబిడ్డుపట్టిస్తాయి:మునురుపట్టెనా
గంగ ఉరవడివచ్చి కట్టలుదూసుకుంటుంది ..
రెక్కలు ఎన్నిసాచినా ఒడ్డులందవు. కనుక...
గుడ్డిలో మెల్ల అయి నిలిచిన ఆ వరలేశమైనా
ఎప్పుడూ వినియోగానికీరాదు...దుర్దినాలు
ప్రబలడమే సంభవించితే ఏళ్ల తరబడి వాళ్లొకరి
నొకరు ఎడబాసే ఉండటమౌతుంది కాని,
ఏదిఎట్టులై నా...ఏటా ఏరువెల్లువలై నా...
వారిప్రేమ వసివాడదు, సహనస్థితిపాయదు.
ఎవరి పనివారు ఏమరకుండా నిర్వహించు
కుంటూ...ఏడాదికోనాడై నా కలుసుకుంటా
ముగదా అనే ఆశతో కలకలలాడుతూ
ఉంటారు.

ఈకథకు జపానుదేశం పౌరాణికసంచయం
లో, అనేకరూపాలు పారంపరిలో కలిగినవి...

అన్వయంలో చాలా విచిత్రములు తలచూపి
నవి...అవి అన్నీనివరించడానికి ప్రత్యేకగ్రంథం
కావాలి. ముఖ్యంగా గమనించవలసింది...
ఆ ప్రేమదంపతుల సమాగమం పండుగచేసు
కోవడం ఆబాలగోపాలం ఆదేశంలో అలవా
టైపోయింది. పసిపాపలుకూడా, ఆనాడు
చిలుకపలుకులుగా ఆకాశరాజకన్యకు...వరుని
అనుసంధానించే మంగళగానంచేస్తారు: అందని
వాడై పోయి... అందనివాడుకాని... ఆగోపా
లకునిమీద ..అమర తంతువాయని అరమరిక
లెరుగని కూరిమి ..అచ్చటి మహాకవులనేకుల
చేత ..స్వగత—ఛందము లందగించ పుర
కొల్పింది...

ఆమెనో గో వా
అయి ముకీ తాపీ తే
వాగా కోయా మీ—
కిమి కిమాసు వారీ
హిమో తోకీ మాకేనా...

(ఆకాశగంగకు ఈదరిని...ఇంతకాలం
నుంచీ కన్నులుకాయలు కాచి కనిపెట్టుకొని...
వెంపరలాడుతూ ఉన్నానో...నానాభుడీరేయి
నాకు దక్కబోతున్నాడు. నానీవి నడలించే
తరుణం ఆసన్నమైనది.)

హిసా కతా నో
ఆమె నో కావాశె నీ
పూనే ఊకతె
కోయాయ కాక్కిమా గా
ఆగరి కిమా సఁ...

(నురగలై పరవళుపోయే అమరాకాశ
వాహినిని తరించి...తేలియాడుతూ నాస్వామి
యారాత్రివచ్చి పరవళింపచేయగలడు.)

కాజే కూమో వా
 పూతా-త్సూ నో కిషీ నీ
 కాయోయ్ దోమో
 వాగా తోహో త్సూచూ నో
 కోతో జో కాయో వానూ...

సుబూతే నీ మో
 నాగే కోషీను బేకీ
 ఆమొనో గోవా
 హేదా తేరేబా కా మో
 ఆమత సుబే నాకీ...

(వాయుదేవుడూ పర్జన్యుడూ, ఈవలావల రాకపోకలు సలుపుతూన్నా మాయీరువురికి... ఒకపలుకై నా నడవదుగదా...అద్దరి కూత వ్రేటుదూరంలో ఉన్నా...హతవిధి...ఆశ్వ యుజంవచ్చేదాకా, ఒకరికొకరం కాకుండా చేసింది.)

ఆమొనో గోవా
 ఈతో కావా నామో వా
 తాతేసే గోమో
 సమోరే గాతాషీ
 చికాక్కోకోనో సే వో...

(ఆకాశగంగ పొంగకపోయినా..అంతగా గడవరాని అడ్డంకులు లేకపోయినా..ఆ రవంతి ప్రవాహాన్నీ అతిక్రమించి ఆతనిసరస చేర నీయని..దురుల్లంఘ్య- అనుశాసనం...అప్రతి హత ప్రతిబంధక మాతూ ఉన్నది.)

—(జాపాను పద్యావళి, అనువాదమూ, The Romance of the Milky way and other Studies- అనే లె. హరన్ సంగ్రహాన్ని అనుసరించి.)

పద్యమాలిక వివిధవర్ణ చమత్కృతులతో అవిరళంగా గ్రీధితమై ఉన్నప్పటికిన్నీ...ప్రస్తు

తమునకు ఉపయోగించే అంతవరకే సమకూర్చుకోవలసివచ్చింది. సాదృశ్యముతో... ఫలశ్రుతిని ఒరసేటందుకు, ఆకాశరాజకన్య... అతాకికప్రేమగాధన, హేమావతి చిడిముడి పాటుకో జారవిడిచి... ప్రణయ-చిలిపితనము సరసను నిలిపి...లాఘవమేమో నిర్ణయించు కొననాను. హేమావతి, అంతవరకున్నా కట్టుకొన్న మగచిల్లో.. ఎవనసుతోపనిలేకుండా, కన్నులు మూసికొని కాపురముచేస్తూ వచ్చింది, పాతీశ్రీతలం నిలువదుగని అకారణ పతివ్రతగా: భార్యగంగములు హేల విప్పి చెప్పగానే.. ఎన్నులు విప్పారినవే కాని... కదనుతోక్కేమనసును దాటులకు ఊర్చే నేర్పరి తనానికితోపించినందువల్ల. ఆరాటం తెప్పించిన అలనటకు తాళుకోలేక...మూసిన కన్నుల తోనే ముక్తికి వెదుకులాడి రాసిక్యవ్రతానికి భంగం కలిగించుకుని...మానసికపతి-వ్రతగా వ్రతం నిలుపుకోలేకపోయింది. ఆకాశరాజ పుత్రి...ఆవాగును దాటలేని-తనమే హేమావతిని..అమగు మెసలనీయకుండాచేసింది. అదే...విధి-అని ఒప్పుకుని...కేవలం అన్యాయం అని మొరలుపెట్టే...అలనమానవప్రకృతి... అంతకు మించి ఎదురించగలనత్తాచాలక... ఉన్నంతలో ఉత్తమ శలోన్ముఖమైన ఉద్యాపనకు..ఆశించుతుంది. పాపమూ పుణ్యమూ.. చమరునేతగా అల్లుకుని ఉన్నలోకంలో... పుణ్యపు గడులు లెక్కపెట్టుకోమని నేర్పిన పురాణగాధలు చక్కదిద్దే...నీతుల నియమా లీచాయలకు రావు. విలియం మారిస్ ప్రవచించినట్టు...‘కల్లకాదు...నిజమున్నూ, లేదు.. కాని మనోహరంమాత్రమాను’ అనుకోవడం, హేమావతి భగ్నప్రణయ జీవితగాథా-తత్త్వ

దార్శనికులకు ఉచితం. అలాజరగడంలోఉన్న అసందర్భములు పరిగణించవద్దు ..ఆవిధంగా కథముగియడమే కాల্পనికుడుద్దేశించిన ధర్మరక్షక—విజయనాద—వాదమని యెన్నుతూ ఊరకుండవలసిందే.

కావ్యభారతికి అనువైన అలంకరణములుగా మహామహులందరించిన నియమావళి లాక్షణిక పరీక్షలతో వన్నెనిలుపుకుంటూవచ్చి పొందుపలన పారకలోకం విధివతుగా అంగీకరించవలసిన ప్రాతిపదిక సంకేతగూఢములలో... ఒకటి...పశువృత్తికి...సానుకూలపు రాయబారాలునడవటం...పశుపక్ష్యాదిగణమే పూనుకోవలసింది అని. హంసలూ చిలుకలూ మొయిల్లు...నాయికానాయకుల మనసులలో కోరికలను, రెక్కలమీదనో...రెక్కలకట్టుకున్నట్టుగానో మోసుకొనివచ్చి ఏకంచేయడమనే మర్యాద కావ్యజగతిని తిరాలుగా నిలిచి పోయిందానా? మరి,నకలబారజాణిక ధాతుశల అయిన కలహంస హేమావతికి...స్వీయనాయకసమాగమసన్నిధికి అంతరాయంకలిగించి... స్వీయాధర్మానికి కట్టుబడి ఉండేలాగు దిద్దడానికి...రాయబారపు పలుకులుకాక...మగడు తిరిగివచ్చేలోపుగ ఆమెతలపెట్టిన నూతన బేరసారము లేలాగో ఉడిగించింది:

విష్ణుదాసుడు పయనమైపోబోతూ, యింటి వారందరిచేతా బౌననిపించుకుని, 'హంసరాజంబు గదియంగ నరిగి, తనదుపయన మెరిగించి యింటిలోభద్రమనుచు, చెప్పంగ దగినమాటలుచెప్పి' ఇల్లుకదిలాడు. అంతకు పూర్వమే, హేల ఆతని యింటికి రాకపోకలు నడుపుతూ వచ్చినపని చక్కబెట్టుకునిపోయినా,

ఆసంగతి ప్రయాణంగొడవలో ముణిగితేలే ఆతడు గమనించకపోవచ్చునేమో కాని... అంతనేర్చిన హంసకు, ఆ ఆచోకీ ఏమాత్రమూ తెలిసి ఉండలేదా? తెలిసినా, అడ్డుపడేందుకు తానులేనా అని కిమ్మనకుండా ఊరుకున్నదా? విష్ణుదాసుడు...నహజమైన అతిజాగ్రతకు నిదర్శనంగా 'యింటిలోభద్రం' అని మాట నరునకు హెచ్చరించాడా? లేక, మనసులో చెప్పరాని కళుకు ఏదో బాధించడంవల్ల నోట అలాపలికిందా?...హంస . విష్ణుదాసు పెంపకంలోనిదికాని, హేమావతి క్షోడా విహంగం కాదు. అది అనుమతిస్తుందని...ఆశీర్వాదించి ఆపనికి అతిశీఘ్రంగాపోయి రమ్మనివంపుతుందనా...దానితో, తనమానాన తానుపోతూ న్నది పోక...చేయబోయే ఘనకార్యపు ఉబునుఎత్తడం?...చెప్పినా ఏం చెయ్యలేని పంజరబద్ధప్రాణిముందర తన ప్రతాపంచూపించడంకోసం చెప్పిందనుకున్నా...చివరకు దాని చెప్పచేతులలోనే...యించుమించు నిలిచిపోయినట్లయిపోవడం...మొదటి గాంభీర్యముద్రకు ఎంతవిరుపు? ప్రభావతి, చిలుక నిలువరింతలకు తలబిగ్గిందంటే ..అది ఆమెకు ప్రాణపదమైనది...కలసిమెలసి...అక్కా యని పలుకరించే చనవుతో...మననందిబుచ్చుకున్నది.

హేమావతి... 'పంజర మొక్కింతగదిసి నిలిచి...దరస్మితంబైన నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మకదాఁ దలఁచిన కార్య మెల్లఁబ్రమదంబునఁ దిన్నని కల్కిపల్కులం దెలుపఁగ' హంస అదే మొదటిసారి ఆకబురువినడంవల్ల.. రెక్కలు ముడుచుకుని, ఇప్పుడేది తోపున అనే ఆలోచనలతో కొంత కలవరపడి...లోకంలో నలుగురూ ఆడేమాటలనే ఏకరువుపెట్టింది...

హితబోధగా... ఇలా అయితే కొంప ముణుగురుతుంది సుమా అని: ఏది అవధ్యమో, దాన్నే కనులకు కట్టించడం ఉత్తమ భేషజమేనా? మనసును, తాను ఉపదేశించబోయే దానిమీదకు హితవుచేసి, అంతరాయములకు అరుచి పూతపూయాలి. పగచూపించి పాలుద్రాగించు దామనుకుని తంటాలుపడే హంసకూ, నేస్తంతో విషం మింగించగలిగిన హేలకూ, చాకచక్యంలో ఎంతతేడా ఉన్నది? కన్న కూతురికిసారెపట్టుకునివచ్చినట్లుగా. మహారాజు తలచిన మర్యాదలన్నీ. జరిగింది... ఎవరికి తగినమాట వారికిచెప్పి అందరినీ మంచిచేసుకుని. కోటలో పాగావేశాననే నమ్మకం చిక్కినతరువాత... అప్పుడు హేమావతిని ఏకాంతానకు జేర్చింది. నూరిపోసే విధానంలో ఎంతనేరుపుందో? ముందు, ఆమె చక్కడనం రాసిక్యం. వీనికి, ఆమె కలలోనైనా తలచని విలువలు కట్టడం. ఆవల బేరగాని తాహ తెలువంటిదో... సంవర్షంలో కలిపి అభివర్ణించడం... మగనిమీది అనుష్ఠానపాతివ్రత్యాన్ని పొల్లులాగా చెరిగివేసి... తాను చెప్పినబేరమే లాభసాటిదని... ఆమెకు నచ్చేటట్టుచేయడం... ప్రభావతి... కోమటితనానికి.. హేమావతి నీమాటి తనానికి.. జతతూగే వద్దతే, ఇది...

హంస.. తాను చెప్పిన పెడసరం మాటలకు హేమావతి క్లెర్రచేయడం తప్ప... చలించక పోవడం చూసి.. అప్పుడు మరో యెత్తు ఊహించింది: ఇకనుంచి... ఇరవై కథలలోనూ దాని గడుసుతనం, తెరచాటుగా మెరమెరలాడుతూనే ఉంటుంది.

ఏకథలోచూసినా, ఏకులం దైనా, నాయిక తిండిపోతరాన వేరు పనిపాటలు లేక, జార

వాంఛలకు మరగినదని ఎత్తుకోవడం, 'హేమావతి! నీవిషయం అంతే' అని ఎత్తి పొడవటం: 'ఎవతెచూసినా, మనసుకు నచ్చినవాడు కంట పడగానే ముందూ వెనుకూ చూడకుండా, లేని వీలుకల్పించుకుని, హుటాహుటి మారనంగ్రామానికి బారుతీరగా, తీరికగా పిలువనంపినా... ఎంతతీరిఉన్నా... నీ వలాటి హంతకారితనము నేరువవై తివిగా!' అని ఈనడింపు: పాపముపండి నట్లుగా ఎక్కడనున్నవాడైనా పానుపుమీద విటునితోచేరేవేళకు పతి ఊడిపడకమానడని... నిక్కచ్చిమాట— 'కామశాస్త్రవేత్త లాదేశించినటుల మహారాజులు పరదారల కొరకు తామైపోగాదనే నీతిని, నీవంటి లావణ్యనిధానంపొందునకు అంగలార్చుతూనైనా యేమరని నియమవంతుని, కాళ్లకడకు పోవడానికి నీవే మంత తేరకుపడిఉన్న చులకనగత్తెవా?' అనే పౌరుష వాక్యం: 'అప్పుడు అదివలాబొంకితప్పించుకుంటుంది, నీనైతే ఏంచేసేదానవు?' అని శరపరంపరగా కురిపించే ప్రశ్నల తాకుడుతో వినిపించిన జవాబులలో 'నిజమే అది ఎంతటి కై నాతగినది, నేనే ఎందులకూ కొరమాలిన దాననని- గుండెబొప్పికట్టించడం. ఇలా పురిపురీ మెలివిప్పి సాగలాగితేనేకాని హేమావతి మనసు, బంధాన్ని, చివరకు తెచ్చితేక పోయింది: అనుగుణ్య కథాప్రసంగంతో ఊడర ఎత్తించితేకాని, ఆఖరున తలపెట్టినవేటెరిగిలి, హృదయం అసలు కుదురులోకి కుంగిపోయి పదిలపడదని, హంస యోజనలతో వేసిన పన్నాగం; ఈకలాపం మూలకంగా— ఈరహస్యమే—విష్ణుదాసు డిల్లుచేరేవరకు, హంసను హేమావతికి ఆతనికన్న ఎక్కువగా ప్రాణానికి ప్రాణ మయేటట్టుచేసింది. ఏమీ ఎరుగని

ఆ అమాయకునకు, ఎన్నటికీ తరగని ప్రాణయ భాగ్యలాభం... ప్రేమించడంలో ఉండే బాధ, వేదనలతో, హేమావతి ఇతఃపరసంసార లక్ష్మికి తొలికానుకగా దోయిలింది, ఆతినికి ఎదురేగి కై దండయిచ్చి తీసుకువచ్చింది. తీరిక అయిన సమయాల్లో, మల్లా నాధుడు ప్రవాస గతుడై నవ్వుడు ఎన్నడైనా, ఒంటితనం, వెనుక తేలిపోయిన గాథను కలకబోరించి ఉంటుందా? ఏమో, అది ప్రబంధపునక్తికి ప్రస్తుతంకాని విషయం, కాని అనుబంధంగా ఆధునికులెవరైనా పెంచదగిన, పోషించ దగిన కల్పన.

౫

ఫలితాంశము పరమాదరణీయమై పరిణా మించేట్టుగా చేసుకొనేదృష్టిలో, సాధనకు ఏరికూర్చుకున్న ఉపాయాలు శబలించే పర మార్థాన్నే ఎన్నికకు తీసుకోవలసి ఉంటుంది అనే తాత్పర్యబంధనాన్ని అనుసరించి, హంస, నీతి. పంచకల్యాణిచేత తొక్కిరించిన బూతు- కదను, మనసు నేమాత్రిమున్నూ, అదరనీయ కూడదు. చాతుర్యమేలాంటిదంటే, సాఫీ హితోక్తులు మనసుకు ఎక్కవు, ఎక్కినా ఆ ఒళ్ళయిల్లూ మరచిపోయిన చారవశ్య- సంభ్రమంలో ఏమాత్రిమూ పనిచేయవు కనుక, జరగడానికి సర్వమూ సిద్ధమైఉన్న కలాపానికి తూగివచ్చే ప్రసంగంతోనే హరిః ఓం అని ప్రారంభముచేస్తే హేమావతి, హంసచప్పేది చెవులు దోరబెట్టుకుని వింటుంది, మనసులోకి ఎక్కేవరకేతప్ప ఆ తరువాత మాటలు తప్పకపనిచేసి తీరుతవి, కాళ్ళకు బంధాలుగా తగులుకుంటవి అనే ధైర్యం చాలిందిగనుకనే, హంస తూచినట్టుగా ఎత్తు

వేసిచూసింది, అదిసరిగా ఆలాగేపారింది.

పశుపక్షిగణం, మానుష భాషణలను... ప్రజ్ఞనూ... అలవాటు చేసుకోవడానికి వీలు న్నదా? * లేకపోతే, మానవుల ప్రతిబంధ కాలను తొలగించడానికి, అమానుషశక్తి నావహింపచేయడానికి, సాంకేతికమూర్తులను కావ్యవాణి వీణాకల్పన స్పందించినదా? రెండు సంశయాలనూ సదుత్తరాలతో నివారించుకో వచ్చును. అభిజ్ఞాన చైతన్యము ప్రకృతి పరి వర్తన క్రమంలో, ప్రాణికోటిలో వివిధముగా విభాసించినా, మూలాధారమైన ఆంతరఉద్దీపన స్థానము ఏకకూటప్రచాలితమే కనుక, ఆవరణానుగుణ్యముగా పరివర్ధితములైన మర్యాదలు, మహత్తరావకాశాల్లో అతిక్రమించే సుసువులు సృష్టిలో గుప్తంగా భద్రపరుపబడే

* On miraculously gifted Birds:- an arab historian would make it to appear that intelligence and talent ascribed to this parrot are not nearly so wonderful as those which some birds have been known to display ... .. He affirms that a parrot in Cairo recited the Kuran from begining to end. The Bashah, he says, desiring to try its talent caused a man to recite a chapter of the Kuran in its presence and to pass irregularly from one chapter to another with the view of leading the bird into error. But instead of this being the result, the parrot corrected him!

Edward william Lane

(P 1004, chap II, Note 22.

ARABIAN NIGHTS. BIBLIOPHILIST SOCIETY EDITION.)

ఉన్నాయి. అవి అవసరాన్నిబట్టి వినియోగం లోకి తెచ్చుకోవడం కావ్య-చంద్రశాలల్లో స్వైరవిహారం చేయనేర్చిన విన్నాణులకు ఎప్పుడూతేలికగా చేతనయేవని. ఆశ్రమవాసుల సాహచర్యంవల్ల కాదంబరిలో చిలుకకూ, సాహసంలో రూపం మారినా విక్రీమార్కుడు గానే ఉన్న చిలుకకూ, ప్రభావతీని ప్రద్యుమ్నుడికికూర్చే చిలుకకూ, మాటలు నేర్వనిదే పనులు చక్కబడవు, ఆభిజాత్యమూ అనుభవములూ అక్కరకురావు: నలుని చేతికి విధివశమున చిక్కిన రాయంచ, మాటలాడనిదే ప్రాణములు నిలువవు: హేమావతీని చక్కదిద్దడానికి, రాజహంస, ముక్కుకొనతో పక్షములుగీరుకుంటూ మూగనోముకట్టి తెల్లబోయి ఊరుకుంటేనో, శకుంతలహజంగా, గీపెడితేనో, తలచినది కొనసాగించుకోగలిగేదా? —అవసరమైతప్పుడు మాటలు రావాలి, అలాకావడం భౌతికంగానైనా అసాధ్యపరిణామంకాదు: అందుకనే అస్యాభావికం అని పించనీయకుండా, అటు యూసప్ కథాసంగ్రహంలోనూ, లాఫాంటే, గిమ్మి సోదరుల రచనల్లోనూ, పంచశంత్రాది గ్రంథాల్లోనూ, జంతువుల కోలాహలాల్లోనే హితోపదేశలాభంకలగడం సంభవిస్తుంది.

—‘ఆర్యులు చేయుపనులన్నీయు, స్వార్థరహితములు, నిహవరసాధకములును; వారు రచించిన భారతాద్యుద్గ్రంథములు మొదలు కవిచౌడవ్వ శతకమువరకు నీతిబోధకములును, ధర్మోపదేశకములును, దన్తార్థమున మోక్షసాధకములు నగుచున్నవి. ఆయాగ్రంథముల యందలి విషయ మేదైనను తుదకూహించినచో నది యేదో ధర్మమునో నీతినో బోధించునదై తీరవలయును. అందు గొన్నింటి ధర్మాదులు స్ఫుటముగా నగపడును, గొన్నింటి నూహించినందోప గర్భితములై యుండును...

హంసవింశతి మున్నగునవియెల్ల నీతిబోధకములే. హంసవింశతి... కేవల స్త్రీలకొఱకేయని యూహింపవచ్చును. ఇందు, అన్నియుం బంచతంత్రమువంటి కట్టుకథలే: వీనికి మూలము భారతములో భీష్ముడుచెప్పిన జంతుజాల విశేషములకథలే కావచ్చును. మఱియు హంసచెప్పటచేపట్టకథలై యున్నవి.. అరబ్బీభాషలో ‘అలఫ్ లైలా’ కథలీరితివియే* హిందూస్థానీలో ‘తోతామైనా’ కథలు గలవు ..మన కథలన్నింటికీ సంస్కృతములో మూలములు గలవు...

(శుకనప్తతి వీణకలో కొత్తపల్లి సూర్యారావు.)

*‘యవన యామినీ వినోదకథ’ల్లో, చిలుక ప్రాణాలమీదుగా నడచిన వృత్తాంతం ఇది ఒకటి మాత్రమేఉన్నది. ఇందులో చిలుక, మాటాడే తెలివితేటలూ జ్ఞాపకశక్తి మినహా, వేరేచాకచక్యము ఏమీలేకందువల్ల, అమాయకంగా, ఆశైలికోడలు జాణతనవు—కసికి ఆహుతి అయిపోవలసివచ్చింది శుకనప్తతి, హంసవింశతిలో కల్పనలు, ఈ కల్పనకు సాకల్యమైనమెరుగులు.

—చచ్చేటంత అనుమానం మనిషి ఆవర్తకుడు; అతనికి అతిలోకమోహిని అయిన భార్య. కాలు కదిపితే, యింటిదగ్గర ఏం పుట్టిముణుగుతుందో అని ఎప్పుడూ ఏమరకుండా అంటిపెట్టుకుని, బేరసారాలు ఉడిగికూర్చునే వాడు. ఇలా ఉంటూండగా ఓసారి తప్పనిసరిగా ప్రయాణం తగిలింది. వెళ్లితీరవలసిందే

౬

తెలుగు సారస్వతంలో ఈ 'పిట్టకథలు'

అనితేలిస తరువాత, ఏంచేశాడా, పక్షుల జేరం జరిగే సంతకువెళ్లి చిలుక నోదాన్ని కొనుక్కువచ్చి, తాను యింటిపట్టున లేనన్నాళ్ళూ ఏంజరిగేదీ బీరుపోకుండా కనిపెట్టి చెప్పేందుకు కావలాపెట్టి మరీ గడవకదిలాడు. ఆచిలుక, తగని తెలివితేటలు కలది, అమితమైన జ్ఞాపకశక్తి. ఏంవిన్నా, విన్నదివిన్నట్లుగా ఒప్పగించగలదు.

సరే, వెళ్లినపని కాజేసుకుని, మళ్ళాయింటికి వచ్చినతరువాత, పంజరాన్ని దానీదానిచేత దగ్గరకు తెప్పించుకుని, తినభార్య ప్రవర్తన ఏలాఉందో చెప్పచుని చిలుకను అడిగాడు. అది అన్నదికదా, 'మీ ఆవిడకు ఓప్రియుడున్నాడు, నీవు ఊళ్లో లేనన్నాళ్ళూ రోజూ రాత్రిళ్ళు వచ్చిపోతూండేవాడు.' ఇది వినీ వినడంతోనే శెట్టికి ఒళ్లుమండిపోయి, లోపలకువెళ్లి భార్యనుపట్టుకు చావాచిదుకా కొట్టేశాడు.

దానికి అనుమానం దానీవాళ్లమీద పోయింది. మగవాడు లేనప్పుడు తానాడిన నాటకం పనిచేసేది ఎవతోచూచి పెనిమిటితో రాగానే చెప్పిఉండాలి, లేకపోతే ఎలాతెలియవచ్చింది? అని నిశ్చయించుకుని, అందరిని పిలిచి ఒట్లూ సత్యాలు వేయించింది. మాకేం తెలియదంటే తెలియదన్నారు అనీ, అంతటితో ఊరుకోక, మెహర్బానీ కోసం. చిలుక, సంగతులన్నీ యింటి ఆయనతో చెపుతూండగా విన్నామని అసలు రహస్యం కాస్తా బయటపెట్టారు. అప్పుడా కోమటికోడలు కసితీర్చుకునేందుకు ఏంచేసిందంటే మర్నాడురాత్రిచిలుక పంజరం దగ్గర ఓపన్నాగం పన్నింది. ఒక

వచనంలో, పద్యాల్లో, అనేకులు రచించినవి లభించుతూన్నవి. వాటిల్లో ముఖ్యంగా

దానీది కిందకూచుని రంయ్ మని తిరుగలి విసురుతూంది, ఇంకొకతె పైనుంచి, ధారలుగా విడవకుండా పంజరంమీద నీళ్లు కుమ్మరిస్తుంది, మూడోది, అద్దం మీదనుంచి దీపం వెలుతురు చిలుక కళ్లల్లోకి కొడుతూంది. ఇలా యూముసేపు వేధించారు, ఒకరూ దాని కంట బడకుండా... కీలకం తెలియనీకుండా.

శెట్టి, ఆరాత్రి ఎక్కడికో కాలక్షేపానికి వెళ్లి, తిరిగివస్తూనే 'సంగతులేమిట'ని అడిగేదేతడవుగా చిలుక, చిరాకుతో 'ఏంసంగతులో ఏమిటో, నేనెట్లాచూసేది? ఉరుములు మెరుపులతో బ్రహ్మాండంగా ఉప్పెన ముంచుకు వచ్చినట్టుగా ముసురు అయితే...' అనేటప్పటికి 'వేసంగిలో ముసురేమిటి, నీవు అన్నీ ఇల్లాగే అబద్ధాలు చెపుతున్నావా, నాభార్య మీదకూడా లేనివీ పోనివీ కల్పించి చెప్పావన్నమాట!' అని ఒళ్ళూపై తెలియని ఆగ్రహంతో, పిట్ట, 'నేనుచెప్పేది నిజమే'నని కొట్టుకుంటూన్నా పెడచెవినిపెట్టి, పుచ్చుకు నేలను వేసికొట్టి హతమార్చాడు.

కొన్నాళ్లకు, పనిచేసేదొకతె, అమ్మగారి మీద అలుక సాధించడానికి, ఆ అయ్యతో అసలుసంగతి చెప్పివేసింది. కాని, ఆతడు ఓపట్టున దానిమాటలు నమ్ముతాడా? చివరకు, పాపంపండి, జారుడు, పడకటింటిలోనుంచి రావడం కళ్లబడి, అప్పటికి కళ్లుతెరిపినిపడి, ఆ యిద్దరినీ, అంతంచేసేసి, 'అయ్యో నిమ్మారణంగా నిజంచెప్పిన చిలుకను నేరక చేతులారా చంపుకుంటినిగదా' అని బ్రతికినన్నాళ్ళూ వలవల ఏడ్చేవాడు.

ఎన్నికకువచ్చేవి, కదిరీపతి నాయకుడి శుకసప్తతి, ప్రస్తుతగ్రంథమైన హంసవింశతిన్నీ. బ్రాహ్మ వండితుడు, జూలూరు అప్పయ్యచేత, శుక సప్తతిని, దొరికినభాగాన్నే సంస్కరింప చేశాడు. హంసవింశతి, ఎప్పటినుంచో అనేక సార్లు ముద్రాణములందినా ఇంతవరకున్నూ చక్కగా పరిష్కరింపబడి ఉండలేదు.

శుకసప్తతిని కదిరీపతి రచించిన తరువాతనే, దాన్ని చూసి నారాయణమాత్యుడు హంసవింశతిని సంకల్పించాడని అనుకునేందుకు ఆధారంగా, ఒకవరవడిలోనే ఉన్న పద్యాలు, పాకంలోపడి పడకుండానూ రెండుపుస్తకాలలో కనిపించుతున్నవి. సర్వప్రథంగా గ్రంథాన్ని పడిపించుకురాగల సరిసమానమైన సత్తాలో వాడు కాకపోయినా, మహాకవి లక్షణాలు చాలావరకు ఉన్నందువల్ల, లక్ష్మీకటాక్షం కూడా పూర్ణంగా కలిగినవాడవడంవల్ల నా నారాయణమాత్యుడు, అనుకరణానికి కూడా స్వతంత్ర - హోదాను తీసుకురాగలిగినాడు. ధారను కుంటించక పోయినందువల్ల లాక్షణిక సమ్మతములుకాని కొన్ని నెరసులు ఆ ద్రాక్ష వాహినిలో దొర్లి ఉండటం సహజమే. కాని, ఆలాటి దోషములను తలమునకలు చేసే అఖండమైన కృషి గ్రంథమంతటా గోచరమౌతుండలేదా? కవి, పండితప్రభువు, ప్రభువులకు తుల్యమైన ఘాయాలోవాడు కనుక, అంతతీరికగా, తనవలుకుబడిని వినియోగించి, ఆలా సమగ్ర పారిభాషికావళిని సమకూర్చుకుని అంధ్రసారస్వతానికి మహోపకారం చేయకలిగాడు, సామాన్యునికి అది అంతుమాలిన పని అని అనుకోవాలి. హంస వింశతి విలువ దివ్యప్రబంధముగా ఒకవత్తూ...

ఆనాటి సాంఘిక వ్యవస్థను నిరూపించగల భాషాకోశంగా మరోయెత్తాను. తెలుగులో ఈ పనికి ఎన్నడూ ఎవరూ పూనుకోగలిగినట్లు తోచదు.

2

నారాయణమాత్యుడు ఆరువేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు, కాండిన్యసగోత్రుడు, తండ్రి సూరన్న, తల్లికొండమాంబ 'నిస్సహాయకవితా నిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్రు'డనని చెప్పికొన్నది, మహాప్రతిభాశాలి అయిన ఆతని విషయంలో యదార్థమేకావచ్చును. సిరిసంపదలతో దులదూగుతూ, శ్రీరామనామధ్యానమేమారని ఆస్తికునికి అందని లాభమేమున్నది. అదీ గాకండా ఆ యింట పుట్టినవారందరూ కవులే! అయ్యలరాజువారికి ఆదికాలంనుంచీ ఆఖ్యాతి వస్తూనేఉన్నది. కర్నూలు మండలం ఇలాటి మహానియులకు తావరం కావడానికి ఎంతో పుణ్యం చేసుకుని ఉండాలి. నారాయణకవి, ఎప్పటివాడో, ఏ గ్రామంలో ఉండేవాడో సరీగా తెలియదు. కాని, తిక్కన్న తరువాత ఇందాకా, కందంచెప్పడంలో ఈతన్ని మించే ఘనుడు మరొకడు కానరాదు.

౮

ముఖ్యంగా గమనించవలసిన కొన్ని విషయాలు ఏమంటే:-

ఉజ్జయినీ పురంలో ఉన్న విష్ణుదాసుడికి 'దైవయోగంబున' దూరప్రయాణం సంభవించి అతని భార్య అయిన హేమావతికి, ఇరవై రోజులు రాజుపొందుకోసం ఉవ్విళ్ళూరే కథనడిచింది. ఆతడు విశేషంగా పర్యటనం చేయవలసింది ఆంధ్రమండలంలోనని, హేమావతి నా ఘని పోయిరమ్మని చెప్పేవాక్యాలలో కనిపి

స్తూంది. అనాచార్యత అని కామాగమవేదులు గర్హించిన ఆంధ్రీ సాహచర్యమే ముప్పాతిక మూడుపాళ్ళ కలగబోయేది అని హేమావతి చుగనిగోసరస మాడటం ఆమె తెలిసిచేసిన పనేనా? లేక కవటంలేని చుననుదే అయితే,

వాచిశ్రీ ర్వాధురీణాం గురుజనకపద
సాయినీచాం కటాక్షే
దంతే గాడాంగనానాం సులలిత జఘనే
వోక్త్రాలప్రేయసీనాం
తెలింగీనాం నితంబే సఘన ఘనయచా
కేరళీ కేశపాశే
కర్ణాటీనాం కటాచ స్ఫురతి రతిపతిః
గురరీణాం కుచేషు.
సారాష్ట్రీ సురతోపచార చతురా
ముగ్ధా మహారాష్ట్రీకా
రామా మాలవదేశజా మనసిజా-
వేణోల్లసన్మాతసా
గౌరాంగీ గుణగర్వగౌరవవతీ
గానప్రియా గుర్జరీ
కాశ్మీరీ కలభాషిణీ యవనజా
చేణోహరా

—ఇలా ప్రసిద్ధిలోఉన్న సంప్రదాయాన్ని విశదీకరించి ఆఅమాయకుణ్ణి బులబటం అంత కన్న ఎక్కువగా వడేటట్టు చేయవచ్చునే. 'సీయరస్థలి మించుచో యఖిలక్షమాకోమ లాంగుల కుచకుంకుమంబు' అని ముక్తసరిగా సరిపెట్టి ఊరుకోవడం, అన్ని దేశాల కన్నెలను తలదన్నే అందగత్తె అయిన హేమావతి రాసి క్యానికి లోటు. లేక, ఉచితజ్ఞుడైన మహాకవి, 'అఖిలక్షమా కోమలాంగుల' లావణ్యప్రాప్తి నిధ్యం ఆంధ్రవిలాసినులకు కట్టబెట్టి పనిగా గౌరవించాడా?

పదునాల్గవరాత్రి కథలో సరసుడనేవాడు శైట్టికోడలైన హస్తినీని తనవశం చేసుకునేందుకు మోహినీ మంత్రాన్ని జపించి ప్రత్యక్ష

మైన దేవిచేత ఆపిల్లను ఆవహింపజేసి తన దగ్గరకు నడిపించుకు తెప్పించుకుంటాడు. మంత్రాక్షరబద్ధ ప్రగమనం కలిగి తుద్రీమూర్తులయ్యున్నా కాత్యాయని కళావతారాలుగా అప్పటికప్పుడికి ఫలాన్ని యివ్వడానికి సిద్ధంగా కాచుకునే ఉండే దేవతల మాహాత్మ్యం తంత్ర గ్రంథాలలో విశేషించి ఉన్నది. మోహినీ దేవత విషయమా

-ఆన్యాం వక్ష్యేమహావిద్యాం
మోహినీం వశ్యకాంఠీమ్
యస్యాః ప్రభావమాత్రేణ
వశీకుర్యాజ్జనం నరః
తా నాం ప్రధమ మద్భుత్య
మాయాజీవ మనంతరమ్

మోహినీ పదన దాయ
శైవే పావక శల్లభామ్
జ్ఞాత్వా మంత్రముచం మంత్రీ
మంత్రం పఠన్ సిద్ధిమ్
అనేన మంత్రరాజేన
సంస్పృశ్య ... జాపితం యథా
దీయతే చ జలం పుష్పం
గుక్కులమ్ ఉత్తమం ఫలమ్
అష్టోత్తరశతం జపా
పాణోయేషాం ప్రిదీయతే

లే సర్వే వశ్య మాయాంతి ... అని 'పట్క-ర్మదీపిక'లో భైరవ తంబోక్తంగా విధాన వినియోగ ఫలములు, మరోమాదిరిగా నిర్దేశింపబడి ఉన్నవి. కాని, దత్తాత్రేయ తంత్రములో...

కుంకుమేన సమలిఖ్య భూర్జపత్రే సులక్షణే
ప్రతిపత్తేః సమరభ్య పూజాంకృత్వా జపేత్తతః
త్రిసంధ్యం త్రిసహస్రంతు మాసాంతే పూజయేన్నిశ
సంజపే దగ్ధరా త్రేతు సమాగత్య ప్రయచ్ఛతి...

(ఓం అనురాగిణి, మైథునప్రియే ! స్వాహా. అయితం-జపం)- అని చెప్పబడిన పద్ధతిని ఆ సరసు ఉనునరించాడు, నాయిక అందుబాటు

గానిది కానందునల్ల: తంత్రగ్రంథాల నిండా కుప్పలుగా ఈ విధానాలు 'నాన్యథా శంకరోది తమ్' అనే హామీలతో వెల్లివిరిసి ఉన్నవి.

వమనెనిమిదవరాత్రి కథలో వల్లపుడు, రతిసేనను 'మరులుకొల్ప నూహించి వైద్య సహవాసం బొనరించి .. నిజరచితవిత్తరణ జనితామోదమున వైద్యజనములు దెలుపన్, విని యట్లానరించి', యింతిని వలపించి, యంతకు ఏడాకులెక్కవ చదివిన ఆజగజంత చేతి మాత్రతో సర్వమూమరచి దానింట కుక్క అయిపోయినటులుగా వర్ణితమైన సందర్భం వాత్సర్యయనాది ఋషిపరంపరలో సిద్ధియోగములు జతకూడి సంకలితములై నాగరచుండలికి పరమోపకారకంగా పరిణమించిన ఔషధ నిషేధకరణాదులతో ఉన్న 'చిత్ర' ఎశికరణామధములు స్ఫురణకు, సరసులు తెచ్చుకుని సరిచూసుకొనవచ్చును.

కృష్ణాపరాజితామూర్తి తాంబూలేన సమాముతమ్
అవశ్యామై శ్రీయై దద్యాత్ వ్యాధినతి...
విశాఖాయాంశు వందాకం మంగల్యస్య సహపాతే
హస్తేబద్ధతు మరుతే వశతాం వారయోషితామ్
(-కామరత్నం)

జహ్వచులం సలవణం ఖానే పానే ప్రదాపయేత్
పతివశ్యకం సత్యం దానదానస్తు జాయతే.
(చత్వరీయతంత్రం)

పారావతశ్చ హృచ్చతుః స్వగత్తం రోచనం తథా
జహ్వచులం సమాముతమ్ మంజనే శ్రీవశీధవేత్
త్రింశిత్ చణకబీజాని పోడ కేంద్రీయవాస్తధా
గోదంతం సరదంతంచ పిష్ట్యైతేన కేషయేత్
లలాటే తిలకం కృత్వా వశీకుర్యాత్ త్రిలోతామ్.
(సిద్ధనాగార్జునం).

ఈలాగు సుఖపుగా ఎవరికి మట్టుకువారు గుట్టుచప్పుడు- కాకుండా అనుష్ఠించతగిన యోగాలు, ఇంకా అన్నివిధాలా పుష్టిని

తుష్టిని యిచ్చి, దంపతులను చివరకు పొలయలుకొనైనా విడిపోకుండా హత్తించేవి, రసాగ్ణివాన్ని మధించిన వైజ్ఞానికులైన భిక్షుకులు, దుర్బలులైన మానవులను అనుగ్రహించగోరి ఉపదేశించి ఉన్నారు. విశేషము లితో ధికంగా తెలుసుకోదలచేవారు, నారాయణామాత్యుని, స్త్రీలభావసంకోచమువలన ప్రవర్తిల్లిన లఘువర్ణనలతో దనియక, తృతీయ పురుషార్థ సదస్యస్థానమునకు సాంగముగా, ఆరహస్యములన్నీ యెఱిగి, అనుభవమునకు పూర్ణమైన అహంకారానందముతో వన్నెలు తెచ్చుకోవచ్చును.

౯

మహాకవి అయిన నారాయణామాత్యుని కావ్యామృతము తహతహలుగా, ఇప్పటి కప్పుడే చవులూరించుతూ ఉద్వేగానికి పట్టవగ్గాలు లేకుండా పరనశమైపోతున్న సహృదయులకు, గ్రంథారంభమునకు మంగళాచరణముగానూ, ప్రస్తావనకు కావ్యవాణీ మంగళ శ్రీకరణముగాను, హెచ్చరిక లుగ్గడించడమేమనా-

పరమభాగవతుడైన పోతన్న చిన్నతనాన రాజు మన్ననలకు ఆశించి, భోగినీదండకం రచియించి అప్పటికి అర్హ సత్కారములు పొందినా, కావ్యనిష్ఠతో గడిదేరి భాగవతం తెలుగున వెలయించుకునే నాటికి వెనుకటి ముచ్చటలు తలపెట్టడం తగని చిన్నతనమని అనుకున్న అక్కసుతో, మానుషానందలాలనుడైన సహజ-పాపాన అప్పటి నరపత్నిని, ఆధునికులవరకూ జతగూర్చి 'అధమ' సంభావనతో, ...అంతటితో వదలివేసి, ఉత్తమగతులకు వెంపరలాటలో నందాంగనాడింభకుని మంచి

చేసుకున్నాడు. ....నారాణామాత్యుడు, తన వారి వోంపల్లో ఏ ఒక్క శతకమో శాయశక్తులా హాలికగా అల్లి, ముక్తి కాంతా మణికి మూజువాని హక్కు దాడుచే తృప్తి పడి ఊరకుండక, నమూ మనసూ, జ్ఞాన కమలాలు కిక్కిరిసి పిరిసే దివ్యసరోవరములైన తరువాత, పూర్ణమైన పశ్చిమో, కళంకి అయిన చందమామవని వెన్నెలల నీనశించని చకోరకుమారునిలాగా, సామాన్య పుణ్యముతో తనిసి పోవక, పురుషార్థ ప్రయోజనాన్ని కావ్యరూపాన దిద్దుకున్న ఘనుడు. సంస్కృతములో వెనుకటికపులు 'వినోదానికి' గాను భాణాలు రచించినామనే వంకతో, శాస్త్రభోక్తలై నందువల్ల అబ్బిన అరుచిని మాపుకున్నారు...సందులేకండా శృంగారాన్ని అమర్చి. నారాయణామాత్యుడు ఉత్పాద్యమైన ఇతివృత్తాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని... వెలుగును ముందుకు దుమికించడానికిని అండ్గా వెనుకనిలిచే నీలినీడవంటి...రవంత మచ్చను, ప్రాకృతులకు ఆవరణంగా అడ్డం చేసి...తేల్చిన నీతిలో .. తనకావ్యవాణిని పునీతనుగా గుర్తించగల తెరువు లెరిగి, మరీ యింతకు తలపెట్టినాడు అంతేకాని, మహాకవి క్షేత్రీయలాగా, జన్మ అంతటా కావ్యకన్నెకు వరమిచ్చిన...వంతివంతనేపధ్యములు తుడిచివేసి...నిర్వేదంతో నీలిచీర కట్టించ

లేదు. సారంగపాణిలాగా, కాశ్యపినిగర వేణుగోపాలుని దివ్య.తగులాటములకు పనిలో పనిగా తనసొంత తగవులు అంటగట్టి ... అంశటితోనూ ఊరకుండక వేలవంగా పచ్చివై రాగ్యాన పడిపోనూలేదు. ముఖ్యముగా ఎంచుకోవలసిన విషయం కవి, శృంగారికాడు. నీతులపూతల నెపాన శృంగార మక్కువలు చెల్లించుకుందామనుకున్న నీరసుడూ కాడు. ఆతడు మహాకవి... అదే ఆతనికి... నీతీ... మతము.

అవునా—

కావ్యాన్ని విమర్శించవలసి వచ్చినప్పుడూ ...కవిని ప్రశంసించవలసి వచ్చినప్పుడూ ... గుణపరిగణనతో వదలి ఊరుకుంటే కావ్యాత్మకల్లోలమై పోతుందని, దోషాకరంగా .. వ్యాకరణపాఠాలు నేర్పడం వెనుకటివారికి ఆచారమైపోయింది కనుక ఇకనుంచి అయినా ఆ ప్రసక్తులు అరికట్టి ..కృతకమైన నిబంధనం సజీవ వాణీవిలాసాలకి వేల అపునేమోకాని ...కూలంకషము ఎన్నటికీ కాలేదని నేరిచిన సర్వస్వతంత్రుని ప్రయోగాలు లక్ష్యంచేసే భావ - అనుభవ - స్వచ్ఛంద విధానములకే కావ్యరసకులు మురియడం.

ఉత్తమమానా — కాదా.

రామకృష్ణకాశ్మి.

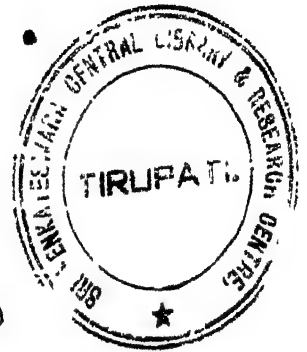
శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరామాంశజ యైనజానకి యురస్సీమాంతరాత్మంతవి
స్తారప్రోద్భవహారనాయకమణి ♦ 1సందర్శితంబౌ నిజా
కారం బారసి యన్యకాంత 2యను శంకం జెందు నం చెంచి త
ఋన్నారీ రత్నము నంకపీఠి నిడు నీతాభర్త నన్ బోవుతన్.

చ. తన కిది 4కేళినద్యమయి ♦ తద్దయుఁ బద్ధ వహించి తొల్లి లో
చనముఖహస్తపాదయుగ ♦ సామ్యముఁ జెంది సుగంధసంపదన్
దనరఁ దొడంగె నివ్వ డని ♦ తా దయ మీఱఁగ జేతఁ బట్టెనో
యన వనజాతపాణి యగునట్టి మహీసుత మమ్ముఁ బోవుతన్.

2

కం. యమునాగంగాఝరనం, గమవిభ్రమ మాత్మసేవ ♦ కప్రవితతికిన్
దమరుచు లిడ నెడయక లోకము లేలు భవానిశివుఁడు ♦ గడు మముఁబోచున్.

3

ఉ. మేరునగప్రపాతమున ♦ మించి రహించు కనన్మణిప్రభాం
కూరకదంబకం బవఁగఁ ♦ కుంకుమగంధరసంబు భారతీ

కూర్చకుచద్యునిహతి ♦ గొప్పయురంబున డంబు జూపఁ బా
ల్పారు సరోజపీఠిఁ గొలు ♦ వయ్యెడు దేవుఁడు మమ్ము బోవుతన్.

4

తే. గీ. వాణి నజరాణి ఘననీలవేణి మధుర, వాణిఁ బల్లవనంకాశఁపాణిఁ బృథుల
పైకతశోణి నాత్మలో ♦ సన్నుతింతు, సుమధుమధురసుధావచఁస్సూర్తికొఱకు.

5

శా. లీలాకేళికృతస్వకందుకము లై ♦ లెక్కింపఁగారాని యు
ద్వేలాత్మశృవణద్వయప్రచలనావిర్భూతవాతోత్థగో
త్రాళు ల్పూమి నభోంతరాళమున నృత్యం బాడ నర్తించు గౌ
రీలీలావతిపట్టి మత్కృతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చుం గృవన్.

6

ఉ. తావకపాదపద్మముల ♦ తాడన మొక్కటిదక్క నేపనుల్
గావు మదీయపాణులకుఁ ♦ గావునఁ జూడుము వీని నంచు నీ
తావిభుమోల నిల్చి ప్రసదంబునఁ జూపెడురీతి మోడ్చు కే
ల్పావనభక్తిఁ బూనెడుక్యపావని పావని నెంతు నామదిన్.

7

చ. తనతనుకాంతి కాంచనకృతంబులరీతి రహించ మారుతా
శనవరకభూషణాఘములసారెఁ గనుంగొని చేయి సాచి కై
కొనఁ బటుపూత్కృతులనిగుడ ♦ ఘోరఘణావళు లెత్త భీతిచా
లనము వహించు నై జనతులం గని నవ్వు సువర్ణ వేడెదన్.

8

తే. గీ. ఆత్మఁ బ్రహ్లాదరుక్మాంగదాంబరీష, శౌనకవ్యాసశుకపరాశరవిభీష
ణార్జునవసిష్ఠపుండరీకాఖ్యభీష్మ, దాల్భ్యనారదముఖ్యులఁ ♦ దలఁతు భక్తి.

9

సీ. వాక్యనిర్జితశేష ♦ వాల్మీకి వాల్మీకి హరిభక్తియుక్తిధీవ్యాసు వ్యాసు
ఘనభావకాళిదాసును గాళిదాసును జారుమాఘర్యవాచోరుఁ జోరు
దివిజేంద్రధనదవై భవభూతి భవభూతి ధర్మబుద్ధి నవీనదండి దండి
గవితాభిప్రాయమాధవమయూరు మయూరు భాసురాకృతిఁబుష్పబాణు బాణు

తే. గీ. మానితాచారమధితానమాఘు మాఘు, ధ్యానబద్ధమురారి మురారి కగాత్ర
పటువిభారవి భారవి ♦ బ్రస్తుతింతు, సర్వశబ్దార్థవిజ్ఞానసరణిఁకొఱకు.

10

ఉ. నన్నయభట్టు భీమకవిఁనాథుని దిక్కనసోమయాజిఁ బె
ద్దన్నను ముక్కుతిమ్మనచిఁవాగ్రాణి బమ్మెరపోతరాజు గౌ
రన్నను రంగనాథుని మహామహుఁ బిల్లలమఱ్ఱివీరభ
ద్రున్నతియింతు నాంధ్రకవిరుద్రుల సత్కరుణాసముద్రులన్.

11

ఉ. అయ్యలరాజుఁ దిప్పనచిఁవాగ్రీణిఁ బర్వతరాజు రామభ
ద్రీయ్యను భాన్కరాగ్రీణిఁ బ్రాధానవరుం డగుకొండధీరునిం
జయ్యనఁ దిమ్మయప్పభుని ♦ సత్కవితారచనాధ్యులై న మా
యయ్యలరాజవంశజుల ♦ నాదికవీంద్రుల సన్నుతించెదన్. 12

చ. సరసులు గద్యవద్యములఁచాతురికిం దల లూఁచి మెచ్చుఁగా
విరసు లసూయచేత 1నుటివేడ్క వహింపరు తేటిమొత్తముల్
శరదరవిందబృందఘనఁసారసుగంధమరందసంగ్రహ
స్ఫురణవహించుఁ గాని పురఁనూకరపంక్తులు చెంద నేర్చునే? 13

వ. అని యిట్టదేవతాపార్థినంబును సుకవినంస్మరణంబును గుకవితరస్కరణంబును
గావించి తదనంతరంబు. 14

సీ. ఎవని కీరితి కుభృద్భవ కుభృద్ధరబుధ శిఖరిసైంధవసమిద్ధఁహరిణరుచిర
మెవని మేధంబు రుఁభవక భుగ్ధవవిధూ ద్భవమరద్ధవగురు ♦ ప్రితివిఘాతి
యెవనియీవహిమరుఁగ్భవసరిద్ధవలసద్భువనభృత్తిపురభిఁదూర్భరిమహిమ
యెవనిరూ పమృతిభుఁగ్భవనుతోడ్పిడ్డ్రీతి డుడ్విభృద్దాప్తపుఁతోల్లసనము
తే. గీ. మంత్రీమాత్రుంజయతఁడుదుఁర్మంత్రీమంత్రీ, తంత్రీసంత్రాసకరణస్వఁతంత్రుఁడయల
రాజవంశసుధావార్ధి ♦ రాజసూర, యార్యనారాయణామాత్యవర్మ డలరు. 15

వ. వెండియు నఖండతేజఃకాండమార్తాండమండలప్రచండుండును, నిజవితరణాకర్ణనకృశీ
భూతపారావార పునరభ్యుదయకారణానూన దానధారాప్రవాహ సంజాత మహావాహినీ
వ్యాపకుండును, నిష్కులప్రశస్తసమస్తసదుణరత్నరత్నాకరుండును, గౌండిన్యసగోత్రపవిత్రుండును,
గౌండిమాంబాగర్భవా శిచంద్రుండును నగు నయ్యలరాజు నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు,
గౌండాకశుభవాసరంబున సత్యంత సంతోషితాంతఃకరణుండై. 16

షష్ఠ్యంతంబులు.

కం. వారణభయ వారణజయ, కారణ చక్రాహతారికరవారునకుఁ
సీరాకర ధారాధర, భారాజీ భాసురప్రభాపూరునకుఁ. 17

కం. భీషణ ఖరదూషణ పరి, శోషణ సురపోషణోగ్రిశోభనమతికిఁ
శేషాహివ భాషాధిప, యోషాహివరాస్యకీర్తియోగోన్నతికిఁ. 18

కం. సింధుసుపుత్రీకుచధర, కంధరశుభవిగ్రహునకుఁ ♦ గమలజసురరా
ట్సింధురముఖ సింధురముఖ, బంధురజాతస్తవార్హా ♦ పదనివహునకుఁ. 19

కం. తక్షక కులశిక్షక చల, పక్షకళాత్యరుణహేమపటనంభృతికిన్
దక్షాధ్వర శిక్షాకర, రక్షాచరణప్రవీణరాజన్గతికిన్. 20

కం. వక్రత్రయచక్రకుచా, వక్రతనూరూపవైభవదచారునకున్
జక్రాహిత చక్రాహిత, చక్రమహావక్రమోపనంహారునకున్. 21

కం. భామాయుత కామాయుత, కోమలసుందరశరీరగురుధామునకున్
భీమరిపుస్తోమవపు, స్థేమతమస్సోమునకును ధ్రీరామునకున్. 22

వ. అంకితంబుగా రచియింపం బూనిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునకుఁ
గఢాకృమం బెట్టి దనిన. 23

సీ. నానాగమస్ఫూర్తిఁ బూనిహంసాశ్వనస్మహిమంబుఁగను ధరామరులు హరులు
తేజోమదంబుల ధిక్కుంభిసీశుల నురుమాడ నోపు భూవరులు గరులు
మణిచక్రములు భూరిగుణకోటికేతువు లలరఁగా నొప్పవై శృలు రథములుఁ
1బరజీవజీవనోద్ధరణధర్మఖ్యాతి విలసిల్లు శూద్రులు ధీరభటులు
తే. గీ. విమలసుమనఃప్రమోదరాగములఁ దనరి, వల్లవపాప్రిచే మించు ధౌధవార
వనిత లారామములుఁ గల్గి వినుతికెక్కు, భూమిరత్నంబు నైషధపురవరంబు. 24

కం. కలితమహాబలనఖ్యో, జ్వలవిక్రమనిహతవిమతసాలోరుయశో
నలరాజభరిత మవ్వర, తిలకము సమ మనఁగ వచ్చుఁ దేజోవతికిన్. 25

కం. ఆపురము ధరాలలనా, నూపురమై రత్నసాధనూతనరుచికిన్
దాపురమై యభంగింప, గోపురమై పొగడ నెగడుఁ గుంభినిలోనన్. 26

వ. మతియు నప్పట్టణంబు దివ్యసాలోచ్చయకలితంబు గావున నాకలోకంబును,
మహాశుద్ధాంతరంగంబు గావున యోగిజనంబును, సీలగవాక్షప్రబలంబు గావునఁ గిష్కింధా
నగరంబును, గుంభీనసరభనంబు గావున రసాతలంబును, గంధర్వప్రచురంబు గావున దేవ
లోకంబును, గురుకవిబుధద్విజభాసమానంబు గావున గ్రహమండలంబును ననుకరించి, మత్స్య
కూర్మాదిమహిమంబులు వహించి, కమలాలంకృతంబులై శ్రీమహావిష్ణువుం బురుడించు
సరోవరంబులు గలిగి యొప్పు నెప్పుడు. 27

ఉ. ఆపుర మేలు మేలు భలి యంచు నుతింప జను ల్నువద్యయ
ద్వీపవసుంధరాస్థలి నుద్దీర్ణజయాంకలిపుల్లిఖించి బా
హుపటుశక్తి నిల్పినమహారజతద్యుతు లొల్కుకంబముల్
ప్రాపితశౌర్యరేఖ లయి భాసిలఁగా నలనాముఁ డున్నతిన్. 28

తే. గీ. పృబలరాజాధిరాజవీరప్రతాప, రాజపరమేశ్వరాష్ట్రదిగ్విజయము
నోభయంకరబిరుదైకవైభవా య, టంచు మాగధు లెంచంగ ♦ మించు నతఁడు. 29

వ. ఇట్లు మహిశాసనంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు. 30

ఉ. ఆతరణిప్రభుండు గొలువై చెలువై బలవై రి భోగనం
ప్రీతి దల్లిర్పగా నృపవరేణ్యులు మాన్యు లగణ్యపుణ్యనం
ఘాతు లమాత్యు లార్జ్య లధికారులు వీరులు చారు లష్టది
జ్ఞాతవిచిత్రవస్తువులు ♦ గానుక దెచ్చినవారు కొల్వంగన్. 31

కం. ఉన్నయెడ నాల్గువేదము, లెన్నంగఁ దగుశాస్త్రచయము ♦ లితిహాసాదుల్
పన్నుగఁ దెలిసిన ప్రత్యు, త్పన్నమతి యనెడుపురోహితద్విజుఁ డెలమిన్. 32

ఉ. వచ్చి ఫలోపవీతములు ♦ స్వస్తిచతేస్త్వితిసూక్తి మున్నుగా
నిచ్చిన నాదరించి వసియింపఁగఁ జేసి నృపాలుఁ డెంతయున్
ముచ్చటలుం బ్రసంగములు ♦ మున్నటిరాజులచర్యలుం గధల్
చెచ్చెర నానతి మ్మనినఁ ♦ జర్తము 180జల నాతఁ డత్తజిన్. 33

ఉ. చెప్పఁ దొడంగఁ దేనియలు ♦ చిల్కఁగ, ద్రాక్షలు రాలఁ, గప్రపుం
దిప్పలు చిమ్మిరేఁగఁ, గడుఁ ♦ దీయనియిక్షురసప్రపూరముల్
చిప్పిలివర్వగా, నమృతశీకరము ల్వడిఁ గుమ్మరింప, న
వృష్ట యిదార యంచు జను ♦ లందఱు నొదల లూఁచి మెచ్చంగన్. 34

తే. గీ. చెప్పఁచుండంగ భామల ♦ చిత్తవృత్తి, తెలియ బ్రహ్మకు నైనను ♦ గొలఁది గాదు
ధాత్రిఁ జిత్రవిచిత్రంబు ♦ దలఁచిచూడ, దానినెఱిగింపు బ్రాహ్మణోత్తమమ్మగాంక. 35

వ. అని యడిగిన నతనికిఁ బురోహితుం డి ట్లనియె. 36

కం. మంకులు మాయోపాయలు, బొంకులపుట్ట లతిపాపపుం జగజంతల్
జంకెనలు సేయు యువతులు; శంకరుఁడుం దగఁడు వారి ♦ చర్యలు దెలియన్. 37

తే. గీ. అయిన నొకకథ గలదు రాజాగ్రగణ్య, తొల్లి పరమేశ్వరుండు సంతోషమొదవఁ
బార్వతీదేవి కెఱిగించె ♦ బాగుమీఱ, నది యెఱిగింతు వినుము నీ ♦ వనధరించి. 38

వ. అని యి ట్లనియె. 39

సీ. మంజులమాణిక్యపుంజరంజితఘన పాత్రాచుబితాభ్రస్థలంబు
చంద్రకాంతోపలసాధపాండురకళామేడితప్రలేయఘృణికరంబు
రత్నకుడావళీరమ్యాంశుసందోహ బహుళీకృతార్కప్రభాచయంబు
గంభీరపరిఘాసితాంభశ్చటాతమో లోకీకృతాధరలోకవితతి

- తే. గీ. యామికాహతిజాతదిశాధినాథ, పురభయంకర భేరికాభూరిదంధ
ణంధణధణధ్వనిప్రతిఃనాదదాయి, గోపురం బాహ్వ నుజ్జయఃసీపురంబు. 40
- కం. ఆపుటభేదనమునకు ది, శాపుటభేదనకతోరఃసంగరజయభే
రీపటలధణంధణః శౌక, భూపాలుఃఘ గలఁడు చిత్రభోగుఁ డనఁగన్. 41
- సీ. వెలయ హరిశ్చంద్రవిధమున, నలునివీకను, బురుకుత్సుచాఁడువఁ, బురూర
పునిలీల, సగరులాఁగునఁ, గార్తవీర్యమర్వాదను, గయుక్తియ, నంబరీషు
మతమున, శశిబిందు మహిమ నంగునితేవఁ, బృథునిమాడ్కి, మరుత్తువృత్తి, భరతు
నీతి, సుహాతునిభాతి, భార్గవుబలె, రాముపోలిక, భగీరథునిపాలుపు
- తే. గీ. న, శిబినంగతి, మాంధాతఃనయమునను, యయాతికరణి దిలీపునియట్ల, రంతి
రీతి నాచక్రవాళపఃరీతిభూత, ధాతిః బాలించు సవిభండు దద్విభండు. 42
- తే. గీ. ఆతఁ డంతిపురంబులో హవభావ, విభక్తిమై విలాసవై ఖరు ల్విస్తరిల్లు
మరునిసామ్రాజ్యలక్ష్మలహరువుఁజెంబు, కేలులుగొలువంగఁగొలుపుండఁజెలుపుమీఱ.
- వ. ఉన్న సమయంబున. 44
- సీ. పొడ వై నజలుగుఁగెంజడలకీల్లంటును 1నిండారెడువిభూతి పెండెకట్లు
వీనులవటికంపు వింతకామాక్షులు గనుబామల్పందునఁ గావిబొట్టు
కుచములపై గావి కుబుసంబు గళమున నలరారు రుద్రాక్షహారతతులు
చే నాగబెత్తంబు చీనికృష్ణాజిన మక్షిగోళంబుల నంజనంబు
- తే. గీ. కావివస్త్రంబు పావాలు కక్షపాల, తామ్రకటకంబు సింగినాదంబు కోవి
పొందుసిద్ధకియలు చిదానందభూతి, యొనరఁ బిబూనుక నొకమహాయోగురాలు. 45
- తే. గీ. చెట్టు దిగి వచ్చినట్టులఁ జెంత నిలువఁ జూచి లేచి 4నృపుండు సంస్తుతులమొక్కి
వీట వేయించి కూర్చుండఁబెట్టి తా ను, భాసనాసీనుడై యున్న యవసరమున. 46
- సీ. శ్రీరస్తు శుభమస్తు ధీరస్తు విజ యోస్తు పుత్రరంజన మస్తు పుణ్య మస్తు
ధన మస్తు ధాన్య మస్త్యవద్య సుఖ మస్తు చిరతరసంకల్ప సిద్ధి రస్తు
సత్య మస్తు మహాస్తు శౌర్యమస్తు యశోస్తు న్వస్త్యస్తు సుగుణోస్తు శక్తి రస్తు
సామ్రాజ్య మస్తు శాశ్వతధర్మఫల మస్తు వృద్ధి రస్తు మహావ్రసిద్ధి రస్తు
- తే. గీ. జ్ఞానమస్తు శ్రీయఃపతిధ్యానమస్తు, గురుచరణభక్తి రస్తు సత్కుశలమస్తు
శాంతిరస్తు నిరంతరైశ్వర్య మస్తు, భాగ్యమస్తు మహాసార్వభౌమ నీకు. 47

కం. అని దీవి చక్షతపు, వృనిచయము విభూతిపండ్లు ♦ ఫలములు దివ్యాం
జనములు సిద్ధక్రియలును, దనరంగ శివసత్తి భూమిధవున కొసంగెన్. 48

వ. ఇట్లానంగిన వినయంబునలేచి కైకొని స్వాగతంబడిగిన సంతోషించి మనోరంజనా
ర్థంబు ధర్మార్థకామమోక్షంబులు రాజ్యలక్షణంబులు బురాణేతిహాసంబులు లోకాభిరామంబులు
ననాగతవర్తమానంబులు నుచితానుచితకథాసారస్యంబులు దెలిపిన విని, మహాత్మురాలా!
మీరు వినని కనని కార్యంబులు ముల్లోకంబుల నెవ్వయు 1తేవైన నొక్కటి యడిగెద
నానతిమ్మని యిట్లనియె. 49

కం. ఏయేభూములఁ జూచితి, వేయేరాజ్యములఁ గలరు ♦ శృంగారకళా
ప్రాయ లగురూపరేఖా. శ్రీయుతి గలకన్నె లనిన ♦ శివసత్తియనెన్. 50

మ. మది రంజిల్లఁగఁ జెప్పెద న్వినుము పేరిమన్ సచ్చిదానందసం
పదచేతం గరజం ఫలంబుగతిఁ గన్పట్టున్ ధరాధీశ యీ
యుదాయాస్తాచలసేతుశీతనగమధోద్యద్వద్ధరాచక్ర మిం
పొదవన్ దేశములందు నుండుదురు విద్యుద్వల్లికాభాంగనల్. 51

ఉ. డెబ్బదిరెండుపాదైములు ♦ రివిఁ దలిర్పు నమస్తదుర్గముల్
జూబ్బిలు కల్మిఁ బట్నములుఁ ♦ జొక్కపుఁ బేటలుఁ బాతకంబు పో
దొబ్బెఁజులీలఁ జాల్తిరుపఁతు ల్లనుగొంటిని నుండు రందులన్
సిబ్బెఱ్ఱనిబ్బరంపుజిగిఁ ♦ జిక్కని చక్కనిగబ్బిగుబ్బెతల్. 52

కం. వెలనాడు వేగినాడును, బులగులనా డ్పాకనాడు ♦ పొత్తపినాడున్
అలముధికినాడు రేనా, డలయక గనుఁగొంటి నచటి ♦ యబలలఁ గంటిన్. 53

సీ. లాట కర్ణాట మఁరాట వధూటులఁ బొండ్ర పొండ్ర విదర్భ ♦ పద్మముఖుల
బంగాళ వంగ కఁళింగ లతాంగులఁ గుకురు కేరళ కురు ♦ కోకకుచల
మళయాళ నేపాళ ♦ మాళవ యువతుల మత్స్యవత్స కరూళ ♦ మానవతులఁ
గోసలాంధ్ర వరాట ♦ కుంతల స్త్రీలను బొంచాల బర్బర ♦ భామినులను

తే. గీ. ద్రవిడ గాంధార కాశ్మీర ♦ ధరణిసత్తుల, మగధ కొంకణ టెంకణ ♦ మానినులను
మఱియుఁ దక్కినధారుణీమండలములఁ, దనరు చెలువలఁ జూచితి ♦ ధరణినాథ. 54

తే. గీ. రాజవశ్యోషధాకృతుల్ ♦ రమ్యతర ర, తిస్వరూపలు 2మోహనదివ్యమూర్తు
లతులతర వికామమంత్రదేవతలు వీర, లనఁగ నుండురు సుందరు ♦ లచట నచట. 55

ఉ. ఈనవఖండమండలమహిష్ఠలి నెల్లఁ 4గనంగ దేవ నే
నీనగరీలరామమున ♦ నెంతయు రేఖఁ జెలంగు మన్మథా

ధీనసుమోహనాకృతి రతి న్నగుమి న్నగుసారుగల్లు సా
తానిబినపానూనదళః ధాళధళితరళాక్షిః జూచితిః.

56

తే. గీ. దానిపియనాయకుడు. విష్ణుః దానుడనెడు, పేరుగలవాడు కలవాడు పెద్దవాడు
హేమవతి యనఁ దనరు నయ్యింతిఁ బొగడఁ, దరమెబ్రహ్మకునైన శంకరున కైన. 57

ఉ. ఆమధురాధరాధరకః చాలి కనద్దననై గనిగ్యమా
యామృదుగోరుసారరుచిః గాంబురుహోక్షులధాళధళ్యమా
యామెఱుఁగారుబోడి జిగియబ్బెరుగుబ్బల చాకచక్యమా
యేమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర! శాశ్వతరూపనంపదల్.

58

కం. దానిజిగి దానికులుకును, దానితనుద్యుతులసాంపు ధానివిధంబున్
దానివగ దానియందము, మానవవర! మరుడు గన్న ధ మగుడు గాఁడే!

59

కం. వగ లోలుకు ధాగధగ్యపు, జిగి గుల్కెడు నుబ్బుగల్గి ధ సిబ్బెపుగుబ్బల్
నిగనిగలు గులుకు కొప్పను, సాగసుం డెలికనులు దాని ధ సొమ్మె పరఁగున్.

60

ఉ. విండకు మేల్తరంబు ఘనఃవేణి కనుంబామదోయి, బంగరుం
గిండకు మేటి సాటి తులఃకించుచనుంగవ, లేతతమ్మిపూఁ
దూండకు మిన్న యన్న జిగి ధ దొల్కెడుచేతులు లోకమందుఁ బూ
బోండను గానమో వినమొ ధ పోలరు తత్సతికాలిగోరునన్.

61

సీ. కబరీభరమునకుఁ ధ గందంబు సెల్లు, నుత్పలమాలికలు నేత్రఃములకుఁ జెల్లు
గర్ణంబులకును మంగళమహాశ్రీ సెల్లు, గాత్రంబునకుఁ జంపఃకంబు జెల్లు
మధురవాగ్వృత్తికి ధ మత్తకోకిల సెల్లు, జనుగుబ్బగవకు మంజరియుఁ జెల్లు
బిరుదైన పిఱుదుకుఁ ధ బృథ్వివృత్తము చెల్లు, మధ్యంబునకుఁ దనుఃమధ్య చెల్లు

తే. గీ. బాదముల కంబుజము చెల్లు, ధ బరఁగు నడకు, దనరు మత్తేభవిక్రీడితంబుసెల్లు
గృతులవర్ణింపఁదగుతదాకృతులెకృతులు, వాంఛచేదానిఁబొందినఁవాఁడె నుకృతి.

62

తే. గీ. చండదోర్దండమండితః మండలాగ్ర, ఖండితోద్దండరిపుకాండః భండనమునఁ
బండితుం డగురాజవేదండమునకుఁ, గాక యొకపాటివాని కాక న్నేతగునె.

63

ఉ. సారథ మొందుకాంచనపుః జంత్రపుః బుత్రిక వాగ్విలాసము
ల్పారక నేర్పు రత్నపుసఃలాక తిరం బగురూపుఁ జెందు తొ
ల్కారుమెఱుంగు జీవకళఁ ధ గాంచిన చిత్తరుబామ్మ యాన శృంగ
గారిణి యా సుధాసరసిఁగా నుతిసేయఁగ వచ్చు నచ్చెలిన్.

64

కం. అని సిద్ధురాలు సెప్పినఁ, భోనపొనఁగాభ్రమలు చెందఁ ధ బులకలు వొడమెన్
మనసిజశీఘ్ర యెనసినచో, గనఁబడు ధూమాంకురములఁగతి నృపుమేనన్.

65

కం. అంతట సిద్ధాంగన యా, ద్యంతంబును జెప్పి తన మహాశ్రమమహికి
సంతోషంబునఁ 1జనె భూ,కాంతుఁడు హేమవతిమీఁద ధాన్య జనింపన్. 66

మ. కరుణాదృష్టులు 2నాగవాసముల సోఁకం జూచి వేడ్క న్మనో
హరము లోకలు రూకలు న్మణులు హారాలంకృతిస్తోమము
ల్లరసత్వంబున నిచ్చి పంచి కొలువున్ ధాన్య జాలించి తాఁబోయి భూ
పరతీశుండు మనంబు హేమవతిపై ధాన్య దువార్చింపఁగన్. 67

కం. మిన్నందు సౌధవీధి న మున్నత మగుమేలు మచ్చు ధాన్య లొప్పెడుచోట
న్మిన్నగుచిత్తరువులచే, బన్నుగఁ దగు నొకరహస్య ధాన్య భవనము వజ్రన్. 68

చ. అకలుషదివ్యరత్నమయః హా నొకకేళిగృహంబులోపలం
జికిరికిరివచ్చుల రఁచించినచిల్లలకోశ 3సందహా
నకినెలవట్టెమంచమున ధాన్య చాయనఖానుతివాసిపైఁ దురం
గిక మొకమాలులేవున నొగిన్ శయనించి మనోభవవృధన్. 69

కం. కిప్రీతిని హేమావతివయి, నాతీరున మనసు నిలిపి ధాన్య యతివిరహార్తి
జేతోజాతధనుర్భవ, శాతశరవౌరహాసార ధాన్య చకితాత్మకుడై. 70

కం. కడులుకు న్మెన్నెలవేడిమి, కళుకు న్మృకపికమిళింద ధాన్య హంసార్పటికిన్
బెగుకు న్మలయానిలునకు, జెగుకుం బూపాన్మృచందుఁ ధాన్య జిరవిరహార్తిన్. 71

ఉ. చెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని ధాన్య చింతిలు నున్న రటంచుఁ 4జూపులన్
వెక్కసమందు లేమ యెలఁవిం బొడగట్టినయట్లు నుండఁగా
నక్కునఁ జేర్పఁ బోవు భ్రమ ధాన్య మంది వెనం దటయాంచు సంతలోఁ
బక్కున వప్య నింతివయి ధాన్య నృపాలకమాళి ఖన్నతన్. 72

వ. మఱియు నారాజు విరహంబు తాపాతిశయకరంబు గావున నిదాఘంబును, విరళీకృ
తాశ్వాసంబు గావున సత్ప్రబంధంబును, విచ్ఛిన్నాలంకారంబు గావున యవనవివాహంబును,
నిమిలితతారకంబు గావున సహర్మఖంబును, విప్రలాపముఖరంబుగావున సాయంకాలంబును
సనుకరించె నప్పడు. 73

కం. అటువలె నృపనిటలాక్షుఁడు, పటుతరవిరహంబుఁ జెంది ధాన్య బాధవడంగా
నటనమున హేల యనియెడు, కుటిలాలకవచ్చెఁ దెలివి ధాన్య గొనఁజేయుటకున్. 74

శా. పన్నీట న్మయనంబు లొత్తై దనువుం ధాన్య బాటిరవంకంబుతోఁ
జెన్నారం బద నిచ్చె గీరి సిగ వేసెన్ దాయెతు ల్నుట్టె జీ

నొన్నాపట్టెరుమాలుగట్టె జరతార్ చుట్టంచు డాల్మించుమే
 మ్మిన్నా నన్నపుడుప్పటంబు దగ హాళిం గప్పె సొం పారంగళ.

75

వ. ఇట్లువచారంబులఁ గొంత దాపంబు శాంతం బొనరించి 1నృపాలునకు హేల
 యిట్లనియె.

76

ఉ. స్వామి పరాకు నీమదికి ధ సమ్మతి యాపని యేమి చెప్పమా
 ప్రేమ దలిర్ప నేర్పు దలఁపింప నడెంతటికార్యమైన నే
 నే మఱి తీర్చి నీకుఁ గల ధ నెంజిలిఁ బాపెదఁ జూడు మన్న నా
 శ్రీమహానీయవైభవుఁడు ధ శీతకరాస్యకు హేల కిట్లనుక.

76

తే. గీ. సిద్ధురాలు హేమావతీ ధ సితకరాస్య, వలపురేఖాతిశయవైభవమును దెల్పు
 వినఁగ నగుమోహముననైన ధ వెతలు మాన్పు, కరుణ ననుజేర్చి యమ్మచ్చఁకంటిఁగూర్చి.
 కం. అని చీనీచీనాంబర, ఘనమణిహారములు మేలు ధ కాలక్షడియంబు
 ల్లోనబుక మెఱుఁగుంగరములు, చను వమరంగ నిచ్చి పనుప ధ సముచితరీతిన్.

79

ఉ. పూని ముదంబు లుప్పతిల ధ భూవరముఖ్యునిచేత వీడుకో
 లై నవరత్నకీలతమఁహారజతోన్నతదిస్యదీధితి
 శ్రీనిధులెల్ల దిక్కుల దిశించుచు మించినవిష్ణుదాసు న
 న్మానితగేహనీమకు సుమాళముతోఁ జనె హేల హేలలన్.

80

సీ. కస్తూరివీణలుఁ ధ గపురంపు లప్పలు నిండిన గృహములు ధ నెరయదాటి
 కంకుమాగరుఖండఁసంకుమదంబులు గలుగుబిడారులు ధ గడచిపోయి
 గౌళము ల్పచ్చాకు ధ కచ్చారములు చాల నించిన కొట్టడి ధ ల్మించియేగి
 పునుఁగుచట్టంబులు ధ బుక్కారజంబులు పొంకమా మళిగల ధ పొంతఁ దరలి

తే. గీ. చూచె నొకదివ్యరత్ననిస్తులగృహంబు, నందు హేమావతీకన్య ధ నలరు ధన్య
 వరలుసొంపుల టెంకి జవాదివంకి, జాతిరతిలీల నారాజధూతి హేల.

81

వ. ఇట్లు తన్నుఁ జేరవచ్చినరాజదూతిం గనుంగొని మహారాజుమన్ననలమనియెడు
 పడంతుక యని రత్నంపుగద్దయపై వసియింపజేసి, స్వాగతం బడిగిన నబ్బలకు హేల
 యిట్లనియె.

82

కం. నీచాతుర్యము నీవా, చాచిత్రపటుత్వ రూప ధ సంపద లెపుడు
 న్నీ చుట్టంబులు నెప్పంగఁ, జూచెద నని వచ్చినాను ధ సుదతీ నిన్నున్.

83

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ ధ జక్కనిదాన వటంచు వేడ్కతోఁ
 జూక్కుచుఁ జెప్పి రందులకుఁ ధ జూచినయందుకు నామనోరథం

1 బక్కడ సిద్ధమయ్యె ఫల ధ మబ్బెను హో యిటులుండవదై యో
చక్కెరబొమ్మయంచు సరఃసప్రతిభాపల నిచ్చగించుచున్.

84

సీ. దీక్షచకోరాళి ధ తృప్తదీర్ఘగదమ్మ భామ నీవదనచంద్రామృతంబు
పేదబర్హిణముల ధ నాదరించుగదమ్మ మెలఁత నీవేణికామేఘపంక్తి
ఘనదరిద్రాపికాళిఁ ధ దనియఁ జేయుఁగదమ్మ చెలియ నీ వాతెఱచివురుడంబు
బడుగుజక్కవలనింపడరబోచుఁగదమ్మ ముగుద నీచనుదమ్మి మొగ్గదోయి

తే. గీ. పేదహిందోళనందోహ ధ మీదునమ్మ, నీవదోబృందమకరంద ధ నిర్ఘరంబు
లిట్టివస మిసి జిగిబిగి ధ యీవిధంబు, ప్రాణతి సేయంగఁ దరమె యాబ్రహ్మకై న.

85

కం. ఇదిగాక యత్తమామల, ముద మొదవఁగ బంధునంఘముల దాసీదా
సదశంబుల బహువిశ్వా, కిసదయల నీరీతి మనుచు ధ సతులం గానన్.

86

వ. అని యితైఱంగున.

87

ఆ. వె. దానియత్తతోడఁ ధ దగు మామతో బంధు, దాసజనముతోడఁ ధ దగినమైత్రిఁ
గూడి యాడుచుండి ధ కొన్నిదిశంబులు, చన్నపిదప నొంటి ధ నున్నవేళ.

88

ఉ. ఒక్కనుభాంశురత్నరుచిఁగోన్నతవేదికమీఁద నిద్దఱున్
మక్కువమీఱ నుండి యనుమానముతో నొకకొంతఁ గొంకికొం
చక్కట కిని కొకందులకు ధ నచ్చికలేక మెలంగ విష్ణుదా
7 సెక్కడిభర్తఁ గాఁగ సృజియించె నజం డని హేల నప్పుచున్.

89

కం. ఈరూప మీఁడుత్వం, బీరేఖావై భవంబు ధ లీనెఱప్రాయం
బీరసికత నీకును మఱి, కిమారాజున కగును నితరమనుజుల కగునే.

90

సీ. కలికి నీసిబ్బెంపు ధ గబ్బిగుబ్బలు వాని గడుసుచేతులఁ బట్టి ధ కలఁచఁ దగునె
కాంతరో నీతావి ధ కావిమోవిటు వాని కొక్కిదంతంబుల ధ నొక్కఁదగునె
చెలువ నీజిగిగోముగలమోము మఱివాని తొట్టినోరున ముద్దు ధ వెట్టఁ దగునె
సుదతి నీకనకంపు ధ సొంపుదేహము వాని కఱుకుమేనునఁ జేర్చి ధ కలయఁ దగునె

తే. గీ. కిలుకుశృంగారరసములు ధ 10 చిలుకఁ గీలు, బొమ్మవలె నీటు గలదాన ధ వమ్మనీవు
మర్కటమువంటివాఁడు నీమగఁడు చూడ, వానితోఁగూడిరతికేళిఁ ధ బూనుటెట్లు?

91

కం. నీవంటిరూపవతికిని, నీవంటిప్రియుండు గలుగ ధ నిర్మింప కహా
యీవిధిని దగులుచేసిన, యీవిధి నిటు దూర నింక ధ నగుఫల మేమి?

92

పా. 1. బక్కట పా. 2. మొనరఁగ పా. 3. సదయామతిరీతి పా. 4. యాడియుండి
పా. 5. కొంతు పా. 6. నీ కొకందులను పా. 7. సెక్కటి పా. 8. మారాజున గాక నితర
పా. 9. కలికి పా. 10. గులుకు కీలు

తే. గీ. అయిన మగఁ డెంతనీయకాఁ డై ననేమి, ప్రాణపడ మైనచోళీతి , బంధగతుల
నింపు సాంపులుజూపి చొక్కిరవఁదగునె, రతికిఁ జొచ్చినతఱి మానఁవతుల కెప్పుడు 93

ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వి గిలిగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కులం
జీరఁగరాదు గుబ్బలు కఁచిక్కునఁగ్రుమ్మఁగరాదు కూటమిన్
మీఱి యథేష్టలీల రఁమింపఁగరాదు వెలందిమిన్న లే
పారఁగ నాథులం గలయుఁవప్పుడు గావున సాహసింతుగా
జారులఁ గూడఁ దత్సరతఁశ్చౌమే సౌఖ్య మటంచుఁ గౌమీనీ. 94

వ. అదియునుంగాక. 95

కం. పదివేలమదను లొక్కట, నువయించినలీల మెలయు , నురుగుణుఁడు సుమీ
మదిరాక్షి చిత్రోభాగుఁడు, మది గోరెను నీటభాగ్యమహి మెట్టిదియో. 96

నీ. కువలయానందంబు , గూర్చి యేలు ఘనూడు విబుధులఁ బోదు సద్విత్తరఃపాడు
సర్వజ్ఞ మౌళిభూషణ మైనధన్యుండు లలితవిభ్రమరూప , లక్షణండు
సరవికళల్పించు , శ్యామాభిరాముండు వజ్రలేడు సన్మార్గవర్తనుండు
2విష్ణుపదార్పితవిహితశుభ్రకరుండు 3శమితతమోహరి , 4యమితశీలుఁ

తే. గీ. డమ్మహారాజచంద్రు డాయననిజాంత, రంగ మంతయు నినుఁ జేర్చి , రమణగోడ
నేలఁగలఁ డమ్మ నీపుణ్ణ , 5మెసఁగె నమ్మ, తమినిఁగిడేర్చవమ్మ కుందనపుబామ్మ. 97

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిన్మయలజ్జాహాసకాండలు మనంబునంబేనంగొన నమ్మ
ముఖయై హేమావతి రాజదూతి కిట్లనియె. 98

ఉ. అమ్మకచెల్ల యిట్టివలు , కాడుదురే మజియత్తమామలుం
గ్రమ్మి తలారులై మెలఁగఁగా మగఁడుం బులిరీతిఁ దెంపుగా
బమ్మెర రోహిణిచుండఁగను , బొంబపు లెల్లను గాంచి యుండఁగాఁ
గొమ్మరొ యిట్టికార్య మెనఁగూడునె కూడిన హని చెందదే. 99

తే. గీ. అనిష్ట హేమావతికి నిట్లు , అనియు హేల జేవటికి నేటిప్రాయంపు , టేపు గలదె
మోహ మెక్కోశఁభక్తువి , యుద్ధజాణ, యొకనివిగికొఁగిటనుజేర్చియుండవలయు. 100

పా. 1. ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వి గిలిగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కులం
జీరఁగరాదు గుబ్బలు కఁచిక్కునఁగ్రుమ్మఁగరాదు కేలిలో
మీరఁగరాదు వైకొని రఁమింపఁగరాదు గళారవంబు లిం
పారఁగ నల్పరాదు మదిరాతులు భర్తలఁ గూడవేళలన్.

పా. 2. విష్ణుపదార్పిత పా. 3. నమితతమోహరి పా. 4. యగునుకీలు పా. 5. మెసఁగు
పా. 6. నీడేర్చు మదని కుందనపుబామ్మ పా. 7. రోహిణిచుండఁగను

కం విక్కడిమగఁ డెక్కడిసఖు, లెక్కడి నీయత్త మామ ♦ లెక్కడిచుట్టా
లిక్కిలేది దొడ్ల కొంచెము, లెక్కింపకు మరునిహాప ♦ లిం బడువేళన్ . 101

స. కోటగోడలనైన ♦ మీటుగా నెగఁబ్రాకి దాట నెరనిదేటి ♦ తలిరుబోణి
ఘుమఘుమార్చిటితోడ ♦ ఘోషించునదులై న నీదిపోవనిదేటి ♦ యెమ్మెలాడి
తనమిదితప్ప నొక్కనిమీద నిజముగాఁ బెట్టనేరనిదేటి ♦ బినరుహాక్షి
ధవుఁడైనఁ దనజూడ ♦ తగఁగనిట్టి న నిర్వహింపనిదేటి ♦ నీటుకత్తె

తే. గీ. తలవరులు గన్చొ లేని ♦ తాల్మీఁ బూని, బొంకు తధ్యంబు, తధ్యంబు ♦ బొంకుఁ గాఁగ
నెంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీడించి మించి, చక్కటికే దేని దదిమేటి ♦ సతసురాలు 102

వ. అని మఱియు మఱియును బోధింప నంగంబు పులకాంకురానుమంగంబునుగా
నిజాంతరంగంబునం బూడము వీరధారం 1బుడికిని దరస్మితానతముఖంబుజయై యెట్టకేలకుఁ
జేసి యుగ్గిన నగ్గజరాజగామిని బాసి తనరాక కెదురుచూచుచున్న రాజునన్నిధికింబని తాఁ
బోయివచ్చినకార్యంగజెఱింగించె, సంతట దై వయోగంబున విష్ణుదాసునకు దూరప్రయాణంబు
సంభవించె సంత. 103

తే. గీ. పమనమునకై నయని యమర్పగ నపుడు, పరిచదుల కానతిచ్చినఁ ♦ బటకుటీర
పాత్రసామగ్రిమొనలైన ♦ బరువులెల్ల, శకటవామ్యశ్వవృషమహాప్రముఖ కెత్తి. 104

వ. మఱియుఁ గలమాన్లుంబులుం గలవంటకంబులుఁ బొంగలి పులియోగిరంబు దధ్యో
దనంబు నానవాలు జన్ములు మీఁగడపెరుగులు నవనీతంపుఘటికలు నోలుపుఁబప్పు
నప్పడంబులు వఱుగులు వడియంబులుఁ బెరుగువడియంబులు మిరియంపుఁబాడి మెంతి
కూటున సంబారంపుఁజింతపండులు బజ్జ లుసిరీకలుఁ బచ్చ ప్లూరుబండ్లూఁ గాయలు
మామిడితోక్కులు నివి మొదలుగాఁగల పరికరంబులును, మఱియు వడపప్పు బేడలు
వేపుళ్లు ననుపగుగ్గిళ్లు బొడుగులు బొడుములు బొకపుఁజలిమిడి కాయమ్ములుం జమ్మి
లగ్గలు నటుకులు మూగలు లాజలుఁ బేలాలుఁ శిటికాణులుఁ నువ్వులు వానబి
య్యంబులుఁ బేలపిండిఁ పేలనత్తు దోసగింజలు వెల్లగిసెలు గోఁగులు గరింగరుము లుప్పిళ్లు
సెనగపప్పు బొరుగుపప్పు సారపప్పు జీడిపప్పు బాదంపలుకులు గొబ్బెర గనగసాలు ఖర్జూర
ములు ద్రాక్షలాదియైనఫలాహారంబులును, మఱియు నుండ్రంబులు మండ్రెగలుఁ గుడుములు
దోసెలు వీసెలు రొట్టెలు నిప్ప ట్లవ్వంబు లతిరసరంబులు సుకీయ లక్ష్మితకలశమ్ములు సోగులు
జక్కెరబుగడలుఁ గరిజులుఁ బొరివిశింగాయలుఁ దేమనంబులు బాలకాయలు జక్కిలమ్ములు
మినుపచక్కిలమ్ములు మినుపపోకలు మనోహరంబులు గారెలుబూరెలు మోరుండ లంగరొల్లలు
మఱుగుబువ్వులుం బేజీలు నీరుహత్తిగలు మడతలుఁ బప్పుబూరెలు నజబూరెలు వడ లామవడ

లొబ్బట్లు సారసత్తులు సేవలుఁ జరిమిల్లు సరడాలుఁ బరిడగవ్వలుఁ జావట్లు నిడ్డెన తేనెతొనలు
బారుగులు నేలకికాయలు వెన్న మెఱుంగులు నిడికుడకలు సడకుడకలు ముత్తైపుఁజివ్వలుఁ
జంద్రకాంతలు ఖరిజీకాయలు బెడదలు లడ్వలుఁ గోడబల్లు గూడుపరిగెలుఁ దేలుపరిగెలుఁ
బూరీలు గూళ్పిడి లాదిగాఁ గలభక్త్యంబులు గూడలనించి జాతిసాతానులు గావళ్లంబూని
వెంట నంటిరా నవ్వడు. 105

తే. గీ. తనకు నిలువేల్పు తా తల్లిదండ్రులకును, భక్తితో మృక్కి తనప్రాణపదమునైన
భార్యతోఁ దెల్ప నక్కనఁ డబ్బిచేర్చు నావధూటియు నధికదీనాస్య యగుచు. 106

ఉ. ఓమగరాజ నీవు చన డ నొంటిగ నేనిట నుండనేర్తునే
నామది చూడఁగోరి యిటు డ నన్నలయించెద వంచు బాష్పధా
రామిళితాక్షి యై ఘనతరం బగుశౌకముఁ జెంద విష్ణుదా
సామధురోష్ఠి నూరడిలు డ మంచు ముదంబునఁ గుస్తరింపఁగఁ. 107

నీ. నీతావికెమ్మోవి డ నిలుచుఁ బో కంచివొల్లంటులమొనపంటి డ గంటి గుఱుతు
నీవాలుఁగన్నుల డ నెఱయుఁ బో నెల్లూరికొమ్మలకపురంపుఁ డ ద్మమృతసము
నీచెక్కుల రహించుఁ డ బో చెన్నపట్నంపు వారిజేక్షణల కొొవ్వాడిగోరు
నీయురస్థలిమించుఁ డ బో యఖిలక్షమా కోమలాంగులకుచఁకుంకుమంబు

తే. గీ. లింటనె మెలంగువారల డ కీసుఖంబు, లెటులఁ జేకూరు నని పల్కి డ హితముఁ జిల్కి
పోయి రమ్మని మోము మోమున ఘటించి, చుంబన మొనర్చిపనిచె నయ్యంబుజాక్షి.
వ. అంత. 109

తే. గీ. మణిఖచిత హేమపంజరమధ్యమమునఁ, బ్రేమ నాబాల్యముగఁ దాను డ బెంచినట్టి
హంసరాజంబుఁ గదియంగ డ నరిగి తనదు, పయన మెఱిగించి యింటిలో డ భద్రమనుచు.

కం. చెప్పంగఁ దగినమాటలు, సెప్పి మరాళంబు వనువఁ డ జిత్తంబున సొం
పుప్పతిల నిల్లు వెలువడి, యప్పగిదిక్ విష్ణుదాసుఁ డ డరిగెడువేళన్. 111

తే. గీ. ఈడమువశందబందర డ యింగిలీమ, కళముమొదలై నపేటల డ గౌరలెల్ల
సారభద్రవ్యములు బేరసార మాడఁ, బిలువ నంపిరి తమతమ డ పేటలకును. 112

చ. అటువలె విష్ణుదాసుఁడు హితావళి గొల్వఁగనోడబేర మం
దుటకుఁ జనంగ హేమవతి డ తోడనె శంబరవైరి శాతవి
స్ఫుటచటులోగ్రంథకరుహఁసూననవీనశరవ్రజంబు హృ
త్పుటమున గాఢనేయ నృపపుంగవుఁ జేరఁగఁ గోరి యున్నెడన్. 113

చ. విలసితమోహదాహపరివేదన పొమ్మనియెత్తుపెట్టగా
వలపులవింటివాఁడు నెఱవదితనంబునఁ దోవజూపగా
నలమినభీతి లజ్జ వలదం చరికట్టగ నింతి సంతలో
జలజహితుండు గుంకె నల ధావవెత ల్లనలేనికై వడిన్. 114

వ. అయ్యవనరంబున.

115

తే. గీ. తరణితురగఖురోద్ధూతఁచరమశైల, గై రికస్థలపాంసువుల్ ధగ్గి ననగఁ
బల్చిమంబునఁ గుంతుమఁపంకమటుల, 1సాంధ్యరాగంబు మించె నిస్తంద్ర మగుచు. 116

ఉ. కాలకళాదమాళి 2దినఁకాంతిహసంతికలోన యామినీ
బాలకు సామ్ము సేయుటకు ధాన్కరుడఁ కనకంబు గాఁచి క
ల్లోలవతీవరాంతరములో నిడఁ దోచిన ధూమమృదమో
జాలము పర్వె నా రవలఁచాడ్పునఁ దారలు వొల్పె నెంతయున్. 117

కం. అప్పుడు హేమావతి తమి, ముప్పిరిగొన చిత్రభాగ ధూపాలునితో
నప్పువ్పబాణకదనము, చొప్పడ నొనరించువాంఁ ధ సారఁ దమకమునన్. 118

చ. వరఁగెడుశివస్తుకొట్టడులు ధద్రముగా నొగి బీగముద్రలున్
గరిమ నొనర్చి తొత్తులకు ధగ్గిన మొనంగి నికాయ్యకృత్యముల్
దరలిచి యత్తమామలపదంబుల నొత్తుచు నిద్రపుచ్చి మై
మెఱుపుగ శీతలాంబువుల ధ మిన్నగ మజ్జన మాడి వేడుకన్. 119

సీ. మెఱుఁగుఁగుచ్చెలమిఁద ధ జరతాబు పనిమిఱు చెంగావిరంగారు ధ చీరఁ గట్టి
4గుజరాతి జిగిసిన్తు ధ గోట్లుదాఁపినడాలు రహిమించు పై తిణిరవికఁ దొడిగి
ఘుమ్ముఘుమ్మునితావిగ్గిమ్ముచొకాటంపుఁ గలవంబు సాగనుగాఁ ధ గలయ నలఁది
తక్కుతక్కునఁ గాంతి ధ గుల్కజిల్కెడు జాతి మణిభూషణంబులు ధ మచుతఁదాల్చి

తే. గీ. తిలక మొగిఁ దీర్చి మితభక్తి సలిపి వెంట, బూమె లెఱుఁగని యొకపాటిబుడుత యాకు
మడుపు లందీయ మోహంబు ధ మరులు గొల్పు, వెడలె నలభామ నిజకేళివేళ్ళసీమ. 120

వ. అటుల వెలువడి.

121

మొదటిరాత్రికథ.

తే. గీ. తనదుప్రాణంబు దైవంబు ధ తల్లిదండ్రీ, యనుఁగు చెలి యైనయలరాజహంస మున్న
దివ్యనవరత్నఖచితదేదీప్యమాన, కనకపంజర మొక్కింత ధ గదిసి నిలిచె. 122

పా. 1. సాంద్యరాగంబు పా. 2. దినకాంత పా. 3. రస్తుకొట్టడులు

పా. 4. గుజరాతి పనిసిన్తుగొట్లుదాఁపిన

చ. నిలిచి దరస్మితం 1బయిన ♦ నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మఁ దాఁ
దలఁచినకార్యమెల్లఁ బ్రమదంబునఁ దిన్ననికల్కిపల్కులం
దెలిసిన రాజహంస సుదఃతీమణిఁ గన్గొని పక్షయుగ్మముం
దలఁ గదిలించి యందుకు మఃనంబునఁ జింతిలి యస్ప డిట్లనున్. 123

ఉ. ఆక్కట భర్త కాపురము ♦ నాఁటి పుచ్చి నృపాలమూళితోఁ
జొక్కి రమించునందులకుఁ ♦ జొచ్చినఁ దావకబంధువర్గముల్
దక్కువ చేతురమ్మ చరిత్రవృత్తముల్ చెడునమ్మ 2జాతికిం
బక్కున నిందఁ జెంది తలఁవంపులు దెత్తురటమ్మ మానినీ. 124

సీ. అత్తమామలు గన్న ♦ నారడిపుత్తురు బావ పరీక్షింప ♦ నేవగించు
మఱుదులు గాంచిన ♦ గఱకటిసెంతురు వదినె లెఱింగిన ♦ వాసి చెడును
బంధువుల్ గనినవోఁ ♦ బరఁగ నింపెంతురు తోడికోడలు చూడ ♦ నాడికొనును
బతి గనుఁగొన్నవోఁ ♦ బ్రాణహాని యొనర్చు వాడవా రెఱింగిన ♦ వన్నెదఱుగు

తే. గీ. నరయ నిడిగాక యన్నిట ♦ నాఁడుపుట్టు, పుట్టఁబాపంబు పుట్టినఁ ♦ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ ♦ గీర్తిఘనత, దేక యవకీర్తి దెత్తురే ♦ తెఱవ లెచట. 125

కం. అగుఁ బ్రాణహాని యవసిరి, యగణిత మగుమానభంగ ♦ మహాహా తెలిసెన్
దెగువయె యింద్రపదవి యనఁ, దగు బుద్ధి జనింపఁబోలుఁ ♦ దరుశీ నీకున్. 126

సీ. పంక్తికంఠునిమోహఃపరితాప మెంచెనే భువనమాత జగత్ప్రభాత సీత
యలపుళిందుని కిబాండ ♦ నాన క్తి జెందెనే ప్రియహితామితనయ ♦ భీమతనయ
నహుషునివిరహంపుఁ ♦ దహతహ ల్పాచెనే సాంద్రసద్గుణచర్య ♦ యింద్రభార్య
మఱిసింహబలునిపెన్మాయలఁ జిక్కెనే యారడివనిఁ బూని ♦ యాజ్ఞ నేని

తే. గీ. మునుపటి పతివృత్తులు మహామూర్ఖచిత్తు, లై నదుర్జను లతిఘోరఃసూనసాయ
కాశ్రుజర్పరితాంగులై ♦ యానవడిన, మాన ముడిపుచ్చుకొనిరఁటే ♦ మచ్చకంటి. 127

చ. పతిహితభక్తిచే వెలయు ♦ పద్మదళపృతిమాననేత్రీకున్
నృతములసోదు లేటికి ధుఃప్రవంబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెవ్వడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామ పుణ్యము
లృతజలసేతుబంధములు ♦ గావె వచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128

కం. లలిజాగ్రీత్స్వప్నసుషు, పులసు మనోవాక్యరీరఃములచే నేవే
శలనై న నతులు పరపురు, ఘులఁగోరిన వన్నెలేదు ♦ చూవె ధరితిన్ 129

- కం. పతిసేవయె భూషణములు, పతిసేవయె జీవనంబు ♦ భామామణికిం
బతిసేవయె సువ్రోతములు, పతిసేవయె యిహముఁ బరము ♦ భాగ్యములనుచున్. 130
- కం. ఈరీతి హంసపలికిన, నారీమణిచెవుల నవియె ♦ నారాచములై
దూటి చుఱుక్కున నాటినఁ, గూర్కటాక్షములఁ గీటుకొని తనుజూడన్. 131
- వ. అత్తైవచిత్తం బెఱింగి మరాళంబక్కటా యిత్తరుణి 1దుష్కర్మాయత్త చిత్త
వృత్తి యయ్యె నిట్లుగుట మదీరితసునీతివాక్యంబులు దీనికిం బరువంబులై తోచుచున్నవి.
సమదమనసప్రదర వేదనాదోదాయమానం బైన దీనిమానసంబు సామంబునగాని చక్కంబడ
దని కొంతదడ వంతరంగంబునఁ జింతించి వెండియు నారాజహంసంబు హంసగమన కిట్లనియె. 132
- తే. గీ. మానవతి నీవు పరసంగమమున కాన, పడఁ దలంచితేనిఁ జేపట్టు కొంచె
మైనచక్కనియొకయందఁగానితోడఁ, గూఢియాడక రాజులఁ ♦ గోరఁదగునె. 133
- మ. అధిపు ల్కూర్కఁగనిస్వరూపు లధరం ♦ బాసించుచేరీతి భా
మిధవు ల్కలకరాళకీలినదృశు ♦ లేన్మేనఁ బొందించు తె
ట్ల ధరాధీశులు మత్తదంతినము 2లేలా నీకుఁ జెలాటమా
డ ధరాభృత్తుచ యిత్తెఱుం గెఱిఁగి వేడ్కం గోర్కు లీడేర్చుకో. 134
- కం. ఇలఁబతుల చిత్తవృత్తులు, గలయికలం దెలిసి మెలఁగు ♦ కాంతల కెలమిం
జెలు వొనరు జయము చేకురు, నలఘుశ్రీసౌఖ్య మబ్బు ♦ నంబుజగంధీ! 135
- వ. అట్లు గావున నిత్తెఱుంగునఁ దత్తరంబులేక నృపవరోత్తముల చిత్తవృత్తిం దెలిసి హత్తు
కొని వర్తిల్లు మని హంసంబు ప్రోత్సహితం బిచ్చు నవసరంబున. 136
- సీ. పినవెట్టి కనరెత్తి ♦ యనరేఁగు ననగూటి పూఁబొంట్లతమఃసుండ్లఁపొంత కరుగఁ
బరుసామ్ములకు నిమ్ము ♦ పడఁగ్రమ్ము నెఱహమ్ము దన్కరుల్ దిగులొంది ♦ తావుఁ జేరఁ
దనరారు సిరిసారు ♦ తనివారఁ గలవారు కనుగూర్కమదిఁ గోరి ♦ కన్న మూయ
రతిరూపు పనమాపు ♦ గతిచూపు గల కాఁపు గుబ్బెత లెసటికై ♦ కుండ లరయ.
- తే. గీ. దూరదేశసమాగతఁధూర పాంధ, జననమూహంబు పయనంబు ♦ సాగ లేవ
తెక్క లలరించి కుత్తుక ♦ ల్నిక్కి మించి, కొక్కురోకోయటంచును ♦ గోళ్లుగూసె. 137
- కం. తెలతెల నయ్యెను దిక్కులు, పలపల నుడుగణము మాయఁ ♦ బాతెను బత్తుల్
కలకలనఁ గూయఁ జొచ్చెను, దులదులఁ దుమ్మెదలు దమ్మితుటుముల వెడలెన్. 138
- తే. గీ. అపుడు హేమావతీకన్య ♦ హంసనుడువు, నీతిచాతురి వినురీతి ♦ నేర్పు మాని
పడకయిలు సేరి కళవళపడుచు నిమిష, మొక్కయేడుగఁ బవలెల్ల ♦ నొనరఁ గడపె. 139

- కం. ఉదయోపరి రవిసింహము, మది మీఱఁగ నస్త శైలమతస్త్విపముం
బాదువ గమకించి దుమికిన, యదనున దినకరుఁడు 1వశ్చిమాశకుఁ జేరెన్. 140
- తే. గీ. రసికుఁ డై నట్టికాలంపుఁరక్తవాను, తనర బ్రహ్మాండ మను పెద్ద ధవతిలోన
శాయి నిండాఁ బోసినఁచందమునను, గారుతిమిరంపుగుంపు నిండాఁ బర్వె. 141
- చ. అనువున మిన్ననుం గడితఁపాశైతమంబునఁ గట్టిపెట్టి శో
భనతరచంద్రదీధితులఁపంక్తి జమాఖరుచు ల్లఱించి యిం
తనుకొని కాలమకఁ గణకుఁ ధ డప్పడు తీర్చి లిఖించినట్టి యా
దినవహితెల్లవాల్లనఁగఁ ధ డెల్విగఁ జక్కలు పర్వెనత్తటిన్. 142
- చ. జలకము లాడి చీనిబురుసాపనివస్త్రము గట్టి మోమునక
దిలకముఁ దీర్చి కొల్పివిరులు ధ నించి కచాళిని గబ్బిగుబ్బలం
గలప మలంది గందవడి ధ గమ్మునఁ బూసి నృపాలు నింటికిం
జెలియ చనం దలంచె రతిశిక్షకు రెండవనాటిమాపునన్. 143
- తే. గీ. పోవుచో నమ్మరాశంబు ధ పొంత నిల్వఁ, జెలియ పూనిన జిగిసీటు ధ కులుకుఁ జూచి
రాజహంసంబు వలికె నోఁరాజవదన, పోయెదవుగాని యువమతోఁ ధ బానఁగి మనుము. 144
- కం. ఉపమ యెఱుంగనివారల, కపరిమితావస్థ లొందు ధ నది యెట్లన న
య్యుపమ యెఱుంగక కాదే, చవలత మున్నొక్కనక్క ధ సమసెం బెలుచన్. 145
- వ. అనిన విని హేమావతి యిట్లనియె. 146

రెండవరాత్రి కథ.

- కం. ఆకథ వినియెద నుడుపు ను,ధాకరకలు రాలఁ దేనెధారలు చిలుకక
లోకేశతురంగమ యన, నాకలికికి రాజహంస ధ మపు డిట్లనియెన్. 147
- కం. వినవమ్మా హేమావతి, కనవమ్మా స్థూలసూక్ష్మకార్యములు దగక
మనవమ్మా నన్నోచ,క్కనికొమ్మా మెచ్చుకొమ్మ ధ కథ విని పొమ్మా. 148
- కం. విభ్రమమణిమండన మన, నభ్రంకవశాధకేతఁనాంశుకజనితా
దభ్రానిలహతగతిజా, తాభ్రమణిహయశ్రోమోద ధ మవ్వర మమరున్. 149
- కం. ఆపురవరమణిలో గుణ, దీపకనామమున భూమిఁదేవుం డలరుం
జూపట్టు వేదశాస్త్ర, వ్యాపారముచేత రెండఁవవిధాత యనన్. 150
- సీ. అఁగఁలుసున్నంపుఁటెఱమంటిపట్టెలు దీర్చినగోడలు ధ తేజరిల
నిండుసున్నపుఁబూఁత ధ నెఱచాదు బోదెలు దిద్దినదేవరమిద్దె దనర

నారికేళపుమట్ట + లీకుగా నలికిన ముగిలి1మలసాలె + ముదుగులుకఁ
బంచవన్నియముగ్గు + పద్మముల్ దీర్చిన బృందావనము లోఁగిలందు వెలయ
తే. గీ. 2నుదికివేసిన దోవతు + లుంచినట్టి, దండె మాపాననము సేయు + కుండ మమరఁ
బడలిక లడంచు పనపాకువంది రలర, నుండు నాబ్రాహ్మణునిగృహం + బుత్పలాక్షి. 151

చ. అతనికిఁ జారుశీల యను + సంబుజగంధనుగంధి యొప్పుఁ ద
తృప్తి తనయుండు తేమిఁ బరితాపముతోఁ గడుపుణ్యభూము లా
యతమతిఁ ద్రోక్కఁ బూర్వసుకృతాంశముచే నొకఁ డుద్భవించె సరి.
తతశుభధాముఁ డవృత్తిమధాముఁడుగా సుగుణాభిధాముఁడై. 152

వ. అంత గర్భాధాన పుంసవన సీమంథ జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశనచోలాపనయన
వివాహప్రాజాపత్య సామ్యాష్టేయ వైశ్వదేవ గోదాన స్నాతక పితృమేధంబులను ఊడశకర్మంబు
లెఱుంగం జేసి. 153

తే. గీ. వానితలిదండు లత్యంతవత్సలతను, బూటపూటకు గోముపెంపానఁగఁ జెంచి
ప్రాభవం బొప్పు వనమానవై భవమున, ఘనతపోడశకర్మాధికారిఁ జేయ. 154

వ. అంత నత్యంతకుశలస్వాంతంబున నవ్వటుశిఖామణి వేదవేదాంగాది బ్రహ్మవిద్యాభ్యా
సానంతరంబున, గానంబును గవిత్వరంబును గొక్కొకంబును జూదంబును దేశభాషల విజ్ఞానరంబును
లిపిలేఖనంబును జరాచరాన్యధాకరణంబును విలువిద్యయును సర్వశాస్త్రపరిజ్ఞానంబును శాకు
నంబును సాముదికంబును రత్నపరీక్షయు నరథంబుఁ బఱపుటయుఁ దురగారోహణంబును
మల్లశాస్త్రంబును బాకచమత్కరంబును దోహదవశితాతంబును ధాతుగంధరసవాదంబులును
గుట్టుపనులవినిోదంబును మహేంద్రజాలంబును జలాగ్నిస్తంభనంబులును మొనకట్టును వాడకట్టును
వయస్తంభనంబును వశ్యాకర్షణమోహనంబులును విద్యేషణోచ్ఛాటనసంహరణంబులును గాల
వంచనంబును బక్షిగతిభేదంబులును యోగవాదంబులును వచనసిద్ధులును ఘటికాసిద్ధులును
నింద్రజాలంబును పంజనభేదంబులును ధ్వనివిశేషజ్ఞానంబును వంచనంబును స్వరవంచనంబును
మణిమంత్రక్రియలును జోరత్వంబును జిత్తరుప్రవాముటయు లోహకారకత్వంబును శిలాభేద
కర్మంబును గులాలకర్మంబును రథకారకర్మంబును శూర్పకారకర్మంబును జోళ్లునిర్మించుటయుఁ
బటకారకర్మంబును నదృశ్యకరణీయు దౌత్యకర్మంబును వేటసన్నాహంబును బేరంబును బాశు
పాల్యంబును గృషియు మైరేయంబుఁగూర్చువగయు లావుక కూర్మ కుక్కుట మేషాదులపోరు
హత్తించుటయు ననియెడు చౌషష్టి విధ్యల మర్మంబు లెఱింగి యొప్పుచుండు. 155

కం. ఈరీతి సకలవిద్యల నారూఢిగా నారి తేరి + యవ్వటాడు సదా
చారస్థి గంగాయా, త్రాంభవిజృంభమాణహృదయఁడై. 156

సీ. సకళాతికుల్లాయి యొకయింత గాన్పించఁ జుట్టియుండినపంచె సొంపు దనరఁ
బడెడుబియ్యము వండఁ బాపై నతపెల యుంచిన చిన్నియసిమి దోస్సినువేల
ముంజిపైఁ గనువట్ట ముద్దుగాఁ గట్టిన యంగవస్త్రపుగుడ్డఁచెంగు లలర
మాంజిషిగలిపిన మంత్రాక్షతంబులు పోసినమారేడుబుట్ట 1యమర

తే. గీ. ధౌతశాటియుఁ బరిపాటిఁ భావళియును, వజ్రల వేదాంతశాస్త్రంబు వాసినట్టి
తాళదళపుస్తకము చంకఁ దనరఁ బూని, చనియె గడిదేరి యాబ్రహ్మచారి మీఱి. 157

కం. ఈలీల సకలపురములు శైలంబులు నదులు నిఘలు. శాశుచయబుల్
గాలువలుఁ బల్లె పల్లము, లాలోకింపుచును బోయి యవ్వలు పెదుబన్. 158

సీ. పాల్వేయశైలాధిపాలక సంజాత కర్పూరధౌతలోకవిపూత
జలధినాయకుఁ డేలు సరసంపుటిల్లాలు బటుభగీరథతపఃఫలముపోలు
తారాధ్వంసులతోద్ధతవేగకల్లోల యఘమహారణ్యాదావాగ్నికీల
చంద్రశేఖరశిరస్థలశుభ్రాసుమదామ చందనకుండేడునదృశభామ

తే. గీ. రంగదుత్తుంగద్వీపరంగసంగ, ఘుచుఘుచుధ్వానమేఘనిఘ్ననృత్య
దహిభుగుద్వేలపాలాంశుయామునోర్మి, సంగతభ్రాంతిదాభంగ గంగఁ గనియె. 159

మ. కని యభ్యంచితదివ్యతీర్థములలోఁ గౌతూహలం బొప్పఁగా
ఘననిష్ఠారతి మీఱ బైరవున కర్ఘ్యం బిచ్చి సంకల్పమున్
వినతుల్ స్నాన మొనర్చి తత్తటమ శోరీవానవిద్యాతివృ
ద్ధనికాయంబులు దెల్ప జాహ్నువిమహత్వంబున్ వినె భక్తితోన్. 160

వ. అంత నాబ్రాహ్మణకుమారుండును దత్తీరవాసులకు నిజార్జితద్రవ్యంబులు వ్యయంబు
చేసి గోభూతిలహిరణ్యజ్యవాసోధాన్యగుడరాప్యలవణంబు లనుదళదానంబులను దులాపుడు
హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మాండకల్పవృక్ష సహస్రధేను హిరణ్యకామధేను హిరణ్యశ్వ హిరణ్యరథ
హేమహస్తి హేమలాంగూల పంచలాంగూల విశ్వచక్ర కల్పలతా సప్తసాగర రత్నధేనుభూత
సంఘట్టనంబులను షోడశమహాదానంబులు చేసి కాళికాపురంబున కరిగె నప్పుడు.

సీ. చిత్రకూటసమానచిత్రకూటవిమానభానురంబు విశిష్టభానురంబు
వై జయంతవితానవై జయంతవితానభూషణంబు నృపాలభీషణంబు
భానమానశశివ్రీభానమానక్షౌమనుందరంబు కిరాటమందిరంబు
సుమనస్తుతోద్దామ సుమనస్తుతారామబంధురం బురు శూద్రాసింధురంబు

తే. గీ. సతతబహువై భవానదృశవ్రభావ, కీర్తిరాజితకుండలీకృతసుధీర
వజ్రమణిదీప్రసాంశువలయవలిత, గోపురంబై రహించు గాశీపురంబు. 162

ఉ. ఆపుటభేదనేంద్ర దృష్టదావళికల్పితగోపురాల్పిపై .

నేపున మాపు రేపుఁ జను ♦ నిందుదినేంద్రులపర్యతద్యుతు

లాపురె వీరికిఁ గ్రహణబాధయ పర్యములందు నేక్కియన్

బ్రాపిత మయ్యె నంచు మది ♦ భ్రాంతి వహింతురు తాంత్రీకోత్తముల్.

163

తే. గీ. అట్టిపుణ్యస్థలంబున ♦ కరిగి వేడ్క, గడలుకొన మణికర్ణికాఘట్టమునను

నిలిచి జలకచ్ఛమున స్నాననిష్ఠఁ బూని, వెడలి మాధ్యాహ్నికక్రియ ♦ త్వేగ దీర్చి. 164

కం. మణికర్ణిక మణికర్ణిక, మణికర్ణిక యనుచు నుడువు ♦ మనుజులకెల్లన్

గణనాతీతపునోషము, లణఁగి శతకృతుఫలంబు ♦ లగునని తలఁచెన్.

165

వ. అంతట నవ్వుటుశిఖామశినమకచమకంబుల రుద్రన్యాసయుక్తంబుగా విశ్వేశ్వరు నభి
షిక్తుంజేసి పూజించి ప్రసక్షిణనమస్కారంబులు గావించి యిట్లుని స్తుతియించె. 166

నీ. జయభక్త మందార ♦ జయదుష్టజననూర జయఃగదాధార ♦ శరణుశరణు

జయనిత్యకల్యాణ ♦ జయభృత్యసాత్త్వాణ జయరమాధిపబాణ ♦ శరణుశరణు

జయగోపాపుత్రీశ ♦ జయరక్షితసురేశ జయపంచశరనాశ ♦ శరణుశరణు

జయశరద్ధనగాత్రీ ♦ జయచావనచరిత్రీ జయకేందుశిఖనేత్రీ ♦ శరణుశరణు

తే. గీ. జయనిశితశూలసాధన ♦ శరణుశరణు, జయమహాఘోషాఘనాశన ♦ శరణుశరణు

జయహూక్యతనందీశ ♦ శరణుశరణు, జయమహావేదిశ్వేశ ♦ శరణుశరణు.

167

నీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరిస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ

జంగమస్థావరసంచారసమబాస భావజరూపవృత్తావహరణ

రణరంగనిజాకానగమహాసుర సురయక్షసేవితచరణయుగళ

గళదరనాపిత ♦ కాలకూటక్షీర క్షీరాబ్ధిపుత్రీశ ♦ ఘోరబాణ

తే. గీ. బాణ కాక్షసనాయక ♦ త్రాణకక్ష, దక్షకల్పిత యాగవిదారణోగ

యుగ్రభీమాదినామధేయోత్ప్రసిద్ధ, సిద్ధభయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ.

168

కం. అని నన్ను తించి వేడ్కలు, గొన లొత్తఁగ బ్రహ్మచారికుంజరుఁడు గ్రేమం

బున దేవతాధివాసము, లనుపొందఁగఁ గాంచి భక్తి ♦ నలమినమదితోన్.

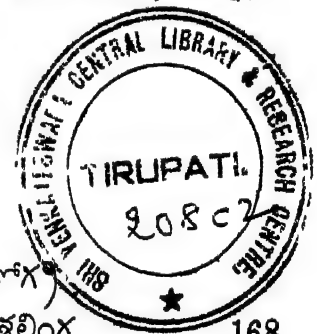
169

కం. డురిగణాధ్యక్షుని శీతి, కంఠుని భేరవుని జండికం బబువిద్వ

త్కంఠీరవ ముపుమ మహా, కుంఠితత్పార్వములను ♦ గొలిచి భజించెన్.

170

వ. తదవసరంబునఁ బంచకోశంబునం గల మహావివృలింగంబుల సేవించి యచ్చోటు
వాసి తైర్థికజనహితసమృద్ధయ యగుగయకుఁ జని గదాధరుంగొనియాడి ప్రయాగకరిగి త్రివేణీ
సంగమంబునం గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానంజై మాధవునారాధించి సప్తపర్ణవటంబుంగనుంగొని

త్రివేణీతీర్థంబులు నిందినకావడి గైకొని పంచకోశంబున నొక్కమరకతలింగంబు సంగ్రహించి
నిజస్థానగమనోన్ముఖుడై. 171

సీ. కావడిపై నంటఁగట్టిన యొకకావి శాటి కంబలి యాత్రానంది యలర
నేతిలడ్డిగ నీళ్లు • నిందినసారకాయ బుట్టు లిర్వంకలఁ • బొసఁగియుంఁ
నగనెత్తి కుఱుచగా • బిగియుఁ గట్టినవంచె పై బిగించిన ప్లాత • బట్ట యొప్ప
ముఖఘర్మములటోపి • ముఱుంగఁజుట్టినవలె కొనలు మరుల్లాల్పమున హరింప

తే. గీ. గమనజవమున నజ్ఞాడు • కావ డదరి, కిఱుకిఱుని భుజమునఁ • గేళినల్ప
గొడరుద్రాక్షమాలిక • ల్కంఠసీమఁ, దనరవచ్చెను వేడ్క నఁజైదికుండు. 172

కం. ఈరీతిఁ దనగృహంబున, కారయఁ జనుదెంచి కావ • డటుడించి మహా
ధీరుఁడు జనసీజనకుల, కారూఢిగ సంఘటించె • సాష్టాంగంబుల్. 173

కం. తత్సమయంబున వారలు, వత్సా మఱి యాత్రానలిపి • వచ్చితె యని యు
ద్యత్సంకోషంబునఁ దమ, వత్సస్థలిఁ జేర్చి పేమ • వర్ధిలి చెలఁగన్. 174

తే. గీ. శిరము మూర్కొని వదనంబు • చెమటఁదుడిచి, యాయురారోగ్యపుత్రపాత్రాభివృద్ధి
గాను దీవించి యత్యంతకరుణ మెఱయఁ, గొడుకుతోడుత నిట్లని • నుడివి రపుడు. 175

కం. ఏయేపుణ్యస్థానము, లేయేతీర్థస్థలంబు • లేయేద్వీపా
లేయేభూములు సూచితి, వాయామఘోమలు వచింపు • మర్భక మాకున్. 176

కం. అని యడిగిన తలిదండ్రిల, కనునయమునఁ గాశి గయ ప్రయాగలు మొదల
ఘనపుణ్యక్షేత్రంబులు, గని తెచ్చితి లింగ మిదిగొ • కాతుక మమరన్. 177

కం. ఈపురవరమణిచెంగట, నీవరమేశ్వరుఁ బ్రీతిష • నెంతయుఁ జేయన్
దాపురము మోక్షలక్ష్మీకే, గాపుర మభివృద్ధిఁ బొందుగద మన కనియెన్. 178

తే. గీ. పుత్రకునివాక్యవిస్ఫురదోద్బోధమునకుఁ, దల్లి దండ్రిలు సంతోష • ముల్లసిల
నపుడు పాషాణభేదుల • కర్థమిచ్చి, రివి నొకదేవళంబు గట్టించి రపుడు. 179

సీ. డంబైన గర్భగృహం బంతరాళికంబును 1ముఖమంటపంబును జెలంగ
గాలిమంటవము పాశ్రాకారంబు 2లోలీలు బోదెలు చుట్టలు • పొందుపడఁగఁ
గప్పటచట్టము • ల్లునగోపురంబులు జగతియుఁ జప్పట • ల్సొగసుగులుక
గచ్చుగోడలు ఊతికంబము ల్పాలనున్నము సువర్ణద్వారసమితి వెలయ

తే. గీ. దృష్టిపాత్రాపుబామ్మలు • దేజరిల్ల, నుఱుకుసింగంబు లరగూళ్లు • మెఱుగుఁదోర
ణములు చిత్తర్వుక్రొంబనుల్ • రమణకెక్క, దేవళము మించె నత్యంతదివ్య మగుచు. 180

కం. ఆదేవశంబులోన మహాదేవుని నొక్కదివ్యమగు శుభవేశం

బాదుగఁ బ్రతిష్ఠ చేసిరి, వేదాగమశాస్త్రరీతి ధ్వజదర్శనం.

181

సీ. చెఱఁగుదోవతిపైనిఁ జీరాడఁగా బోడి తలచుట్టు ధౌతవస్త్రంబు మెఱయఁ
జెక్కులకును డిగ్గి ధ్వజాక్షి విభూతి పెండెకట్టు లలాటభిత్తి నమర
గళమున నులిగొన్న ధ్వజాక్షి ముతోడి రుద్రాక్షమాలికల్ రూఢిఁ దనర
మారేడుబుట్టలో మక్కశంచుక నంది గట్టిన చంద్రశేఖరుఁడు వెలయఁ

తే. గీ. బెట్టె మూఁకుడుగో మొగబీరవత్రి, పెట్టి ధూపార్చి దీపముఁ బెట్టు చమురుఁ
బొందుపఱచుక మునిమాపు పూజసేయఁ గ్రొత్త కాణాచితంబలి హత్తుకొనియె. 182

కం. ఈతీరున నలతంబలి, భూతేశునిపూజసేయఁ బుష్పంబుల నం

ఘాతము గొని తేలే మని, యాతట్టున నొక్కతోట నమరగఁ జేసెన్.

183

సీ. సంపెగల్ మొల్లలు జాజులు గన్నేర్లు విరజాజులును మంచి కరువకములు
ప్రాద్దుదిరుగుడుపూలు పొన్నలు మల్లెలు పారిజాతములు సేవంతి విరులు
తామర లూసర్యకాంతమ్ములు కల్వలు బొండుమల్లెలపొద ల్పొగడతరువు
లల్లిపువ్వులును సంద్యావర్తములు వాడగన్నేరులు తురాయికట్టుపూలు

తే. గీ. మాచివత్తిరి గగ్గెర మరువము కరువేరు దవనమ్ములును వట్టివేళ్ల గుములు
చిల్వవృక్షములాదిగాఁ బేర్లుగలవి, ప్రబల నొకతోట వేయించి బావిద్రవ్యె. 184

మ. అమితానర్ఘ్యవిబద్ధశుద్ధశశికాంతాయామసోపానసం

గమ మంబుగ్రహణాగతోరువధికాకాంతస్ఫురత్కుటీమం

బమలాంభోరుహపండపాండుకుముదాచ్ఛామోదనంవాసితం

బస్పతప్రాయజలాభిపూర్ణ మగుచు న్నా బావి యొప్పెంగడుక.

185

కం. అబ్బావికీ జేయేతం, బుబ్బుచు దంబలి యొనర్చి యుత్సాహంబుక

గుబ్బతిలఁ గొన్ని చెట్లకు, నిబ్బరమున జలములెత్తి నిస్తాఁనుండె.

186

తే. గీ. ఎలమినొకకొన్ని చెట్టుల కెత్తియెత్తి, యలసి ముంగినమ్మోనుదోనానియుండ

గుండ నిండారఁగా ముంచి కూడుదినఁగ, నింటి కేగెను బడలిక లంటి పెనఁగ. 187

వ. అంత నొక్క బక్కనక్క గుక్కుమిక్కనుచు డొక్కంబిక్కటిల్లిన తుధావలంబున

దందవ్యామానంబై డస్సి.

188

తే. గీ. పుట్టలను దిట్టలను జెట్లఁ బొట్లఁ గట్ల, వంకలను డొంకలను బీళ్లఁ బాళ్ల తాళ్ల

గుప్పలను దిప్పలను మల్లఁ గుల్ల నూళ్ల, దిరిగి యాహారమండక సారిగి యరిగి. 189

నీ. వాణిక్ పోరాడ • వచ్చి యెందఱు బ్రహ్మదేవుల మనువారు • దీరి చనిరి
పార్వతీరతులకై • బహుపోరి యెందఱు రుద్రుల మనువారు • రోసి చనిరి
సిరిని జేపట్టఁగాఁ • జేరి యెన్ని దశావతారము ల్లఱహించి • తీరిపోయె
శచిమారుమనువు రఃచ్ఛలఁ జెట్టి యెందఱే నిందులమనువార • లేగిరహహ

తే. గీ. చూడనవి యెల్ల యుగచర్య • సుద్దులయ్యె, బోయె గాలంబు పూర్వవిఘ్నరణదప్పె
దార్ధ్య మాలోచనము తెల్వి • దగ్గుపడియె, నారవిధి నేటి కీట్లాయె • ననుచు నడరి. 190

తే. గీ. పాముజరరాగ్నిచే గింకఁబోమి యనుచు, నడరువేదనచే గ్వయాఁస్యామి యనుచు
విస్మయపుమూర్ఛచే హాహఁతోస్మి యనుచు, బలువరింపంగ సాగె నబ్బక్కనక్క. 191

వ. ఇట్లు ఋధాతురత్వంబునఁ గంఠగతప్రాణంబై నోరం దడిలేక మాటిమాటికిఁ బొడము
మూర్ఛల నలసి సొలయుచు మెత్తమెత్తగావచ్చి తత్కూపతటస్థిత దోణికాగ్రంబున నున్న
యల్పజలంబులం గంఠంబు దడిపికొని యయ్యేతంబుముంగినమానికి వెదురునకు సంఠఁ గట్టిన
వారు పరిమళం బాఘ్రాణించి దోనిం బడి చని నేడీ పశుకృత్తిరజ్జవుర ఋధాభారంబు వారించెద
ననితలంచి యుబ్బుచు నెక్కిననుతమకంబున ముంగినమానిపైకి జివుక్కననెక్కి యబ్బక్క నక్క
దారువేఱబంధనంబగు చర్మరజ్జవుఁ దెగం గొఱికిన. 192

తే. గీ. మ్రోనుమీటుగ నెగయ గోమాయు వప్పు, జేకతావ్రమాణమఁజెగసి కూన
గుంతలోఁబడి గుడ్లువెఱుక్కుటక నాల్క, నడుముగఱుచుక నఱుచుచు • బెడిసిమడిసె

వ. ఇట్లు ఋధాతురత్వంబున నాహారంబు చూచెఁగాని తనచేటు దెలియదయ్యె; నీవా
నక్కతెఱంగున రాదనంయోగంబై చూచెదవుగాని యితరోపద్రవంబులువిచారంప వయిన
నిత్రెఱంగునఁ జిత్తంబునఁ దత్తరంబు లేక తెలిసి మెలంగుమని హంసంబు నయోక్తులు వలుకు
నమయంబున. 194

చ. అలమినవేడ్క ఘోషకనఁకాంగులు మజ్జిగఁ జిల్కఁ గాఁపుఁగూఁ
తులు తెలియావనాశములు • దొక్కఁగ జేయగ జారనాయిక
ల్నిలయముఁ జేరఁ దస్కరులు • నెక్కిననుభీతిని దావుకెక్కఁగాఁ
జెలఁగుచు వేగుఁజుక్క పొడిఁచెన్ బలసూదనది కటంబునన్. 195

కం. అంతట హేమావతి గే, హంతరమున కేగి పార్థివాయత్తమతిం
గంతునుమకుంతదళిత, స్వాంతంబున నా దినాంతఃసంతమనమునన్. 196

చ. కలవము గబ్బిగుబ్బలను • గమ్మనుపూలనరాలు గొప్పనం
గులికెడిచంద్రకావి నెఱి • కుచ్చెలఁ దీర్చినకోక శ్రోణిని
దిలకము మోమునన్ మణులఁ • దీరినసాములు మేన వేమకన్
1వెలయ నమర్చి మేల్మునుగు వేసి • నృపాలునికేళిఁ దేలఁగన్. 197

మూడవరాత్రికథ.

- కం. కలహంసోజ్జ్వలరత్నశ్ర, కలహంసక యుగము ఘల్లుఘల్లుని మోయెన్
గలహంసగమన చనఁగాఁ, గలహంసము హేమవతిని ♦ గని యిట్లనియెన్. 198
- ఉ. ఇంకొకగాఢకద్దు విను ♦ మింతటిలోఁ బతి పాటిపోవఁ డో
పంకరుహాయతాక్షి యువభర్తల హత్తుక తత్తరాన మీ
నాంకునికేళిఁ దేలఁగఁ జనంగ నొకానొకమాట వచ్చినన్
బొంకఁగలేవు బంతి యని ♦ బొంకవలెం గులటావధూటికెన్. 199.
- కం. అని రాజహంసమణి వల్కిన హేమావతి వినోదకేళిగతి గిరు
క్కున మరలివచ్చి యాకథ, వినియెద ననువొందఁ దెల్పు ♦ విహగోత్తంసా. 200
- వ. అని యడిగిన హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 201
- కం. విను మనఁగా ననఁగా వర, కనఁజ్జ్వలకూటరూట ♦ ఘనగోపురశో
భనకృతకధరీకృతనా, కనగరి మణిభద్రపురము ♦ గల దొకభూమిన్. 202
- కం. ఆనగరము భోగవృత్తి, భానగరిపుఁ డై నమాణిభద్రుఁడు భద్రా
నూనచరితుఁడు కాంతిసు,ధానిధి నృపు లెంచ శాశ్వతమ్ముగ నేలున్. 203
- తే. గీ. అతనిచెంగట నసహాయుఁ ♦ డనెడువాఁడు, చండదోర్దండమండిత ♦ మండలాగ్ర
దండితారాతిరపుతల ♦ గుండుగండఁ,డనెడి బిరుదొంది తిరుగు నాఁయకులలోన. 204
- సీ. భిండివాలాసికోదండభల్లతక నారాచరోహణఃసఖరవజ్ర
ముష్టిముద్గరశూలఃముసలభుసుండిక పౌనవృకూర్మ 1కర్పటకటారి
కా గదాయోద్దండకణయకుంతాతళ పరశుతోమరచక్ర ♦ పరిఘ వట్టి
నములుంకిణీలోడిఃసబళంబు చివ్విఁటె సెలకట్టె యాదిగా ♦ నిల నుతింపఁ
- తే. గీ. దనరు ముప్పదిరెండాయుధములు మఱియుఁ, జిటుత చెయ్యమ్ము గండగఁతైర తుపాకి
గొరకనును గాలమును గ్రద్దఁగోళ్లు బుట్టె, చూరిబాణాధరించు నవ్వీరుఁ డెపుడు. 205
- వ. వెండియు నవ్వీరుండు సమదండ గజదండ భృంగిదండ యెడమవరభృంగి కుడివర
భృంగి భృంగిపటలము పయివరపునండ సింగంపుదండ పొదలికదండ యడుగడుగుపొదలికదండ
మద్దెలసంచుదండ కుక్కుటపుదండ మొదలుగాఁగల పదిరెండుదండల యఖండపాండిత్యంబు
దెలిసి, యెడమడుగుపరువడి కుడియడుగుపరువడి కదలుపరువడి దాటడుగుపరువడి కోపుపరువడి
ధారుధాఁబుధోడ ఉరుధోడ అంత్రోటికనాట్యము రూటుధారు ధాఁబుధాఁబు కపాలు ధారుక
డారుకధాకు ధాఁబుధాకు రూటు సీ పదునాలుగువిసరులమర్మంబులుం జూచి, కక్కి కొక్కిన

ఊక్తైర ముత్తైర ఊక్తైరము కుమ్మరింపు జోడింపు సందుసీసంబును గొంతుమారును సమ
 సీసంబును సురాటంబును జేవయు గండసంబును గల్లంబును దొట్టును గిర్లయుం బరిబొందుటయు
 రొండివేటును ఫణంబును గన్నాతును భారంబును చొంగిణియు బెట్లాగును తూణింపును సరి
 బిత్తరంబును లాగును విఘ్నాలంబును దిణింగియు బాదనివారణంబును బాదగళాప్తియు
 గళకత్తైరయు గాశనిల్కడయు నృసింహంబును నను ముప్పదిరెండువిన్నాణంబులనాణెంబు
 పరీక్షించి, వంటియడుగుకత్తైర సర్వబంధకత్తైర జాగినకత్తైర పాదలికకత్తైర చిట్టడుగుకత్తైర
 పావుపావులు జాగినపావు మొదలుగాఁగల పదిరెండువరువల్ల యగణ్యాప్రావీణ్యం బెఱింగి, హరిగతి
 గజగతి వ్యాఘ్రగతి మహిషగతి జంబుకగతి మర్కటగతి మార్జానగతి హరిణగతి చటకగతి
 పక్షిగతి తాండవగతి సరగతి మొదలైన పదిరెండుగతుల యవార్యచాతుర్యంబు నేర్చి, విష్ణు
 చక్రంబును రామబాణంబును నాగబంధంబును దొలకరిమెఱుపును అల్లిమత్తును విస్సండును
 హస్తాభరణంబును బదఖండసంబును బరిత్రామను లోబిత్తరి వెలిబిత్తరి సర్పాంకుశంబు మొదలు
 గాఁగల పదిరెండుకాయమానంబుల భేదంబులు విచారించి, లోమెన వెలిమెన యుసిమెన
 ముమ్మెన చతురమెన పుణ్యమెన పాపమెన చాటడుగుమెన దాటడుగుమెన కదలుమెన
 ఆరమీటుమెన నెఱమీటుమెన సరితాళంపుమెన యాదిగాఁగల పదిరెండు మొనల నారితేరి,
 లోవెలి గజ్జదుముకు చూడణసరకు మొదలగునటుకుల వగలు, దండనిల్కడకదలు తుటుము
 కలయిక మెలకువకింగళింపు దిశాపదిశలు పాదపుపారువ హస్తపుపారువ దేహపుపారువ
 నయనపుపారువ లివరాకడ ఎకసర పైసర భృంగివటలము ఝంపు టెక్కు కరలాఘవంబు
 లాదియా షోడశోపవీతంబులరీతులు నేర్చి, భ్రాంతంబు నుద్భ్రాంతంబును ఆప్లుతంబును
 ఆవిష్కృతంబును 1 అష్టికంబును అవిదంబును ఆకరంబును అవికరంబును విశ్రుతంబును మాను
 మంబును నిర్మర్యాదయు విచిత్రంబును భిన్నంబును సవ్యజానువు అపసవ్యజానువు 2 క్షిప్తంబును
 ధృతంబును గుడంబును లంబసంబును సవ్యబాహువు విసీతబాహువు త్రిబాహువు సవ్యోత్త
 రంబును ఉత్తరంబును తుంగబాహువు సవ్యకరంబును బృథితంబును యాధికంబును ఆపృష్ఠ
 ప్రహరంబును వల్లితంబును కుంచితంబును స్వస్తికంబు సనియెడి ద్వాత్రింశత్ప్రచారంబులు
 విచారించి, యవకృపరాకృమంబున సాటిలేక మెలంగు మఱియును.

206

ఉ. సాదన మేలు చెంపవయి ♦ జగ్గుగ వేళిలు రుమాలు మీసము
 స్త్రీదను జీరుకేలు జిగిమించగఁ గప్పినశాలు వైరులన్
 వాదులగెల్చునాలు చెలువంబుగఁ దాల్చినపూలు నొప్పఁగా
 నాదొరయొద్ద సంబలికె ♦ లందుచు నుండు నతండు ధీరతన్.

207

తే. గీ. అతనికులభామ గుణభూమ ♦ యలఘుకామ, యతులితారామ యనమరూపాభిరామ
 వదనజితసోమ యధికలావణ్యసీమ, హేమరేఖాసనామ యై ♦ యింతి వెలయు. 208

ఉ. కన్నులచందము న్నగుమొగంబు విధంబును గల్గి పల్కులుం
జన్నులపొంకము న్నడుముఁచక్కఁదనంబును 1 బొవలందముం
2 బెన్నెటిగొప్పసోయగము 3 బిత్తర మాచెలియందకాక యే
కన్నియలందుఁ గన్గొన మెఁగాదిగఁ జూడవె మూడులోకముల్.

209

సీ. జల్లిమాటలుగాక 4 సరిసేయవచ్చునే నవరంబు లీ శిరోఁజాతములకుఁ
బూతనుద్దులుగాక 5 పోల్పంగ వచ్చునే చందనం బీమేనిఁగందమునకు
మాటమాత్రముగాక 6 మఱిదీటువచ్చునే గగన మీనడుము సోయగమునకును
వదరుపల్కులుగాక 7 తుదిసాటివచ్చునే కిన్నెరకాయ లీచన్నుగవకుఁ

తే. గీ. జక్కఁదనమెల్ల ముల్లెగా 8 సంతరించి, బ్రహ్మదేవుండు తననేర్పు 9 పౌడ్డిచేతఁ
దీర్చి సృజియించెఁ గాఁబోలు 10 దీనిననఁగ, వీటఁ జరియించునొక్కొకవేళ నదియు.

తే. గీ. దానిఁ దనివారఁ జూడనిమానవుండు, చూచి తలయూచి మెచ్చనినుజనవరుండు
మెచ్చి విరహార్తి నొందని 11 మేటిఘనుఁడు, కలుగఁ డెందై న మూడులోకములయందు.

కం. మద మొదవు కోడెవిటులకు, హృదయపుటాంతరములోన 12 రహేమాహేమి
బదివేల మన్మథులు పుట్టుదు రా సీమాటి కుచపటుత్వము గన్నె.

212

వ. అది మఱియును.

213

తే. గీ. బిడ్డపావలఁ గని పెంచు 13 జడ్డులేక, తిండిచేఁగండమెండై న 14 దండికతన
నెనఁగు ననగాటిపినవెట్టి 15 కనరురేగి, జారవాంఛావిహారంబు 16 నలుపసాఁగె.

214

చ. విటులకుఁ గొంగుబంగరము 17 వేడుకకాండ్రకుఁ బట్టుగొమ్మయు
త్పటతరమన్మధార్తులకుఁ 18 గల్పకుజంబు భుజంగకోటికి
ఘటితనిధానసీమ యువకాంతులచేరువపంట జార న
త్పటలికి 19 బంచదారయును 20 దానివిలాస మయారె యారయె.

215

సీ. కురిమాపుమై రిసమ్మకరలచీరటువిప్పి చెల్లువైన సరిగంచుచీరఁ గట్టు
మెరుగంచుకమ్మలు 21 దొరయవంచటుడించి మఱులరంజిల్లుకమ్మలు ధరించు
జిటిపొటిసామ్మ దీసి మెఱుంగకట్టాణి పూసలహారము 22 లొప్పనఁగఁ దాల్చు
గుత్తంపురవికెదా 23 హత్తకుండఁగఁజేసి కలపంబు కులుకుగుబ్బలను బూయు

తే. గీ. నడర బెడగై ననిమవాలు 24 జడ నడల్చి, కుప్పె గన్నడ నవరంపుఁగొప్పబెట్టు
మురియు ముంగిట నిలుచుండి 25 మొలకనగవు, లెనఁగ విటభాగ్యరేఖ యా 26 హేమరేఖ.

- చ. కలకలనవ్వుమోవి పలు ♦ గంటుల దీటుగుచంబు లోరగా
వెలువడఁ బైటవేయు నెఱ ♦ వింతగఁ గేరు మరుల్కొనంగ బె
ళ్ళులు గొనఁజూచు లేనివగఁబుంగొని మాటికిఁ గుల్కు గోటిచి
మ్ములు నొనరించు నవ్వెలఁది ♦ మోహపుఁ బ్రాయమువానిఁ జూచినన్. 217
- సీ. ఏటిసీటికటంచుఁ ♦ బాటిపంపెత్తుక పలుమాటు దిరుగు నిఁబ్బరముతోడ
రోలు రోఁకలి కని ♦ రూఢిగా నిల్లిల్లు దిరుగు నేపొద్దుఁ దత్తరముతోడఁ
గూరగాయల కంచుఁ ♦ గోరి తా బాజారుకును మఱి మఱి నేగుఁ ♦ గొమరుతోడఁ
బనిలేనిపనిజోలి ♦ గొని వాడవాడలఁ జరియించు సారె కఁచ్చెరువుతోడఁ
- తే. గీ. బోలికలనెంచు వలరాచఁపొగరు నిగుడఁగులుకుఁబ్రాయంపునెఱసీటు ♦ కోడెకాండ్ర
గమికిఁ దనజగ్గజగి సంచఁకార మొనఁగవలపు చెట్టింప మెలఁగు నవ్వనజగంధి. 218
- కం. తనకంటికిఁ బ్రాయమయ్యెడు, కిఘనునొక్కనివెంట నంటి ♦ కాతుక మొప్ప
మనసంటఁగొనింపక, చన దింటికి దానిబల్వ్యసన మే మందున్. 219
- సీ. ఆసువోసెడుదాని ♦ హస్తంబురీతిని గుంచె దీసెడుదాని ♦ కొమరుమిగుల
జడచిక్కుదయ్యంబు ♦ చందంబునను జెట్టు విడిచినభూతంబు ♦ 4కడఁకతోడ
మద్దెలలో నెల్క ♦ మర్యాద నెఱగలెత్తినబిల్లుసన్యాసి ♦ యనువుమీఱ
వల్లంబుపోనాడు ♦ వైశ్యునిదెసను ముంగాలుగాలిసప్పిలి ♦ కృమముదోవ
- తే. గీ. కిగంతుమాయల నుమ్మెత్తఁకాయఁ దినిన, వెట్టితెఱఁగున వ్యసనంపు ♦ వెఱపువొడమి
చికిలి నెఱవన్నె కాండ్రకు ♦ శివములెత్త, నెనసి చరియించు వీట నా ♦ హేమరేఖ. 220.
- కం. ఈలీలఁ బురములోపల, మేలొ ప్రియంపుహాపు ♦ మీ టగువారిం
జాలి భయ లజ్జ లన్నియుఁ, దూలి చనన్ వెన్నుఁ జఱచి ♦ తొలఁగక కలయున్. 221
- వ. ఇత్తెఱంగున. 222
- చ. చవిగొని జార వీరరతిఁసాఖ్యము దెప్పలఁ దేల నెప్పడున్
దివురుచు మోహవార్ధిని మునింగి యొకానొకకాలమందునున్
శివశివకాపురంబువయి ♦ జింత యొకింతయు లేక చిత్తనం
భవు నిజమాయఁ గప్పి కలఁపం దలవాకిట నుండు నెప్పడున్. 223
- శా. ఈమర్యాదను గొన్నినాళ్లు సనగా ♦ పాచ్చైన కార్యానకై
భూమిశుం డొకనాఁడు పొమ్మనినచోఁ ♦ బూత్కారుడై యీగతిన్

పా. 1. కలకలనవ్వుమోవి పలుకంపులుదీడు పా. 2. నూరనచ్చెరువుతోడ పా. 3. ఘనుడంటకవెంట
పా. 4. నడకతోడ పా. 5. వైశ్యునిదేవను గాలుగాలిస పా. 6. గళముమోయఁగ నుమ్మెత్త
పా. 7. డొకదిక్కుకంపిన మహాపూత్కారుడై

స్వామీ కట్టడఁ జేసితే యనుచు చీ ♦ జన్మం బిదే లంచుఁ జం
తామగ్నత్వముఁ జెంది మందిరములోనఁ జేరి పెండ్లాముతోడ.

224

వ. అనహాయుం డిట్లనియె.

225

తే. గీ. భూవరుం డొక్కపయనంబు ♦ పొమ్మటన్న,మంచి దని వచ్చితిని నమ్మఁగించి నేను
సంబళము కంబళము కత్తి ♦ చల్లి చల్లఁడంబు కేడెంబు ధట్టి తెఱ్ఱమ్మంబుజాక్షి.

226

కం. అని వల్కరించినప్పడె, ఘనకుంతల తొడును వాసెఁ ♦ గదరా యని యిం
పొనర నవి యిచ్చి పనిచినఁ, జనె నాతఁడు పయనమై విఠారముతోడఁ.

227

వ. అట్లనహాయుం డరిగినపిమ్మట.

228

కం. ఆహేమగేఖ మదిఁ గల, మోహవేశమునఁ దోడిఁముదియతోడఁ
బాహుబాహిఁ బెనంగెను, సాహో యని కంతుపాదఃశహ రహిఁ గేరఁ.

229

వ. అట్లుగేరి.

230

చ. పాలుపగు మావిలేజగురుఁపొందిక పోతపిరంగిలోన నె
క్కిలిపిన పుష్పగుచ్ఛ మనుఁగుండు పరాగపుమందు నించి వె
గ్గలపుఁబరాకృమాగ్నిఁ గొనిఁకంతుఁ డవేటిపిరంగి భామగు
బ్బలనెడుదుర్గము ల్పిలిపార గుభల్లన నేసి యార్చినఁ.

231

కం. అభుకుచు మూర్ఛిలి తెలుసుక, కళవళవడి లేచి మనసు ♦ గాసీల్లంగా
భళిరా యని వెలువడి తన, నెళవరులను జూచికొనుచు ♦ నిలుచున్నంతన్.

232

చ. మెలివడు తీగచుట్ల జిగి ♦ మించినపాగ జినుంగువచ్చడం
బలవడు చల్వదోవతి యొఁయారపు గండపుఁబూఁత డొలుపో
గులు మణిముద్రిక ల్వలపుఁగులెఁడువీడ్వము చంకవట్ర మం
ఘులతద ముచ్చెలువ వెలయు ♦ గుప్తగుణం డనువైద్యుఁ డొప్పగుఁ

233

తే. గీ. వైద్యమాత్రింబునన కాదు ♦ వఱలునట్టి, నిరుపమాకార సౌష్ఠవఁస్ఫురణచేత
నాశ్వినేయులతోనైన ♦ నతఁడు వాడు, కెదిరి 1యోజంపకయె జబాబీయఁగలఁడు.

234

వ. మఱియు నశ్వగంధాదిఘృతంబును నైలేయకఘృతంబును షట్ఫలఘృతంబును
దూర్వాదిఘృతంబును బంచగవ్యఘృతంబును నార్ద్రాకఘృతంబును గదళీకందఘృతంబును గళ్యాణ
ఘృతంబును దంపలీయకఘృతంబును గూఞ్మాండఘృతంబును మొదలయిన ఘృతంబులు
సేయునేర్పును, బంచాగ్ని చూర్ణంబును జిత్రకాదిచూర్ణంబును బడబాసలచూర్ణంబును

మాణిమండ చూర్ణంబును మరీచ్యాదిచూర్ణంబును తాళినచూర్ణంబును నేలాదిచూర్ణంబును దుంబురుచూర్ణంబును గర్పూరాదిచూర్ణంబును బంచబాణచూర్ణంబును భృగ్వ్యాదిచూర్ణంబును నాదియైనచూర్ణంబు లొనరించు నుపమయు, 1జించిల్యాదిలేహ్యంబును త్కుద్రాభయారీలేహ్యంబును జతుష్టప్తిమరీచ్యాదిలేహ్యంబును 2గుసుమార్ద్రాదిలేహ్యంబును బిప్పల్యాదిలేహ్యంబును బిల్వాది లేహ్యంబును గుండల్యాదిలేహ్యంబును మొదలుగాఁగలలేహ్యంబు లొనరించునై పుణ్యంబును, నారికేళాదిరసాయనంబును గుడనాగరాదిరసాయనంబును శిగుళిపుష్పరసాయనంబును జాతఫల రసాయనంబును సుకుమారరసాయనంబును భల్లాతకీరసాయనంబును సుదర్శనరసాయనంబును వారాహీరసాయనంబును విశంగాదిరసాయనంబును నమ్మతరసాయనంబును నాదిగాఁగలరసాయ నంబుల పొందికలెఱుంగువిధంబును, శరపుంఖాదితైలంబును లక్ష్మీనారాయణతైలంబును లాక్షాది తైలంబును ధన్వంతరితైలంబును బంచార్కతైలంబును బాశ్చాత్యనింబతైలంబును విషముష్టి తైలంబును కేతకీతైలంబును స్నేహార్కతైలంబును వాతాంతకతైలంబును బూతికాతైలంబును భూనాగతైలంబును భృంగామలకతైలంబును మొదలగుతైలంబుల పరిష్కానంబును, నారికేళాంజ నంబును సావీరాంజనంబును వీరభద్రాంజనంబును నీలాంజనంబును గరుడాంజనంబును గహ్లాంజనంబును గర్పూరాంజనంబును మొదలుగాఁగలయంజనభేదంబులఁగూర్చుచమత్కారంబును, నగ్నికుమారకము రాజమృగాంకము బూర్ణచంద్రోదయము వసంతకుసుమాకరము వాతరాక్ష సము చంద్రహాసము చంద్రప్రభావతిరసము కందర్పాంకుశరసము షణ్ముఖరసము కాలాగ్ని రుద్రరసము తాళకేశ్వరరసము ప్రతాపలంకేశ్వరము చాతుర్ధికరామబాణము విష్ణుచక్రరసము విశ్వంభరరసము బజ్రబాణరసము నారాయణరసము మదనభైరవరసము భార్గవీరసము జ్వరాం కుశము స్వచ్ఛంద భైరవముసంజీవరసము రసభూపతి చింతామణి మొదలైన దివ్యరసావధంబులు, గంధకవసనాభులలక్షణంబులెఱింగి విఱుచుపాప్రీణ్యంబును, లోహభస్మ తామ్రభస్మ వంగభస్మ సీసభస్మ నాగభస్మ శంఖభస్మ సువర్ణభస్మంబులు సేయుమర్మాదయు, శీతభంజి అరళ్యాది మాణి భద్ర తాళీసమాత్రలుగట్టు నవధానంబును, ఘోరద్రావకగుగ్గులు పిష్ట కషాయంబులు మూలికలు కైకరికలుసేయు నౌచిత్యంబును, సూత్రస్థాన శారీర నిదాన శాస్త్రంబుల పరిచితియును, డైబ్బది రెండు నాడీభేదంబులును వాతపైత్యశ్లేష్మంబుల నుబ్బణంబులై నత్రిశతషష్టి రోగంబులకుఁ దత్త చ్చికిత్సలు చేయుచాతుర్యంబును గలిగి రెండవధన్వంతరి యనంబరగు నతఁడు. 235

తే. గీ. వీధివెంటను రాఁ జూచి వెలదియనియె, నొర యిట్లుండవలదె యొక్కయ్యార మహాహా
వీనిఁ జిక్కించుకొని మారఁ విగ్రహమున, భంగవడఁజేయనిది యేటిఁ ప్రాధతన్మము.

కం. అని తనమనమున ననుకొను, చును నిలుచున్నంత దానిసాగసు నొయారం
బును గని మనసిజసమ్మోహనవిద్యను జొక్కి యాతఁడంచుకు రాగన్.

237

పా. 1. జించార్ద్రకలేహ్యంబును పా. 2. గాసకుర్దాదిలేహ్యంబును పా. 3. పౌండ్రవనిత.

ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడికి నేమిప్రయోజన ముండి వోయె దీ
వక్కట నామ మే మనిననన్నియుఁ జెప్పి పరోపకారిరా
యిక్కలకంతకంతి యనియెంతయు డగ్గరఁ జేర మారుఁడుం
బ్రక్కలు నెక్కొనం బాడువఁ బైకొనుమోహముచేత లేమయున్. 238

తే. గీ. అమలశశికాంతకాంత శు ధ్ధాంతకేళి, కానిశాంతాంతరంబునఁ ఘమ్మరనెడు
పచ్చబచ్చెన చిత్తర్వు ధ పనులమించు, ప్రతిమనంఘట్టనల మంటఁపంబులోన. 239

చ. నకినెలకీలుకంఠమునఁ జాయ మెఱుంగులసొంపు కెంపు ము
క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక ధ కోళ్లఁ దనర్చిన మేలుపట్టెయ
లికపయి జాఫరాజినుఁగు ధ లేపునఁ జెందువలంబుపొషు త
క్కికగల జాళువాగొలును ధ గీల్కొనుమంచముపై మహాన్నతిన్. 240

తే. గీ. అపుడు గుప్తగుణాహ్వయుఁ ధ డై నవైద్యు, నెలమిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యాఁ హేమరేఖ
పండులూకులు కప్రంపుఁ బాగములను, వేడ్కతోడుత నిద్దఱుఁ పేసికొనుచు. 241

మ. సరసాలుం జిఱునవ్వులు న్మరిపెముఁ ల్సయ్యాటము ల్వింతలుం
గరగింత ల్వలపించుట ల్చతురతఁ ల్కాంక్ష ల్వినోదంబులుం
దరితీపు ల్వలపు ల్మితూరితనముఁ ల్దాటింపులుం దచ్చన
త్నెఱచిన్నెల్లఱపించుట ల్సొగసులుఁ న్నీటు ల్పచారింపుచున్. 242

సీ. ఆసక్తిదీఱనిఁ యాలింగనంబులు నురువాంఛ దరగనిఁ ఘరితవితతు
లనురక్తివాయనిఁ యట్టి చుంబనములు తమివెలిగానిదం ధ తక్షతంబు
లభిలాష లుడుగనిఁ యతిచపేటంబులు తాత్పర్య మెడలనిఁ తాడనమ్ము
లాసలు మాననిఁ చాశీతిబంధము ల్భావ మూననికళాఁ స్వర్ణనములు

తే. గీ. కలితకలకంఠకలహంసఁ కలరవములు, పలుకు కివకివ కవకవఁ ప్రకట టకుట
కకుట కహకహ హసనముఁ ల్గళరవములు, చెలఁగ నిద్దఱు రతికేళిఁ నలుపునపుడు. 243

చ. తెమలను నిన్నుఁ బాసి సుదఁ తీ యని తీయనినీదుమోవి కా
యమృతరసోర్మియేని సమఁ మాయని మాయనిమోహదాహసం
భ్రమ మెదలోన నెంతదలఁచా యని పాయనికూర్మితోడి నా
తమివరభామలందుఁ గలఁదా యని దా యనికొఁగిలింపుచున్. 244

వ. ఇట్లన్యోన్యసరససల్లాపంబుల గుప్తగుణుండు సురతకేళికాలోలుఁ డై హేమరేఖతో
బెనంగునమయంబున. 245

సీ. కొప్పెరపెట్టుగాఁ గొమరొప్పనొనరించి పైరుమాలు బిగించు ధ పచ్చడంబు
నాగవల్లదళఁ పూగపూరితమైన వడిలోన నిడికొన్న యడప మొకటి

చాయలఁ దనరాదుఁ నకలాతియొరతోడి వృథుభుజస్థలినొప్పఁ పెద్దకత్తి
చీర్ణంపుఁబనిచేతఁ జిగిమించుకరమున సొంపైన నత్తునుఁ న్నంపుఁగాయ

తే. గీ. పాదముల మెట్లు మొలఁ దాల్చుఁబడిన బాఁతు, చల్లి గట్టినవస్త్రంబుఁ చంకదుడ్డు
నమర గమనజవోద్భవఁ శ్రమముఁ జెంది, యవ్వ డసహాయుఁ డింటికిఁ నరుగుదెంచె.

కం. అరుదెంచి పురుషుఁ డుండెడి, యరువెంచి నిజప్రసిద్ధిఁ కందఱు నళికే
బిరుదెంచి రోషవశుఁడై, సరిదంచితఘోషభాషఁ జానను బిలిచెన్. 247

శం. జడియక యపు డానతి యే, వడుపున బొంకంగవలయుఁ వనరుహగంధీ
యడుగుం దప్పినయవ్వడె, పిడుగుం దప్పెననుమాటఁ పేర్కొన వినవే. 248

వ. అని. 249

ఉ. ఈవిధి హంసలోకవిబుఁ ధేంద్రుఁడు ప్రశ్న మొనర్చి పల్క హే
మావతి కొంతకొంత యనుఁ మానముతో బొటవేల నేలరే
ఖావిధమొప్ప వ్రాయఁ గుతుఁ కంబున నీ కిది తోఁచెనేని ను
ర్వీవరుఁ జేర నేగుసునిఁ వేడిన నవ్వపుఁబోడి యిట్లనున్. 250

కం. నినువంటికతలకారిని, గనివినియెడువారి నడుగఁ గావలెఁ గానీ
ననువంటిదాని నడిగిన, వినుపింతునె యెట్లు బొంకెఁ వివరింపఁగదే. 251

కం. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజఁ హంసకలాపం
బనియె నసహాయుఁ డటువలె, ఘనరోషం బుట్టివడఁగఁ గర్జించుటయున్. 252

తే. గీ. వైద్యుఁ డవ్వడు గడగడఁ వడఁకి నాకు, బుద్ధియేమనిపల్క నఁవ్వవ్వబోడి
వెఱవకు మటంచు దిట్టయై వెన్నుఁ జరచి, సంచివిడిపించి యపుడు స్వఁస్వామి కనియె.

చ. కడుపున శూలయెత్తి వడిఁ గాసిలి ప్రాణము లేగునట్లయై
తొడిబడ నీవులేమి ఘనఁ దుఃఖముచే వెతఁ బొంది యీమహా
త్ముడు సృతినేగఁ గావు మనిఁ తోడ్కొనివచ్చితి నీతఁ డౌషధం
బిడుటను నేను జీవముఁ వఁపించితిఁ గ్రొమ్మట నేమి చెప్పదున్. 254

కం. అని యున్న రన్న రనుచున్, నన్మతోదర రోగమునఁ బ్రయాగన పొరలన్
గని కుస్తరించి వైద్యుని, మనమును రంజిల్లఁ జేసిఁ మమత దలిర్పన్. 255

తే. గీ. నీఋణము దీర్పఁ గలవాఁడనే యటంచుఁ, బచ్చడం బిచ్చి బహుమానఁ మెచ్చ వైద్యుఁ
బంపి సందేహమందకఁ భార్యతాను, నిండువేడుకనుండిరోఁ నీరజాక్షి. 256

వ. అని మరాళశేఖరంబు చెప్పిన నరాళకచ యగు హేమావతి తనమనంబున. 257

కం. సురుచిరమణితాటంక, స్ఫురితవృళ యెక్కులందుఁబొలయ శిరంబున్
మఱి తీర్చి పొగడె నహాహః, గరితలమిన్నదియె కాక య కలదే పుడమిన్. 258

వ. ఆనమయంబున. 259

తే. గీ. మైవియల్లక్ష్మి కస్తూరిమల్లచీర, రేయి గట్టుక నడలించి యేవటికడ
నుదయరాగంబు దాల్చిన యొకపుదోవఁ, దమముజాఱంగ సాంధ్యరాగము జనించె.

చ. పలవల నయ్యెఁ దారకలు యత్తులు గూయఁ దొడంగె దీపముల్
దెలతెలఁ బాతె దిక్కులను యెల్వజనించె బిసవసూనముల్
దులదుల విచ్చెఁ దావులకు యదొండఁ జేరిరి జారచోరు లా
మలయనమీరణంబు కడుమందగతిన్ విహరించె నత్తఱిన్. 261

తే. గీ. తఱి యనుకళాదుఁ డుదయభూధరహసంతి, నరుణహేమంబునకు వన్నియలను నింపఁ
గ్రాచి నీరార్చనెత్తివ యకరడు నాఁగ, నూర్యబింబంబు పొడిచె నశవార్యగతిని. 262

కం. మణిఘంటల మొలనూలున్, ఝణఝణయని మ్రోయఁ గేళిశాలకుఁజని య
య్యణమధ్య నృపార్పితగూణ, గణయై వసియించె దివము యకల్పముగాఁగన్. 263

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని సంతోషించి నలుండు తరువాతి వృత్తాంతం
బాసతిమ్మని పలికిన. 264

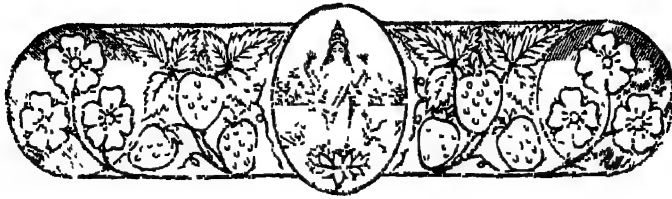
మ. హరకోదండ విఖండనప్రచరబాహుదండ దండాయుధా
ద్యురుదిక్పాలసురానివార్యతరబాహుదండ దండంకభి
ద్ధరిణాక్షీమణిజీవనాకృతి నిజాఖ్యాఖండఖండబ్జభృ
ద్భరసాభృద్రిపువాహనన్నిభయశోభాకాండకాండోదరా. 265

కం. ధారాధరఘ్నణివారా, వారణ రాజస్వవైరివారణ ధీరా
ధీరాజిత శుభకారా, కారణపురుషావతార యకరుణోదారా. 266

కలహంసోత్సాహవృత్తము.

కలుషదూర భవవిదార యకమలసారలోచనా, కలితహరి వరవిచార యఖరవిహరి మోచనా
లలితసీరనిధిగభీర యలనదుదారకీర్తిని, ర్దలితహరి శరపటీర యదరసుధారసోత్కరా. 267

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణసంగోత్సవత్రాయ్యలరాజాస్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమాచంద్ర
నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిర్మల శ్రీరామనామపారాయణ
నారాయణమాత్యప్రణీతంబయిన హంసవింశతి యను
మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

హంసవింశతి.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీశాంకరీశచాపవి

నాశ ధరాధీశ వంశః సలిసదినేశా

కేశహరాకాశ భరా

కాశ ఝరాభాభిరామః కాంతియశోమా.

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె, నట్లు హేమావతి కేళినిశాంతంబుఁ జేరి రాజవిరహంబున నొంకొకరీతిఁ బ్రాద్దు గడుపుచున్నంత దినాంతంబు గావచ్చిన.

2

శా. ఆహేమావతి మానసాటవి 1నముఁద్యదీప్తిమైఁ బేర్చు మా
రాహంకారిపరాక్రమానలము బాహ్యస్థానకేళ్యర్థమై
యోహా వెల్పడి పెక్కురూపములచేఁ నొప్పారి కన్పట్టెనా
గేహంతంబుల దీపవంతులు చెలంఁగెన్ రంగు పొంగారఁగన్.

3

వ. అప్పుడు.

4

సీ. నునుపెక్కు జిగిచెక్కుఁలను మిక్కుటపుఁ డెక్కు గ్రమ్మెడుఁ పంజలఁకమ్మ లలర
నిడువాలు గలకీలుఁ జడమేలు వగఁగ్రాలు గొప్పైన సవరంపుఁగుప్పె దనరఁ
దెలిపువ్వు కళకొవ్వుఁవెలిరువ్వు చిటునవ్వు గలుగు నెమ్మోమునఁఁ దిలక మమర
రహి గుబ్బులు నిబ్బరము దొబ్బఁగల గుబ్బకవమీఁద పైఠిణీఁజవిక మెఱయ

తే. గీ. బ్రతుకుబ్రతుకున గతులయంఁ దళికి బెఱుకు, కులుకుఁగొనున జాళువాఁతఱుకులొలుకు
మేటియొడ్డణ మలరారఁ నీటుఁబూని, వచ్చి రాయంచకడనిల్చెఁ వనరుహఁక్షి.

5

వ. ఇత్రైఱంగున నిరుపమశృంగారతరంగితాంగయై రాజపుంగవనంగమార్గం బరుగుచుఁ
దనఁచెఁగట నిల్చిన యారాజాననావతంసంబునకు రాజహంసం బిట్లనియె.

6

నాల్గవరాత్రికథ.

- కం. గమ్మత్తుఁజిమ్ము నొకకథఁ, గ్రమ్మఁ దెల్పెదను వేణిఁ ♦ గ్రమ్ము విరులపైఁ
దుమ్మెదలు జమ్ము జమ్మనఁ, గొమ్మా తలయాచి మెచ్చుకొమ్మా నన్నున్. 7
- వ. అని యిట్లు చెప్పఁదొడంగె. 8
- కం. కల దభ్రాంతవశేతన, చలదభ్రాంత బైన చైత్రశక మనుపురము
జ్వలదభ్రాంతచాదర్శన, వలదభ్రాంతపురీసువర్వ ♦ వారోదయమై. 9
- సీ. వేదశాస్త్రపురాణ ♦ విద్యాగరిష్ఠులై విలసిల్లుచుండెడి ♦ విప్రవరులు
గరిడిలో నెఱహంతకారులై సామల మీఠిన రాజకుమారములుఁ
గోటికిఁ బడగెత్తుకొనియున్న పెక్కెము లెక్కులై వర్ధిల్లు ♦ బేరిజనులుఁ
గడుధాన్యరాసులు ♦ గగనంబుతో రాయు కలిమిచే మించిన ♦ కాపువ్రజలు
- తే. గీ. భూరిమదధార లూరెడు ♦ వారణములు, ధాటిపాటవమున నొప్పు ♦ ఘోటకములు
ఘోరరణరంగవటు లైన ♦ వీరభటులుఁ, బ్రబలియుండఁగ వెలయు నప్పట్టణంబు. 10
- కం. ఆపట్టణంబులోపలఁ, జూపట్టును దంతువాయఁచూడామణి రే
ఖాపట్టభద్రుడై సిరి, నేపట్టున నోరపార ♦ లింతయులేకన్. 11
- సీ. కుంచె మగ్గపుగుంత ♦ గూటంబు వగ్గంబు పరిపె ద్రొక్కుడుపట్టె ♦ వలక దోన
పరిపరియచ్చులు ♦ చరికుండ యూడిత చీడు దబ్బలు దండ ♦ నాడె కోవి
కోతిపుల్లలు నాల్క ♦ కుడుతరికొయ్యలుఁ జొప్ప యూచలుఁ గోతఁచూఱుకత్తి
కారంపుఁ బడుగులు ♦ గండెలకప్పెర గోలము లాకలు ♦ నీలికడవ
- తే. గీ. గంప డొల కళాసంబు ♦ కదురు చెమికె, నూలు రాట్నంబు జాలంబు ♦ గ్రాలుగోడ
వఱల నాశుభభద్రుని ♦ వాసభూమి, యవ్వరంబున సంతతం ♦ బొప్పచుండు. 12
- తే. గీ. గొప్పకన్నులు చిఱువప్పుగులుకుమోము, బవరిగడ్డము చక్కనై ♦ పరగు ముక్కు
నెగుభుజంబులు విపులత్వమెసఁగుతొమ్ము, జగిమిగులులీల కిగనుపట్టు ♦ దొగట సెట్టి. 13
- ఉ. ఆటది నేర్పుతోవగల ♦ యందముఁ జందము జూపఁబూని కో
లాటము వేయుకై వడిని ♦ లాలితదృక్రభప్రభావభల్
పాటిగఁ బోగువెంబడిని ♦ బౌర్వములం జరియింప వస్త్రముల్
ధాటిగ నేయు నప్పలుకఁతట్టన బెట్టు ఖణి ల్ఖణి ల్లనన్. 14
- తే. గీ. అరవిరుల తేనియలచాలు ♦ మరునివాలు, మినమినలపోలు వలరాజు ♦ మేడిదాలు
మరిపెముల మెచ్చుకేజాలు ♦ ముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరవానిడోలు. 15

- ఉ. దానిముఖప్రభాగరిమ ♦ దాకనిపోలకళావిశేషముల్
దానిబెడంగుచూపులును ♦ దానికుచంబుల నిగ్గుచందమున్
దానివనోపిలాసములు ♦ దానికచాళిరుచు ల్లణింపఁగా
మానవతీలలామ విను ♦ మర్త్యులమర్త్యులు నైన నేర్తురే. 16
- కం. జిగిజిలుకు కులుకుగుబ్బలు, నిగనిగలు చెలంగు నెఱులు ♦ నిద్రపుఁగన్నుల్
నగవుదళుకొత్తుమోమును, మగువా యావిడకె కాక ♦ మఱికలదటవే. 17
- కం. తొడలందము నడుమందము, నడుగుందమ్ముల బెడంగు ♦ లాస్యము రంగుల్
జడతళుకున్ మెడకులుకు, న్నడబెళుకుం జూడ నాఘనస్తని కమరున్. 18
- తే. గీ. చిన్నిచీమల నునుబారు ♦ చెలువయారు, గదళికాకాండములమీఱు ♦ కాంతయారు
లందముల మీఱు రతిఁగేరు ♦ సతివసారు, దాని కెనయైననారు లిద్ధరణి లేరు. 19
- కం. కందరమాచెలి పొక్కిలి, కందర మావిలననములు ♦ కచములు రదముల్
కుందరమానమములు నా,కుం దరమా పొగడ నల కుఁకుందరసుకటిన్. 20
- సీ. మిళదంబుజలదంబు ♦ బలుడంబుచెలువంబుఁ దులకించు నమ్ముద్దుఁకలికివేణి
సిరిపట్టు గలగట్టు ♦ జిగిగుట్టు వెలిఁబెట్టు చెన్నారు నక్కన్నె ♦ చన్నుదోయి
నునుకందుపై జెందు ♦ నని యిందురుచి గ్రిందుపఱవఁగాఁ జాలు నఁబ్బలమోము
తెలిదమ్ములను గ్రమ్ము ♦ కళజమ్ము ననయమ్ము మిన్నయా నబ్బోటి ♦ కన్నుఁగవయుఁ
- తే. గీ. దాని తేనియబావి యందములదీవి, మావిచిగురాకుచెంగావి ♦ మారురీవి
కప్పురంబులకోవి యఁక్కాంతమోవి, యనుచు వినుతింప నానేతఁవనిత యలరు. 21
- తే. గీ. పరిమళ మెనంగు బంగారు ♦ ప్రతిమవంటి, తొగటవల్లంటి జిగినీటు ♦ తొలకరింప
సాగనుకాండ్రకు మోహరాఁనులుజనింప, నూరయొకయోరఁ జెలువార ♦ బారసాచి. 22
- సీ. పోగువెంబడిఁ బర్వి ♦ పొల్చు వాల్చూపుల ధళధళ ల్పాదండఁకళలనీనఁ
బుంజంపుకట్లు దెంపుటకుఁ బర్వెత్తుచో మట్టెల ఖణఖణ ♦ లెట్టుమోయఁ
గేలెత్తుచో బాహుఁములజాతప్రభాచకచకల్ పైఁడి వఁసంతమాడఁ
బరిటఁ ద్రిప్పఁగ జాఱుఁపైఁటలోఁ గన్నట్టు గుబ్బలమినమిన ♦ ల్దొబ్బులాడ
- తే. గీ. వింతవగకప్పు నెఱిగొప్పు ♦ వీడ నెఱయు, నిగనిగ ల్జాతినీలాల ♦ నింగి నింపఁ
గుచభరంబున నడుము కొంకుచు వడంక, నూలుదోడును వేడ్క నఁవ్వాయిఁగంటి. 23
- చ. కరములఁ గంకణాలు ఘలు ♦ ఘల్లన రాట్నము ద్రిప్పువేళఁ బైఁ
టర దిగజాఱ వెల్కుఱుకు ♦ నబ్బరపున్ వెలిగబ్బగుబ్బపై
నరు లినుమంత చిందుగొనఁ ♦ జక్కని చూడ్కులుఁ జూచువారి పే
రురమున. గాడ నవ్వెలఁది ♦ యోర్పునఁ గండెలు చుట్టు నేర్పునన్. 24

ఆ. వె. పడుగుఁ జేయువేళఁ ♦ బటము లల్లెడువేళఁ, గూడు దినెడువేళఁ ♦ గూర్కువేళ
ముగని కన్మారంగి ♦ మార్మగలను గూడు, నింటిపొరుగుసఖుల ♦ యిండ్లలోన. 25

కం. గడిదేటి జారవిద్యకు, వడిగట్టి దురంతకంతు ♦ వనజశరాళిఁ
బడఁజాలనికతమున నా, వడువున నత్తొగటబోటి ♦ వర్తిలఁ దొడఁగెన్. 26

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ చిత్త జాయత్త చిత్తయై వర్తింపుచున్న సమయంబున. 27

నీ. నొసల్పైఁ జుక్కల ♦ మిసిమి నామపురేఖి లనువొంద భుజముపై ♦ నసిమి నంచి
వాలువీనులగాజు ♦ నీలాలపోగులు పై నొప్పు పొప్పలి ♦ పచ్చడంబు
మెలిగొనఁ జుట్టిన ♦ తలపాగ చెఱఁ గుంచి పైలపేటాచుట్టు ♦ పట్టుశాలు
కడిమిమీఁగఁ జంక ♦ నిడినబొట్టియకోల డాకమోసెడు డుబుడక్కకేల

తే. గీ. వఱల దిక్కుల నెంచి దుఃస్వారమైన, కీడు మేలును దెల్పుచుఁ ♦ గేక లిడుచుఁ
గెర్లికొనుచును దనవేరు ♦ కేరికొనుచు, వచ్చె నచటికి డుబుడక్కి ♦ వాఁ డొకండు. 28

ఉ. ఆడుబుడక్కివానికి రఁయంబున భిక్ష యొసంగ నేతపూఁ
బోఁడి పశ్రోష్ఠకస్థలినిఁ ♦ బూని తనుం గొనియాడువాని యా
మేడితనూక్తిపైఁ బెదవిమీఁదను లేనగ వంతురించి చిం
దాడఁగ ముప్పై బెట్టి బహిరంగణభూమిని నిల్చియుండఁగన్. 29

నీ. మెలిఁబెట్టి చుట్టిన ♦ తెల్పై ఖిణీపాగ చెవిసందిపాగలోఁ ♦ జెక్కుకలముఁ
దొడిగిన నెఱచల్వ ♦ నడరు నంగీజోడు జేరాడునడికట్టు ♦ చెఱఁగుకొనలుఁ
బదతలంబుల నెఱ్ఱపాటుపాపొనులు తెక్కుగాఁ జంకఁ జీటిఁబీలితి
నడికట్టు లో మొల ♦ నిడినకలందాను హస్తాగ్రమున వేల్చుదస్తరంబు

తే. గీ. మించుబాహువుమీఁదఁ గాఁశ్మీరశాలుఁ, జెవుల ముత్యాలపోగులు ♦ చెలువుదనర
నలతి నీర్కావిదోవతి ♦ యమర నటకుఁ, బారువత్సంబు సేయు వ్యాపారి వచ్చె. 30

తే. గీ. వచ్చుచుండెడి వ్యాపారి ♦ పెచ్చువగలు, మెచ్చి యచ్చెలి తమి మెచ్చి ♦ రచ్చసేయఁ
బగటువగమీఱఁ గోర్కులు ♦ బారుదీరఁ, బొగరుఁజూపులతోఁ బడావగలఁ జూచె. 31

ఉ. చూచినయంతలో మరుఁడు ♦ చొక్కపుఁ గవ్రపురాలయుంటలన్
లేజివురాకుఁ గ్రోవి నల ♦ లేమ పయోధరచక్రవాకముల్
వే చలియింప హృత్పుటము ♦ బీటలువారఁగఁ దెప్పతెప్పనన్
గోచునదాక నూఁది మది ♦ గోలుపడన్ వడి నార్చి 1వ్రేసిన్. 32

కం. ఊహలు కుత్తుకబంపై, మోహము తలమునుక లగుచు ♦ ముద్దియ మదిలో
బాహుబాహి కచాకచి, కూహకమతి పట్టి పెనఁగి ♦ కో యనుచు వడిన్. 33

తే. గీ. అంత నయ్యంతి యింతంత ♦ యనఁగరాని, వంత మదిఁ గొంత చింతించి ♦ కంతునిశిత
కుంతహతి కోర్వలేక దిఁనాంతవేళ, మంతనంబున వెడలి గేఁహంతరంబు. 34

చ. ఉరిసినవల్ల వెండుకలు ♦ నూడినదంతము లంబకంబులం
గురిసెడు బొప్పజాలములు ♦ గూను వడంకెడుమస్తకంబుఁ గం
ధరఁ దగు తోలి పాదములు ♦ దర్శనము ల్వడి చీరపోగునూ
త్రైరసెడు మంత్రసానిఁ గని ♦ మించెడువేడ్క నుతించి మ్రొక్కినన్. 35

ఆ. వె. 1 ఆలకించి లేచి ♦ యది యెవ్వ రని చీరి, యమ్మ నీవఁటే యటంచుఁ బొదలి
యేమిపనికి వచ్చి ♦ తీసందెవేళల, ననుచు నడుగఁ దొగటఁపనిత పలికె. 36

ఉ. ఆరయ నిమ్మహాపురికి ♦ హాసము మీసముమీఁదఁ జిల్క వ్యా
పారి యొకండు నిండు రతిభర్తను బోలినవాఁడు వచ్చె నే
నారసికాగ్రాణిగదియు ♦ నాన వహించితి నమ్మ వానితోఁ
గోరినపొండు నాకు నొనఁగూర్చిన నీ కొనరింతు సంవదల్. 37

నీ. సవరై న రతనాల ♦ బవిరెకమ్మల నిత్తు నవి నీకు మనసురా ♦ వంటివేని
యాణిముత్యమ్ముల ♦ హారమ్ము లొనఁగుదు వానిపై నీ కిచ్చ ♦ పూనడేని
గరుడపచ్చల కీలుకడియంబు లర్పింతు నందుకు నీయాన ♦ చెందడేని
తళుకుఁగెంపులనందిదండలు చెల్లింతు కివానిపై నీబుద్ధి ♦ యానడేని

తే. గీ. సూనకము తీగ మెడనూలు ♦ సాబగునాను, గుండ్రపేరును గైకాన్క ♦ కోరిసేతు
నమ్మ నావిన్నపంబు నీ ♦ వాలకించి, వాని ననుఁగూర్చు నీనేర్పు ♦ పూని మెఱసి. 38

మ. అనుచు వేడిన మంత్రసాని విని నెయ్యం బారఁగాఁ బల్కె నో
ననబోడి నినుఁ జూడ మన్మథునకై నన్ మోహముల్ బుట్టుఁగా
మనుజుం డీతఁడు భీష్ముఁడో సనకుఁడో ♦ మానీంద్రుఁడో వ్యాసనం
దనుఁడో యెంతటివాఁడు 4వీ డయిన బంధాకోరుఁగాఁ జేసెదన్. 39

కం. సానమందు పసరు రసమును, ఘనమణిమంత్రోషధములు ♦ గైకర్ణికకా
పును క్రియ మొగసిరి బంతిబ,దనిక గుళిక మూలై బూతిఁ ♦ దవిలిచి తెత్తున్. 40

ప. అని చెప్పి వీడ్కొల్పిన. 41

కం, తనయింటికి హేమంతిని, చనె నానిశిఁ గడపి మంత్రసాని రహస్యం
బునఁ బారుపత్తైగాఁ డుండిన చక్కికీఁ బోయి మ్రొక్కి ♦ నిపుణత మెఱయన్. 42

సీ. దాక్షిణ్య మనురక్తి ♦ దయయు విశ్వాసంబు బాంధవ్యము హితంబు ♦ భయము భక్తి
యంతఃకరణము సఖ్యంబుఁ బోరామియు నేస్తంబుఁ జెలిమియు ♦ నెనరుఁ బ్రేమఁ
జల్లఁదనంబు వాత్సల్యంబుఁ గలుపుఁగోల్తనముఁ బ్రీతియు మంచిఁతనము మైత్రీ
ప్రాణపదంబుఁ దాత్పర్యంబు గారాబ మనుగుణ్య మనుబంధ ♦ మనుసరింపు

తే. గీ. మచ్చికయు జుట్టరిక మైకన్య ♦ మిచ్చకంబు, స్నేహ మనురాగ మానక్తి ♦ మోహనియతి
సలిపి కడుఁ దక్కె ననిపించి ♦ సొలయఁ జేసి, వేగపడ కప్పు డాత్మప్రవీణమహిమ. 43

చ. స్తుతులు వ్రసంగము ల్కథలు ♦ సుద్దులు వార్తలు రాచకార్యముల్
చతురతరేతిహాసములు ♦ శాస్త్రములుం దగుజాతిగాథలున్
సతకడము ల్పూరాణములు ♦ సామెతలుం బరిహాసకంబు లిం
గితములు జారజారిణుల ♦ కేళిచరిత్రముల స్వదించుచున్. 44

ఉ. దేవపరాకు హాసుకళ ♦ దేతెడు నీదగురూపవై భవం
బేవిధినో కనుంగొని రఠీచ్చనుఁ బాల్పడి చిక్కి సాక్కి నీ
నేవయ చేయఁ గోరి నిను ♦ శీఘ్రమై రమ్మని పిల్వబంపె నో
భావజరూప యా తొగటఁ భామిని కామవికారచిత్రయై. 45

తే. గీ. హత్తుకోవచ్చు నీవంటి ♦ యందగాని, కట్టిముద్దులగుమ్మను ♦ గుట్టుతోడ
ననిన మన సిచ్చి మదిలోన ♦ హర్ష మెచ్చి, మంత్రసానికి విడె మిచ్చి ♦ మమతతోడ. 46

కం. ఆపనులకె యేకారెడు, తాపము గలవాఁడు గనుకఁ ♦ దగ నాతఁడు ని
క్షేపముఁ గనిన దరిద్రుని, యేవున ముద మంది తాపె ♦ కిట్లని పలికెన్. 47

ఉ. అచ్చటి కేను వచ్చి సమయం బగువేళ యెఱుంగఁ దెల్పినన్
ముచ్చట దీర్తు నంచు ముదిఁముద్దియతో వివరించి పంపఁగా
నచ్చెలి తంతువాయకులఁబాంగన చెంగట నీవ్రసంగముల్
చెచ్చెరఁ విన్నవించుతటి ♦ చెట్టి దుకూలము లమ్మవేడుకన్. 48

సీ. కలసమీపపులూళ్ళు ♦ కావుగుబ్బెతల నిమ్మకి నాకర్షింప ♦ మంత్రవిద్య
బచ్చుఁ బ్రాయపువ్వుపభవ్యూహములనెల్ల వఱలఁగ గుమిగూర్ప ♦ వల్లెత్రాడు
చిల్లరసరకుల ♦ సెట్లబేరాల కింపుగ లాభ మొందింపఁ ♦ బూటకావు
పెనుకోలుకాండ్రోకు ♦ జనసమూహంబుల గణితిచూపెడు నాయకప్రభుండు

తే. గీ. ముద్రగరిటియ భుజముపై ♦ మొనయఁ బెట్టి, ఘంట ఖం గని మ్రోయ సంఘళ్ళు బడిని
మరిగి తిరుగు సభాదికి ♦ మణియకాండ్రో, కవనిబడికావు నా వింత ♦ నలరు సంత. 49

కం. అంతట నాసంతకుఁ దన, కాంతుఁడు వస్త్రమ్ము లమ్మఁగా నేగిన హే
మంతిని వ్యాపారివిటో, సంతమునకు మంత్రసాని ♦ ననిపిన నదియున్. 50

తే. గీ. పోయి సమయంబుఁ దెల్పు నభ్యాజుఁగు వేడ్క, వింత నెఱపూత గందంబు ♦ విరులనరులు
కప్రపువిడెంబు జిగిచల్పు ♦ గలుగు సొగసు, దనర హేమంతి యిలు సేరె ♦ దత్త ణమున.

ఉ. చేరినఁ దంతువాయనతి ♦ సిస్తుగ నిస్తులరత్నవస్తువి
స్తారసువర్ణ వర్ణ ముల ♦ సంపద లిం పొనరించు కేళికా
గారములోన దివ్య మగు ♦ కమ్మనితావుల హంసతూలికం
జేరిచి మేరమీఱుతమిఁ ♦ జీరగ మారునిపోరి కయ్యెడన్.

52

చ. త్వరపడి గబ్బిగుబ్బకవ ♦ వాడినఖంబులఁ జీటి చీటి పై
సిరితఘ్నకొత్తు తేటనునుఁ జెక్కుల ముద్దులు పెట్టి పెట్టి వా
తెఱ మొనపంటికొద్ది కసిఁదీఱఁ జుఱుక్కున నొక్కి నొక్కి యీ
కరణిఁ బరస్పరంబు జయఁకాంక్షఁ బెనంగఁగ నింతి పైకొనెన్.

53

నీ. చిటిలెడుగందంబుఁ ♦ బెటిలెడుకస్తూరి చలియించురత్నకుంఁడలయుగంబుఁ
గదలెడునెఱివేణి ♦ విడలెడుపువ్వులుఁ జెమటఁ గరంగు కుంఁకుమపుఁబొట్టు
వికసించుకన్నులుఁ ♦ బ్రకటించుమణితముల్ గంకణార్పణార్పణఁ త్కారరవముఁ
బొడలెడుచనుదోయి ♦ కదలెడుహారముల్ ఘననితంబౌఘాతఁనినద మడర

తే. గీ. నిటలనంచలదలక ముత్కట నఖాంక, మమితనిశ్వాసమారుతం ♦ బతనుగేహ
దర్శనోత్సాహివతిచపేటప్రదాయి, యైనపుంభావసురత మయ్యతివ సలిపె.

54

వ. మఱియు నయ్యుపరిసురతంబుతమి యెక్కువయై దృఢకుచ్చాశ్లేషంబు విడువఁ జేయం
జాలక శీతకాలంబును, బ్రకటికృతతారకంబును సంశ్లిష్టప్రియతమంబుఁ గావున నిశాసమయం
బును, సంచలితవయోధరంబును నిర్గళితకృష్ణవేణ్యాదికమలంబుఁ గావున శరత్కాలంబును,
బల్లవరాగసంపాదకంబును గలకంతకూజితంబును గావున వసంతకాలంబును, ధ్వనిప్రధానంబును
గలితవిశ్రాంతంబుఁగావున సత్ప్రబంధంబును, గళితవసనంబును బహుబంధబంధురంబును గావునఁ
బ్రబుద్ధసిద్ధమార్గంబునుఁబోలి వెలయుచుండె.

55

ఉ. ఆసమయంబునం జెమట ♦ లాశ్యముఁ గప్పఁగ నిండుబల్మిక
ల్లాసిలఁ జేయఁగాఁ గబళఁకాంక్షకు జీవము వేగురింప ని
శ్వాసము బారుదీర నిజఁవల్లభుఁ డౌ శుభభద్రుఁ డట్ల సం
వాసముఁ జేరవచ్చి తలఁవాకిలిఁ దీయని పిల్చె వల్లభన్.

56

తే. గీ. అవ్వ డేరితి నువనాథు ♦ నవలఁబనువ, సుందరీ యేయుపాయంబుఁ ♦ జూడవలయు
జాణవౌదువు జారవాంఁఁఁఁఁ నై తె, తెలుపుమనివల్కెఁ గలహంసఁదేవవిభుఁడు.

57

కం. అని యడిగిన హేమావతి, విని దీర్ఘోచ్ఛ్వాస మొనర ♦ విడిచి నిజాంఘ్రిం
గనుదృష్టి నిలిపి మెల్లన, మునివేల న్నేల గీచి ♦ మునుకొని పలికెన్.

58

- కం. తెలియ దెటుపనుపవలెనో, పలుమఱు నే బ్రహ్మలోకఃపర్యంతంబుం
గలయ వివరించి చూచితి, నలవడ దది నీవె తెలుపు ధ హంసబిడౌజా. 59
- కం. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజఃహంసం బనియెన్
వినుము నిజాధిపుఁ డటువలెఁ, దనుఁ బిలిచిన యువతి లేచి ధ తరలఁగ బ్రీతిన్. 60
- కం. మలచిన గుండె లొటుక్కని, కలఁచిన వ్యాపారి వెడలఁగా నెటు లనుచున్
దలఁచినచో వెఱవకు మని, నిలిచినదార్శ్యమున మానిఁనీమణి వేడ్కన్. 61
- ఉ. అత్తఱి బిత్తలె ఘనముఁదాత్త సుచిత్తపు మత్తుతోన న
బ్బిత్తరి తత్తరింపకయ ధ పేర్కొని వాకిలి దీసి వేగమే
చిత్తజవంటినాయకునిఁచెంతను నిల్చి తదీయనేత్రముల్
మెత్తనిచేత మూసి దయ ధ మించఁగఁ దోడ్కొనివచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 62
- ఉ. ఆవగఁ జూచి యవ్విటమఁహామకరాంకుఁడు చిత్తవీధిలో
నౌ వగమాని మానిని నయం బొదవం గనుసైగచేసినం
దా వగు చోటి కేగెఁ దదఁనంతర మక్షులివేల మూసితే
పోవఁగరా దటంచుఁ బతి ధ ముద్దియ ని ట్లడిగెం బ్రియంబునన్. 63
- తే. గీ. అటుల నడిగినప్రియభర్త ధ యంబకముల, మూత చాలించి యా మించుఁముద్దుగుమ్మ
సిగ్గు కడ్డంబుగాఁ బతిఁచేల మలమి,కొనుచుఁ బలికెను జిన్నెలు ధ కొనరు చూప. 64
- చ. జలకము లాడఁ గోరి బురుఁసాపని చీర పడల్చి నందులో
పలికెఁ జనంగ నీదు నునుఁబల్కు విసంబడఁ దల్పుఁ దీయఁగా
వెలువడి వచ్చితిన్ వలపు ధ వెల్లువ దొట్టఁగ నంచు నాయకుం
గులుకుమిలారి గబ్బిచనుఁగుబ్బలఁగొఁగిటఁ జేర్చి పల్కినన్. 65
- తే. గీ. భామ తనమీఁద నెనరై న ధ బాగుఁ జూచి, చిత్తము గరంగి శుభభద్రఁశేఖరుండు
గుణవతి వటంచుఁ బ్రియురాలిఁ ధ గుస్తరించి, నిండుమోదంబున సుఖాన ధ నుండె నపుడు.
- కం. ఇంతయుపాయముఁ గలిగిన, నింతి చనవచ్చు జారు ధ నెనయఁగ, లేదా
కాంతుఁ డెఱింగిన నృపమణి,చెంతకు నేమొగముతోడఁ ధ శేరెదొ చెవుమా. 67
- తే. గీ. అనుచు రాయంచ నుడివిన ధ విని శిరంబుఁ, ద్రిప్పి హేమావతి ప్రమోద ధ మొప్పఁ బలికె
నౌన మజ్నురె యదిగాక ధ యాడుఁవారి,తల్లి యనుచును జిఱునవ్వు ధ దలకొనంగ. 68
- కం. తెలవారె నపుడు నీవపుఁగళికలతో నెల్లఁ బాఱఁగాఁ దనమోమున్
భళిర కథాలాపం బని, జలజేక్షణ చనియె కేళిఁనదనంబునకున్. 69

చ. చని జలజాపుఁ డస్తగిరి ♦ చాటున కేగినయంత మజ్జనం
బానరిచి వాఁతపుంబనులనొప్ప దుకూలము గట్టి రత్నకాం
చనమయభూషణంబులును ♦ సారపుమేల్తిలకం బమర్చి ఘ
మ్మనువిరు లూని యచ్చెలి నృపాగ్రాణి చెంగటి కేగుచున్నెడన్. 70

మ. కని చక్రాంగబిడౌజుఁ డిట్లనియె శృంగారంబు లెస్సాయె మే
ల్దనరారెక భళి హాంతకారివిగడే ♦ తన్వంగి రాజాంతికం
బునకుం బోయెద వేమొ యొక్కకథ యొప్పం దచ్చమత్కారము
• ల్విని పోనిల్విన నంటిపండ్లనె ననుక ♦ వ్రేయించు మంత న్వనన్. 71

కం. అన విని హేమావతి మోమున నవ్వు జనింపఁ గతలమునిపుట్ట సుమీ
కన నీదుకడుపు బ్రహ్మకు, వినఁ దరమా యనుచుఁ బలికి ♦ వినుపింపు మనన్. 72

కం. కవ్వరపుఁదునుక లలవడ, వివ్వగ విరితేనె వాన ♦ విడివడి కురియం
జూ వృషధర హంససురవతి, చెప్పెను హేమావతీకుశేశయముఖికిన్. 73

అ యి వ వ రా త్రి క థ .

కం. ఆలింపు మహాభ్రంకష, కేళీప్రాసాదనీలఘ్నాణిగాఢతమః
పాళీ నతతవిహారిను, రాళీ పురజారకులటమై సర మనఁగన్. 74

తే. గీ. పుర మొకటి యుల్లసిల్లు నంపుర్ర పూర్ణి, మానిశాకరధిక్కారిమంజులాస్య
యందు నొకగొల్ల నంపల్లతాంగిపిల్ల, విజయుఁ డనువేర సిరులచే ♦ వెలయుచుండు. 75

నీ. కంబళి తలదుడ్డు ♦ కవ్వము మజ్జగ బాన గొడ్డలి నుచ్చు ♦ పాతలగుది
కావడి యట్లు చిక్కము నంది కడియంబు నూకలతోచ పొగాకుతిత్తి
బొప్పి మజ్జగముంత ♦ బొటమంచి పిల్లలగూడు దామెనత్తాడు ♦ కోతకల్లి
తొర్లుగట్టెయు జల్లదుబ్బ 1 చిల్కడమంజ బూజబిందెలు వెన్నపూసచట్టి

తే. గీ. పాలబుడిగలు వడిసెల ♦ ప్రితమెట్టు, మలుపుమందులపొడిబుట్ట ♦ మన్నెముల్లు
తోలుకుల్లాయి కొడుపును ♦ దొడ్డికంప, చుట్టు చవిరెయుఁ కుదురొప్ప ♦ సాలయు నతఁడు.

చ. కుటుబది దోరచార నరగొం డ్లెఱగొండ్లివి మూలబొల్లివి
నఱిగివి నెట్లు జోడుపులి ♦ నల్లని వెట్టివి పుల్ల చిల్లవి
బఱిగివి మొట్టివి గరకపల్లవి నాఁ దగువేళ్ల నొప్పెడుక
గొటియలు వేనవేలుఁ గల ♦ గుంపు లనంఖ్యము లుండు వానికిన్. 77

తే. గీ. బోడ పొడ మట్టినా మంపు ♦ బొల్లి పోరి, జాలనల వుల్లవెరబట్ట ♦ చార బరగి
కఱుకుగడ్డము తెలి మొట్టి ♦ గౌర దోర, వనెనువేరుల మేకగూం ♦ పతనికుండు. 78

తే. గీ. మట్టె చేమట్టె కరపస్సి ♦ మైలబట్ట, కోరతల పూజ వెట్టినిచార బోడ
పొడ కపిలకన్నె బొలిచుక్క ♦ పుల్లవి యను, పేళ్ల నొప్పొరి మందలో ♦ బెక్కుగలవు. 79

కం. పల్లవి నల్లవి యెనుములు, బిల్లల నిడుగోడిగలును ♦ బెంపుడు పెదపా
టెల్లును దుక్కెడ్లును విలసిల్లంగ నావిజయుఁ డచట ♦ సిస్తుగ నుండున్. 80

కం. అతనికి మంజుల యనఁగా, సతియొక్కతే గలదు దాని ♦ సరి యెన్నుటకుం
గొతుకువడు రతికిఁ జతురత, యితరుల నిక నెన్న నేల ♦ యిందునిభాస్యా. 81

కం. ఆకుల్కు లాయెయారము, లాకనుదమ్ములమెఱుంగు ♦ లాకొనుబెడం
గాకుచయుగ్మముబింకం, బాకోయిలముద్దుఁబల్కు ♦ లలివకె చెల్లున్. 82

కం. ఆబిడ గర్భోత్పత్తికి, నై బగిసియుమాలి పతిరతాదృతిమీఁదఁ
లోఁ బొడమిన 1రుచిమించినఁ, బ్రాబల్యము గలుగు విటుల ♦ పాలిది యయ్యెన్. 83

సీ. వేశ్యాపతి చకోరవిసరంబులకు నురి విట మృగావళికి లఁవిత్రికంబు
యువరాజికరులకు ♦ నొనరారు నోదంబు కాముక వ్యాఘ్రంపుగమికి బోను
పాంధమాననమత్స్యపటలికి గాలంబు వల్లవోక్షములకు ♦ నల్లెత్తాడు
షిద్ధకపోతరాజికి జేరు దీమంబు లలిభుజంగవిహంగములకు జిగురు

తే. గీ. జారకిరిపంక్తులకు మోటు ♦ సరసశశక, ములకు గట్టువ యుపకాంతముఖ్య చటక
సంఘములకును గుబ్బిక ♦ శంబరారి, ఘోరరణహారి జయభేరి ♦ ఘోషనారి. 84

తే. గీ. ఇత్తైఱంగునఁ జిత్తజాయత్తచిత్త, వృత్తిఁ గైకొని జారుల ♦ పొత్తు సలిపె
నలసటయు వేసటయు లేక ♦ యటుల నయ్యుఁ, జూలు గాంచగ లేక యానుదతి గుంది.

చ. తిరుమలకంచిపుష్పగిరితీర్థములుం జని కొంగుముల్లతో
వరములు దంపతు ల్వడియ ♦ వారిగఁ గాన్కలు వైచి యంతటన్
బరికలు దృష్టిదీపములు ♦ బన్నినగదెలు పెట్టి యేమిటన్
గర మగు పుత్రోవాంఛ కడఁగానఁగలేక విచారఁనున్నలై. 86

వ. ఉన్న సమయంబున. 87

ఉ. కొమ్ములు వీరణాలు జిగిగుల్కెడు వ్రాతల కృష్ణలీలం
గొమ్ముగుడ్డార్లు వీరుఁ డగు ♦ కాటమరాజుకథానులావముల్

బమ్మిన పుస్తకాలు ముఖపట్టిడి కట్టురుమాలలు న్నెఱా
సొమ్ములు నామము ల్వలయు ♦ సుద్దుల గొల్లలు వచ్చి రెంతయున్.

88

వ. ఇట్లు వచ్చి.

89

సీ. ఘోషఘోషవీరణాల్ ♦ ఖలిఘలివాయించి పోటుబో కొమ్ములు ♦ నాట నూది
దొనకొండగంగను ♦ దొలుత సన్నుతిచేసి కృష్ణున కతిభక్తి ♦ గేలుమోడ్చి
యాదికాలపుగొండ ♦ నందఱు గొనియాడి తాతతండ్రిలవేళ్లు ♦ దలచి పొగడి
బిరుదుల నరుదుగాఁ ♦ బేర్కొని మొఱయించి దీవించి వీరుల ♦ తోవలెన్ని

తే. గీ. కులముపెద్దల కథ లామిఁకొనఁగఁ జెప్పి, సివము పుట్టించి పుత్రులఁ ♦ జెందఁగలదు
వీరులను గొల్లుఁ డని చెప్పి ♦ వీడుకొల్పఁ, జనిరి సుద్దులగొల్లలు ♦ సంతసిల్లి.

90

వ. ఇట్లు వారలు సెప్పిపోయిన సత్యంతభక్తిప్రియపూర్వకంబుగా నంతట.

91

మ. కొలిచెం గాటమరాజులక నతులు చేకూర్చెన్ మాహావీర కుం
బాలముఁరాజుల నెంతోభక్తి పరతం ♦ బూజించె నాగంగకుఁ
వెలయఁ వేటలు బోనముల్ సిడులు గాఁవించెన్ సుతోత్పత్తికై
చెలి యాలాగున సల్ప దైవముకృపఁ ♦ సిద్ధించె దద్వాంఛయున్.

92

వ. అంత.

93

ఉ. మోము వహించెఁ 1దెల్పు, మఱి ♦ మోవిరుచు ల్దగ నందడించె, మృ
త్సామతి మించె, జన్మోనలు ♦ శ్యామలకాంతి వహించె, యానముల్
వేమఱు మందగించె, గడువృద్ధి భజించెను గౌను, చిట్టముల్
రామకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీర చిక్కినన్.

94

తే. గీ. అంత నొకనాఁడు శుభముహూర్తాంతరమున, మంజులాంగన రంగై న ♦ మంచిమణుల
నొఱపుగాఁ దీర్చి కట్టిన ♦ యొక్కదివ్య, మందిరములోనఁ జిన్నికుఁమార్తెఁ గనియె.

95

చ. వడఁకెడుకొను, రంగుతలవాసెనగట్టినకొంగు, పుక్కిటఁ
విడియపుఁజొంగు, మైలఁగొని ♦ వేలెడుచేలచెఱంగు, పాలచే
పుడు చనుదోయిపొంగు, వజ్రపూసలవంతబెడంగు, నూనెకొ
మ్ముడిరుచి, చుక్కబొట్టమర ♦ ముద్దియ బొల్చెను బిడ్డకాన్పునన్.

96

వ. అంత.

97

కం. అది ప్రతివచ్చుశిరేఖా, భ్యుదయమువలె 2దినముదినము ♦ పొడవున కళలం
బాదువంబడి లేఁబోయపు, మద మెక్కఁగ ముద్దుగులికె ♦ చునమలారన్.

98

- కం. చన్నులపన, యటుమీఁదటఁ, గన్నులపన, ముద్దుగులుకఁగలముఖమున మే
లొన్నెలమిన, జిగిబిగినగ, చిన్నెలమన చూచి వలచుఁ జిత్తజుడయినన్. 99
- తే. గీ. తమకమున కొగ్గ దనెనునేరము ఘటించి, తరుణతను వెళ్లఁ గొట్టింపఁ దలఁచి మదనుఁ
డీర్చుఁగుండలు వెళ్ల వేయించె ననఁగ, బాల్యము చనంగఁ గుచము లేర్పడియె నతికి.
- తే. గీ. కొమెరపొక్కిలి బంగారుఁకుందె యందు, రతియు శృంగార మచుధాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టి రోకలిఁసంచుమీఱి, రోమరాజు దనరై నాఁరూఢిగాఁగ. 101
- కం. చెందిర మామెయిసిరి సిరి, మందిర మామోము గోము ఁ మదనారిలన
న్మందిర మాకుచయుగ మిందందర మావేణి యవఁగ ఁ నెలఁత రహించున్. 102
- సీ. రాణించు నెఱికురు ఁ లేవేణి కందకమున్న కనుబొమ ల్నకిమఁ గనకమున్న
జిగిగుబ్బలు మొగాన ఁ కెగయ నిక్కకమున్న నునుఁబల్కు నేర్చునై ఁకొనకమున్న
చూపులుచుటచుఁ ఁ జూడ నేరకమున్న వీనులు మరుకధ ఁ ల్విసకమున్న
లలితయానము మదాలసతఁ బూనకమున్న 1 బెడగారు త్రివళులేర్పడకమున్న
- తే. గీ. చిత్తజుడు తమ్మిపూఁదూఁపు ఁ చెఱకువింటఁ, గూర్చి గుఱిచేసి తనునేయ ఁ గొలవనిత
మమతఁ గని చోరసురతసాఁప్రమాజ్యమునకు, దిట్టతనమునఁ బట్టంబుఁ గట్టుకొనియె. 103
- వ. అవ్విధంబున ఘోషకన్యారత్నంబు శై శవయావనసంధినయంబున మన్మథప్రేరితయై
విజృంభించి వర్తించునప్పడు. 104
- సీ. చిన్నిచన్నులు గోశృఙ్గ ఁ జీరిచెక్కులుగొట్టి కౌఁగిలించు మటంచుఁ గదియఁదిపురు
గిలిగింత లొకకొన్ని ఁ కలయంగ నెనయించి మోవి నొక్కుమటంచు ఁ మొనసి నిలుచు
నిచ్చకం బిగువొత్తఁ బచ్చిదేరఁగఁ బల్కి ముద్దిడరా యని ఁ 2 మురియునచట
బకదారి కివకివ ఁ లొకదారిమై జూపి తమిఁ గూడరా యంచు ఁ దాపుకేగు
- తే. గీ. కినువరతికి సొచ్చుఁ బరిహాసఁకొక్తులాడుఁ, జేష్ట లెనయించుఁ బొలయల్కఁచేతఁ గుండు
వెతల నేకారు మది నిట్లు ఁ విటులఁ జూచి, చిత్తజోన్మత్తయై గొల్లఁచిన్నెలాడి. 105
- చ. జిగి నెరవన్నె కాఁ డెదుటఁ జేరినవేళల ముద్దుగుల్క మె
ల్లఁగ నడవం దొడంగు ఘనఁతాల్యము చూపులఁ జూచు మోహపుం
బిగువునఁ బల్కరింపఁ జను ఁ బెక్కుచుఁ బయ్యెదకొంగు దీటుఁ డె
క్కుగఁ జిఱునవ్వు నవ్వు 4 నొడఁగూడిన సిగ్గున నేగు నవ్వలన్. 106
- తే. గీ. ఇట్లు పరియించు నయ్యంతిఁయెమ్మె లెఱిఁగి, పొరుగుననె యుండెను నియోగిఁపుత్రుఁడొకఁడు
జుర్రేఖరుఁ డనుబ్రహ్మ ఁ చారి మీఱి, యెంటిపాటై నఁ దెరువుల ఁ నొడిసిపట్టి. 107

మ. అనమాలాప మచుంబితాధర మశః య్యన్యోన్యవిక్రీడితం
 బసమాలింగన మస్థిరోత్సవ మధై ర్యస్తంబతాంబూలితం
 బసుదంతాంక మనిర్భయం బమణితం ♦ బసస్త్వనీవ్యాదికం
 బసిధారావృత మైన చోరరతికాః ర్యం బప్తు సంధించినన్.

108

సీ. చిఱుచెమ్మటలతోడ ♦ బెరసినఘాలంబు కనవంటివీడిన ♦ కప్పుఁగొప్పు
 కడురక్తి మము గల్లు ♦ గండస్థలంబులు వెనుకకు దిగజాఱి ♦ వేలు నరులు
 పులకలు నిండాఁర ♦ బొడమినదేహంబు ధూళిధూసరితమై ♦ దొరయవీచు
 1 మందస్మితంబైన ♦ మధురతరోష్ఠంబు మందవీక్షణమృ ♦ మస్తకంబు

తే. గీ. తడఁబడ వడంకుచుండెడు ♦ తలిరుదొడలు, వడలిన బిగించి నవరించు ♦ వలువ దనరఁ
 దిరిగి చూచుచుఁ దనయింటి ♦ తెరువుఁ బట్టి, గొల్లప్రాయంపుఁ జిల్లలఁకొల్కి చనియె.

కం. అదిమొదలు జార శేఖరుఁ, డొదవినయపుడెల్ల గొల్లఁయుగ్మలి నెంతే
 మదనాహవమునఁ దేల్పుచు, మది మీఱఁగ మరుని లంకెఁమానిసిఁ జేసెన్.

110

కం. చలి విడిచి జార శేఖరు, కలయిక చవిమరిగి తెరువు ♦ కాపెట్టుక ని
 చ్చలు లేనిపనుల నెన్నే, నలవఱచుక యుండు విరహ ♦ మగ్గల మైనన్.

111

ఉ. కమ్మనిజున్ను మంచినెయి ♦ గట్టిది మీఁగడతోఁబెరుంగు చొ
 క్కమ్మగు జున్నుపాలు చిలుక న్నిసిదీసినవెన్నముద్ద వె
 చ్చమ్ముల కైదునాల్గు దివఁసాలకు 2 మాడలములై లిమ్మెయిం
 గిమ్మునఁ దెచ్చియిచ్చి రతికిం బ్రతిమాలుచుఁ బిల్చు నిచ్చలున్.

112

తే. గీ. ఇటుల నజ్ఞార శేఖరుఁ ♦ డేలఁబట్టి, యింటిలో నున్నవస్తువు ♦ తెదురువెట్టి
 వలపులకుఁ జిక్కి శిశాక్కికే ♦ వలముదక్కి, సంతసంబునఁ గొన్నాళ్లు ♦ జరిపెఁగన్నె.

113

ఉ. అంతటఁ బెండ్లిచేసెద మఁటంచును దత్తతితల్లితండ్రి ల
 త్యంతమహాత్సవంబునఁ గుఁలావళిలోఁ దగురూపురేఖలం
 గంతునిఁ బోలునట్టి మృదుఁకాయము గల్గినవాని నొక్కశ్రీ
 మంతుని జూచి తెచ్చటఁ గుఁమార్తెవివాహముఁ జేసి రెంతయున్.

114

తే. గీ. వేగఁ దలబ్రాలుఁ దోమడి ♦ నాగవల్లి, యైనపిమ్మట నత్తింటి ♦ కనువఁ దలచి
 పయన మొనరించి నెమ్మదిఁ ♦ బ్రియముదనర, ననుఁగుఁగూఁతును నల్లుని ♦ ననిపిరపుడు.

115

ఉ. 5 లవ్విధినంపఁ దా బసపున న్నలరించినబొట్టు నున్నఁగా
 దువ్వి న కొప్పు వన్నెగల ♦ దుప్పట మొప్ప విడెంబు పుక్కిటక

పా. 1. మందస్మితంబగు ♦ మధురాధరంబును పా. 2. రూకలములై పా. 3. కేరడఁములకుఁ జొక్కి
 పా. 4. దలఁబ్రాలుఁ గాఁ జేసి పా. 5. దువ్వెనతీరుగాఁ బసపుతో నలరించిన

1మవ్వపు కొంగునూల్ రవలఁమట్టెలు వట్టెలపూలగాజులు
నివ్వటిలంగ గోవహరిఁజీతరఁజేక్షణ పోవ ముందటన్.

116

సీ. సద్విజరాజనంశ్రీయమహాస్పదలీల శాఖలు కకుబంతఁచయముఁ బ్రాఁక
సాంద్రపర్ణకృమఁస్థాయిత్వమున మించు జట లనంతావాప్తి ఁ పటిమ మెఱయ
విష్ణుపదార్పితఁవిహితవృత్తిఁ దనర్చు నగ్రము ల్సప్తాశ్వు ఁ ననుకరింప
నహిలోకరాడ్భాషఁకాధారమై యొప్పు మూలంబు కుండలిఁముఖ్య దొరయఁ

తే. గీ. దనమహాగమవిఖ్యాతి ఁ ధరణిలోన, నఖిలజనులకు నదృశ్యతం ఁ బావహిల్లఁ
దేటవడఁగాను జూపెడు ఁ తెఱఁగు దోష, మలసి చూపట్టెనృతి నొక్క ఁ మఱిచెట్టు. 117

కం. ఆవలభూజము చెంగట, తోవను ముందట విభుండుఁ ఁ దొయ్యలి వెనుకం
బోవంగ జారఁజేఖరుఁ, డావెలఁదికి నెదురుపడియె ఁ నంతఁ వేడ్కఁ. 118

చ. తమకముఁ బట్టఁజాలక, పఁథంబున ముందరఁ బోవు భర్తని
కృమము దలంపఁబోక యధిఁకం బగుమోహము నిల్పలేక, వే
గమె యెదురించి వచ్చు నుపఁకాంతుని వల్ల వకాంత తెప్పనం
గమకముఁ జేసి గుబ్బకవఁకాఁగిట దార్చి నుఖించె వేడుకన్. 119

తే. గీ. బ్రామికలు దీర, నన్యోన్యఁభాష లూరఁ, గలయికలు జాఱ, దాపాగ్నిఁకణములాఱ
సౌఖ్యములు మీఱఁ జేప్తులు ఁ సరణి దేఱఁ, జెలఁగె నయ్యుద్దటకు దృఢఁశ్లేషణములు. 120

కం. ఆయెడ నిజవతి సతి రా,దాయె నని తలంచి మరలి ఁ తనుఁ జూచినచో
నాయింతి పతికి హితముగ, నేయనువున బొంకవలయు ఁ నెఱిగింపఁగదే. 121

కం. ఆమాడ్కి హంస మడిగిన, హేమావతి యనియె నెవ్వ ఁ రిడు నిజ్జేవం
బేమో వారే కనవలె, నేమనుచుం దప్పఁ దార్చె ఁ నెఱిగింపుమనన్. 122

ఉ. హంసహిమాంశుఁ డిట్లనియె ఁ నయ్యలివేణిని భర్తజూడ జా
రాంసమునందు వేరీటు కులఁబాంగన దేహము కంప మొంద సా
యంసమయాదిఁ గోకివలె ఁ నారట మందుచు వీపుదట్టు మో
శ్రుంసవరా యటంచు విటఁపుంగవు కర్ణము నాటఁ జెప్పినఁ. 123

తే. గీ. జారఁజేఖరుఁ డాగొల్లఁనకియ నపుడు, వీపుదట్టుచు వెఱవకుఁవే యటంచు
పలుకరించెడునంతలోఁ ఁ బఱువుబాఱి, దానిప్రియనాయకుఁడు భీతి ఁ డాయ వచ్చె. 124

కం. వచ్చి యిది యేమెచెలి యని, విచ్చలవిడి వీపుజఱిచి ఁ వెఱవకు మని లోఁ
జొచ్చిన భయమున నదరిన, గచ్చున నిట్లనియె గోవఁకన్యక పతికిన్. 125

ఉ. ముందర నీవుపోవ భయముకా వెదచల్లెడు నీవటద్రుసం
క్రందనుఁ జూచి గుండెలు వశకావకలై వెతఁ బొంది యీదయా
తుందిలు పొందునం బ్రతుకుఁజోవకు వచ్చితి లేకయున్న నా
కుం దరిలేక యొంటి నిటఁ గుందుదుఁ గాదె యనుంగువల్లభా. 126

కం. అని చెప్పి నిశేష్యరుచే, తను దన మోహంపువిటునిఁ గదదయుఁ బొగడిం
చి నలినలోచన వేడుక, దనరారంగఁ జనియెఁ బతియుఁ దానును సరణిన్. 127

కం. అట్టియుపాయము నీకుం, దట్టి నప్యపుపొందుమాటఁ గదలఁపుము లేదా
గట్టిగ నీమగఁ డెఱిగె, అట్టియుత్తే సిగ్గుపాటుఁజొగాదె చెలీ. 128

ఉ. నావిని హంసపల్కు వదలనంబున హాసము దోవఁ బల్కె హే
మావతి యద్దిరా మగలఁమార్పు నెలంతదిగాక యింక క
ద్దా వివరించి చూడ వను, ధాన్యలిలో ననునంతలోపలకా
వేవినఁ గేళికాగృహము గదె గదిసెన్ నృపమోహమగ్నయై. 129

వ. మఱియు నయ్యహర్మఖం బప్రకాశమానకావ్యలక్షణంబయ్యును బ్రకాశమానకావ్య
లక్షణంబై, యనిద్రాభువనాంతరాళపుండరీకసముదయంబయ్యును నిద్రాభువనాంతరాళపుండరీక
సముదయంబై, యప్రస్ఫుటీకృతకువలయంబయ్యును బ్రస్ఫుటీకృతకువలయంబై, యభాసమాన
ద్విజరాజమానం బయ్యును భాసమానద్విజరాజమానంబై, యవిభాసితారాళిగణంబయ్యును
విభాసితారాళిగణంబై యొప్పె నప్పడు. 130

కం. ఒకనిమిషం బొకమానం, బొకఘటికయ యొక్కయయన గమొకజా మొకయే
డొకదిన మొకకల్పముగా, సకీ గడపెం బవలు విరహఁసంతాపమునన్. 131

కం. రవి యనెడు కాలచక్రము, దివసాంతప్రళయవేళ గదీప్తాగ్నులచే
దివిఁ గాల్చి యడఁగ నమ్మసి, నివహం బన ఘోరతమము గనిండ్లం బెలుచన్. 132

వ. అప్పుడు. 133

చ. చందురుకావిపావడవన ల్వలఁ జిమ్మగఁ జల్వఁగట్టి కా
లందెలు సందిదండలును హారములు స్మరికుండలమ్ములుం
బొందుగఁ దాల్చి వాసిలేడు పూలసరు ల్కచనీమఁ జుట్టి పొ
ల్పొందఁ గళాన గందవొడిఁ బూసి మృగేక్షణ 1వెళ్ల వచ్చినన్. 134

కం. చూచి కలహంస మిట్లను, వాచావై చిత్రి మెఱయ గనితా చోద్యం
బై చెలువొందిన దొకకథ, యాచించి నృపాలుకేళి కరుగు మటన్నన్. 135

కం. ఆమధురతరసుధారస, సీమాసామోక్తిధార ♦ చెవులకు నత్వం
తామోదము చేసిన విని, హేమావలి యడుగ హంస ♦ మిట్లని పలికెన్.

136

ఆ ఱ వ రా త్రి క థ .

శా. జంబూద్వీపధరారవిందముఖ కంఠచదూర్భవణప్రాయమై
సాంబవృద్ధ మనంగ నొక్కటి మహాస్థానీయ మొప్పారు ర
మృంబై యప్పరిలోన నుండు హరిశఙ్కరాఖ్యుండు విప్రాన్వహా
యంబు శోభిలఁ జేయుకర్మకుండు కల్యాణాంగి యాలింపుమా.

137

సీ. బలు కంచుగుబ్బబోల్తలుపులు తీనెలు వాకిలి నడవ చావడియు మగులు
1నఖలవస్తువుల ధాన్యముల కణరజలు దేవతార్చన మిద్దెతావి పడక
యిలు వంటకొట్టంబు ♦ పలగడి పసిదొడ్డి పసపాకువందిరి ♦ బావి తోట
మడినంచి దోవతిమడతవేల్చి లండెంబు ధమనికుండంబు బృందావనంబు

తే. గీ. నక్షతలచిప్ప సాన చిత్రాననముచు, గిండి చిటిచాప పల్లెంబు ♦ గిన్నె పెట్టె
కుశనమిత్వత్రములు పెట్టు ♦ గొప్పయటుక, యమరఁ గాపుర ముండు నయ్యగ్రజండు.

చ. అతనికి హేమచిత్ర యనునంగన ద్రుంగినవెన్నఁ జారుభా
న్వతి యను ముద్దుగుమ్మను వివాహ మొనర్చిన నింతి యొప్పె న
య్యతనునిచేతికత్తి చివు ♦ కంతయుఁ బోయినఁ జేవఁజిక్కు స
మ్మతి నెలజవ్వనంబు పొడమఁ జిగిదేతెను దేహసంపదన్.

139

కం. ఆపటుకుచములచందం, బాపెద్దపిఱుందుమంద ♦ మామో మందం
2బాపాంకం బాబింకం, బాపంకజముఖకె కాక ♦ యన్యకుఁ గలదే.

140

ఉ. ఆమధురోష్ఠి గుబ్బకవ ♦ నబ్బినసిబ్బెపుడఘ్న లందమా
యామ్మచులోరుకన్నుగవ ♦ నన్నువ వెన్నెలలోల్కుచందమా
యామితమధ్య సోముకళ ♦ లామినమోము మెఱుంగులందమా
యేమని చెప్పవచ్చు నలి, నేక్షణ లక్షణరూపసంపదల్.

141

తే. గీ. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు, నిలువుగన్నులతో దేవనీలకచలు
నాతిమ్మదుగతి చవలేక్షణముల కలికి, క్రిందుమీఁదైరి కాదె పూర్ణేందువదన.

142

సీ. నెఱిగొప్పు మేల్మనంఁదేశంబు కనుదోయి యందమా కువలయానంద ముఱయఁ
బొంకపుమోము ప్రబోధచంద్రోదయం బధరంబు మణిసార ♦ మకార చూడఁ

జెలువంపుఁ జిలునప్పు ♦ 1 శృంగారకౌముది స్తనయుగంబు రసమంజరి నుతింపఁ
గరరుహంబుటకాంతి ♦ కావ్యప్రకాశిక ఘననితంబమురసా యసము దలఁపఁ

తే. గీ. దను వలంకార మతనుశాస్త్రములు చూపు, లహహ మధ్యంబు నాటకం ♦ బవనిలోన
విద్యలకు నెల్ల మూల మీఁచెలఁదిఁ గనిన, విద్యలు పఠింపఁగా నేల ♦ వేతె బుధులు. 148
వ. అది మఱియును. 144

చ. బుగడలు నానుతీగె మెఱుఁపుల్లోనుకమ్మలు గుండపేరు బ
ల్పగడపుఁ జేకటుల్ రవలపల్లెరుపువ్వులు కుప్పెసారమున్
జిగికడియంబు లాణిమణిఁచెక్కినముక్కర గిల్కుమెట్టెలున్
సొగసు దలిర్ప నచ్చెలియ ♦ సొమ్మల నెమ్మెల నొప్ప నెంతయున్. 145

సీ. కవ్వఁగొవ్వఁ బడబగలఁ జూడనిఘుఁగుండు వదనంబుచకు వింతపడనిజనుఁడుఁ
గన్నుల కాశ్చర్యగరిమఁజెందనివాఁడు సరసభాషలకు మెచ్చనినరుండు
గబ్బిగుబ్బలను గ్రేగంటఁ జూడనివాఁడు గౌను నుతింపనికాముకుండుఁ
గటికి శిరఃకంఠపటిమఁబూనని మర్త్యు డంఘ్రులు బాపురే ♦ యననివిటుఁడు

తే. గీ. నాస్తి యశృతంబు దబ్బర ♦ నహి హుళిక్కి, కల్ల మఱియిల్ల లేదు భూగతులలోనఁ
గ్రమ్మిజిగిఁ జిమ్ము నమ్ముద్దుఁగుమ్మ హాయలు, చెలువ మెటువంటిదోకాని ♦ చిగురుబోణి.

సీ. పాపట యిడి నూనె ♦ పంకెనతో నున్నఁగా దువ్వి నెఱులు కీల్గంటు వైచు
నెఱ యొయారముతోడ ♦ నీటికాఁగులనీడఁ జూచి కుంకుమబొట్టు ♦ నున్నదీర్చు
గంధంబు పూసినగతి గబ్బిజిగుబ్బకవమీఁద గుత్తంపురవికె దొడుగు
నుమ్మెత్తపూకితిఁ ♦ గ్రమ్ముకుచ్చెలు నేలఁ జీరాడఁగాఁ జల్వఁచీరగట్టు

తే. గీ. నీటుబెఱుకున దిగజాఱ ♦ పైఁటచెఱఁగు, జగ్గు తోద్రోపుఁ గాటుకఁసిగ్గు కనుల
మిక్కుటపుఁ జూపు మెఱుఁగు తఱుక్కు రసఁగ, వెడలు నొకవేళ గృహము నవ్విప్రవసిత.

కం. పతిరతిని దృష్టి బొందక, మఱి జవలత పుట్టి యన్యమానపురతికిన్
హితవువడి మోహదశలక, బతిమాలి కృశించుఁ జారుభాస్వతి యెపుడున్. 148

తే. గీ. పురములోఁ గల్గు మోహంపుఁ ♦ బొగరు చిగురు, కోడె నెఱజాణవిటులకుఁ ♦ గొంతకొంత
వింతరతితంత్రములు నేర్పి ♦ విడిఁబడున్న, కంతుమదదంతి పంతంబు ♦ గదియఁ దిరుగు. 149

కం. ఈలీలఁ గొంతకాలము, బాలామణి సంచరించు ♦ ప్రాయమునాఁడే
కాలూఁదియున్న యిందిర, తాలిమిచెడి నిలువ కచటు ♦ తలఁగినయంతన్. 150

సీ. కులమహీరుహమహాక్రూరకుతారంబు కోపాగ్నివృద్ధి కృష్ణదోరనాడి
సంసారసుఖశైలశతకోటిపతనంబు దేహవ్యధాలతాదోహదంబు

శశిముఖద్వక్పాతఃనంరోధిజంబీరఫలరసం బతిధైర్యభర్మకషము
ప్రతిభాంబుహృద్ద్రీష్టృపవనంబు నిజవధూరచితనిందాపారఃనిచయఘనము

తే. గీ. సంతతాహార సంపాదిసంభ్రమప్రయత్నవిఘ్నద మతనుక్షుఃధార్మిదాయి
యమితలఘుతాశ్రయస్థానమై కడంగు, భూరిదారిద్యదోషంబు పొదివె నపుడు. 151

కం. అట్టిమహాదారిద్యము, దొట్టిన హరిశర్మ ధృతియుఁ డూలక తృప్తం
దొట్టుపడకుండఁగాఁ దన, పట్టపుటిల్లాలిఁ గట్టపడి పోషించెన్. 152

సీ. పంచాంగములు సెప్పి డబ్బాబులోపల రంజిల యాయవాఃరంబు లెత్తి
తలమీఁద మంత్రాక్షతము లుంచి కలకాఁపుటిండ్ల నుపాదానమెత్తి యెత్తి
గృహణసంక్రమణాదికాలంబులను రాచనగ రాశ్రయించి దానములుపట్టి
తలలు దర్భలు పూని తీర్థసన్నిధి మంత్రములు సెప్పి నీరుకానులు గడించి

తే. గీ. జన్మిదము లమ్మి గృహశాంతిఃజపముఁజేసి, శవములనుమోసి దుర్దానఃసమితి కొగ్గి
వచ్చునాదాయములు గ్రాసఃశాసములకుఁ, గాఁగ దినములు గడపె నక్కాలమునను. 153

శా. అంభోజప్రియతిగ్మదీధితిచయఃవ్యాఘాతనిర్భగ్నభూ
గంభీరోరుబిలోద్గతాధరజగత్కద్రూజరాడోగన
చ్ఛంభద్రత్నఘృణీభ్రమప్రదకనఃతూన్యోపలజ్వాలికా
జృంభత్పావక మొక్కవేసవి జనించెం గాలకూటాభమై.

154

చ. శరచరసాధ్వసప్రదము డసర్వబక్తఘమదప్రదాయకం
బురుజలహైన్యకారము సముజ్జ్వలసాంద్రమరీచికా సము
త్కరవనరూపకారకము డగాఢవయోధివియోగకార్యభీ
కరతటిసీతసుహృదము డకాసరభీష్మము గ్రీష్మ మెచ్చినన్.

155

చ. పవలను వర్తకాగ్రణి నభశ్చల సాగరమధ్యమంబులో
రవి యనెడోడమీఁద నవఃరక్షితిభృత్పరిఁ జేర రా మరు
జ్జవగతి మల్లఁ బెట్ట నదిసాగక చిక్కినమాడ్కి సూర్యుఁ డ
య్యవసరమందు మందగతులొనిన దీర్ఘము లయ్యె ఘనముల్

156

తే. గీ. మల్లికాకుంభపుంజాబ్ధిమధ్యమున మర్రిచికా స్వాతివృష్టి గురియ జనించి
పత్రపుటశుక్తు లెండలఁ డబగుల బయలు, పడిన ముత్తెము లన మొగ్గ డలడరఁదొడఁగె.

సీ. దేహంబు బలువెట్టదీసి సింహ నుండ జలువగాఁ బన్నీట డజలక మాడి
ఘనసారయుక్తమై డతనరారు పాటీరవంకంబు తనువున డనింకఁ బూసి
విమలనాగరచూర్ణవిహితమా మాహిషదధ్యోదనము ప్రొద్దుతటి భుజించి
బహుళలామజ్జకప్రసభసారభమిశ్ర శీతలజలముల డసేవ గల్గి

తే. గీ. కప్పురపుదిన్నె లమర బూఁజప్పరములఁ, జిగురు బొన్నుల వసియించి ధీతవాత
జాతకరతాశవృంతము ధీతులు వీవఁ, బ్రొద్దు పుచ్చిరి కొందఱు ధీభోగు లపుడు.

తే. గీ. అట్టివేనవివేళ ధీనాధ్యుఁడైన, యచ్చటినియోగి చలిపంది ధీలాది యందుఁ
బెట్టఁ గట్టఁజేసినఁ ధీబేద లగుటఁ, జారుభాస్వతి హరిశర్మ ధీచేరటకు. 159

సీ. లవణశుంఠీజంఘలరసానుయుక్తముల్ నీరుమజ్జిగకుండ ధీబారు లలర
లఘులయైలానునలలితసారభమిశ్ర శీతలజలకుంభజాత మమర
జీరకకై డర్యచారుగంధములొల్కు పలుచనియంజల్లపంట్లు దనర
రవయువ్య నీరుల్లిరసము నించినకొల్లుగంజికాగులగుంపుకడురహింప

తే. గీ. గంధబరిష్ఠలామజ్జకప్రశస్త, కాయమానముహుర్మహుఁడై యమాన
మందపవమానఘనసారబృందవేది, కాలయ వితాన పానీయశాల యొప్పె. 160

వ. మఱియు నచ్చలిపందిరి గవాక్షాదినమాకలితవాయుజాతసంచారంబు గావున రఘు
రామమనోరంజనంబును, బంధజనసంతాపహరణంబు గావున సత్కృతానంగమంబును, గబంధ
ప్రచురంబు గావున దండకావనంబును, సితాభ్రసంచయకలితంబు గావున శరత్కాలంబును, నమృత
సంపూర్ణకుంభంబు గావున సురేంద్రనివాసంబును, ఛాయాసమేతంబు గావున దపననిల
యంబును, వివిధకుసుమగుంధబంధురంబు గావున నారామంబును బురడించు నప్పడు. 161

కం. అచ్చలిపందిరిలోపల, వచ్చుచుఁ బొయ్యెటి పరసవారికి జల మం
దిచ్చుచును జారుభాస్వతి, యచ్చట హరిశర్మయుండు ధీనాసమయమునన్. 162

చ. ఉపమరి బుద్ధిశాలి వినయోత్తముఁ డప్రతిమప్రభావళీ
తపనుఁ డవార్యధైర్యుఁడు సుదారచరిత్రుఁడు సర్వసత్కళా
నిపుణుఁడు రూపనిర్మితవనీరుహసాయకుఁ డొక్కవిప్రుఁ డా
తపపరితప్తుఁడై జలముఁ ధీద్రావ బ్రహ్మలిఁ జేరి వేడినన్. 163

తే. గీ. చారుభాస్వతి శీతలజలము లపుడు, గిండితోఁ దెచ్చి యిచ్చి వీక్షించి వాని
చక్కఁదనమున కలరారి ధీసరస కేసి, యలఘుసాహసమునఁ దమి ధీనిలుపలేక. 164

కం. ప్రక్క లెగఁబొడువ మన్మథుఁ, డక్కోమలి పతికి వెఱవ ధీకానందముతో
నక్కునఁ జేర్చుక పాంథునిఁ, జొక్కుచు నుండంగ మగఁడు ధీచూచె లతాంగిన్. 165

తే. గీ. ఎట్లు బొంకంగవలె నవ్వ ధీడిందువదన, నేర్పు గలిగినదానవు ధీనృపతిమాళి
కేళికై తేను నీకిది ధీకేవలంబు, దొడ్డగాదు విచారించి ధీతోనె చెపుమ. 166

కం. అనిన కలహంశపలుకులు, విని హేమావతి విచారవిపులాబ్ధి మునిం
గినమది నా కిది తెలియదు, వినిపింపుము నీవె యనిన ధీవిధిహరి యనియెన్. 167

చ. అటువలె జారుభాస్వతి ధరామరుఁ గౌగిటఁ జేర్చఁ జూచి తాఁ
జలులతఱోగ్రభావ హరిశర్మ యదల్చినఁ దొట్రుపాటునం
బెటలక యీతనిన్ వినుము ♦ పిన్నతనంబున దేశచారియై
పటుగతిఁ బోయె మాతులునిపట్టి సుమీ యని లేనిదీనతన్. 168

తే. గీ. కాంతునకుఁ దెల్పి మఱిమఱి ♦ కాఁగిలించి, చెమటకణములఁ దనపైఁట ♦ చెఱఁగుచేతఁ
దుడిచి యాతని కే ల్వట్టి ♦ తోడితెచ్చె, మేల మాడుచుఁ బానీయశాల కవుడు. 169

నీ. గొనబు నెన్నొళ్లకు ♦ క్రొత్తలుగా నేటి కైన ని న్నైనయ నా ♦ కబ్బెననుచు
నీకు నామీఁ దాన ♦ నిజముగాఁ జెప్పమా నాయందుఁ బ్రేమ కద్దా యటంచుఁ
బదిదినా లుండక ♦ పారిపోయెన నన్నఁ బోనిచ్చునా వెట్టిదైన ననుచు
సీప్రాద్దు సుదివనం ♦ బేనోము ఫలమొ నా మనసులో నెంజిలి ♦ మానె ననుచుఁ

తే. గీ. జేరిక లొనర్చి తేనియల్ జిలుకఁ బలికి, మోహ మూరించి తరితీపు ♦ మోపుకొల్పి
యతనిమీఁదను బతికిని ♦ హితము వొడచు, మున్నె యొనరించి వానితోఁమురియఁ దొడఁగె

కం. ఈకరణి జారుభాస్వతి, యాకాండలు దీట నాఁ డహర్నిశ మతనిన్
దీకొల్పి రతులఁ జివురుం, జేక త్తివజీరు నడ్డఁ నేయక యుండెన్. 171

కం. అటువలె గాలోచితనం,ఘటితో కిస్సూర్తి నీకుఁ ♦ గలిగిన భూభృ
న్నిటలాక్షుఁ గదియఁ జిటిపాటి, నటనలఁ బోవమ్మ కుందఁనపుజిగిబొమ్మా. 172

చ. అన విని మందహాసము ముఖాబ్జమునం జిగురొత్తఁ గర్ణవే
ట్టనమణికాంతి చెక్కుల వలఁటాపాటినాట్యము నల్ప నౌరయం
చును దలయూచి వేఁకు వగుఁచోఁ జెలి కేళిగృహంతరంబునం
దెనసి నృపార్పితేచ్ఛఁ బవలెల్లను ద్రొబ్బుచు నుండె నంతటన్. 173

చ. సమయమహేంద్రజాలకుఁడు ♦ సారసమిత్రుఁ డనేటి పద్మరా
గము వెన మాయఁ జేసి కుతుఁకంబున హా యని నీలపంక్తులన్
భ్రమపడఁ జూపి ఝా యనుచుఁ ♦ బల్కి సుపాణులఁ జేసి చూపెఁ జి
త్ర మనఁగఁ బ్రొద్దుగ్రుంకఁ దిమిరం బెనసెన్ దివి నొప్పెఁ దారకల్. 174

కం. ఆవేశను గృహకృత్యము, తావేగమె తీర్చి పేర్చుతమకంబున రా
డ్డవేంద్రునిఁ జేరఁగ హేమావతి నెమ్మదిఁ దలంచి ♦ మహితోత్సృకతన్. 175

ఉ. దిద్దిర నాభినామము, కడించిన మేల్మడిచాఱచీర, మై
నిద్రపుఁబూత, పుష్పములు ♦ నించి ముడించినకొప్ప, రత్నము

లద్దయుఁ గల్గుసొమ్ములు, గళమ్మునఁ జొక్కఁపుఁజుక్క యొప్పఁగా
ముద్దియ వచ్చి హంసమణిఁముందర నిల్చె నృపాభిలాషయై.

176

కం. నిలచిన యాహేమావతి, పొలిచిన కరుణామృతంపుఁభూరితరోక్తుల్
మొలచిన దృష్టిఁ గనుంగొని, దలచినవని కవుడు హంసఁధరణిపుఁ డనియెన్.

177

ఏ డ వ రా త్రి క థ .

కం. మున్నొక్కపట్టణంబున, సొన్నారి మిటారి నేర్పుఁ శూరత్వము గై
కొన్నదియై నడచినకథ, చెన్నుగ విని పొమ్ము కడువిచిత్రము కొమ్మా.

178

తే. గీ. అనినఁ జిఱునవ్వు నవ్వి యయ్యంబుజాక్షి, యేమి చిత్రంబు గల్పించిఁ
శీఘ్రముగఁ జెప్పి దయచేసిఁ సెల వొసంగు, మరిగెదను రాజుపొందునఁ కనిన నపుడు.

కం. కాదంబవంశవల్లభుఁ, డాదృతిని బరాకు మాని యక్కా వినవే
మోదమున ననుచుఁ జెప్పెను, మేదురమాధుర్యసాధుఁమేధాభణితిన్.

180

కం. విను మనఁగా ననఁగా నిల, ఘన మణివర మనెఁపురము ఁ గలదొకటి వినూ
తనకేతన పటజాత ప,వన హతసురసురతఘర్మఁవనవారం బై.

181

చ. కమటము కల్లనంచి యొరఁగల్గును గత్తెర సుతై చీర్ణమున్
ధమనియు శ్రావణంబు మొలఁత్రాసును బట్టెడ నీరుకాదు శా
ణము పటకాదు మూస బలుఁనాణెపరీక్షలమచ్చు లాదిగా
నమరఁగ భద్రకారకనఁమాహ్వయుఁ డోజొకఁ డుండు నప్పరిన్.

182

చ. కరఁగను బోతఁ బోయఁగను ఁ గ్రాచి కుదించను గమ్మిదీయఁగా
నొరయఁగ వన్నియ ల్మిగుల ఁ నుండఁగఁ జూపఁగఁ బూదెగట్ట రే
కరయఁగ దీరఁ జెక్కఁబడి ఁ యచ్చునవ్రేయఁగ సుద్దగించఁగా
సారిది విచిత్ర చిత్రముల ఁ సొమ్ములు నేయ నతండు నేర్చిలన్.

183

కం. కంతువసంతజయంతలు, సంతసమున గెలువఁజాలు ఁ సౌందర్యమునన్
సంతతసంపద్గరిమఁ గృతాంతజిదాపుని జయించు ఁ నతఁడు శుభాంగీ.

184

వ. మఱియు నాభద్రకారకునిదుకాణంబు నాడీవ్రచయంబు గావున శరీరంబును, శుక్రాంగార
రకప్రశస్తంబు గావున వక్షత్రమండలంబును, గుంభతులాదినహితంబు గావున రాశికూటంబును,
గాంగేయశిక్షకంబు గావున శిఖండిభండనంబును, మధూచ్చిష్టనయోగంబు గావున యవననివా
సంబును, వప్రోన్నతంబు గావున మహేంద్రపురంబును, మూషికావృతంబు గావున శూన్యాల
యంబును, దీక్షసాధనయంత్రంబు గావున యుద్ధరంగంబును, శ్రావణయోగంబు గావున వర్షాకాలం
బును నమకరించు.

185

తే. గీ. ఆతనివధూటి శుకఘోటి ♦ నలరు మేటి, యొడయఁ డేలేటి నీమాటి యొఱపు గోటి
కొన నెగయమిటి యిదియేటి ♦ కులుకనేటి, పోటి కెదిరేటి శుభవాటి ♦ నీటుమెఱయు. 186

తే. గీ. దానికచకుచగళలక్ష్మి ♦ బూనఁ దలఁచి, నీలశైలాబ్జములు 1నీడు జాలమి గన
కనవు కట్టెలు నీళ్లును ♦ గడఁగి మోయఁ, జేసె నే మనవచ్చు నఁచెల్లువ చెలువు. 187

కం. కుందంపురవలు గుప్పెడు, తుందిలపుం జన్నుఁగవయు ♦ దొలతేనెలకున్
విందు లొనరించువలుకులు, జందురునింబోలు మోము ♦ సకియకె యమరున్. 188

కం. కువలయ మాకనుఁగవజిగి, కువలయ మావలుదపిఱుందు ♦ కుచకాఠిన్యం
బవలయ మామోహన తా, రవలయ మానఖము లనఁగ ♦ రమణి రహించున్. 189

మ. కచశోభాగరిమంబు నెన్నడుము సై ♦ కంబుక మధుప్రాయమా
వచనవ్యూహము లోచనాబ్జములధా ♦ వశ్యంబు శృంగారవ
త్కుచకుంభములపొంకముక ముఖశళాంకూర ప్రభావంబు న
య్యచలశ్రోణికిఁగాక నేసకియలం దైనం బ్రవర్తిల్లునే. 190

సీ. కుప్పె రాగడిబిల్ల ♦ కుంకుమరేఖ పాపటబొట్టు కమ్మలు ♦ బావిలీలు
లలిసూర్యచంద్రవంకలు సూసకము కెంపురవలవల్లెరుఁబూవు ♦ రావిరేక
బుగడలు నాకొదీగ ♦ సొగసైన మెడనూలు కుతికంట్లు సరవణ ♦ గుండ్రపేరు
సరిగె ముక్కర బన్న సరము లుత్తిండాలు కంకణంబులు తట్లు ♦ కడియములును

తే. గీ. సందిదండలు నొడ్డాణ ♦ మందమైన, ముద్రికలు హంసకంబులు ♦ మ్రోయుగజ్జె
లలరు బాబ్బిలికాయలు ♦ గిలుకు మట్టె, లాది యగుసొమ్ము దాల్చి యయ్యబల మెఱయ.

కం. దానినెగాదిగఁ జూడని, మానవులుం దానిపొందు ♦ మదిలో నెపుడుం
బూని తలంపని పురుషులఁ, గానము త్రిభువనములందు ♦ గలవారలలోన్. 192

కం ఆశుభవాటి మనోహర, పేశలతర మృదులవాక్య వృధుమాధురిచే
నాశపడి మారభూతా, వేశమునఁ జరించు వీట ♦ విటయాధంబుల్. 193

శా. నీవీబంధము చక్కదిద్దు నెతివేణికి లెప్పఁ గై సేయుఁ గె
మ్మోవిం జిల్కుదరస్మితంబు రిజిగిచూపుల్పాఱఁగాఁ జూచుఁ జ
న్నేవ ల్గన్నడఁ జేయు నెచ్చెలియతో ♦ గే శ్కేల దట్టించి వా
చావైచితిని ముచ్చటాడు సకి తక ♦ జారు ల్విలోకింపఁగన్. 194

తే. గీ. ఇటుల తమిమిరి యానారి ♦ యేపురేఁగి, తిరుగు నవ్వీటఁ గల్గిన ♦ ధీరవిటుల
పొందునకు నానపడి పోవ ♦ సందులేక, కుందుచుండును విరహార్తి ♦ జెంది యెపుడు.

వ. అంత.

196

మ. చిగురుంగత్తి వజీరుమాటుపటుపం ♦ జెన్నోందు నొయ్యారపు

1 సాగసుం గుల్కెడునీటు కాఁడొకఁడు మేల్సొన్నారి ధూర్తాఖ్యచే

దగఁ జెం పొందినవాఁడు శిల్పిఘనశాస్త్రప్రక్రియ త్నేర్వఁగాఁ

జెగువ న్నిల్చెను భద్రకారునకు సంజేవాసియై వేడుకన్.

197

కం. వానికుశలత్వసంపద, వానిమనోహరియాపవై భవముదగఁ

వానిఘనబుద్ధిఁ జూచి య,హీనకరుణ నింట నిల్చి ♦ హిత మలరారన్.

198

తే. గీ. కీర్తికై భద్రకారుఁ డాధూర్తనకుఁ ద, నింటనే యన్నవస్త్రాదు ♦ లిడుచుఁ గల్లు

పనులు నేర్చుచు నుండంగ ♦ భక్తిమీఱ, 2 నందు వేడుకఁ గొన్నాళ్లు ♦ నాతఁడుండ.

199

కం. కందువమాటల బెఱుకుల, మందస్మితరుచిరవచనమాధురిచేతఁ

దుందుడుకుఁ జెంద ధూర్తుని, డెందము గరఁగించి చెలి ఘటించెను రతికిఁ.

200

తే. గీ. ఎడతెగనిమోహ కిమూరించి ♦ యేపురేగి, 4 వేశ్మమున నొంటిపాటైన ♦ వేశలందు

మదనకదనంబునకుఁ జాల ♦ మరులుకొనఁగఁ, జేసె శుభవాటి ధూర్తుని ♦ చిత్త మలర. 201

201

చ. అలయక భద్రకారుఁడు గృహంబున నుండినయవ్వడెల్ల వే

డ్కులఁ బను లభ్యసించును దడంబడ కాతఁడు లేనివేశలం

జెలఁగుచు వానిభార్యకడఁ ♦ జేరి మనోభవకేళికాక్రియల్

తొలఁగక యభ్యసించు శశితలుఁడు ధూర్తసమాఖ్యుఁ డున్నతీన్.

202

తే. గీ. స్నానపానాన్నవస్త్రాదిసంగ్రహంబు, భద్రకారుఁడు సెల విచ్చె ♦ బనికి మెచ్చి

వానిచెలువంబునకు మెచ్చి ♦ వలసినపుడు, చాల శుభవాటి సెలవిచ్చె ♦ సంగమంబు.

203

కం. ఈతీరు సకలభోగము, లాతతగతి నడచుచుండ ♦ నాధూర్తాఖ్యం

డాతలిరుంగత్తి గలదొర, 5 చేతికటారికిని నడ్డ ♦ నేయక యుండెన్.

204

వ. అయ్యవసరంబున.

205

ఉ. ఆదర మొప్ప నొక్కదివసాంతమునందు దుకాణముం బహి

ర్యేదిని భద్రకారుఁ డమరించుక ధూర్తునిఁ జూచి మిద్దెల్లో

బోదియమీఁదనున్న తుల ♦ పొందుగ దీనుక రమ్మటంచు స

మ్మోడముతోడ సంవఁగ సముద్రగభీరుఁడు పోయి చూడఁగన్.

206

తే. గీ. వానియొయ్యార మొకవింత ♦ యైన సపుడు, చూచి వలరాచ రాజ్యంబుఁ ♦ జూరఁగొలువఁ

దలఁచి శుభవాటి ధూర్తుతోఁ ♦ దాల్చితేక, తలుపుఁ గదియించి రతికేళి ♦ సలుపుచుండె.

పా. 1. సాగసుం త్రాయము గల్గవఁ డొకఁడు

పా. 2. నలఘుకుఁగూష సేయుచు ♦ నాతఁ డుండె.

పా. 3. మూహించి

పా. 4. విమలగతి

పా. 5. చేతినరాజికిని

- కం. చెన్నారు చుంబనంబులుఁ, జిన్నారివగ ల్విన్నోదఁచేష్టులుఁ జిన్నెల్
గన్నారఁ జూపి యపు డా, సొన్నారి మిటారి ధూర్తు ♦ సురతుల గలఁచెన్. 208
- కం. ఈలీల మదనకదనా, లోలత్వముఁ బూని యింటిలోపల ధూర్తు
డాలస్యం బొనరించినఁ, దాలిమి చెడి భద్రకారఁధన్యుఁడు చింతన్. 209
- చ. తడసె నిదేమొ ధూర్తుఁ డల ♦ దర్పకు బోలినవాఁడు భార్యయుం
గడు రతిఁబోలు రూపుసిరి ♦ గల్గిన జవ్వని యేమిదోహముల్
గడిమి నొనర్చిరో యనుచుఁ ♦ గా లటునిల్వక వచ్చి గట్టిగా
గడలిడుతల్పుఁ జూచి ఘనఁగర్జితభావలఁ బిల్చె శిష్యునిన్. 210
- తే. గీ. అప్పు డాజాయ యేచాయ ♦ నధిపుమనికి, హితముగా బొంకవలయు నో ♦ యింతి యనుచు
హంస మడిగిన దరహాస ♦ మలర మోము, వంచి హేమావతీసాధ్వి ♦ యంచ కనియె. 211
- కం. ఒకరొకరి బుద్ధి యెట్లొ, యకలా తెలియంగ బ్రహ్మకై నను వశమా
1 ఇతఁడావక యిది నీవే, యకుటిలమతిఁ దెలుపు మనిన ♦ హంసం బనియెన్. 212
- మ. విను హేమావతి భద్రకారుఁ డటుల ♦ స్వేగంబుగా వచ్చి శి
ష్యునిఁ బిల్వక భయ మంది వాఁడు జనితాస్తోకవ్యధం గుండ నా
తని భీతిల్లకు మంచుఁ జెప్పి తులనూత్రంబు ల్వసం ద్రొంచివే
సి నిరాఘాటత నేగి వాకిలి నడఁల్పెన్ నాయకున్ దూఱుచున్. 213
- వ. అట్లు వాకిలి దీసి భర్తతో మఱియు నిట్లనియె. 214
- చ. తులఁ గొనితేను మంచిగుణఁధుర్యునిఁ బంపితి రౌను మీరలుం
బిలిచినఁ జూడవత్తుఁ గద ♦ భీతిని దారము లన్ని దెంచి తాఁ
దలుపు గదిచి సూత్రములు ♦ త్రాసునఁ గూర్చుచునున్నవాఁ డిసీ
పలువ మఱెంతనేర్పరని ♦ భర్తకుఁ జూపి దురుక్తు లాడినన్. 215
- తే. గీ. ఎంతలే దింతెకడ దీని ♦ కిట్టు లనకు, తానె పోయెను గాంత చేఁ ♦ దప్పిపోవ
నేమి సేయుదు మని ధూర్తు ♦ నితర మనక, డెందమున సందియ మొకింత ♦ చెంద కపుడు.
- కం. ఎప్పటివలె నుండె విభుం, డప్పగిదిని సూక్ష్మబుద్ధి ♦ నారయవలె నో
యొప్పులకున్నా నీ కని, చెప్పగ హంసంబు ముదముఁ ♦ జెలువము దోవెన్. 217
- కం. ఆవేళ శిరఃకంపము, గావించి యయారె యని చొకాటం బగుకే
భీవాసముఁ జేరెను హేమావతి నృపమోహ మగ్నఁమానస యగుచున్. 218

మ. కనదృశ్యాలయమా మహాబలమునం ♦ గన్వట్టు భాస్వచ్ఛమం
తనవానర్భమణిం దటిన్యధిపనః త్రాజిత్తుని జేర్చెనో
మును దాఁ గైకొని కాలకృష్ణుఁ డన నంభోజాప్తుఁ డప్పశ్చిమాం
బునిధిం జేరెఁ దదబ్జనాభరుచి నాఁ ♦ బొల్పొందెఁ గొంజేఁకటుల్. 219

వ. అయ్యవనరంబున.

220

సీ. విటమనోధృతిశిలా విచ్చిన్నతాటంక తాటంకమణికాంతి తతులు వెలుగఁ
బల్లవమాననఃపటుధైర్యహారకళాహారకస్తోమ ♦ మాఘభింప
గమనహృద్ధార్థబృగణశీతకంకణ కంకణాంగద ఝణః త్కారమడర
జారాత్మదృఢతానఃమిరాహిసంతాన సంతానకుసుమవాసనలు వొలయ

తే. గీ. యువజనస్వాంతకాశిన్యఁ దవనమీర, బంధుఘనసారఘనసార ♦ గంధసార
సారభోదారకుంకుమః స్థానకంబు, దనర రాయంచకడకు నః త్రరుణివచ్చె. 221

ఉ. వచ్చినఁ గాంచి హంసకులః పల్లభుఁ డాతలిరాకుబోడి మై
లచ్చికి నిచ్చగించి యనులాపకలాపకళారనజ్జతై
మెచ్చి నృపాలుపాల్కిని ♦ మేకొనిపోయెద వేమొ పొమ్ము నా
ముచ్చట లాలకించి కడుఃముద్దులుగుల్కెడు ముద్దియా యనన్. 222

కం. అనివల్కు నంచవాచా, తనుమాధుర్యమున సొక్కి ♦ తత్కథయేమీ
వినియెద నన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్. 223

ఎ ని మి ద వ రా త్రి క థ .

మ. కలదుదృఢ్యదకోటికాపటలజాగ్రద్వాతసంఘాతసం
చలదభ్రాస్తలినిల్వ నల్కి తదనఃస్థం బౌవఁ దదృశ్మిరా
ట్కులమాశ్రిత శరణంబు వేడుటకుఁ దోడ్తోవచ్చెనో యంబుదం
బులనక మత్తకరు లైలంగ నొకపో ♦ ల్పన్నాగపుంజం బనన్. 224

సీ. గోల్లరిక్కులజోళ్లు ♦ వేల్లమావిచిగుల్లు జెల్లుఁ బుక్కిళ్లుల్లఁసిల్లు సుళ్లు
దూండ్లు బౌవలు గిండ్లు ♦ చెండ్లుబో ల్పాలిండ్లు కండ్లు మీ ల్సింగాఁగిఁ విండ్లు బొమలు
జూపు మారునితూపుఁ ♦ జూపు మోములయేపు బాపురే శశిరూపు ♦ మావనోపుఁ
గప్ప పెన్నెఱిగొప్ప ♦ లొప్ప చీకటిచొప్పఁ గప్ప నవ్వులు విప్ప ♦ కప్పరములు

తే. గీ. బొంగు బంగారురంగు లఁసం గడంగు, నంగలతల నెసంగు మెఁజుంగు గుంపు
లనుచు నిజరూపవైభవం ♦ బఖిలజనము, లభినుతింపఁగ వెలయుదు ♦ రచనెతలు. 225

వ. పెండియు నవ్వరంబు సర్వమంగళాభ్యుదయనివాసంబై హిమమహీధరంబు పోలికిని,
సుధరాస్తదరూపరమ్యంబై మేరుశిఖరిభాతిని, బురుహుత్తమశోభితంబై శ్వేతద్వీపంబుకరణి,

బుణ్యజనానందసమృద్ధిదంబై యలకాపురంబులీలను, విబుధమనోరంజనకరంబై యమరావతీ
పట్టణంబుచాడున, రాజహంసాభిశోభితంబై వద్మాకరంబువై ఖరిఁ, 1జతురాస్యవాణీప్రచురంబై
సత్యలోకంబు విధంబున నొప్ప నెప్పడు. 226

సీ. గొడియ బీగము లాపుఁగొలును లోపలియడ్డమ్రాని బోల్తలుపులు ♦ మగులుగోడ
గాయధాన్యంబుల ♦ కణఁజము ల్బియ్యంపుగరిసెలు టిక్కిలు ♦ సరకులుండు
మిదై చిల్లరులు నఁమ్రొడుదుకాణము బచ్చమలిగె బొక్కసపిల్లు ♦ మచ్చులుఁ దల
కషణంబు నాణెముల్లలకట్లనంచి గోతము లెక్కకడితెంబు ♦ దడము భరణి

తే. గీ. తక్కిటి నమస్త వస్తువు ♦ ల్దినరునటుక, బావి నుగ్గులకుచ్చెల ♦ పాడివనుల
గాడి జాలారి దివెగూఁడు ♦ గాబుతోట్టి, యెప్ప ధనచిత్తుండనుబేరి ♦ యుండునచట. 227

సీ. జాజికాయలు రాన్న ♦ జావత్రియు హరిద్రా నాగర గంధక ♦ నాభిరసము
శిలతిమధురంబు దుఁథ్థాభి కైలా శిలాజిత్తులు మురుదారుఁసింగు హింగు
నన్న భేదియు వన ♦ యక్కలకర పంచలవణచవ్యములు బోఁళము మణిశిల
పిప్పళ్లు కోష్ఠువు ♦ పిప్పలీ మూలంబు హరిదళ నాగకేఁసరము 4లింగి

తే. గీ. లీకము సదాపవేళ్లు ధాన్యాకములును, గటుకరోహిణి పటిక జంఁగాలవచ్చ
కర్పరియుఁ గారవియు రేణుక మతివనయుఁ, దాళకము మాంసి నఖము నేఁపాళములును.

తే. గీ. ఊరపాషాణములు సభిఁకంబు 5లై దు, గ్రంథితగరంబును యవానికద్వయంబు
కచ్చరములు మరాటిమొగ్గలు కుళుత్త, కునుమములు కుందురుష్కము ♦ లెనగఁగలవు.

సీ. గంటుభారంగియుఁ ♦ గంకుష్టమును మెంతి మంజిష్టి జిలకట్ట ♦ రిమానివసవు
7విషకంట కాల్లామ్ ♦ వేతనంబును నీరుచించలంబును బులిఁచించలంబు
జీవకంబును నల్లజిలకట్ట పుష్కరమూలంబు కాంపిల్యఁమును సముద్ర
ఫేనంబు ధాతకీసూనంబు 8సాసువుల్ గజపిప్పలై నేయఁకంబు చిత్ర

తే. గీ. మూలగోరోచనములు కాఁపోతతార్క్ష్య, యష్టిమధుకంబు జీవంతి ♦ ముష్టిగొడ
లై ల సౌవీర రసముఖాంజనములు వెలి, గారమును గల్గి యుండునఁజ్జేరియింట. 230

వ. మఱియును.

131

సీ. వింతగాఁ బుంజీభవించి నానాధాన్యములరాసు లుండెడి ♦ నిలయములును
నకలరత్నాకరఁస్థలములై యేకీభవించి విస్మయ మిచ్చు ♦ వేశ్మతతులు

పా. 1. జతురాస్యవాణీతంబై పా. 2. ల్దినరు చున్న, వాడపిడుకల కుచ్చెల పా. 3. లమరకర్పూర
కృ ♦ స్థాభి కైలా పా. 4. కొందఱ, యలమిశరగ్గరలెల్ల పా. 5. జీల, కరయు బోళంబును పా. 6. మైలతుతు
పా. 7. వెల్లుబి పా. 8. సాసువు, లుప్పళులును గజపిప్పలియును, గాకమాచియు స్థానేయఁకంబు చిత్ర,
మూల గోరోచనములుఁ గాఁపోతతార్క్ష్య

- నఖలదేశంబుల ♦ నమరు నాణెములపుంభభవించిన చిత్రీ ♦ గేహములును
జీనిచీనాంబరా ♦ నూనబృందంబుల మందీభవించిన ♦ మందిరములు
- తే. గీ. సర్వరసవర్ణములు టంక ♦ సాల వేళియు, చావడి హమాదినుసుమేలు ♦ సరకుఁగలిగి
నాల్గుదిక్కులవేటల ♦ నగరజనుల, కలర నమ్ముచు ధనచిత్తుఁ ♦ డచట వెలయు. 232
- కం. వానికి వసుమతి యనఁగా, మానిని విలసిల్లు నొకతె ♦ మదనునిచే నా
నానవసుమపూజిత మగు, చీనీజము దాళి యనఁగఁ ♦ జెలుపు దలిర్పక. 233
- ఉ. అబిడమోము గోముజిగి ♦ యాబిడముద్దులకావిమోవి ని
గ్గాబిడ కప్పగొప్ప సాగ ♦ సాబిడ 1 సూరెలకోపు చూపు జ
గ్గాబిడ గబ్బిగుబ్బసిరు ♦ లాబిడ లేయనదైనకొను సాం
పాబిడ యారుతీరు చెలి ♦ యా వచియింపఁ దరంబె యేరికిన్. 234
- కం. అలరుంబ్రాయపుఁ జిన్నెల, కలిమి రంజిల్లి మెఱుఁగు ♦ కరుగునఁ బోయక
విలసిల్లు 2 నటనపుత్రిక, పోలుపున నవ్వీటిలోనఁ ♦ బోలఁతుక మెఱయున్. 235
- చ. పోలఁతుకకొప్ప కృష్ణతను ♦ బూనినయంతనె, మోము సూడుచే
దలకి విధుస్థితిం దనరె, ♦ దాళక చన్నులు నమృతాకృతిం
బొలిచె సహింపలేక నడుముక హరిరూపు వహించె, నిట్టివా
ర్తలకు మేధుద్విషత్వమును ♦ దాల్చెను జక్కెరలోల్కు మోవియున్. 236
- సీ. కులగోత్రములవారి ♦ నిలిసి కట్టెలు నీళ్లు మోయించుచుండెడు ♦ ములుచఁదనము
తనుగన్నవారలఁ ♦ కిదన్నిబంధనమున చెలఁగి పంకావాప్తిఁ ♦ జేర్చు సూడు
వినుతకళాధ్యుడౌ ♦ ద్విజరాజు ననిశంబు దోహకరునిజేయు ♦ దూషణంబు
ఘనరసస్థితిఁ జెంచి ♦ తనరు మానససీమ బహుభంగములఁ గూర్చి ♦ ప్రబలు నగడు
- తే. గీ. బ్రహ్మ వాయుంగజేసె నప్పద్మ నేత్ర, కలరు కుచశైలములును హస్తాంబుజములు
నవ్యముఖచంద్రబింబంబు ♦ నాభివరసి, మెఱసి కౌశల్యశక్తి నిర్మించిమించి. 237
- కం. అంబుజముల కంబుల బిం, కంబుల కగు నయనయుగము ♦ గళముఁ గుచంబు
లైంబులఁ గొంబగడంబుల, డంబుల నిరసించు నప్పడంతిబెడంగున్. 238
- కం. డాలా మెఱుఁగులు గొంబగ, డాలా నెత్తావిమోవి డంబులు కోదం
డాలా కనుబొమ లతనుని, డాలా వాల్చుపు కలప్పడంతికె యమరున్. 239
- ఉ. గుబ్బలనీటు మోముపస ♦ కుంతలబృందమునిగ్గుఁ గౌనులో
జబ్బుదనంబు గన్నుఁగవఁచందముఁ జెక్కులతేట మోవి నుక

గబ్బిచకచ్చకల్ రదనఃకాంతి కటిస్థలియుబ్బు గంధరం
బబ్బుర మారుతీరు దరఃహాసము లెన్నఁగళక్యమేతగఁ.

240

తే. గీ. దానిసాగ సాత్మలో మెచ్చి ధ తలఁగివచ్చి, కేరి మీనంబుపై ముద్దుకేలు వైచి
యడరి నిట్టూర్పువుచ్చి యయ్యారె యనని, మానవుఁడు లేడు ధారుణిలోనఁ జాన. 241

కం. అటువంటిహావరేఖా, పటిమం దనరారియుండు ధ భామిని రతులఁ
ఘటియింపక పరతరుణీ, విటుఁడై ధనచిత్తుఁ డెపుడు ధ వెలయుం జెలియా. 242

తే. గీ. అటువలె నిజాధినాయకఁ ధ డన్యమృగదృగ్గానుకూల్యాగ్రచిత్తుఁడై ధ యహరహంబుఁ
1దిరుగఁ దనమీఁద పసలేని ధ తెఱఁగుఁ జూచి, వసుమతియుఁ గాంచె జతరాంకఁవాహనంబు.

కం. పతి నడచునట్ల నడచెడు, సతియ పతివ్రత యటండు ధ సజ్జను లనుచుం
బతి పరదారలఁ గూడిన, సతి జారులఁ గూడఁ దొడఁగె ధ సమ్మదలీలఁ. 244

తే. గీ. ఇటుల నావై శ్యదంపతు ధ లేపురే, మనసులెచ్చోటఁ గల్గిన ధ మరులు కొల్చి
నెరిమరునితూపు తమచూపు ధ నిగ్గమంబు, వెట్టి మరుచివ్వకేగుదు ధ రెట్టులైన. 245

కం. ఈతీరు కొంతకాలము, 2నాతియుఁ నాకొడును నిచ్చు ధ నడచుచు నొకనాఁ
డాతతమదనశరాహత, చేతఃకంజాతుఁడై నిశీధిని వేడ్కన్. 246

కం. అత్తింటికోడలికి గా, హత్తుక నతఁ డుండె నొకయుఁపాగ్రణికొఱకై
యత్తన్ని యటకె పోయినఁ, జిత్తజుఁ డెనకొల్పె రతుల ధ చివ్వకుఁజేరఁ. 247

తే. గీ. తాను గోరినకన్య యీతరుణి యనుచుఁ, జేరె నాసక్తిచే ధనఁచిత్తుఁ డవ్వ
డా యువాగ్రేనరుం డీతఁ ధ డౌ నటంచుఁ, గదిసె వసుమతి యత్యంత ధ కాంక్షతోడ.
వ. అయ్యవసరంబున. 249

మ. 3సహసానంఘటితస్త నగ్రహణసంజాతాంగరోమోద్గమం
బు హాతాచ్చుంబిత పాటలాధరముఖాంభోజాక్షిగండంబు దు
స్సహసీవీచ్యుతికంచుళీహృతినఖాంఘదంతగాఢక్షతా
వహనం బిద్వర కయ్యో సంగమము 4దిగ్వాపిత్తంబయ్యెడఁ. 250

కం. కలయికల నాటజంబులఁ, గులసతిఁగా నతఁ డెఱింగె ధ గోమలి మగఁ డీ
యలఘుఁ డని తెలిసినపు డెటువలె నచ్చెలి బొంకవలయు ధ వనితా చెపుమా. 251

తే. గీ. అనిన హేమావతీభామ ధ హఁసదిక్కు, చూచి యది యెట్లుబొంకెనో ధ చోద్యమహాహ
తెలియఁగాఁ జాల నిది నీవె ధ తేటపడఁగ, దెలుపు మనిపల్క రాయంచ ధ తెఱవ కనియె. 252

పా. 1. దిరుగఁ దిరుగంగఁ దిరిగెడు పా. 2. నాతియుఁ దానును బరేష్వు పా. 3. సహజాలింగ
నముఁ స్తనగ్రహణ పా. 4. దిగ్వాపిత్తేషాశ్చియే.

- కం. ఆవేశ నాయకుడు 1కో, పావలహృదయాంబుజాతుఁడై యీనిశిలో
 నీవిటకు 2నేమివనికిం, గా వచ్చితి వనుచుఁ గినియఁ ♦ గామిని యనియెన్. 253
- తే. గీ. మగఁడ నామీఁద నీకింత ♦ మమతలేని, తెఱఁగుఁ గన్గొని కాళికా♦దేవి కేను
 బడుచుఁదనమున మ్రొక్కి నా♦వతిని రతికిఁ, గూర్ప నీనేవ నేయింతుఁ ♦ గోర్కిమీఱ. 254
- కం. అని వేఁడుకొనిన యప్పడె, ఘనకరుణామృతకటాక్ష♦గరిమను గాళి
 జనని ననుఁ జూచి పో వతి, నెనసెద వనునంతలోన ♦ నిట నెఱిగితి నిన్. 255
- ఉ. వింతలు కాళికాజనని ♦ విశ్రుతసత్యములంచుఁ బల్కఁగా
 కింతటిలోన నచ్చెలియ♦కై చనుదెంచిన జారుఁ డొక్క కుం
 జాంతరసీమ నుండి యిది ♦ యకా నిజ మంచు వచింప వర్తకుం
 డెంతయు విస్మయాకలితహృత్పుటుఁడై నిజభార్య నున్నతిన్. 256
- తే. గీ. స్తుతులఁ గరఁగించి సామంబు♦తోడవేడి, గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీ♦కోర్కు లలరఁ
 జేసెద నటంచు బాసలు ♦ చేసి సతిని, దొడరి ధవచిత్తుఁ డింటికిఁ ♦ దోడితెచ్చె. 257
- కం. అది మొదలుగఁ బరభామలఁ, గదియక ధవచిత్తుఁ డెపుడు ♦ కాంతామణికిన్
 4మది రంజిల్లఁగఁజేయుచుఁ, బాదలెను నీ కట్టినేర్పు ♦ పొసఁగినఁ బొమ్మా. 258
- కం. అనవిని నాసికఁ దర్జని, యునిచి కడుశిరంబు దిగిప్పి ♦ యోహా చిత్రం
 బని తెల్లవారిరాఁగాఁ, గని హేమావతి వియోగ♦కలనం జనియెన్. 259
- వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన విని సంతోషించి నలుం డాతరువాతివృత్తాంతంబు
 జెప్ప మని ప్రార్థించిన. 260
- మ. స్మరవాత్సల్యవిశేషరక్షితవసీ♦మాతంగమాతంగసం
 హరయోషిన్నుతపాదపంకరుహశో♦భాభంగభూభంగభా
 స్వరసర్వామరమానిచిత్తజలరు♦ట్పారంగసారంగరా
 జ్జీరవద్యస్తతిజాతముత్పలకవ♦న్నీలాంగసీలాంగదా. 261
- కం. సవనాశన జగదవనా, దవనామ విషాగ్నిహరణ ♦ దారుణ భువనా
 భువనాధిపనుత సవనా, సవనాభృద్వృత్తిజితార్క♦జాసరసవనా. 262
- పృథ్వీవృత్తము.
 కులాచలకులాచలవలయ♦కూటఘోణీఫణిట్, తలాతలతలాతలాది జగ♦దభ్రదిగ్ధార్ధహృ
 త్కళాధరకళాధర ప్రబల♦కార్యకారోపకృత్కళాధరయిలాధర ప్రతిమ♦ధైర్యచర్యకరా.
 గద్యము. ఇది శ్రీమత్కొండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమాచంద్ర
 నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణనారాయణామాత్య
 ప్రణీతంబయిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

(శ్రీ) ర స్తు

హంసవింశతి.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ జానకీక్షోభల

రాజా రాజాధిరాజ ♦ రాజస్మిజనే

వాజాతహర్ష మునిజన

తాజలరుహచండధామ ♦ దశరథరామా.

వ. అవధరింపుము, ప్రత్యుత్పన్నమతి నలరాజన్యన కిట్లనియె; నట్లు ప్రభాతసమయంబు గావచ్చినం గనుంగొని.

2

మ. చని పూజప్పర మొప్పుచుండెడు మణిసాధంబులోఁ గెంపుతా
మొనముక్కులల పచ్చతాచిలుకతో ♦ శ్పొల్పొందు బంగారపుం
బని రంగారెడుతూగుటుయ్యలవయి ♦ బాగొప్ప మే నేర్చి యా
వనజాతాక్షి దినాంతవేళ మనుజుస్వామిస్పృహధీన యై.

3

చ. మిడిగలవజ్రపుక రవల ♦ మిన్కులకమ్మలు జాతికెంపుతా
కడియములు సుపాణలచొకాటపుహారములు మృగీమదం
బడరెడుపట్టుచీరసాగ ♦ సౌ ననఁ దాల్చి నృపాలుకేళికె
నడచె వధూలలామ తమినాటినచిత్తము తత్తరింపఁగన్.

4

కం. ఆయెడ హంసకులాగ్రాణి, యాయోషామణిని గాంచి ♦ యనుషమవచన
శ్రీ యలరంగ నొకచిత్రోపాయపుగధ విను మటంచుఁ ♦ బలికి వచించెన్.

5

తొమ్మిదవరాత్రికథ.

ఉ. సాలము మిన్నునంటి ఘనసంపదఁ గాంచె నగడ్త యిర్వ్యచేఁ
దాళ కనంతభోగములు ♦ తద్దయఁ బద్మనఁ దాను జెందె నౌ

- మేలనఁ గోట యున్నతియు ♦ మిక్కిలి భేయము లోఁతు గల్గి శో
భాలలితం బనంగ నొకఁపట్టణ మొప్పు నితంబిసీమనే. 6
- కం. ఆవీటిలోన రంగా, జీవకులాంభోధి పూర్ణః శీతమయూఖం
డై వెలసి చిత్రీఘనుఁ డనఁ, గా వార్తకు నెక్కి యెపుడు ♦ కాపుర ముండున్. 7
- తే. గీ. హరితహరిద్రీకృష్ణరఃక్తావదాత, శబలపాటలధూమల ♦ శ్యామకపిల
వర్ణ ములఁ గూర్చి చిప్పల ♦ వాగె లునిచి, చిత్తరువు వ్రాయు గుల్ల లోఁ ♦ జిత్రఘనుఁడు. 8
- కం. సురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధసాధ్య ♦ గంధర్వహరి
ద్వరయతొసురనలినజ, హరిహరమర్త్యుర్నివరుల ♦ నతఁడు లిఖించున్. 9
- సీ. హరికరిమృగఖడ్గఃకిరితరతుద్వీపి సైరిభగోకర్ణ ♦ శరభచమర
గంధర్వరోహిషః ♦ గవయభల్లుకరామ శశజంబుకోష్ఠాశ్వశల్యకోక
చామికరోరణః ♦ శ్వానౌతుకపిబభృ సర తేర్ష్యలూతాఖుః ♦ సర్పమకరి
శతపదిబస్త్రమః ♦ త్యఘనీకుశీరాభి గౌధేయరక్తపాః ♦ కమరనకృ
- తే. గీ. గోమహిషజలశుక్తి చిఃకోడములును, సింగిలీకాలురయుమింద ♦ 1 చెలిదిపురువు
కొక్కువెంబువనలికిరి ♦ కోణలాది, గాఁగలుగు జంతువులఁ జిత్రీఘనుఁడు దీర్చు. 10
- తే. గీ. గరిమి డిబ్బుంది చొఱవందిఁగాఁడు రుంద, గరుడ బెగ్గోలు రేచు గఁగ్గరము రాళ్ల
రాచి పెంకులజెట్టి పుఁన్నాచిపక్కి, పేచి చెక్కెలచేరను ♦ పేళ్లఁ గలుగు. 11
- సీసమాలిక. గరుడండు నంపాతి ♦ గండభేరుండంబు చీకురా యాడేలు ♦ చెవులవంత
వార్ణము భైరవాఃవశము సాశ్వము డేగ గూడ బాతులంగి ♦ కుండటిల
పాలనారాయణఃపక్షి పాములమింగు డంచవేష్టము గ్రద్ద ♦ క్రొంచ మాబ
లగు డోదె గొరకు తెల్లనివంత జలకట్టె గూబ శంబరకాకి ♦ గుబిలిగాఁడు
నామాలకేతఁడు ♦ నల్లన కప్పెర కాకి యంబటిదారిఁగాఁడు మూఁగ
చిందర లకుముకి ♦ చిటుత తీతువకోడి కారుకో డేకులఁనారిగాఁడు
ముడుగుకోడియు డాబఁముట్టెకోడియు బోద పొన్నంగి కళ్లేటి ♦ బూలికోడి
గొంగడి కక్కెర ♦ గొక్కెర గొరమంక పూరేడు కనుపెంటి ♦ నీరుకాకి
వెలిచె లావుకపిట్ట ♦ చిలుక జీనువకౌఞు పెడినకేర్జము డబ్బు ♦ బెలవ నెమిలి
జిట్టువ మునుగపూఁజిట్టువ గిజిగాఁడు వల్లడ పొడిపిట్ట ♦ వంగపండు
భరతము కోకిల ♦ పసిరికెతంగేడు గొరవంక జక్కవ ♦ చెఱువుకోడి
పట్టుజీనువు కొంగ ♦ పాతేరు పిచ్చుక పోలుక పిక్కిలి ♦ మీలముచ్చి
చిలుక చకోరంబు ♦ జిబ్బితాయు జటాయు కొండపిచ్చుక వానఁకోకిలయును
మౌనుపొక్కటిగాఁడు ♦ మూలకాకి బెనాసి పాపెరగొరవంక ♦ పంది కైర

గబ్బిలంబును జాతకము కంక చిటిచెల్వ పొనుపెంటి యేటిగింత ♦ భూతపోతు
గున్నంగి కనకాక్షి ♦ గుడిసె బయ్యకపుల్ల సీతువ బెగ్గురు ♦ జిక్కుతుడుక

ఆ. వె. పికిలి నేలనెమిలి ♦ పెనుగువ్వు బకదారి, పావురాయి సివడు ♦ పలువరింత
చెడలుకోడి గువ్వు ♦ వదరు తోకలవేడి, యాది యైన వత్తులతడు దీర్చు. 12

వ. అదియునుంగాక. 18

ఉ. వానిమనోహరాంగవిభవంబును వానిముఖేందుకాంతియున్
వానివటూక్తి విన్మూరణ ♦ వానివిలోచనదైర్ఘ్యనంపదల్
వానియురస్థలోన్నతియు ♦ వానిభుజవృత్తిభావిశేషముల్
మానిని యేమి చెప్ప నపమాన నవీన తదీయవైఖరుల్. 14

కం. ఆతనిగృహమున విద్యా, చాతురి కలరారి నృపు లొనంగ రహించున్
జాతిహయవస్త్రభూషణ, మాతంగద్రవ్యమణినమాజము లెపుడున్. 15

కం. పౌరుషముఁ దారతమ్యముఁ, గారుణ్యము దానధర్మగరిమయుఁ గులవి
ద్యారసికత్వము వినయము, శౌరవముం గలిగి చిత్రశ్రునుఁ డట్లలరున్. 16

కం. ఆచిత్రశ్రునున కల వల, రాచవజీరునిజరాగుఁజానకు నెనయై
నూచింపఁదగినసాగనుది, వాచాలి యనంగ నొక్కవనిత చెలంగున్. 17

ఉ. ఆకమలాక్షి చంచలదృగంచలసీమల బెక్కుతఘ్నల
యాకలకంఠిపల్కులలఁరార సుధారస మొల్కుకుల్కులా
యాకనకాంగియంగరుచి ♦ హాటకకోటులఁ జిల్కుకఘ్నల
యా కుటిలాలకన్ సరసిజాననుడై నను నేరఁ డెంచఁగన్. 18

కం. హరు లాపల్కులు తుమ్మెద, గరు లాకచరుచులు నడలు ♦ కడులా కదలీ
తరు లాతొడ లిందునిబిత్తరులా గోల్లెంచ జౌధతరు లానరనుల్. 19

సీ. మాటలా యమృతంపుఁదేటలా కవురాల మాటలా యని జారఁకోటులెన్నఁ
గన్నులా వెలిదమ్మిఁచెన్నులా మగతేటియన్నులా యని పల్లవాళులెన్నఁ
జేతులా సుమలతాఁ జాతులా కిసలయభ్యాతులా యని యువకాంతులెన్న
గుబ్బలా యవరంజిలిబ్బలా రుచిమించు దిబ్బలా యని పాంథధీరులెన్న

తే. గీ. గోరులా రిక్కసారులా ♦ కులుకుఁదళుకు, నవ్వులా జాజివువ్వులా ♦ నాటునీటు
చూపులా వాడితూపులా ♦ సాలపుఁదెలుపు, ననుచు విటు లెన్నఁదగునింతి ♦ యతనుదంతి,

చ. వగ లిగురొత్తఁ జిత్తరువు ♦ వాయుము సారెకు దీనిఁ జూచుచుం
దగ నని పద్మనాభపుఁడుఁదారదయామతిమీఱ మేలుబం

తిగ నొనరించి తత్పత్తికిఁ దేకువ నిచ్చిన మేటిజాభువా

జిబిగిగ్గిమ్ము బొమ్మ యనఁ సింధురగామిని యొప్పు నున్నతిన్. 21

తే. గీ. కురులు ఘనసంపదను జెందిఁ కొమరుమిగుల, ముఖము రాజవిభూతిచేఁ మురియఁ దొడఁగెఁ
గట్టి మహాచక్రవిభవముఁ ల్లాంచె ననఁగఁ, జెలఁగు వాచాలి గమననిర్జితమరాళి. 22

ఉ. ముద్దులుఁగారు నెమ్మొగముఁ మోహరసంబులు చిందు గుబ్బలున్

దిద్దినయట్టులుండు జిగిఁదేతెడుచెక్కులు కావిమోవియున్

నిద్దపుజాభువాపసిండిఁ నిగ్గులు జిల్కు నయారె దేహమున్

దద్దయు నెన్నఁగా వశమెఁ దానినవీరవిలాససంపదల్. 23

తే. గీ. దానివగలకు లోఁజిక్కిఁ దర్పముడిగి, దర్పకాస్త్రాన్నికీల దంఁదహ్యమాన

మానసుఁడు గానినరుఁడు భూమండలమున, వెదకినను లేఁడు సుమ్ము సాధ్యీలలామ. 24

.చ. అది తమయూరిదేవళమునందు దయ న్నైలకొన్న భక్తకా

మదుఁ డగురామచంద్రపెరుఁచూ శ్లలరం దిరునాళ్లలోన నిం

పొదవఁగఁ దార్త్రనాహనమహోన్నతితోఁ దిరువీధు లేఁగఁగా

ముదమున నమ్మహోత్సవపుముచ్చటఁ జూడఁ దలంచి రా నటన్. 25

తే. గీ. వరఁగఁ బదియాఁగుజలఁప్రభ లమర్చి, గంటవేదియు బంగారుఁకలశ మెత్తి

కంచుగుబ్బలు రావిరేకలును 2లోన, పక్షములు దీర్చ నొప్పు చఁప్పరమురాఁగ. 26

మ. జగతీజ్యోతులు కాగడాలు బలుబంజాయీలు మోంబత్తులుం

బగలాత్తు ద్వివిటీలుఁ దిర్వలిఘలుంఁ బంజు ల్మహాజ్యోతులుం

దగ సూర్యప్రభ లాయిలాయిలుకను జంఁద్రజ్యోతులున్ మైనపున్

జిగటాల్ని చెైనపంజ లారతులు నగ్నిజ్యోతులున్ వెల్లఁగన్. 27

వ. అప్పు డప్పద్మపత్రాయతాక్షునితాదృశమహోత్సవం బేకశరీరంబున నిరీక్షించిన
సంతుష్టి గా దని కాయవ్యూహయోగసామర్థ్యంబున ననేకదేహంబులుఁ దాల్చి భక్తి సంయుక్తి
నిరుచక్కిం జేరి వీక్షించు సూర్యచంద్రబింబంబులడంబునంబాలుచు పట్టుగొడుగులు ధవళాత
పత్రంబులు రాణింప గరుడధ్వజాది కేతనజాతవాతంబుల సంతరిక్షంబున నుండ నళికికదలుచుండెడు
నుడుగణంబుల వడువున నక్షత్రబాణపరంపరాపతితతారకల చెలుపుమీఱఁ బాతాళభూతలంబుల
సంచరించు సంచున వియత్తలంబునఁ దారు విహరించుచందమున వహ్నిజ్వాలికలు గురియుచు
గగనంబున కెగయు కాకోదరానీకంబులవీర రివ్వరివ్వన నెగిరి చను నాకసపుఞ్జవ్వలు మింట
నెఱయ నసంతకోటిబ్రహ్మాండనాయకుండైన పుండరీకనాభుం డేతేరం గనుంగొని. మహివేదండ

పా. 1. మంటపప్రభ లమర్చి, పా. 2. దనరి, సిరులఁజేకూర్చుకొప్పుచఁప్పరమురాఁగ.

పా. 3. సితాదర్పంబుబోఁదోలునా

యానలు సేనలు సల్లిన నుల్లసిల్లు వెండివసిండి కొవ్విరితంశంబుల పాండిత్యంబునఁ బలుదెఱంగుల
 బిరుదులు వింజామరలు ఘోషభారభటి నెఱయ రాలు సువర్ణవర్ణంబు లగుపూవుమొత్తంబులు
 భూనభోంతరాశంబులం గప్పి యొప్పుచుండఁ దదుత్సవవీక్షణకుతూహలనమాగత శుక్ర బృహస్పతి
 బుధాదులవగిదిం బగులొత్తులు వెలుఁగ వెండియుఁ జక్రబాణంబులు నాకాశచక్రంబులు జంట
 బాణంబులు శతముఖబాణంబులుఁ దాటబాణంబులు దేలుబాణంబులు గురుజులు కుండబిరుదులు
 సంపంగిపూలబిరుదులు సల్లకలువబిరుదులుఁ దురాయిబిరుదులు పెద్దబిరుదులు చెయిబిరుదులుఁ
 జక్రబిరుదులుఁ బంచవన్నెబిరుదులు గజబిరుదులుమొదలయిన బాణవిద్యలవై ఖరులు చిత్ర
 విచిత్రముగాఁ జూపుచు బాణకారులు ముందరనడువ రుతహృద్ధమరు పురభిడ్ధమరు సహచర
 చయథక్కాహుడుక్కారవణానకలటహపటహ తమ్మలూవజనిస్సాణ ఝల్లరీమర్దశమురజఫణా
 శుత్తుంభికజర్జరీ పాశకోశకోశాలు 1 మోఃభేరులును డోలునారు గుమ్మెతతమ్మెట వీరణయుదుమ
 యొంటికంటియుదుమ పంబ జమిడికతప్పెట గిడిబిడితుడుము చక్కిచుయ్యుంకియునుఁ దాళమహా
 త్తాళంబులును జేగంట చిటితాళంబులును జిటికెలు ముఖవీణ శంఖకాంస్యశృంగకాహాళంబులును
 సన్నేగాఢేనఘ్నీరు కర్ణకొమ్ము నాగసరమును సుతిచెంగు సింగినాదము పిల్లగ్రోవి తొరువీకలును వీణ
 రుద్రవీణ స్వయంభువీణ మనోహరవీణ నారదవీణ బాణవీణ సరస్వతీవీణ స్వరమండలంబు తంబుర
 రావణహస్తంబు రవాలుఁ గిన్నర తిపిరికిన్నర సిద్ధకిన్నర కామాక్షి చారుతర దండె మొదలయిన
 హృద్యానవచ్య వాద్యవిశేషంబులు దిక్కులు బిక్కట్టిల్ల నిఘ్నంబులు బోరుకొల్ప నడుగడుగునకు
 నీరాజనాబులు నేకారతి పంచారతి యశఘారతి కుంభారతి శేషారతి గరుడారతి పురుషమ్మగారతిమంగ
 ఠారతి యేకదశాదతులు కిమూరన్వస్తిక సభామంటప రంగవల్లిక లింగన్వస్తిక సర్వతోభద్ర గిరి
 బంధ మయూరనాట్య నాగబంధవింజామరవ్యజనచ్చత్రసింహతలాట బృందావన కల్పవృక్ష
 పాలనముద్ర గంగాతరంగ శంఖచక్రవద్దంబు లనుపేరులు గల్గిన మ్రుగులు మాణిక్యమాక్తిక
 ప్రానాళ మరకతి పుష్కరాగ వజ్ర సీల గోమేధిక వైడూర్యంబు లను నవరత్నంబులం దీర్చి
 పుణ్యభామినులెత్తుచుండ దశాంగగుగ్గులు సామ్రాజినర్జరసశ్రీవానసరళ యావనవృక్షధూపం
 బులు ఘుమ్మరను వాననలుఁ గ్రమ్ముకొనఁ బశ్చిమభాగంబునఁ బరమభాగవతోత్త
 ములు శ్రీవైష్ణవులుఁ గులశేఖరులుఁ ద్రైవర్ణికులు యతిరాజవింశతి పూర్వదినచర్య యుత్తరదిన
 చర్య క్షమాషోడశము శరగోవస్తవము శ్రీగుణరత్నకోశము ముకుందమాల యష్టశోకి చరమ
 శ్లోకి యాళవందారుస్తోత్రముఁ దిరువాయిమొప్పి తిరుమంత్రద్వయంబు మొదలయిన ద్రావిడప్ర
 బంధములు ప్రపత్తి పూర్వకంబుగాఁ బ్రసంగింప స్థల మస్థలంబులనుండి చూడవచ్చిన బ్రాహ్మణ
 క్షత్రజ వైశ్య శూద్రులునుఁ గోమటి కమ్మ వెలమ పెంకరి పట్ర గొల్ల బలిజ కుమ్మరవారును
 పలగండలుబెస్తలుచిప్పెవారును కమ్మరి వడ్రంగి కాసె కంచర యగసాలవారును ఆణికారి వడ
 సాలె సాలె సాతు సాతీన సాతాని కటికవారును ఘటియకారచిత్రకానిమిత్రకారులును భట్లు జెల్లు
 జాండ్ర తొగట గాండ్రవారును వంది మాగధ వైతాళిక జైన ఘూర్జర కరేణి ఖాయతిలహడి

గౌడమిశ్రులును బేహరి భణియ ఛటికి నృగాలక ఖత్రిహతులును బోయలు ఎఱుకులు చెంచులు ఏనాదులు జిలగరి వానె వన్నె గట్టు తంబళి యీడిగె మేదరవారును వీరముష్టులు మాష్టిలు ఒడ్డె యువ్వరులును నసిధారకరబ్బాటు మైలారిమన్నెరి తలారులును తురుక పింజారి విప్రవిసోదులునుజాతి కర్త దొమ్మరి డొమిణి బొమ్మలాటవారును నింద్రజాలిక మహేంద్రజాలిక హస్తలాఘవ సూత్ర నాటకక్షౌరకరజకకుందనాటకులును బోగమువారును డెరనాటకపుజంగాలును జంగాలు బిద్దెము వాండ్రు తెల్లకోకబత్తులు శివసత్తులు బత్తులు పలనాటిపీరులు పరిహాసకులు సుద్దులకుమాళ్లు కొమ్మూరిదాసళ్లు తవిరుదాసళ్లు తన్నీరువాళ్లు కోణంగులు సేవపరులు పనసలు పడిగెవారు కంచి కావళ్లవారు పరంగు లింగులీనులు పరాసులు 1పరంతీలు 2నానకపంథు లేకదండ త్రిదండు లేకాంగులు వానప్రస్థులు యోగు లవధూతలు పరమహంసలు బైరాగులు జటాధారులు దిగం బరులు గోముఖులు నియమస్థు లూర్ధ్వబాహులును రాడేశ్వరులు గొరడజోగులు కాటిపాపలు మందపిచ్చులు పిచ్చుగుంటు చర్మకర్మలు చండాలమాతంగులు తలక్రిందుజోగులు రామ గోవిందు లానియగువారును బురోభాగంబున నేల యీసనచండంబున వెల్లివిరిసినచావ్వున నిసుల్లవిధంబున మిడుతగమిలగున బేడిసెకదుపుభంగిని ఆకుఁజిలుకలమొత్తంబువంతునఁ బెరయీగలపసిదిని స్వాతిబకంబుల వీక్షను గంగాతరంగంబులకై వడి జలబుద్బుదంబులవై ఖరి వర్షధారలపోల్కిని రామరావణబాణవరంపరలరీతినిఁ బుంఖానుపుంఖంబులు అక్షోపలక్షలు శాఖోపశాఖలుఁ గోటానకోటులు సంఖ్యాతినంఖ్యలుగా నమచు నమయంబున.

28

కం. నెఱికూకట మాల్లిడు దిద్దఱు మంచి కుమాళ్లుగలుగ • దయచేసిన నో

పెరుమాళ్ల ని యావాచా, లిరుమాళ్ల నొసంగి మొక్కి • యేగుచు నుండన్.

29

కం. ఆయెడ వరదత్తుం డను, కాయపరేఖాసమాన • కలితాకారుం

డా యింతియున్న చ క్కెడఁబాయక నిలుచుండి దానిపై మోహమునన్.

30

ఉ. కందువమాటలాడి వగఁకాడితనంబులుసూపి నన్న లిం

పొందఁగనల్పి చేరికల • నులము రంజిలఁజేసి తమ్మలం

బందఁగనిచ్చి మెచ్చి భుజిమందుఁ గరంబిడి నవ్వి చేప్పఁ గే

లిం దమిరేచి గుబ్బలు భఁళీయని నల్పి రత్నైకచిత్తుడై.

31

కం. ఆవాచాలిని సంకేతావాసమ్మునకు ర మ్మటని పార్థింపం

గా వలచి మనసుమెత్తని, దై వానిమనోభిలాష • మలరం దీర్చెన్.

32

కం. అదిమొదలు సుదతి మదములు, బొదలఁగఁ దుదలేనిమోహముల కాన్పదమా

మదిని ముదంబులు గుడిఁగొన, మదన ప్రదర ప్రభగ్ను • మర్మస్థలయై.

33

చ. చవిఁగొని జారవీరవరఃసంగమ సంగ్రహణక్రియా మహా

త్సవ పరిశుద్ధబద్ధఘన + తద్ధితబుద్ధిని నంచరింప న
య్యువిదకు నొక్కపుత్తుఁడు సముద్భవమొందె మఱితనై నఁ బ
ల్లవసురతం బసహ్యతఁ దలంపక యెప్పటియట్ల నల్పఁగన్.

84

ఉ. సొంపుల నింపు చిత్తరువుఁ + జూడఁగ వచ్చితిమంచు వేడ్క మో

హంపువయస్కుఁ డిచ్చటికిఁనై పఱతేఁడెయటంచు మీదె యీ
సంపదలుల్లసిల్లు ఘనఃసద్మమటంచును దానికోసమై
గుంపులు గూడి 1వీటివిటఁకోటులు వత్తురు బోఁటియింటికిన్.

85

కం. ఈలాగు జారకోటికి, మేలొ నభిమతముఁ దీర్చి + మెలఁగుచు నుండే

కాలమున నొక్కనాఁ డొక, జాలుండను విటునిఁబిల్చి + సంధ్యావేళన్.

86

తే. గీ. పురమువెల్వడి కాళికాపుణ్యభవన, నీమ సంకేత మటకీపు + చేరు మనుచుఁ

జెప్పి వాచాలి పతిలేనిఁచొప్పఁ జూచి, పుత్తు నిద్దురఁబుచ్చి తాఁ + బోయె నటకు. 87

తే. గీ. పోయి యాకాళికోవెలఁపొంత నిలిచి, కటికమబ్బున నలుదెన + లలయఁ జూచి

జాలుఁ డాచాయ లేకున్న + సంశయించి, మనసు దెలియంగ డాఁగెనో + యని తలంచి. 88

ఉ. చీచుచిటుక్కుమన్న వినుఁ + జిమ్మట బిఱ్ఱున నేగునంతలో

నే ముదమంది చూచు సరఃణిం బశుపక్షిమ్మగాదిజంతువుల్
వేమఱుఁ బోవుచప్పుడులు + విస్మయమందఁగ నాలకించు నా
హా మఱిరాకత క్కెనె యటంచుఁ దలంచు వియోగవేదనన్.

89

కం. ఏరా తాళఁగలేరా, రారా నన్నేచనేల + రారా రాపుల్

మేరా మోహసరూపశరీరా యెటొడఁగి పల్కఁరింప వడేరా.

40

మ. అని వాచాలి ప్రియంపుఁబల్లవుని డాయం బిల్వఁగా మోయు వా

గ్వను లాలించి నిజాంగనాగళరవఁవ్రాతం బిదా నిశ్చయం
ఒనుచుం దద్విభుఁ డవ్వ షొక్కపనికై + యాదారిగాఁ బోవుచుం
గని యిట్లేటికిఁ జేరె దిందనుచుఁ దక్ + ఘ్నింపఁ గాంతంతటన్.

41

కం. ఎటువలె బొంకఁగవలెకో, కుటిలాలక నీవు తెలిసిఁకొమ్మని యనఁగా

నిటునటుఁ 2జూ చిది తెలియదు, పటుసూక్తిని నీవె తెలుపు + పఱిప యనినన్.

42

కం. ఆ మానసౌక మప్పుడు, హేమావతి కనియెఁ దను నిజేశుఁడు గదుమఁ

భామయు ధైర్యమువదలక, తా మగనికి ననియె వేడ్క + దళుకొత్తంగన్.

43

- ఉ. అయ్యలు సందేవేళఁ జని యాడఁగ నింటికిరాక తక్కితే
నియ్యెడ నీదువెంటఁ జరిఁయించుచు వచ్చునొ యంచు నాశచే
సుయ్యలలూఁగుప్రాణముల యోర్వక చీరెడ వీటఁజూచితే
నెయ్యెడలేడు చెల్లనిక యేమియొనర్తు మనోహరాధిపా. 44
- కం. అనివాచాలీ నతి ప్రల్లినవిని యాచిత్రాఘనుడు యనియకయంత్ర
తన మనసు వకావకలై, చనఁ జెడితి నెఱేగెనంచు యనితో ననుచున్. 45
- తే. గీ. నగరమునకేఁగి యిద్దఱు యాల్లువీధు, లరయుచుండంగ వాచాలి యంత్రలోన
భవనమున కేఁగి చనుదెంచి యభర్తతోడ, వేడ్క లిగుకొత్తఁ జెప్పెను యంత్రగాఁగ. 46
- కం. నే నింటికేఁగి చూతుఁ గదా నిద్రానక్తిఁ బూని యతనయం డున్నాఁ
డో ననుమదనా రమ్మని, మానిని దోడ్చెచ్చె మగని యమందిరమునకున్. 47
- తే. గీ. అట్లుతోడ్చెచ్చి నిద్రించు యనుఁగునుతుని, లేపి ముద్దాడుకొనుచుఁ దొల్లింటియట్ల
చిత్రాఘనుడును వాచాలి యచిత్రమలర, నిండుమోదంబున సుఖాన యుండి రపుడు. 48
- కం. ఆరీతి నేర్చుగలిగిన, భూరమణుని జేరుమనుచుఁ బులుఁగులదొర త
జరఁగ హేమావతి విని, యారా చెలియాఘుళం బటంచు గణించెన్. 49
- కం. ఈరీతి కథకుఁ జొక్కి పయోరుహములు మెచ్చు నప్పు యడుపుల్లత్పం
కేరుహ గంధానిల మరు, దేరఁగఁ దెలవారవచ్చె యదృఢమని యంతన్. 50
- సీ. పట్టెమంచము 1లేపు యవయిదలగడబిల్ల లగరుధూపముదివ్వె యడవము చిటి
చావ జాబిల్లికెసాన పువ్వులచెండ్లు తళుకు దంతపుగదై యావి కుడుక
గొడుగు పావలు గంధఁవడిపెట్టె గంధపుగిన్నె సున్నపుకాయ యిండి సురటి
తంబుర నిల్పుటఁదము తమ్మపడిగెయ్య వీణె కస్తూరి రుద్రఁవీణె పునుగు
- తే. గీ. కరవటం బాకునంబెల యకప్పరంపుఁగోవి బాగాలు బకదారిఁగూండుఁదనరు
లోవతీనెలు చిత్రర్యుఁదీవిఁ గలుగు, కేళినిలయంబుఁజేరె నక్కీరవాణి. 51
- కం. చేరి దినాంతంబైన వ,నేరుహములు కుసుమచాపఁనిర్మృక్తశరా
సార మొకయింతసైవక, భూరమణీరమణుఁజేరఁబోయెడు బుద్ధిన్. 52
- సీ. జలదపాళిరహించు యంచలాలతలన వేణిఁ గై తకదళఁశ్రేణి మెఱయ
నినవిభాంకురముమైత్రిని దమ్మిఁజేరె నాఁ గాశ్మీరరేఖ వక్త్రమునఁ దనర
జయశంఖమునకు ముత్తియపుఁజల్లులువేసె మరుడు నా గళమున యసరులుదూఁగఁ
బువ్వుగుత్తులఁ గప్పు యపుష్పాడి యన గందవడిపూత గుబ్బులఁ బరిమళింప

తే. గీ. రమ్యమేఖలఘుశఘుశల్ ♦ రత్న హేమ, కలితనూపురఝుశఝుశల్ ♦ చలువవలువ
వళవళల్ గిల్కుమట్టెల ♦ గిలగిలల్ ర,హించ రాయంచకడనిల్పె ♦ జంచలాక్షి. 53

తే. గీ. నిలిచి హేమావతీనామజలరుహాక్షి, హంసకులపట్టభద్రా నే ♦ జై న మాన
వేంద్రుకడ కేగుమని సెల ♦ విమ్మటన్న, శిరముగదలించి రాయంచ ♦ చెలియ కనియె. 54

శా. అక్కా రత్నపుబాళ్ల సామ్మ లివి లె ♦ సాన్సయెన్ దుకూలంబహా
చొక్కంబై తగె బుక్కపూత సునుముల్ ♦ సాంపారె సేబాసు నా
దిక్కుం జూడు శిరోవిధూననము సంధిల్లన్ వచోచూఢురిం
జొక్కంజెప్పెద నొక్కగాధ విను మెచ్చుల్ మెచ్చి పొమ్మంతటన్. 55

కం. అనుచున్న హంసపలుకులు, వినుచున్ నలినాక్షి పలుకు ♦ వినియెడ నని తన్
గనుచున్నఁ దేనె ధారలు, పెనుచన్ నవఘోషితి నపుడు ♦ బినభోక్త యనున్. 56

ప ది య వ రా త్రి క థ .

కం. వినుచు సుధానిధి యనుచే, రునఁ గృష్ణాతీరమందు ♦ రుచిరోన్నతకాం
చనగోపురాఘోకృత, ఘనగోపురమైనపురము ♦ గలదొకటి సతీ. 57

సీ. ట్రామఖేల ద్వధూజనదత్త ఖనదీబిసాహార తుందిలహంసచయము
హితవయస్యానమర్పితకల్పతరుసుమనగృతసాధయోమాకచంబు
సాలశృంగగళారికాళీపునఃపునః పఠిత నిర్జరసతీభాషణంబు
జనకార్చిలోగ్రాప్తవనభూజఫలవృద్ధభర్మగోపురశుకీపైకగణము

తే. గీ. మందింవిటుంకకలరవామందకలక,లారవప్రతిరావకార్యమరనాథ
కేళికాగారమణికుడ్యపాళికంబు, దనదువస్తునమృద్ధంబు ♦ తత్పురంబు. 58

వ. వెండియు నప్పురంబు విబుధరాజమనోరంజకంబై సుధర్మాస్థానంబువై ఖరి, బురు
షోత్తమాధిష్ఠానంబై మేరువుపోలికిని, రాజశేఖరకుమారాధీనంబై యమరసైన్యంబురేవను
పుణ్యజననమృద్ధంబై యలకాపురంబుచాడ్చున నొప్పుచుండు. 59

కం. కరితురగరథభటోద్వీసురభూవరవై శృంగూద్రా ♦ సురుచిరసాధా
వరణజయభేయతరుణీ, పురుషోపవనాదిగరినుఁ ♦ బుర మది వెలయున్. 60

ఉ. భూతియుఁ గావుబొట్టు మెయిఁబూనినమూలైలు కన్నుకల్కముల్.
చేతికడంబుఁదాయెత్తులఁ ♦ జేర్చినమందులు మంత్రాంశ్రీకో
పేతపునాగబెత్త మరపెట్టెలు నొప్పగ రాద్రోకర్ముడన్
భూతచికిత్సకుంజొకఁడు ♦ పొల్పుగ నచ్చటనుండు మానినీ. 61

సీ. పై గాలిబారినఁ ♦ బాఱుఁ బిశాచకతండంబు లెల్లను ♦ దలడిల్లి
పొలఁకువఁ గనుఁగొన్నఁ ♦ బోవు దయ్యంబుల విసరము వ్రీతిచే ♦ విస్తరిల్లి

- పేరు విన్నప్పుడే ♦ దూరమై చను భూతచయములు దిగులున ♦ సరభస్తిలి
తొడరి నిల్చినయంతఁ ♦ దొలఁగు దుష్టగ్రహవృచయముల్ భయమునఁ ♦ బరిఘటిల్లి
తే. గీ. యుజుకు నారాద్రకర్మనికరము సోఁకఁ, బ్రేతభేతాశమోహినీ ♦ పశితభోక్త్ర
కామినీ శాకినీ ఛాకినీ మదాంధ, భయకరబ్రహ్మరాక్షసు ♦ ల్పల్లటిల్లి. 62
- కం. కూరగ్రహ చోరగ్రహ, చారగ్రహ కూశ్మశాక ♦ చండగ్రహ కా
శేరి గ్రహంతరగ్రహ, వారిగ్రహములును బోవు ♦ వానిఁ దలంపన్. 63
- కం. వెలగల రావుల మఱుల, వెలుగులఁ బాడిండ్ల శూన్యవిపినముల నుయ్యె
గలుఁగుల నిలువక తొలఁగును, మలయక భూతములు వానిమంత్రోద్ధతికిన్. 64
- కం. ఈలాగు మంత్రమాదుత, తూలకణీకృత నమస్తఃదుష్టగ్రహలఁడై
యాలోకాలోకాంచిత, భూలోకఖ్యాతి నతఁడు ♦ పాలుపొందు నభి. 65
- తే. గీ. వానిప్రియురాలు విరివాలుఁ ♦ బూనఁజాలు, తేఁడు తమినేలు జవరాలు ♦ రేఖఁబోలు
మేలుగల జాఘవాడాలుఁ ♦ గ్రాలు ముద్ద, రాలు ఘనురాలు పేరున ♦ వాలుఁగంటి. 66
- కం. కుందనపుబామ్మ తేనియ, చిందెమక్రొవ్విరులకొమ్మ ♦ శృంగారము చె
ల్వందెడుకొమ్మ శుభాకృతిఁ, గందర్పునికొమ్మ దానికథ వినవమ్మా. 67
- ఆ. వె. వాలుమీలఁబోలు ♦ వామాక్షిచూపులు, సోము గోము నోము ♦ భామమోము
మించు మించు నంచు ♦ నొంచు మై తఱుకంచు, మిన్ను చెన్నుఁ దన్ను ♦ నన్ననడుము. 68
- మ. భళిరా ముద్దుమొగంబు తేటలపురా ♦ పాలిండ్లసొం పద్దిరా
బెళుకుంగన్నలసోయగంబు కటిబల్బింకంబు నేబానురా
కులుకుంజెక్కులనిక్కు మిక్కుటపుడెక్కు ల్చొక్కటంబాయె రా
తలరా దీనికి సాటిలేరని విలుల్ ♦ తన్ మెచ్చ 1బోఁటింపగున్. 69
- చ. ఘనకనకంపుసొంపుగల ♦ కాయము కాయజాతూవు తూపులన్
జెనకినచూపు కోపులు విశేషము తోషముఁ జిల్కువల్కులుం
దనరునవీనసూనముల ♦ నవ్వెడునవ్వులు తేనెసోనజా
లొక ను పెనుతావిమోవి యల ♦ కోమలికే తగు నొప్పు చొప్పుడన్. 70
- కం. నెలరామొగమును నునువె, న్నెల రాజేవాక్షీ నవ్వు ♦ నీలపురావ
న్నెల రాజులు చెలికీల్బడ, నెలరాలజయించు మిగుల ♦ నెలఁతనఖంబుల్. 71
- కం. నెఱికురులగుఁ గంధరములు, ధరములకన్నును గుచాలు ♦ తగ నుందరముల్
దరముల సిరి చిత్తరముల, దరము లతాతన్నిగళము ♦ ధర వర్ణింపన్. 72

కం. ఇటులఁ దులలేనిరేఖా, పటిమయు జవ్వనముఁ దనరఁ బటిపై నరుచు

ల్పొటమరిలి యన్యపురుషుల, ఘటియింపం దొడఁగె రతికిఁ గామిని వేడ్కన్.

73

సీ. ఏనాటి కేసావ మెఱుంగనికన్నుల కిడియెఁ గాటుకరేఖ లేవుమెఱయఁ
బుట్టి పున్నె మెఱుంగఁనట్టి నమ్మేనికిఁ బసపువల్లు ఘటించె మిసిమి బెళుకఁ
గలనైనఁ బంకించి కలయదువ్వని వెండుకలు దువ్వి కొప్పిడెఁ జెలువఘెలుక
జెన్నఁచు సాగసనేఁదెఱుంగనిగుబ్బల కలరించెఁ గంచులి వలపుఁజెలుకఁ

తే. గీ. బూర్వ మెక్కాలమందైన ముడువఁగొనని, విరివరులఁ జుట్టెఁ గ్రొమ్ముడిఁ సిరులుదొలుక
నెదుట విటకొటి నెనసేటి మదమునాటి, యాజుజముమించి యాచంచలాక్షి యపుడు. 74

ఉ. పాటలు మోముతిప్పటలు బైటమరించుట లోరచూపులుకా

మాటలు ముద్దుజంకెనలు మవ్వపునప్పులు గోటిచిమ్ములుకా

నీటుదొలంకుచిన్నెలును నెవ్వగనన్నలు లేనియూరువుల్

మేళిగ నల్పు వింత వగ మిడలఁ గాంచి వధూటి మాటికిన్.

75

సీ పూబపూట మెఱుంగు నీటుగాఁ బెట్టించుఁ గమ్మలుక్రొమ్మించుఁ కాంతులిన

మాటిమాటికి నూనె పాటిగాఁ బదనిచ్చి తలదువ్వి కొప్పిడు వలపుఁదెలుప

గడగడకును బెట్టె నిడిననుగ్గడితంపుఁ జలువలుగట్టును జెలుపు దనర

దినదినంబును వింత దెరలఁ జెక్కటపుసామ్మలు చాల్చు నెమ్మేనఁ దళుకులొలుక

తే. గీ. గళమునను బూయు గంపంబుఁ గంపనడిముఁ గ్రొమ్ముడిని జెక్కునవరంబుఁ గ్రొవ్విరులును

సాగను దనరార విటకొటి సాక్కి తిరుగఁ, జిత్తజాయ త్తచిత్తయై చిగురు బోడి. 76

తే. గీ. మదనపిడితయై యన్యమానవాభిలాష మెఱిబూని యిటుల నలంకరించి

తిరుగుచుండెడుపిననాడె వెరవువఱుచు, కొనియెఁ దమిదీత నమ్ముద్దుఁ గుమ్మ విటుల. 77

కం. కరణమును నూరిరెడ్డిని, గరిమం దగుపారువత్తెఁగానిఁ దలారికా

దజ్జియైనవేళ నీ నలుగురితోఁ బారివోనిరతులఁ గూడినుఖంచున్.

78

సీ పురిబాహ్యసంకేతపరగృహంబున కేగి యామికాభిప్రాయ మలరఁ దీర్పుఁ

దజ్జియైనయెడఁ జేనిదగ్గఱకేపోయి ప్రియముగొల్పఁగ రెడ్డి ప్రియఁదీర్పు

సంచారికాలయస్థలికిఁ బిల్పించుక యధికారికోరిక లమరఁ దీర్పు

నెనయువేళై యున్నఁ దనయింటి కేపిల్చి గరిమతోఁ గరణంబు కాంక్షదీర్పుఁ

తే. గీ. బగలు రాత్రులు నెడఁబాయఁ బడకయున్న, మోహపరితాపవేదన ల్ముదిరి బెదరి

చెదరఁ జేయంగ వేటొకఁచింతలేక, చండమదమత్తభద్రవేదండగమన.

79

తే. గీ. సాగసి సాగయించి నెఱయోరఁచూడ్కిఁ జూచి, పలికి పలికించి చిన్నెలు బయలు నెరపి

భ్రమసి భ్రమయించి తనకు లోఁబడఁగఁజేసి, వలచి వలపించు నది యెంతఁవానినై న. 80

- కం. ఈస్థితిని గొంతకాలం, బాస్థలివిటకోటిఁ గూడి యలరుచు మోహం
వస్థల జరుపఁగఁ బతి కొక, ప్రస్థానము సంభవించెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. 81
- చ. పరపురభూమిభర్త కులభామిని కుగ్రములై నభూతము
ల్లిరముగఁ జట్టి బాధలిడు యెంపుననుండఁగ నానిమిత్త మ
న్నరపతి పిల్వనంపఁగ ఘనం బగువేడుక రాద్రకర్మకడ
త్రుతి నెఱమాంత్రికుం డగుటఁ దద్దయు నేగఁ జిత్తనసేయఁగన్. 82
- తే. గీ. అటుల నిజనాయకుం డేగి యన్యరాజ, పురవరముఁ జేరె నంతటఁ బాలఁతి యలరి
తొడుసు మాలఁ గదా యంచు దుడుకుచేసి, విటుల నలరించె నిచ్చానువృత్తిమీఱ. 83
- కం. ఆజ యొకింతయులేమి మనోజవయోవిటులకున్ మనోభవనమర
ప్రజలఁ జూపుచు రత్తిపై, సుజ్ఞానము వొడమి పడఁతి సాంపున నుండెన్. 84
- కం. ఈతీరు కొన్నిదిశములు, చేతొజాతాహవములచేఁ దనరారన్
శీతాగళువదన మెలఁగఁగ, నాతలవరి యొక్కనాఁటి యామిని వేళన్. 85
- ఉ. 1పువ్వులదండఁజుట్టి సిగఁ బొందగుఁ జందురుకావిజాళువా
మవ్వుపుటంచు పద్మపురుమాలు సుగంధపుఁబూత నేతచే
రవ్వగుచల్వదుప్పటికఁరంబున నాకులుఁ జంక వట్రమున్
నివ్వటిలంగ దానికడ నిద్దురఁజెంద బిరానవచ్చినన్. 86
- కం. చూచి ముదమంది యంతట, లేచినదై యెదురుగా నిలిచి కేళకేలం
డాచికొని పట్టి మెల్లనె, యాచెలి తనకేళిగృహము నతనిం జేర్చెన్. 87
- ఉ. చేర్చి ఖరాళము ల్లుగు చిల్కలకోళుఁ ననర్చి వట్టెచే
దీర్చిన తూగుపాన్పునఁ గదించినకమ్మనిపువ్వుసెజ్జపై
దార్చి వినోదము ల్సలిపి దర్పకదర్పరణప్రవీణయై
పేర్చుచు నుండఁగా రతికే బేర్కొన రెడ్డి ప్రియంబు సంధిలన్. 88
- సీ. కమ్మివచ్చడమును గంటిలపోగులు మొలఁజేటి కమ్మలముదుగువల్లె
నిండుచల్వరుమాలు వెండొంకు లుంగరంబునుఁ జక్కబొట్టు సాంపానయు మెడను
గందంపునునుబూత కర్ణయుగంబున నేర్పుగాఁ జెక్కు గన్నేరుపూలు
కత్తెరగడ్డంబు గజ్జలు నందెలు నాదించు జిగినకలాదితిత్తి
- తే. గీ. పాదములఁ గిటుక్కిరించి పలుకుమెట్లు, గుచ్చుటుద్దాలుఁ జేపట్టుకోలయమర
రెడ్డి ప్రియురాలివాకిటఁ బ్రేమనిలిచి, వాకిలి నడల్పు మనుచుఁ బిల్వంగ నపుడు. 89

- కం. తలవరి గజగజవణఁకినఁ, గలఁగకుమని వీఁపుఁజటచి ♦ ఘనురా లతనిన్
నిలిపియొకమూల నట్టువ, నెలమిన్ వాకిలి నడల్పి ♦ హితమలరారన్. 90
- తే. గీ. రెడ్డి నిట్లాక్కి బిలిచి నీ, రేరుహాక్షి, వాకిలిగదించి యవ్వుడు ♦ వానికేలు
వట్టుకొనివచ్చి శయ్యపై ♦ బవ్వలించి, ననవిలుతుకేళి నిద్దటు ♦ పెనఁగుచుండ. 91
- చ. తెలితలపాగ చొక్కమొలఁతిత్తి భుజంబునఁ జల్వపచ్చడం
బల చిటివేలి ముద్దిక యొఁయారముమీఱఁ బొగాకుచుట్ట సొం
వలరెడు కావిదోవతి పఁదాబ్జయుగంబున ముచ్చెల్లాప్పగా
నలనిభుఁ డంత గాఁమకరఁణం బటకై చనుదెంచె సంతటన్. 92
- కం. పెనుతలుపుగడియఁ దీయ్యని, ఘనురాలి నతండు పిల్వఁ ♦ గాఁపుకొడుకు తా
విని దిగులొందిన వెఱవకు, మని రెండవమూల నటుక ♦ నాతని నుంచెన్. 93
- తే. గీ. ఉంచి కదలకు మిచ్చోట ♦ నురగ మొకటి, కలదటంచును దెల్పి యా ♦ కాంత వేగ
కరణమును డాయఁగాఁబోయి ♦ గడియఁదీసి, లోపలికిఁ బిల్చి మఱలఁదఁల్పునుగదించి. 94
- మ. దయ కద్దా యని పల్కరించి తమిఁ జెందంజేసి లేనవ్వలం
బీయ మొందించి కదించి ముద్దు లిడుచుం ♦ 1బృగ్దీధరోరుస్తన
ద్వయి బల్ తొమ్మున 2గమ్మిక్రిమ్మకొని మోఁదం బొప్పఁ గావించి యా
వియవాకారనుమధ్య సంగమసుఖోఁద్వేలస్పృహఁదీనయై. 95
- కం. తనివారక సరికట్టక, యనివారకమోహదోహఁభామోదము హె
చ్చినమీఱక నన్యోన్యము, చనవారఁ గళాదు లరసి ♦ సమరతిఁ జెనఁగెన్. 96
- వ. ఆనమయంబున. 97
- కం. నిలువంగి యొరమెలికల, తలపాగ ఖలీతి శాలు ♦ తావిమెయింబూఁ
తలు పోగు లంఘిరక్షలు, వెలయఁగ వేపారి వచ్చె ♦ వెలఁదుకకడకున్. 98
- మ. వగకాఁడై చనుదెంచి తీవిని బహిఁర్వారంబునన్ నిల్చి త
ల్పు గడెం దీయు మటంచు నాప్రీవిమలాంభోజేక్షణం బిల్వఁగా
దిగులుంబొంది నియోగి యెట్టులనుచున్ ♦ దేహంబు కంపింప నా
చిగురుంబోడి యమాత్యువీఁడఁచి తాఁ ♦ జెన్నొంది శీఘ్రంబునన్. 99
- కం. మూఁడవమూలను నట్టువ, పై డించి నియోగి నయ్యఁబల యధికారిం
గూడఁ జని తలుపు నడలిచి, వేడుకఁ గీడాలయమున ♦ వేగమె చేర్చెన్. 100

- తే. గీ. చెక్కుచెక్కిలిగదియించి * చెలిమి మించి, కాంక్ష లూరించి చిన్నలకలిమి గాంచి
మొలకనప్పులఁ దేలించి * మోహముంచి, కళలఁ గరఁగించి నంధించి * కాఁగిలించి. 101
- చ. మునుకొనిమూఁడుమూలలను * మువ్వరు గుక్కలుమింగఁ జెంగలిం
చిన తమిచాల మెచ్చి మరుఁజెటతెఱంగువ డొంకిడొంకి పొ
ర్లినగతిఁ బొర్లుకాడిచనుఁలీలను నిద్దఱు నేకకాంక్షతో
ననవిలుకానిపోరునఁ బెనంగడువేళ నిజేశ్వరుం డొగిన్. 102
- తే. గీ. పరధరాధిపుభార్యను * బట్టినట్టి, భూతముల వెళ్లఁగొట్ట భూభుజాదు మెచ్చి
ధనపరిష్కారవస్త్రము * ల్దన కొనంగి, యంపకమునేయఁ దనయింటి * కరుగుదెంచి. 103
- కం. తలుపు నడలింపు మనుచుం, గులభామను రావృకర్మకుఁడు బిల్చినచోఁ
దలఁకెడివేపారి మనశ్శలనముపో వీపుఁజఱచి * సంభ్రామ మొనవన్. 104
- ఉ. నాలవమూలయందు నుపనాథునినుంచి కృతాంగనల్లియై
యీలుపు భక్తియుక్తిఁ దమి * సొచ్చు భయంబునఁ దల్పుఁదీసి యా
2నీలనరోజకన్నుగవఁసీళ్ల నె కాఁగలుఁ గడ్డి కాఁగిటం
దేలిచి యింటిలోపలికిఁ * దిన్నఁగఁ దోడ్కొనివచ్చె మెచ్చుచున్. 105
- తే. గీ. పరధరాధిపుభార్యకుఁ * బట్టినట్టి, భూతముల వెళ్లఁగొట్ట భూభుజాదుమెచ్చి
తనరఁగా నీకొనంగిన * ద్రవ్యమేది, కనుఁగొనెదఁ జూపుమన రాద్రఁగర్మఁ జపుడు. 106
- చ. తెమలని చిమ్మచీకటిని * దీపములేకను జూపుటెట్లు దీ
వము గొనితెమ్ము చూపెదను * భద్రముగా నివి నీవె దాఁచిపె
ట్టుము మును దాఁచుమూలనె కఠోరకుచా యని పల్కరింపఁగా
నమితభయార్త చిత్తులయి * యయ్యధికారిముఖుల్ చలింపుచున్. 107
- కం. మునుపటిమూలనెదాఁచు మఱుని భార్యను బొడిచియాడె * నది దీపము చూ
పినఁ జూచి వీడు మ మ్మెనునునో యనుశంకచేత * మదిఁ దహపడుచున్. 108
- చ. నలుపురు గువ్వదెప్పమన * నాలుగుమూలలనుండి దుంకి వి
చ్చలవిడిఁ బొటసాగినను * సాహస మొప్పఁగఁ దద్విభుండు గొం
దలవడి చూచి వీరెవరు * దాపక చెప్పము చెప్పకున్న న
గ్గలమున నిన్వధింతు నని * కత్తి యహో యొరదూసి పల్కినన్. 109
- కం. ఆవేళ నెట్లు బొంకం, గావలయునొ కొమ్మ తేటఁగాఁ జెప్పి ధరి
త్రీవిభుని నెనయఁ జను మనఁగా విని యోచించి వనిత * కళవళపడుచున్. 110

- ఉ. వింతకథారహస్యములు † వీనులవిందుగవింటి బాంధవీ
కాంతునకై న శక్య మిదిగాదు వచింపను బ్రహ్మలోకవ
ర్యంతము చూడఁ దోఁప దిది † హంసవతంసమ నీవెచ్చెప్పి భూ
కాంతుని జేర నన్ననువు † గాథలచేతన పొద్దుఁదోయకన్. 111
- కం. అనవిని మే ల్నాటజాణవు, గనిచెప్పఁగరాదె యెంత † కథయిది నే నీ
కును దెలియకున్నఁ జెప్పెద, వినవే ఘనురాలి బొంకు † విధమవలీలన్. 112
- చ. వినుము నిజేశ నీవు చని † వేటాకయూరికేబోవ నాటిరా
త్రిని నొకతెం బరుండఁ గనుఁదృష్టికిఁ గన్నడఁ గొన్నిరూపముల్
కనుపడి మమ్ము నీమగఁడు † కాలిడసీయఁడు మాస్థలంబులం
దునిమెద మేము నిన్ననుచుఁ † దూరిన నం దొకభూత మయ్యెడన్. 113
- తే. గీ. నాతి యీవేళకును గాచినాము నిన్ను, నీదుమగఁ డింటి కరుదెంచి † నిలిచినపుడు
మాతెరువు దాను రాకుండ † మనివిచెప్ప, చెప్పకుండిన నీచావు † సిద్ధమనుచు. 114
- కం. బెరరించి నాటిరాత్రికిఁ, గదలెన్ భూతమ్ము లంతఁ † గనుకూర్కెడువే
ళ గినము దినమును వడి నా, యెదుటం బొడకట్టి పయిపయింబడి యల్కన్. 115
- కం. పని యెదు నాల్గు భూతము, లదయత ననుజూచి నీనిజాధిపుఁడు మమ్మా
మెదలంగసీయఁ డియ్యెడ, విదళింతుము నిన్నుఁబట్టి † వెలఁది యనుచున్. 116
- కం. ఇంతకుమునుదనుకను న, న్నైంతయు బాధించె నింటి † కీవివ్వడు రాఁ
బంతముచెడి నీభయమునఁ, గాంతుండ యవి పాటిపోయె † గడువడిఁ గంటే. 117
- కం. ఈరీతి నీభయంబునఁ, బాటెడుభూతములఁ జూచి † భామా వారె
వ్వారని సంశయమున నను, మారింపఁదలంచి తహహ † మది దయలేకన్. 118
- కం. నీ వింటలేనితఱి భూతావళిచే నొప్పియగుట † కంటెను నీచేఁ
జావఁగనుట లెన్నగు నటుఁగావున నిదె చంపుమనుచుఁ † గంఠము వంచెన్. 119
- ఉ. వంచిన భామినీమణి నఁవార్యకృపం గని తద్విభుండు హ
స్తాచిత మండలాగ్రము రఁయంబున నవ్వలఁ బాటవైచి రా
ణించినవేడ్కఁ గాఁగిటను † నిల్పి నెఱు లొకనగోళ్లఁదీడి లో
నుంచవెప్పేమ యంచు వినఁయొన్నతి నూటఁబుచ్చి యంతటన్. 120
- తే. గీ. భూతకావునుబెట్టి విభూతిఁబట్టి, యంత్రములుగట్టి వెఱవకు † మనుచుఁ దట్టి
పోయె లెమ్మన్న సానాన్నఁభుక్తిరతుల, మగనిఁ గరఁగించె ఘనురాలు † మమత తోడ.

కం. అని యంచ పలుకు నత్తటి, నినుఁ డుదయాద్రిని వసింప ♦ నింటికిఁ జని యా
దిన మెల్లఁ గడిపి యామిని, చనుదెంచిన నృపతినెనయు ♦ సంతోషమునకా. 122

ఉ. కొప్పన జాజిపూలు మణిఁకుండలము లెచ్చులందుఁ గంధరకా
గొప్పసుపాణిపేర్లుఁ జనుఁగుబ్బలఁ గుంకుమపూత పుక్కిటం
గవ్వరపుకవిడెంబుఁ గనఁకంపుకడెంబులు చేతులం గటిం
జొప్పడు చల్వదువ్వలువ ♦ సొంపు ఘటింప లతాంగి వచ్చినన్. 123

కం. కనుఁగొని హంసము తరుణీ, విను మొండొక పిన్నకథ వివేకముతో నే
వినియెద నని నీవనినకా, వినుపించెద వనిన విరహా ♦ విహ్వలబుద్ధిన్. 124

కం. దినములు నీ గాథలచే, జనఁగొని నృపాలుఁడేర ♦ సాగకపోయెం
జనియెద నేడైనను నా, మనవిది విని వేగఁ జెప్పఁమా పతగమణీ. 125

పదునొకండవరాత్రికథ.

కం. అని పలికిన హేమావతి, గని పల్కెఁ బతంగవిభుఁడు ♦ కనకంబును పే
రునఁ దగు పురి నొకవిప్రుం, డనవద్యుఁడు చండశర్ముఁడన దవరారున్. 126

వ. అతఁ డక్షర లక్షణంబును, ఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులును, వేదాంతవైశేషిక భాట్ట
ప్రభాకర పూర్వోత్తరమిమాంసాది శాస్త్రంబులును, బ్రహ్మాండ విష్ణు నారద మార్కండేయ
నామ నాగ్నేయ గారుడ భవిష్య ద్భాగవత స్కాంద మాత్స్య లైంగ కూర్మ వాయు వరాహ
పద్మ బ్రహ్మవైవర్త బ్రహ్మోత్తరఖండంబులను పదునెనిమిది పురాణంబులును, ఆది సభారణ్యో
ద్యోగ విరాట భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య సౌప్తిక శ్రీ శాంత్యనుశాసని కాశ్యపావా సాశ్వమేధ
మాసల మహాపర్షానిక స్వర్గారోహణంబులను పదునెనిమిది పర్వంబులును, వాసిష్ఠ శౌనక
గౌతమ గాలవ వారుణ మహేశ్వర బౌద్ధహ్య బౌద్ధభృగు గురు ఆత్రేయ నారద పారాశర భార
ద్వాజ విశ్వామిత్ర రురు మృకండు రై భ్యనంహితలనుస్మృతులు పదునెనిమిదియును, శిక్షా కల్ప
జ్యోతి ర్వాక్యకరణ నిరుక్తులును, ఉక్తాత్మక మధ్యపృతిష్ఠ సుపృతిష్ఠ గాయత్రీ ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్
బృహతీ పక్షి త్రిష్టుప్ జగతీ అతిజగతి శక్వరి అతిశక్వరి అష్టి అత్యష్టి ధృతి అతిధృతి కృతి ప్రకృతి
అకృతి వికృతి సంకృతి అభికృతి ఉత్కృతి యను నిరుపదాఱు ఛందస్సులును, బైలజ రోమజ
వాసిష్ఠ సోమసూర్యాది సిద్ధాంతంబులును, ఉపమారూపక దీప కావ్య త్రాజ్ఞేపా ధాంతరన్యాస
వ్యతిరేక సమాసోక్త్యతిశయోక్త్యుత్పేక్షా హేతు సూక్ష్మ లేశ క్రమ రసవత్ ప్రేయోర్జస్వి వర్యా
యోక్తి సమాహితోదా త్తాపహ్నవ శ్లేష విశేషాక్తి తుల్యయోగి తావ్రస్తుతప్రశంసా వ్యాజస్తుతి
నిదర్శనా సహాక్తి పరివృత్తి సంకీర్ణ విభావనాద్యలంకారంబులును, అమ రామరశేష విశ్వ
శాశ్వత శబ్దార్ణవ యాదన వైజయంతి నానార్థరత్నమాలి కాకార హలాయుధ వాగురి కేశవ
తారపాల ధన్వంతరీ ధరణీ ధనంజయ రభస విశ్వప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయప్రతాప

శుభాంగ జయపాల క్షీరస్వా మ్యేకాక్షర ద్వ్యక్షరాది నిఘంటులును, సంస్కృత ప్రాకృత శౌర
సేని మాగధి పైశాచి చూళికో క్త్యపభ్రం శాంధ్రములను నష్టభాషలును, స్వరనిత్యసమాస
ప్లుత కాక్వాదేశ ప్రాదిప్రాస యోగవృద్ధ్యభేద దేశీ యాభయ శకంధ్య ఖండవిభాగ వికల్ప
ప్రభునామ భిన్నవర్గ సంయుక్త వికల్ప జక్కటియెక్కటిపోలిక సరస యనుస్వరఋజువులనం
బరగుముప్పదియతుల విధంబులును, సమనామసంయుత సంధిగతోభయ ప్రాది వికల్ప బింద్వర్ధ
బిందు ఋజుప్రాస త్రికారసమలఘుప్రాస మైత్యోత్త్య దుష్కరద్వంద్వ త్రిప్రాస చతుఃప్రాసా
ద్యష్టాదశ ప్రాసంబులును, మగణ యగణ రగణ సగణ తగణ జగణ భగణ నగణంబులును,
జంఙ్గింద్ర సూర్యగణంబులును నుపగణంబులును బ్రయోగించి తత్తద్దేవతాలక్షణంబు లెఱింగి
శయ్యా ద్రాక్షా నారికేళపాకంబుల కవిత్వరచన లెఱింగి నకలవిద్యాపారంగతుండై యుండె
నప్పుడు. 127

తే. గీ. అతఁడు తనసతు లిద్దఱు ♦ నహరహంబు, వా దొనర్చుట సైచక ♦ వలపుఁగులుకు
పిన్న పెండ్లాముపక్షమై ♦ పెద్దభార్య, భాషిణీనామఁ గడనుంచె ♦ దోష మనక. 128

వ. అంత.

129

*సీ. నెఱిగొప్ప నెఱరంగు ♦ నీలంపునదుచ్చిచుల్ నారదభావంబు ♦ జూఱఁగొనఁగఁ
గలికి కాటుకకంటిఁ చెలువు భారద్వాజ గరిమంబునై నఁ జీకాకుపఱువ
మించు సిబ్బెపుగుబ్బు ♦ మినుకులు కుంభజ నద్వృత్త మంతయు ♦ జడియఁజేయ
మందయానపుఁ జౌఢిఁమము మతంగజఙ్ఘైర్య పర్యాయ మెంతయుఁ ♦ బగులఁజేయ

తే. గీ. నవసుధామయ మధురోక్తి ♦ నైపుణములు, శుకమనోవృత్తి నెంతయుఁ ♦ జూలుకఁజేయ
మెఱుఁగు జిగినిచ్చువగజక్కు ♦ నెఱతనంబు, వెలయుఁ జరియించునదియు నఁవీటిలోన.

తే. గీ. మగఁడు పెఱవాడనై చిన ♦ మట్టుమీఱి, బిడ్డపావలఁ గని యెత్తి ♦ పెంచుజోలి
లేదు గావునఁ దిండిచేఁ ♦ నూఁది పోత, బొమ్మగతి నుండు నక్కొమ్మ ♦ యెమ్మెచిమ్మ.

చ. కుడువ సమస్త భాగ్యములు ♦ కోరికమీఱఁగఁ గట్ట వస్త్రముల్
దొడుగ విశేషభూషణములుం దనరార నలంద గంధముల్
ముడునను మంచిపువ్వులును ♦ మొత్త ముగల్గిన భోగహీనలై
పడఁతుక లుండనేర్తు రటె ♦ ప్రాయమునం బెఱతొోవ డాయకన్. 132

తే. గీ. పిఱుఁదుఁ బిక్కలుఁ జెక్కులుఁ బెడఁగుఁదొడలు, వెడఁదయెడలును జన్నులుఁ వెండ్రుకిడను
సందులేకుండ బలియుట ♦ సకియమనసు, జారసంభోగ కేళికి ♦ స్వారివెడలె. 133

వ. అది మఱియును.

134

- కం. బారుల మదికేరగ నా, నారీమణి మోవి లేతశవ్వోసంగించక
హారంబుల తారంబుల, హీరంబుల నగు రదాలి * యించుక మెఱయుక. 185
- తే. గీ. మనసు నిలువక తమి హెచ్చి * మాటుమగల, వెదకుచుండంగ నవ్వు దా*వీధివెంట
నింతకరదేశి 1చెంతకు * వేగమొకడు, వచ్చె భాషిణి కనువిచ్చి * మెచ్చిచూడ. 186
- *ప్ర. వె. విప్రుఁ డివ్విధమున * వీధి నేతెంచుచు, సొలసి కెలకు లరసి * చూచికొనుచుఁ
దన్నుఁ జూచుచున్న * ధరణీసురాగ్రిణి, తరుణిఁగాంచి దాని * దఱియవచ్చె. 187
- తే. గీ. వచ్చి ధర్మాభివృద్ధి గా*వలె నటలచుఁ, బరమభాగీరథివి మహా*భాగ్యవతివి
యనుచు నీవించి నా కింత * యన్న మనుచు, వేడ భాషిణి యావిప్ర*విధున కనియె. 188
- కం. పేరెయ్యది యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యడ కేగఁదలఁచి * మెట్టితి రిటకం
చారసి యుడిగిన బాణబ, నారనలోచనకు వేడ్కఁ * జతురుం డనియెన్. 189
- చ. ముచుపు ప్రసిద్ధినిూఁకఁ దమ*మూఁడవతాతరాన నుండియుం
డిన యని కాణయాచిగను * డెంకణధారుణియందుఁ దండ్రీ నక
గని చదివించు బుద్ధి నయ*కారికి నప్పననేసి యక్షరా
స్యుని* నెరుంగు బడి * కొయ్యనఁదోడ్కొనిపోయె నచ్చటన్. 140
- సీ. న న్నయ్యవారి లో*నామాలు దిద్దుకొమ్మనినవోఁ గడుపునో*ప్పనుచు నేడ్చి
దండమ్మనను గుంకింతముపెట్ట రమ్మన్న నంగుళివ్రీణమాయె * ననుచు జాణిగి
శిష్యులచే గాలు*కీతులు బట్టించి తెచ్చి వద్యముఁ జెప్పఁ * దెమలకుండి
వలక వ్రాయనటంచు * బడి కెత్తుకొనిపోవ బలపంబు లేదని * పలుకకుండి
- తే. గీ. యలుకచే నుండ బుగ్గలు * నులిచి తిట్టి, తొడలు వడిపెట్టి కోదండ * మడరఁగట్టి
రెట్ట లెగఁనెట్టఁ బట్టించి * తేపు మాపుఁ, గొట్టు బెట్టుగ పజ్జన*కోలదెగను. 141
- సీ. గద్దించి తిట్టిట * దిద్దుమంచును వ్రేలు బట్టించినచట నేఁ * బట్టకుందుఁ
బలుమాణు లో యని * పల్కుమంచును గొట్టి చెప్పిన శిలవృత్తి * దప్పకుందు
నొకటికి సెలవియ్య * నుటికి చీకటిదాఁక బసులగాపరులవెం*బడిన పోదు
జననియడుక్కొని * చదువుకోఁ బొమ్మన్న వినక వేమలు వెక్కి*వెక్కియేడు
- తే. గీ. నారె పవ్యపుఁబలుకపైఁ * జమురుపూతు, నెవ్వడును బెద్దవలక పొ*క్కిత్తఁ జేతు
బాలరామాయణము పుస్త*కాలు దాతు, వేయునజ్జనకోలలు * విడిచివై తు. 142
- కం. చరికుండ పగులగొట్టుదుఁ, బరువడి సూత్రంబుదెచ్చి * పాఠఁగవై తుక
మఱిమఱి బలవము లిచ్చినఁ, బొరినమలుదుఁ బగులగొట్టి * పోయె నటంచుక. 143

తే. గీ. నన్ను బింగీలు పెట్టించు నాడె యయ్యవారు నిద్రింపఁగాఁ జూచి ♦ చేరి యచటి
చింతవేల్కొమ్మవంచుక ♦ సిగకుఁగట్టి, విడిచి యుజికితి నయగారు ♦ మిడికికూయ. 144

తే. గీ. అంతఁ దలిదండ్రు లయగార ♦ లదిమొదలుగ, వేడివెనలట్లు వేసరి ♦ విడువ నేను
గొంటెవగ నాతతాములఁ ♦ గూడుక పలు, గాకిచేప్పల నాటలఁ ♦ గ్రందుకొంటి. 145

వ. అంత మఱియును.

146

సీసమాలిక. దూచియు జాబిల్లి ♦ బూచి కన్నులకచ్చి 1 గుడిగుడికుంచంబు ♦ కుండెనగిరి
చీకటిమొటికాయ ♦ చింతాకుచునుదులు పులియాటలును జిట్టపొట్లకాయ
తూరనడుంకాలు ♦ తూనిగతానిగ చిడుగుడు మొకమాట ♦ చిల్లకట్టె
దాఁగిలిమూతలు ♦ తనుబిల్ల యాలంకి గుప్పటగురిగింజ ♦ కొండకోతి
చిక్కణబిల్లయు ♦ జెలెము గొడుగును బిలదీవులు లక్కిబిక్కిదండ
గడ్డనబోడి యొక్కసికొక్కు బరి గాయ పోటు గీరనగింజ ♦ బొంగరములు
పెంచులబేరి దోపిల్లు గాలిపటంబు సరిబేసి పుటచెండు ♦ చాకిమాట
గోట దొర్లుడుకాయ ♦ గొబ్బిళ్లు మోపిళ్లు నీగపోగినబంతి ♦ దూగిలాట
వెన్నెలకుప్పలు ♦ వేలిబాట్టనగిరి సింగన్నవత్తియుఁ ♦ జిందువఱుపు
గచ్చకాయలు కిట్టుగానుగత్తివ్వుళ్లు గుట్టపెక్కుడు మంటిగుళ్లుమళ్లు
కాలికంచంబును ♦ గట్టెగుట్టము వినాయకుతిరితూనెకొట్లాట చమర
కా యొత్తి గొడుగు బొంగరము రామన్నాట పొడుగుళ్లు నుయ్యాల ♦ బోర్ల పక్క
బండ్లికలును జొప్పబెడ్లమంచంబులు గంగెద్దులాటలు ♦ గనికొండ
లీనెగాజులు పోతుటి నెగుట్టంబులు నాల్గుకంబాలాట ♦ వట్టికోతి
దంట్లకిన్నర మంటిగంటిపోట్లాటలు సింగన్నదాటులు ♦ జిరుకురాతి
జారుళ్లు తాటాకుచక్కాలు చక్కాలిత్తివ్వుడు తోచిడు ♦ లొప్పగాయ
పాడుపాతర మళ్లుపాతరల్ బంతులు చిమ్మనగోవులు ♦ చిట్టుబుట్ట
లాకువీకలు జిండ్రొలాటలు చుండాళ్లు గిలకలు చిటికెలు ♦ కీచుబురలు
కోలాటములు పిల్లఁగోవులు గుమ్మడి కోవికూతలు నూదుఁగోవు లొడ్డు
విడుపు నెట్టుడుకాయ ♦ విండ్లమ్మలాటలు పులిశూదములు కట్టెపుట్టచెండు
దాయాలు సాగటాలు ♦ దాటురా చదరంగమును పోతురాళ్లును ♦ మూతపొడుపు
వామనగుంటలు ♦ వడి గుప్పిగంతులు చెఱకులపందెముల్ ♦ చిమ్ముతాయి
తుమ్మెదరేపుళ్లు ♦ కుమ్మరసారెలు బండారుబనవన్న ♦ పత్తికాయ
తిరుగుడుబిళ్ల లత్తివ్వుళ్లు జరుగుళ్లు చిటితాళమీలలు ♦ నటికెత్తులు

- తే. గీ. 1తిక్కుబిల్లులు మైనపుఁ తేళ్లు చిక్కుముట్లు జమిడాకుచిల్లులు ♦ తాళ్లపాము
లకట యగచాట్లప్రాతనై ♦ యాడుకొంటి, జదువుపై సంధ్యపై నాన్ధ ♦ చాల లేక. 147
- కం. విను మాట్లాడఁగఁ బెద్దలు, ననుఁగని పనిసేయుమనుచు ♦ నాటిన కోపం
బున నేవలాడ విసలే, కను దేశభృమణవృత్తి ♦ గైకొని మతియున్. 148
- కం. సత్రాశన పాతుఁడనై, విత్రాసము మాని వింతఁ నిషయముల వడిన్
యాత్రావస్థలఁ దిరిగితి, రాత్రి పవళ్ల నక వినుము ♦ రాకేందుముఖ. 149
- వ. ఇంత యేమిటికంటేని. 150
- సీ. తల్లికిఁ గలనై న ♦ దయలేదు నామీఁదఁ దండ్రి యెప్పుడు చూచి ♦ వేండ్రిపడును
బినతండి బెదరించుఁ ♦ బెదతండి కారించుఁ బెదతల్లి యూరక ♦ బెట్టుఁగిట్టుఁ
బినతల్లి మెటికెలు ♦ బెట్లనవిటుచును నన్నదమ్ములు చూడ ♦ రతులకరుణ
వదినెలు మఱఁదంఁచు ♦ వదరుచు శాపింతు రక్కలుఁ జెల్లెండు ♦ లెక్కఁ గొనరు
- తే. గీ. మేనమామలు బావలు ♦ గానివానిఁ, గాఁగఁ జూతురు మావాడఁకట్టువారు
కంటగింతురు నన్నంటఁ ♦ గమలజాతు, వ్రాతఫలమేమియో కాని ♦ వనజగంధి. 151
- తే. గీ. ఇంక నన్నైనఁగలవు నా ♦ హీనదశలు, నాపదలుఁ జెప్ప నేటిమీఁ ♦ దాటు నెలలు
వట్టు నది యేటిజోలి నాఁపాపఫలము, నేటితోఁ దీతె నోకొమ్మ ♦ నిన్నుఁ జూడ. 152
- కం. అని చతురాఖ్యుఁడు వేగమె, చినవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి ♦ తరళాక్షి యుధా
ర్తిని డస్సితి భోజన మిడు, మని భాషిణి నడుగఁగానె ♦ యది యిట్లనియెన్. 153
- కం. ఈవేశమాత్ర మిష్టము, గావించెదఁగాని మాపుఁకడల దినామున్
నీవు పరుండెదవా సుఖ, జీవితముగ నిచట నొకటి ♦ సెప్పెద నీకున్. 154
- తే. గీ. అనినఁ జతురాఖ్యుఁ డామాట ♦ కాశఁ బొంది, నీవు చెప్పినమర్యాద ♦ నిజము నేను
జేయఁగలవాఁడ నని బాసఁ ♦ జేసి యపుడు, భోజనమొనర్చి వెలువడి ♦ పోయి యతఁడు.
- సీ. అప్పుడే యేమని ♦ యడుగనైతి నటంచుఁ బలుమాటుఁ దలఁచి యూర్పులునిగుడ్చు
నీసారి చని వేడ ♦ నేమనునోయని సంకోచమునఁగొంకి ♦ చక్కఁబోవు
నస్తమయము గా దటంచుఁ బాదచ్ఛాయ లొనరించి వ్రేల్లెంచి, కొనుచునుండు
నీయూర గడియార ♦ మిడలేదోయని విధివిధివెంబడిఁబోయి ♦ వెదకి చూచు
- తే. గీ. లీలఁ బవళించు దిగ్గన ♦ లేచిపోవు, నిలుచుచోటను నిలువక ♦ నివ్వదొక్క
కోఁతిచందానఁ జతురాఖ్యఁకుండు దిరుగు, వెలదిపై మోహ మెద మాత్తి ♦ వెట్టియెత్తి.

పా. 1. తే. గీ. తాటియాకులచిలుకలు ♦ తాళ్లపాము, లకట యగచాట్ల ప్రాతనై ♦ యాడుకొనుచుఁ
జదువుపై సంధ్యపై నాన్ధ ♦ చాలలేక, పాలతి యీరీతి నేఁబ్రొద్దుఁపుచ్చుచుండ.

కం. ఇటులఁ దమి హెచ్చి మారుఁడు, సటలం బెట్టంగ నొచ్చి ♦ సడి నటునిటుఁ జెం
దుటకు వెఱసొచ్చి రతినంఘటనార్థము మిగుల వేఁగు ♦ కాలమునందుకా. 157

ఉ. భానుఁడు గుంకఁగాఁ గని యఃపారముదంబునఁ బొంగి భాషిణీ
మానినియిల్లు చేరి వగఁమాటల తేటలఁ బొద్దుపుచ్చి యూ
హానిపుణోక్తులం జెనక ♦ నాబిడ జూ చిటురమ్మటన్నచోఁ
బూనిక నిల్లు చేకొనెడు ♦ బుద్ధికిఁ జొచ్చితి వేమి చెప్పరా. 158

తే. గీ. మంచి తగ్గగుర స్తవా ♦ దెంచఁ బరక, కెత్తుకొమ్మన్నఁ బాతికె ♦ కెత్తుకొంటి
వనినఁ జతురుండు వణఁకంగ ♦ నప్పళించి, జడియకు మటంచుఁ గొంగిటఁ ♦ జక్కఁజేర్చి.

కం. తరితీపువగలుఁ జిన్నెలు, మురిపెములు వినోదకథలు ♦ మోహపుభాష
ల్పరిపరివితలతలపులు, నెఱయంగాఁ జూపి సురతఃసీరధి ముంచెన్. 160

వ. ఇట్లు చెలంగి. 161

చ. “కురు సురతకియాం, ప్రాణయఃకోపమతిం త్యజ, పూర్వసంగమం
పరిచిను, దేహి గాఢభుజఃబంధన,మంగజశాస్త్రవాసనాం
స్మర, రదఖండనం ఘటయ, ♦ మా మవ మారశరా, స్తుభితం
విరచయ” యంచుఁ బల్మఱును ♦ వేడ్క వచితురు జారదంపతుల్. 162

వ. ఇట్లన్యోన్యసరససల్లాపంబుల నెడతెగని మోహతిరేకంబున సంపులహల్లకభల్ల
మల్లయుద్ధ మహోద్ధతసన్నద్ధబుద్ధిని సరికట్లం బెనంగి యులసిల్లి కరంబులు కరంబుల సురంబు
సురంబున ముఖంబు ముఖంబున నూడుపు లూడుపులం గీలుకొల్పికొని నిద్రించు సమయంబున. 163

చ. వనితయు నిద్ర లేచి తెలఁవాతెను లెమ్మని జారు లేపి నీ
వనుదిన మిట్లు రాత్రిసమయంబున వచ్చి యనంగనంగరం
బున నను డాయు మంచు నెరఁమోహముతో వినుపించ మంచి దం
చును వచియించి వేడ్కపడుచుం జతురాహ్వయుడేగె నెంతయున్. 164

తే. గీ. ఏగి సంధ్యాద్యనుష్ఠాన ♦ మెలమిఁదీర్చి. పురములో రచ్చరావులఁ ♦ బొద్దుపుచ్చి
యస్తమయము సమీపస్థ ♦ మయిన నేటి, కేగి మజ్జనమాడి యఁభేచ్ఛతోడ. 165

కం. అక్షరం బార్ద్రాంశుక, మక్షయ కరపాత్ర ముమర ♦ నతఁ డప్పరిలో
భిక్షాండేహి యటంచు న, పేక్షం బ్రతిగృహముఁ దిరిగి ♦ భిక్షంబెత్తున్. 166

తే. గీ. ఎత్తితెచ్చిన భిక్షాన్న ♦ మెల్లఁ జల్ల, శాకమిడునింట భుజియించి ♦ సకలవైశ్య
జాలయాచనలబ్ధతాంబూలచర్మ, ణోష్ఠశోణిమ మోమున ♦ నొఱపునెఱవ. 167

కం. మనుజులు నిద్రాశయులై, యెసరినతటి నాల్గుదిక్కు ♦ లొగిఁ జూచుచు వే
చని భాషిణియింటికి ముద,మునఁ జతురుఁడు నిచ్చు దాని ♦ ముచ్చటఁ దీర్చున్. 168

- వ. ఇట్లు ప్రతిదినంబున నతండు భాషిణీయోషాభిప్రాయంబు దీర్చుచున్నంత. 169
- మ. ఉహుహుక్కారితనూవిధూనన జనః పూహోవభూజ్యంభమా
 ణ మాసంతీజ్వలనంబు శీతవవమాః నస్పర్శరోమోద్ధమా
 వహనాంగాఖలజంతుసంఘము హిమః ప్రాతావృతాజాండ మి
 మ్మహిమిఃదం బొడసూపె నెయ్యెడల హేమంతంబు దుర్దాంతమై. 170
- సీ. సకలదిశావ్యాప్తః బకశితీకృతములు బహుళనిద్రాముద్రః పంకజములు
 నిబిడవర్షితమహాః నీహారకణములు శీతలోత రజాతః వాతతతులు
 వర్ధితనిర్ధామః వహ్నిహాసంతులు గై రవవికనవః కారణములుఁ
 దాలవృంతవిహారః కేళిదారణములు యామినీ సముదయాః యామదములు
- తే. గీ. సరసమృగమద మేచకాః గురుసుగంధ, బంధురస్త్రీకుచద్వంద్వః బాధయక్తి
 చకితపురుషావళి శీతః సాధ్వసములు, భాసురము లయ్యె హేమంతః వానరములు. 171
- ఉ. శాంతములయ్యె నెండలు నిః శాంతములయ్యె వధూకుచంబు ల
 త్యంతము వాడి వేడిమికిఁ ♦ దాంతములయ్యెఁ బయోజము ల్వృణా
 క్రాంతములయ్యె వాలెఱులు ♦ శాంతములయ్యె మహోష్ణవస్తు లా
 శాంతములయ్యెఁ దావులు నిః శాంతములఁ హిమవారిబారికిన్. 172
- తే. గీ. అట్టి హేమంతకాలంబునందు నొక్కనాఁడు చతురుండు భాషిణిః తోడఁగూడి
 రాత్రిఁ బరివరీతుల ♦ రసికవృత్తి, సురతకేళుల నై పుణిఁ ♦ జూపునపుడు. 173
- చ. నెలవునఁ జండశర్మని గఁ నిష్కటుంబిని లేనిపోనివా
 దుల జగడించి యిత్వెడలఁ దోలిన వ్రాలిన చింతనొంది యూ
 ర్వు లెనయ దై వమా యనుచుఁ ♦ బొక్కుచు నెవ్వరుఁబల్కరంచుఁ బే
 రెలుఁగున భాషిణీయవతిఁ యింటికి వచ్చె నతండు ఖిన్నుడై. 174
- తే. గీ. వచ్చి యచ్చండశర్మ తా ♦ వాకిటికడ, నిలిచి తనయగ్రమహిషినిఁ ♦ బిలువఁగానె
 గుండె ర్పులని చతురుండు ♦ గొంతుచుండ, నతని నెట్లంతి యిలువెల్ల ♦ ననుపవలయు.
- కం. ఇది దెలిసిన నృపునెనయం, బద మని రాయంచ వలుక ♦ భామామణి నా
 కది తెలియ దెటుల ననువునొ, విదితముగాఁ దెలుపు మనిన ♦ విహగం బనియెన్. 175
- తే. గీ. అటుల నిజవతి తనుఁబిల్వ ♦ విటుని కేలు, వట్టి తోడైచ్చి భాషిణీః వద్మగంధి
 తలుపుఁ దెఱచుచు నామూల ♦ నిలిపి వాని, నాత్మనాధుని కెదురుగా ♦ నరిగి యపుడు.
- ఉ. నెయ్యము మీఱఁ దచ్చరణః సీరజము ల్తలసోఁక ముక్కి వే
 డ్కయ్యెడఁ బల్లవింప హృదః యంబున భాషిణి యాత్మనాయకుఁ

శయ్యకుఁ దార్చి దివ్య లిరుఁచక్కి వెలుంగ ముసుంగువెట్టి నేఁ
డెయ్యడకై న నేగవె చల్లీ యని వల్కి పరుండఁ దిన్నగన్.

178

చ. అనువచనంబు దన్ను నొకఁయన్యగృహంబున కేగు మంచుఁ బ
ల్కినదని యాత్మ నెంచి వడి * గేహము వెల్వడి యావిటుండు పో
యినతరువాత భాషిణి నిఁజేసునిదగ్గఱఁ బండసైవకం
గొనకొన లేనివాడు లోవఁగూర్చి చరించెను వేఁగునంతకున్.

179

కం. జారులపై నానక్తులు, నారుల కున్నటుల నాత్మఁనాయకులవయిం
గోరిక లున్నవె యని ఖగ, మారయ వచియించుతటి నిశాంతంబైనన్.

180

మ. కని హేమావతి దానిమెచ్చుచు సమఁగ్రస్వర్ణసౌధాంతరం
బున నక్షిపనిజాళువాగొలుసులక * బొల్పొందు నుయ్యాలపై
ఘనతంజేరి వసుంధరాధిప వియోగప్రాప్తి ఘనాంతమా
దనుకం గుంది తమిస్రీహాట కెద మోదం బంది యాపిమ్మటన్.

181

సీ. సకలాక్షుదీప్తి కాంచనరత్న తాటంక ధగధగల్పిఁకట్లు * దలఁగఁదోయ
సకపోలకాంతి మాఁక్కిక హారవల్లికా చకచక లానింద్రచంద్రికలుగాయ
సవలయధ్వనిహేమఁసప్తకీకిణిఁ ఘణఘణల్ శ్రుతి కాతుఁకముగమోయ
సస్థానకసుగంధిసారనదళదామ ఘుమఘుమ ల్హాణోత్సవములఁజేయఁ

తే. గీ. గళుకుపనిచిల్కి వగనేత * తళుకు లొలుకు, జాళువాకమ్మి నరిగంచు * చలువవలువ
ధళధళ లాజిపువ్వుమొత్తములు గురియ, నంచకడఁ జేరె సాతానిమించుఁబోడి.

182

కం. చేరిన హేమావతి ముఖ, మారసి నెఱజాణ వాడు * వనుదినము మెయి
న్వేటొక వగ గుల్మఁగ శృంగారింపఁగ ననుచు ముదము * గల్పించి యనెన్.

183

పండ్రిండవరాత్రికధ.

చ. మనవి వరాకుమాని వినుమా యనఁగాననఁగా కళింగభూ
మిని సిరి కాన్పదంబు జనఁమేజయుఁ డేలు సుగంధబంధురం
బనుపుర ముల్లసిల్లు మణిహారవ్యవినూతనకేతనచ్చటా
జనితనువాతధూతనురసాలపతత్సుమధౌతవీధియై.

184

శా. అం దుండున్ భసితత్రిపుండ్రమును గామాక్షు ల్జడ ల్కృతపా
లందంబందెడు కావివస్త్రములు రుద్రాక్షల్ దువాళించు కా
లందె 1ల్పదుకలు నృగాజివము బెత్తం బొప్ప సంసారియో
గీందుం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డీశపదభక్త్యైకాగ్రచిత్రాబ్జుడై.

185

వ. అతండు పృథివ్యప్రజోవాయాకాశంబు లను పంచభూతంబులును, ద్వక్చక్షుశ్రోత్ర
జిహ్వఘ్రాణంబు లను జ్ఞానేంద్రియంబులును, వా క్పాణి పాద పా యూపస్థలను కర్మేంద్రి
యంబులును, శబ్దస్పర్శరూప రస గంధంబులను విషయేంద్రియంబులును, మనో బుద్ధిచిత్తహం
కారంబులను సంతోకరణచతుష్టయంబును, జీవునిశోః గూడిన పంచవింశతితత్త్వంబులగు నని
యెఱింగి యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధు అనంబరఁగు
నష్టాంగయోగంబులఁ జతురుండై కమల యోగ బ్రహ్మ గారుడ సుఖ వీర కూర్మ సిద్ధానంత
కుక్కుటాసనంబుల నిశ్చలతనిలిచి రేచక పూరక కుంభకంబులను, బ్రాణాపాన వ్యానోదాన
సమానంబు లను ప్రధానవాయువులను, నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయంబు లను నుప
వాయువులను స్వాధీనత నొందించి, యిడాపింగళసుషుమ్నా మార్గంబులను, సున్మనిమనోన్మనులను,
నాదబిందుకళలను, సాంఖ్యతారకామనస్కంబులను, మంత్ర హార లయ రాజయోగంబులను,
మూలాధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూర కానాహత విశుద్ధాజ్ఞేయ సహస్రారంబు లను చక్రంబులను
దెలియనేర్చి యాత్మానాత్మ పరమాత్మ జ్ఞానాత్మ స్వరూపంబు లెఱింగిన సత్పురుషుల
నాశ్రయించియుఁ దత్త్వలబ్ధిఁ గానక కేవలంబు శైవమతధురంధరుండై యుండె నంతట. 186

కం. ఆరాధ్యుఁడు తమమతాచారమునకు గురుమహత్తు + సత్తముఁడు ప్రియం

బారఁగ నతనికిఁ బెట్టినఁ, పేరున శివవత్తుఁడందు + చినరుహగంధీ.

187

తే. గీ. సంతతమ్మును జంగమాఁర్చునలు నల్పి, భామవారంబునను వీరభద్రునివల్లె

రంబులిడి వారి పాదతీర్థమున భుక్త, శేషమునఁ దృప్తిఁబొందుచుఁ + జెలఁగు నతఁడు. 188

నీ. అయ్యవళి ముఖ్యమై తనరారెడు మిండజంగంబులు + మెఱసి నడువ

గౌరఁఘేమల్లప్పగంగకు నను కంచికావల్ల వారును + గలసి చనఁగ

గుమ్మెత ల్కిన్నర + ల్లాడి వాయించుచు భైరవజోగు లా + బడినె కదల

బసవగంటలు బృహత్పటుశంఖములు మోయి శివరాత్రిజంగాలు + చేరికొలువ

తే. గీ. లళునతిలపిప్తచూర్ణ భాగశనమసిమి, యుల్లిపచ్చళ్లు పులిదోసె + లూరుబిండ్లు

మూలజోలలు చిటిగాళ్లు + మోసితేగ, నాతఁ డేఁటట శ్రీశైల + మరిగి వచ్చు. 189

తే. గీ. వెట్టిశై వంబు ముదిరి యేవేళనైన, హరహర శివా మహాదేవ + యనుచుఁ బల్కు

పలుకుతేకాని యితరసంభాషణంబు, లాడఁ డెన్నఁడుఁ బెండ్లాముతోడనైన. 190

కం. ఆతనికి విశాలయనం, గాఢరుణి యొకర్తు దనరుఁ + గమ్మవిరిలకో

రీతురకరాతులాయము,లో తేజరతన మనుచు + లోకులు పొగడన్.

191

కం. దాని వికాసపువదనము, దాని చొకాటంపు గబ్బితఁతఁకులగుబ్బల్

దాని పసమించుదేహము, మానవతీ పొగడ శక్యమా విధి కైనన్.

192

సీ. నీలాల రుచి నవ్వు ♦ నెఱినిగ్గు మొత్తమ్ము తమ్ముల నిరసించు ♦ దగుమొగంబు
గంబురాభుగభుగ ♦ ల్లల్పించు నునుబల్కు పల్కుదు రాజులపనను మించు
మించులనిర్జించు ♦ మెయిలీవపొంకంబు కంబుసోయగముల ♦ గళము మారు
మారుగుడారము ♦ లానినిగుబ్బలు బలుదీవి నగు నితంబంబుమహిమ

తే. గీ. హిమమయూఖాన్యయూరుల యేపు దెగడు, గడుసురంభలసాగను జంఘలు జయించు
నించువిలుకానిశరధుల నేణనయన, యనఘపదములు కెంజిపుల్ల పహసించు. 193

కం. చివురా వాతెఱ నల్లని, కవురా నునుసోగవెండుకలు పుత్తడిమేల్
సవురా దేహము ముద్దుల, దవురా యని జనులుపొగడ ♦ నావిడ యడరున్. 194.

తే. గీ. దానినెమ్మెనుమెఱుగు దా ♦ బూనగడగి, పుత్తడివెలంది చిద్రుపలై ♦ ముద్రవోసి
యెఱసి పట్టంబు వడికాగి ♦ నెఱయఁజిమిడి, కరగి నీరయిపోవుచు ♦ గలువకంటి. 195

ఉ. సారసమానవీనఘృణి ♦ సంపదఁ గాంచును నెమ్మొగంబు కా
సారసమానవిభ్రమము ♦ సారె జయించును నాభియున్ సుధా
సారసమానమాధురిని ♦ జాల రహించును మోవి చంద్రికా
సారసమానవన్శరుచి సంతతి మించును గాంతహాసముల్. 196

శా. పున్నాగంబును గెల్వఁజాలు రుచిరాంభోజాన్యవేణీరుచు
ల్పన్నాగంబుచు నవ్వనోపు నెఱయన్ ♦ లోలాక్షియానంబులుం
బున్నాగంబుచు కేరియాతీ మెఱయుం ♦ బూఁబోడినూగారుజాల్
బున్నాగంబుచు మించు నాభిచెలువంబున్ సారెవర్ణింపఁగన్. 197

కం. అశనుజ మధర్మలీలా, హితవృత్తి గన్బొచులు రహించె ననుచుఁ దా
మతనుజ యధర్మలీలా, హితవృత్తి రహించి మించు ♦ నింతికుచంబుల్. 198

చ. అది పతిభక్తి మితక దిగ్గనాంతముదాఁకను సేవఁజేసి యిం
పొదవఁగ నారగించి వననోత్తమభూషణపుష్పగంధనం
పదలనుదేలి రేలు ప్రియభర్తను సిఱ్ఱెపుగబ్బిగుబ్బలన్
గదియఁగఁ గొంగిలింపఁ జనఁగఁగని కోపవిఘ్నార్ణి తాత్మకై. 199

కం. శివదత్తుడు హరహరయని, యవలికేబో రంకులాడి ♦ యని తను దొబ్బం
గ వయసుదిగనుక నాశలఁ, దివురు న్గితి కతుల మోహదీక్ష చెలంగన్. 200

సీ. పదము లొత్తెదనంచు ♦ బతిజంఘికలు దన తొడలపై వ్రేసికో ♦ మిడిసిపడును
నడుము పట్టెద నంచు ♦ నాధుని చిఱుతొడ ల్పుణికినఁ జీయని ♦ పొరలు నవల
నుపబర్హ మెగఁదోయ ♦ నుంకించి మోముపై మోముఁజేర్చినఁజూచి ♦ ముదుగులాడు
వేర్తెట్టికెలుదీయ ♦ వెననెత్తి హస్తంబు కుచములపై వ్రేసి ♦ కొనినఁ దిట్టుఁ

తే. గీ. బక్కలోఁజేరి కాంగిలఁ జిక్కబట్టి, కులుకుగుబ్బల నెద తొమ్ము ♦ గ్రుమ్మికుమ్మి
రతిబలాత్కారమునఁ జేయ ♦ ధృతివహించు, ప్రేయసిని జూచి రోయుమఁ ద్రోయు నతఁడు.

కం. ఈలాగు నిచ్చనిచ్చలు, వాలుగు పెక్కెంబుఁబూనువాని దురంబుల్
లీల నొనరింపఁ జూచు విశాలను చీ రంకులాడి ♦ చను మని తిట్టున్. 202

తే. గీ. అతఁడుపరసౌఖ్యమునకెగా ♦ కానఁబొందఁ, డిహమహాన్నత సౌఖ్యాప్తి ♦ కింతయైన
తాతి కిడునట్టి గిలిగింతలై తనర్చుఁ, గాని ప్రియురాలిచేష్టలు ♦ గలఁచ వతని. 203

వ. అదిమఱియును. 204

సీ. ఎడలేక కవగూడి ♦ యేప్రాద్దు రతిసల్పువారి వైఖరుల కేకారఁ దొడఁగు
సయ్యాటములు గల్గు ♦ జంపతీక్రీడకుఁ గెలిచి వేమాటు గ్రుఁక్కిళ్లు మ్రొగు
గందర్బు కేసులఁ ♦ బొందు సతీపతు లానక్కిని భావమందుఁ గుందు
సురతఘోషనవసూఁవరుల మైత్రికి మానసమున సిట్టూర్పులు ♦ సల్పి పొక్కు

తే. గీ. విరిలకోరీదు నేదారిదురముఁ గోరి, మిరి పోరాడు నుకుమారమిథునతతుల
వైభవముఁ గాంచి హామంచు ♦ వడిఁ దపించు, సంగమవిహీనయైన యాజలజనయన.

తే. గీ. కుడువఁ గట్టను దొడుగను ♦ విమవ ముడువ, నెంతగలిగినఁ బ్రాయంపుఁటింతులకును
గ్రామ్యధర్మంబు లేకున్నఁ ♦ గలుగు దుఃఖ, మెంతని వచింపవచ్చు నో ♦ దంతిగమన. 206

తే. గీ. వినుము నానావిధంబుల ♦ దినము దినము, రాత్రి రమణుని గదియఁ బో ♦ రంకులాడి
పోవెయని తోయి గుబ్బులఁ ♦ బొందు పైఁట, చెరఁగు బలుచుకఁ బండు నుసురసురనుచు.

ఉ. మిన్నక యిట్లు భర్తతనఁమీఁద విరాళి వహింపకున్న నా
కన్నియ చూచి యీముదివకారునితోఁ బని యేమి నా కటం
చున్నిరసించి పంచశరఁసుందరహుల జారవీరులం
గొన్న నవింటివాని మొనఁకుం గదియించెద నంచు నెంచుచున్. 208

కం. రేవిన శివదత్తునకును, సేవలు సేయుటలు మాని ♦ చిత్రం బలరక్
భావజనిభు లగు జారుల, తోవలు గనుచుండె విరహాదోహళకాంక్షన్. 209

చ. చికిలి విభూతిరేఖ జిగిఁజిల్కెడు కన్నులకాంతిజోక హా
టకమణిభాషణంబులమిలారపుఁడెక్కులమూఁక వాసనా
ధికసుమగంధనంపదల ♦ తేటగుసిస్తులవీక యొప్పుగా
నకట విశాలనామసఖి ♦ హర్షముతోఁ జరియింపుచుండఁగన్. 210

కం. అంతట నితాంతహర్ష, స్వాంతయుతహృతజనరవఁకుభితిహరి
ద్వంతిశ్చుతియై నగర, ప్రింతంబునఁ గోడి పడవ ♦ పందెము నాఁగెన్. 211

తే. గీ. కాచిప్రాతలు దారాలు ♦ కట్టుముళ్లు, ముష్టులును నీళ్లు ముంతలు ♦ మూలికలును
గత్తులపొదుళ్లు మంత్రము ♦ ల్కట్టుపనరు, లెనయ వచ్చిరి పండెగా ♦ శ్లేపురేగి 212

తే. గీ. వేగ నెమిలి పింగళికోడిఁడేగకాకి, వన్నె లై దింటి కిరులందు ♦ వెన్నెలందు
రాజ్యభోజనగమనని ♦ ద్రామరణము, లను విచారించి యుపజాతులను వచించి. 213

సీ. వట్టెజుట్టుది మైల ♦ పుట్టజుట్టుది గూబ చిలుకజుట్టుది మూఁగ ♦ చిట్టుకోడి
పెట్టమార్పుది యర ♦ జుట్టుది బోరది బూడిదెవన్నెది ♦ పొడది సెల్ల
కాలుది గుజుది ♦ గాజులగాడుసోగలది పంజెట్టుది ♦ గద్దెకాళ్లు
దెట్టుని దురగలి ♦ దీఁకలదారెము నల్లది కొప్పది ♦ తెల్లయురగ

తే. గీ. పిల్లవేళ్లది మొద్దుది ♦ నల్లయురగ, లనఁగఁ దగు కత్తికా ల్పుంజు ♦ లందులోనఁ
బసపుపావళ్లు కాలందె ♦ లెనఁగునట్టి, రావిరేకలు బిరుదులు ♦ తీవి గలుగు. 214

సీ. గరుడండు శరభంబు ♦ కంచుడమారము రణభేరి కార్చిచ్చు ♦ తాతిబొమ్మ
రామబాణము మిత్తి ♦ రాహుత్తు పిడుగు హంపీరుండు పుంజుల ♦ వేరువిత్తు
గండగ తైరగుండె ♦ గాలంబు మాట్టిడు పట్టభద్రుఁడు జెట్టి ♦ భైరవుండు
కత్తులపొది సింహా ♦ గాలి బేతాళుండు పసులపాతర పాదరసము చిలుకు

తే. గీ. టమ్ము నుడిగాలి చక్కంబు ♦ నెమ్మిజడిద, శూలము పిరంగి వెలిసక్క ♦ సాళువంబు
కాళరా త్ర్యంతకుఁడు పండె ♦ గాండ్రమెచ్చు, ననెడువేరులపుంజుల ♦ గొని మొగించి. 215

చ. చొరఁబడి కాచి ప్రాతలును ♦ చుట్టియుఁ గత్తులు వేసి పందిటం
బెరయఁగఁ బట్టి చెక్కు గఱపించి గె రేర్పడ గీచి నిల్చి కొం :
1 కెరయఁగఁబూని వంగి లపుండించుక దీడుచుఁ జిత్కెవేసి న
ల్లిరిమజ్జిఁ యటంచును ఖిలీఖెలి పుంజులు దన్నులాడఁగన్. 216

కం. కృకవాకువునొగిబట్టిన, కకపికవా దడచుచుండఁ ♦ గాలజ్జరఁగో
ర్వికడను నిలిచిన శకనా, మకు నొకనాయకునిఁ జూచి ♦ మానిని మెచ్చెన్. 217

ఉ. మెచ్చినయంతలో జగురు ♦ మే లడిదంబు యురాన దుస్సి బల్
పచ్చనివింటిబోయ చెలిపైఁ బడి నిబ్బరపుబ్బుసిబ్బెపు
నృచ్చలగబ్బి గుబ్బకవ ♦ నాఁటఁ గచిక్కనఁ గుమ్మికుమ్మి తా
నచ్చుగఁ బేర్చి యార్చె హరిఁ గాక్షిమనంబు గలంగ నెంతయున్. 218

తే. గీ. అపుడు తనుదానె తెలుసుక ♦ యబ్జనయన, కులుకు గుబ్బలఁ జిన్నారి ♦ గోట్ల రవికె
పిగలఁ బోకము డూడిపోఁ ♦ బేర్చితోడ, శకునిఁజూచుచుఁ దనయింటిఁ చక్కినిలిచె. 219

- చ. అతఁ డొకనీటికాల్వకడ ♦ కంతట వేచని తామ్రచూడ శో
ణితయుతహస్తముల్ గడుగునేర్చున నుండఁగ వానిచెంతకుం
గుతుక మెలర్పఁగాఁ జని శకుం గని శోమలి కొంకుపాటుతోఁ
గొతుకుచుఁ బల్కె నొంటి నిటు ♦ గూడునె రా ననువంటిదానికిన్. 220
- కం. అని నీళ్లఁ గాల్లుగడుగుచుఁ, జనఁగావలె నమ్మచెల్ల ♦ సరె తడవాయెం
గన నెవ్వారును లేరని, ఘనకుంతల పల్కుచుండఁగా శకుం డంతన్. 221
- కం. ఇంతి యెవ్వరు లేరని, గొం తేటికిఁ జేసె దెవరు ♦ గొనిపోయెదరే
యెంతవనివచ్చె నేనిదె, చెంతనె యున్నాడ భీతిఁ ♦ జెందకు మనినన్. 222
- చ. విని చిఱునవ్వు నవ్వి భువి ♦ వింతలు పో మగనాండ్రీ నీగతిం
బనుపడ నొంటినుండఁ గని ♦ పల్కుట నాయమె యంచుఁ బల్కి నీ
వనుదిన మెందు నుండు వెవఁరై నను వచ్చెద రేల చెప్పమా
ననవిలుకొనివంటి నెఱనాయక యంచు విశాల వేడినన్. 223
- కం. నేనుండునెపుడు మాహరి, లోన న్నా పేరు శకుండు ♦ లోలాయతనే
తా నారుల మానసములు, పూని కనుంగొనెడు బుద్ధి ♦ భూమిఁ జరింతున్. 224
- వ. అని చెప్పి నవ్వుచు వెండియు నిట్లనియె. 225
- కం. ఈవీట నొండుచిత్రము, గావించెపాటిదానిఁ ♦ గన మీవఱకున్
నీవై తె జాణ పొదువు, గావోలు న్నాట లటులఁగా వినఁబడియెన్. 226
- కం. అదిగాక నిన్నుఁజూచిన, మొదలున్ మదనాశ్రుజాలములబడితి ననుం
గదియించి గబ్బిగుబ్బల, పొదువుక నీడేర్పు రతులఁ ♦ బొనఁగించి నభి. 227
- తే. గీ. అనిన విని యావిశాల యాశ్రయనుచు, మెచ్చి తనమదిలోఁ గల ♦ మేలిమెఱిగి
తెలిసితివి జాణ పొదని ♦ పలికి యతని, రమ్ము నాయొంటికిపు డని ♦ నెమ్మి మీఱ. 228
- కం. త్వరితగతిం దనయొంటికిఁ, దిరిగి తిరిగి చూచుకొనుచుఁ ♦ దెరవయుఁజనె నా
సరణిని వడి శకుం డాబిడ, శరణమునకుఁ జనియె వేడ్క ♦ ససులొత్తంగన్. 229
- తే. గీ. ఇద్దఱీరితి నింటిలో ♦ కేగినవ్వు, డొంటిపాటయ్యె శివదత్తుఁ ♦ డింటలేని
కతన నని పొంగి యన్యోన్యకాంక్షలూర, సురతకేళికె జెలరేగి ♦ చొచ్చిరపుడు. 230
- చ. అలనతలేక సహ్యగుణ ♦ మందక తగ్గక తొట్టుపాటునం
గలఁగక ప్పాలుమాలక వికారము బొందక యాలసించకం
దొలఁగక నిద్రమబ్బుగొని ♦ తూలక నిద్రఱు నేకకాంక్షతోఁ
దలిరుకలూరికొనిబెడిదంపుదురం బొసరించి రెంతయున్. 231

- చ. లకుముకులట్ల సర్పములఁలాగునఁ గుక్కుటజాతిచాడ్వనం
బికములలీలఁ బారువఁపుఁబిట్టలతీతున జెట్లవీణ ధే
1నుకముల పోల్కి మేషములఁనూఁకుడుభంగిని భైరవాశ్వయు
గృకమువిధాన సింహములఁకై వడిఁ బోరి రనూనచాతురిన్. 232
- తే. గీ. అటులఁ దమిసీరకుండెడి యాస్థతోడ, ముచ్చటలు దీఱ నిరువురు యెనసి పెనఁగు
వేళ శివదత్తుఁ డింటికి వేగ వచ్చి, చూచియు మహోగ్రోహవిఁస్ఫురితుఁ డగుచు. 233
- వ. ఇత్రైఱంగున. 234
- కం. ఘర్షించి కనుల నివ్వల, వర్షంబులు గుఱియఁ జూచె వల్లభునకు నా
ధర్మిణి యపు డేవిధమున, హర్షము గావింపవలయు నని యడుగుటయున్. 235
- తే. గీ. హంసకులసార్వభౌమ నీ వనుదినంబు, కథకుఁ గథ కీట్లు నన్నడుఁగంగనేల
చెప్ప మేలాగు హర్షింపఁజేసె మగని, ననిన హేమావతిని జూచి హంసయనియె. 236
- కం. విను మటుల మగఁడు కోపము, పెనఁగొన వగగులుక పలుక భీతిలక యా
వనజదళాకారవిలో, చన ధైర్యము చెదరనీకఁ జతురత ననియెన్. 237
- కం. మరుకేళిఁ గలయ నవ్వలి, కరుగవెచీరంకులాడి యని నను నిచ్చల్
నిరసింతువు యోగివి గన, సర కా నీవాకె తాకె నాకున్నేడుక. 238
- చ. పలుమఱు రంకులాడి యని వల్కెడు నీవచనం బమోఘమై
నెలకొనఁదాకె సిద్ధుడవు నీమహిమం బది యేల వ్యర్థమై
తొలఁగు నటంచు బల్కి చెలిఁదూరిన నాత్మతపోవిభూతిచే
దలకొను వాక్యసిద్ధికి ముదంబు గొనె శివదత్తుఁ డెంతయున్. 239
- చ. అటుల విజాధినాథుఁ డవు డాత్మమహత్త్వగుణోపలబ్ధి కు
త్కట మగు మోదమందఁగను గామిని జూచి ననుం బతివ్రతా
పటిమ వహించు మంచు బహుభావలఁ బల్కుము పల్కుకున్న నీ
కిట ఘటియింతు హత్య తను వేటికి నేటికి నింద వచ్చినన్. 240
- తే. గీ. అనెడు సతివాక్యమునకు స్త్రీహత్య కలికి, తనదు వాక్సిద్ధికిని నద్భుతంబుఁ జెంది
నీవీణ మహాపతివ్రతాభావమహిమ, వెలయవే యని యోగి దీఁవింఁచెబ్రీతి. 241
- కం. అటువలె దీవించుచు నెప్పటియట్లనె వేఱులేనిపక్షంబున న
జ్జటిలుం డుండెను జెలియును, బటుముదమున మెలఁగుచుండె బడఁతుక వింటే. 242
- కం. ఆరీతి మహోపాయము, నేరిచినరాజుఁ గదియ నెలకొను మన నా
రార జగజంత యని తెల, వాఱుటఁ గని భామ కేఁవనతికి జనియెన్. 243

వ. అని ప్రతిత్పన్నమతిచెప్పిన విని హర్షంబునొంది నలుండు దరువాతివృత్తాంశ
జానతిమ్మని ప్రార్థించిన 24

మ. నిరవద్యస్వయశోవినిర్జిత మహాఃసీహతసీహారభూ
ధరపుత్రీశ్వర రావ్యగోత్రవిధికాంతా గౌరతా గౌరవా
కరమందార పటీర శంకర పతాకాతారకా తారరా
డరవిందోద్భవవాహ పవ్యదితి పాకాహార కాహరపా. 24

అనులోమవిలోమకందము. రామాకుజరాజసుత ర
సామరసుమరాగకర సుమాకర సమరా
రామ నరకమాసుర కగ
రామ సురమసారతనుజ ధ రాజకుమారా. 24

తోటకవృత్తము. వారణ వారణ ధ వారణరక్షా
సారస సారస ధ సారసపక్షా
శారద శారద ధ శారదకీర్తి
హరిమ హరిమ ధ హరిమమూర్తి. 24

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనేయసగోత్ర పవిత్రాయ్యలరాజాస్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్సంద్ర శ్రీరామానామ
పారాయణనారాయణమాత్యప్రణీతం బై నహంసవింశతి యను
మహాప్రబంధమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

హంసవింశతి.

చతుర్థాశ్వాసము.

పదుమూడవరాత్రి కథ.

శ్రీరాజితజితవారిధి
వారిధికన్యాంశజాతః పనుధాపుత్రీ
భూరిస్తన కుంకుమఘన
సారమృగీమదనుగంధః చర్చితవత్సా.

వ. అవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలునకిట్లనియె నట్లు ప్రభాతకాలంబుఁగావచ్చినఁ గనుంగొని. 2

కం. చిగురాకుబోడి యప్పుడు, మగరాజిగిరాయిడించు ధ మందిరభూమిక
వగరాజిల్లెడు తొగరా, జగరాతిన్నియ వసించి ధ సాయంబైనన్. 3

కం. కని జలకమాడి సొమ్ములు, దనరంగ నలంకరించి ధ తరలేక్షణ రా
డైనయునిపై మోహంబునఁ, జనఁగా రాయంచ చూచి ధ సఖితో ననియెన్. 4

తే. గీ. అక్క రుచిగల్గు చక్కెర ధ లానవాలు, పెట్టెదవె యొక్కగాధఁ జెప్పెదను వేడ్క
నది నవీనప్రవాళరాఁగాధరోష్ఠి, వినిన నొక్కింతనేర్పు నీఁకెనయు నుమ్మి. 5

కం. అనవిని చిటున వొలయం, బనిచెఱుపుల కథలు చెప్పి ధ పార్థివుఁ జేరం
జననీయ వైనఁ జెప్పము, వినియెద నను సతికి హంసఁ విభుఁడిట్లనియెన్. 6

తే. గీ. పూర్వమున బ్రహ్మసభకేను ధ బోయి కొంత, కాల మందుండి యజుఁ డంపఁకంబు సేయ
మానససరంబునకు వచ్చి ధ మామకీన, కులజులను గాంచి భువిఁ జూచుఁకొర్కి పొడమి. 7

సీ. హిమవన్నిషధమేరుఁ ధ హేమకూటాస్తోదయదోణమలయవింధ్యతీకూట
మౌల్యవన్మంధర ధ మైనాక గంధమాదనసహ్యాపారియాత్రకసువేల

ఋతువచ్చితశృంగ • ఋశృమూక మహేంద్ర సామను గోశృంగ • చంద్ర వృషభ
శాలేయ నుశిర బీజ మతంగ కైలాస శతకేతు భృగునీల • చక్రీవాళ

తే. గీ. కనకమేఘాంశుమత్పుష్ప • గరుడభద్ర, చిత్రకూట సుదర్శన • శేషసింహ
రోహణ శ్రీగిరికౌంచ • రుద్ర మత్స్య, సూర్యమోహనముఖిరు • లూచి యంత. 8

సీ. కోరింద నలతుమ్మ • గొటికె కోడారెయు వెణుతు రూసుగ దంతి • వెట్టినిమ్మ
చిటిగార నుందరి • చీ కెట్టదుమ్మయుఁ దెల్లదుమ్మ యలింద • కల్లొత్తోట్టి
జమ్మి బలును గారఁచండ్రీ పటికి తెల్ల పూలిలొద్దుగ జిడ్డు • బుడ్డతుమ్మ
కలివె రేగుండ్రయు • గచ్చ పెన్నంగయు దుడ్డుమంగయు భూతఁతొట్టు కోలె

తే. గీ. మాడ్పు చిటికొక్కి నీకాయ • మండ్ర తొట్ట, వెలగ వాకుడు పల్లెరు • ములక వేప
నగిరె నీర్గొబ్బి మొదలుగాఁ • జగతిఁగల్గు, కంపలన్నియు వేవేగఁ • గడచి కడచి. 9

సీసమాలిక. జిల్లేడు వెంపలి • జిడ్డువెంపలి పైఁడితంగేడు తంగేడుఁతగిరి నుస్తె
ములువెంపలి ములుస్తె • గలిజేరు గుంటగల్లేరును దంతిబంధారి నేల
తంగేడు మెట్టబంధారి దుండుగ బ్రహ్మాదండి భూతుల సెట్టదండి చల్ల
పిలిమూడుపు చెంగ • పిల్లడ్డు చిత్రమూలము నల్లతేగె కోలాకుపొన్న
ముయ్యకుపొన్నయు • మొగబీర తులైర బంకతులైర హంసఁవాది గంట
కామ జీలుగు మెట్టదామర వెట్టిసెనగ జంబీరము కాచి • నల్లకాచి
శ్రీతులసియు సంబరేణు నేలుసిరి కేశ్వరి నేలవే మూటి • చల్లగడ్డ
నవాడేవి జుట్టుప • చలిపిండి చిటిముటి పెన్నేరు పవబొద్ది • పిండి కొండ
నెమటాయి గొలిమిడి • నీరుప్రబ్బలి వ్రబ్బివేరు గన్నే రాఁడుఁబీర చేతి
బీర పేరాముటి • పీచరములు గొలిమిడి చేతిపాట్ల యుమ్మెత్త తిప్ప
తీఁగె విష్ణుకౌంత • తీం డ్రొట్టచిత్రమూలము దొండతీఁగె ముల్లంగి గొల్ల
జీడెద్దు మట్టేకు • చేగొడ్డ చంద్రకాం తెట్టనియబ్బెంస • యెట్టతుమ్మి
కుప్పి సూర్యకౌంత • ముప్పడు నరవంజ గాడిదెగడవర • కన్నెకొమర
నల్లగెంఱెనపూలి • తెల్లగెంఱెన యుత్తరేణు గుబ్బిరి సంబరేణు బండి
గురిగింజ గురువింద • తురకపత్తియుఁ బత్తి తిలపిడ చబ్బెంద • చెలివిచీకి
వెలగ విషమదారి • వెట్టికుండెన మంచికుండెన కలబంద • గువ్వగుత్తి
మామెనయును నేలమామెన యటకమామిడి దూలగోవెల • మేకమేయు

తే. గీ. నాకు నల్లెరు నులిజెము • డాకుఁజెముడు, నేలతీట కసిందెయు • గోలచెముడు
బొంతచెము డల్లియును సదాముస్తె మొదలు, గాఁగలుగునట్టి చిట్టుచెట్లఁ గాంచి యంత.

సీసమాలిక. రావి మామిడి కొండఁరావి మేడియు బ్రహ్మమేడియు జీడిమామిడియుఁ జింత
పులిచింత మోదుగు • ములుమోదుగును వెల్ల పుల్లవెలగ వెట్టిచిల్ల చిల్ల

బూరుగ కలుగొట్లు ♦ భూతపాదరి కుక్కబూరుగ చిటిగొట్టి ♦ భూతనెండె
నేరేడు మఱి యల్లనేరేడు పాదిరి తడగూబ తడటేకు ♦ కడపబట్ట
కడపకొడిశ పాలకొడి శెట్టలొద్దుగు చిరిటేకు లొద్దుగు ♦ జిడ్డునాల
కలుజువ్వి జువ్వి వావిలి కొండవావిలి మ ద్దినమద్ది నీరుద్ది యుద్ది
తెల్లకాంచనము తుందిల మెట్టకాంచన ముప్పి తెల్లుప్పి నీరిప్ప యిప్ప
తాండ్ర చందన మేపి ♦ దాసాన మెట్టదాసానము చిందుగ ♦ జారజేన
మఱి విరికి తొండి ♦ మఱిత్తూ కిబ్బెడ పెద్దవిరిగి వక్కె ♦ గద్దనెల్లి
కాకిత్తూ కందుగుకానుగ వరగోగు గోడు బొట్టుకబిక్కి ♦ గోగు కొండ
గోగు పొగడ ములుగోరంట గోరంట వెలమ సుంకేనరి ♦ వెట్టిబిక్కి
నారువ సురపొన్ను ♦ వారిజమును బొన్న నెల్లి మూలుగబిళ్లు ♦ నెమిలియడుగు
కొండగుమ్ముడు రేగు ♦ గొరవినంపఁగి కొండనంపెంగ మారేడు ♦ సరళదేవ
దారు గుమ్ముడుమోవి ♦ తప్పిసి కుమ్మరపోల్కి గుగ్గిల మెట్టపోల్కి వేసి
దేవదా రుసిరికె ♦ తిలకము తెల్లనగిరి వేచ కరివేచ ♦ తురకవేచ
వేరువనసగుత్తి ♦ వెట్టినారువ రేల వనన కరకకొమ్మి ♦ పలుకరేణి
బండచింతయు నల్లబలుసు సురభి చీకి రేసికూకుడు నెమ్మి ♦ పేంఖణమ్ము
భూతాంకుశ మశోక ♦ భూర్జపత్రమ్ములు బోళము మంకెన ♦ వులుసు గంగ
రేగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రము మొక్కపు కొక్కెన ♦ మొల్లమానిన
హనుమంతబీర మంకెన గిరికర్ణిక పెడమల్లె కొండముక్కిడియుఁ గోల
ముక్కుదాడిమ బీర ♦ మొగలింగ గోదాడు నేదాడు ఖరూర ♦ మీత నేల
తాడి బగ్గిన పోకతాడు కొబ్బెరచెట్టు పెద్దమాను వతంగి ♦ బెండ గలుగు

తే. గీ. కణుదు రిరుగుడు కాలుగ ♦ కాన్ల నన్న,విరిగి సోమింద గున్నంగి ♦ నిరిసెనంబు
మొదలుగాఁగల్గు బహువిధభూరుహములు, నిండియుండెడు కానలపిండు లరసి. 11

కం. వెన జంబూప్రక్షక్రాంతచనువుష్కరశాల్మలికుశ ♦ శాకద్వీపా
తనఁగఁ గని కంటి లవణే,తునురాఘృతదధివయోవిశుద్ధజలాబ్ధుల్. 12

సీ. స్వాయంభువోత్తమ ♦ స్వారోచిష బ్రహ్మ దక్ష వైవస్వత ♦ తామసేంద్ర
రాచ్య రై వత రుద్ర ♦ భాచ్య చాక్షుష సూర్య లనెడు చతుర్దశమనువులు మఱి
బ్రాహ్మర్షి దివ్య బాహ్మస్పత్య సౌర చాంద్ర గురు సావన పితృనామ కనక
మానమ్ములును గేతుమాల కింపురుష హిరణ్మయైలావృత ♦ రమ్యక కురు

తే. గీ. భరతి భద్రాశ్వ హరిసంజ్ఞ ♦ వర్షములును, భారతీంద్ర కశేరుగభస్తి నాగ
తామ్ర రాహిణి సౌమ్య గాంధర్వకాఖ్య,లమరు నవఖండముల నొప్ప ♦ నవజ్జయందు.

సీ. ద్రవిళ విదేహ మాళవ మత్స్య మళయాళ కొంకణాంగ విదర్భ • కురు పుళింద
చేది టెంకణ వత్స • సింహళ కర్ణాట మగధ ఘోట కళింగ • మద్ర యనన
కుకురు బాష్టిక పౌండ్ర • ఘూర్జర నేపాళ శక వంగ కాంభోజ • సాల్వ లాట
సారాప్ర చోళాండ్ర • శబర పాండ్య వరాట కుంతల కేక యావంతి కాశ
తే. గీ. నాట కరహట సింధు గాంధార నిషధ, కేరళ కరూళ పాంచాల • శూరసేన
కోస లోత్కళ కాశ్మీర • కుత్స బర్హణ మరు హూణాఖ్యసర్వదేశములు చూచి. 14

కం. యమునాతమసామధ్య, త్తమః గమలోత్పలమరందనంగ్రహణాద
భ్రమదభ్రమద్భ్రమరవిభ్రమగీతతతాభ్రసరతరంగిణి చెంతన్. 15

సీ. పొడయెండగాయని • పొన్నగున్నలనీడఁ గ్రొమ్ముత్తియపుటరంగులఁజెలంగు
గొజ్జంగిపొడరిండఁపజ్జలఁ బచ్చకప్రములు నిండినద్రాక్షపందిలి గల
శశికాంతకుట్టిమఁస్థలుల బన్నీటి తుంపరజల్లు జలయంత్రపాళి దనరు
కేళి కేళాకూళి • కేవ చక్ర చకోర హంసభ్రమరసారసాదికలిత
తే. గీ. కలకలారావ విస్తార • కమల కుముద, సార భాగార నీహారనీరపూర
వీచికావార దుర్వార • విహృతి ధీర, శీతలసమీర కాసారసీమఁ గంటి. 16

వ. మఱియుఁ దత్కాసారంబు ననిమిషసంచారయోగ్యం బై యమరావతీపురంబును,
శంఖమకరకచ్చసాధిసానాబై యలకాపట్టణంబును, ధార్తరాష్ట్రవిహారస్థలంబై హస్తినగరంబును,
బకనివానంబై యేకచక్రంబును, శంబరాధారంబై కాంతారంబును, శింశుమారచక్రప్రకా
శితంబై మేరుపునం బద్మాననంబుగావున పుండరీకాక్షుపక్షస్థలంబును, కూర్మలీలావిలాస
భాసమానంబుగావున యోగీశ్వరువడువును బురుడించుఁ డత్తీరంబున. 17

కం. పల్లవిత లలిత పుష్పిత, సల్లలిత మరంద వళిత • సత్ఫలిత మహీ
జ్యోతిసితాభ్రాంకషమై, యల్లము రంజిల్లజేయు • నొకవన మొప్పన్. 18

ఉ. ఆవనసీమ నొక్కతరు • వంబరచుంబితశాఖయై ముదం
బావహిలంగఁ జేయఁ గని • యూగమనశ్రమమున్ ట్టుధార్తియుం
బోవ ఘటింపఁ బూని యల • భూజముపై వసియించి నాకగం
గావనజాతజాతబిసఖండము లానుచు నుంటి నయ్యెడన్. 19

ఉ. కొండలు క్రిందుమీదుగను • గూల దిశావళి వీల, నష్టవే
దండము లుర్వి వ్రాలఁ, ద్వరితంబున వారిధి లింకి క్రాల బ్ర
హ్మాండము తూల, నాదిమమహాహివసూకరకూర్మమూర్తు లొం
డొండఁ గలంగి సోలఁ జటులోద్ధతి నుల్లెను నేలయు మొగ్గిన్. 20

వ. అప్పెడు.

- చ. హరిశ్చందండి దైత్యవరుఁజానిలయత్నవభర్గు లాది యా
మరకరిమేషవాహరిపుఁమానవనక్రమ్యగాశ్వనందులన్
గురుపవిశక్తి దండవర ఁ కుంతగుణధ్వజఖడ్గశూలభృ
త్కరులయి కుంభయంత్రగతిఁ ఁ దాల్చిరి దిక్పరసైన్యసంగతిన్. 22
- కం. ఆతటి నే నాకనమున, కాతతనండీనగతుల ఁ నతిజవ మొప్పు
గాఁ దెలివి నెగసి చూడఁగ, భూతలచలనం బడంగి ఁ పోయినపిదపన్. 23
- కం. ధరణీసుర భూభృద్వి, ట్పురణజభటరథగజాశ్వ ఁ సద్వస్తులచే
నిర వొంది పాండ్యభూమిని, బరిపూర్ణం బనఁగ నొక్కఁపట్టణ మున్నన్. 24
- తే. గీ. కని మహామోద మొనరింపఁగఁ బురంబు, కాపురంబుగ నుండెడు ఁ ఘనజనముల
కలిమి బలిమియు వీక్షించు ఁ కాంక్ష వొడమి, యొక్కసాధంబుపై డిగ్గి ఁ యుంటి నందు. 25
- తే. గీ. పరకతలగుడ్డ యొకపాటిఁపచ్చడంబు, ముదుక నీర్కావిదోవతి ఁ మొలనునంచి
తిత్తి వెండుంగరము వేల్చఁహత్తి మెఱయ, నుండు శకుఁ డను పేదనియోగి యొకఁడు. 26
- *సీ. డేత్రఘాతంబులఁస్థితులు వక్కాణించి సావర్ణగణితోక్తఁసంఖ్య దెలిసి
మిశ్రితగణితార్థఁమిళితమసస్కుడై గాఢప్రకీర్ణకఁగణిత మెఱిగి
త్రైరాశికాద్యంతఁసారాంశము గ్రహించి సూత్రగణితములు ఁ జూచ్చికలఁచి
మఱి భిన్నగణితంబుఁమార్గమెల్లను గాంచి పరగణితంబులు ఁ పారఁజూచి
- తే. గీ. నిఖిలసిద్ధాంతసూత్రము ఁ తేర్చి జగతి, గణకకులసార్యభామత్వఁగణనకుఁ దగి
గణితమర్మజ్ఞుఁ డితఁ డని ఁ ఘనులు మెచ్చుఁ, దెలిసి యతఁ డెంతలెక్కెనఁ ఁ దేటపఱుచు.
- సీ. త్రైరాశికప్రకీర్ణ సువర్ణపంచరాశికమేరుపౌర్ణరాశికనమాధి
కారవీరాచార్యఁఘాతకుంటాహ్వయచ్చాయార్యభటబృహఁష్టతతోత్క
లితపవైరాశిక ఁ లీలావతీవర్ణ వర్ణమూలక్షేత్రఁవాస్తుభాగ
గణితసారచతురంగప్రశంసాభశనాధీయబీజభిన్ననవరాశి
- తే. గీ. క ఘనఘనమూలశిల్పిసంఁకలితసూర్య, సోమసిద్ధాంతయుగలబ్ధఁశోధరత్న
ఘట్టితై కోనరాశ్యాదిఁగణితతత్తులు, దెలిసి యతఁ డెట్టిలెక్కెనఁ ఁ దేటపఱుచు. 28
- తే. గీ. సరవి గుడికట్టుగా చెంగ, వరుస వ్రాసి, యంతకము వేసి కుళవర్ణ ఁ వాయకట్టు
దీర్చి దినవహినఫరగతి త్రిపేర, నారవణ నిర్ణయింప శేఁషాహి యతఁడు. 29
- చ. చదువులుచెప్పి చూచి మఱి ఁ సారెకుఁ గూలికి లెక్కవ్రాసి చూ
చదయతఁ గోలుకాఁ డగుచు ఁ నన్నిట మండువల న్నటించి చూ

చదియునుగాక రాయసపుటార్యుల ఘంటము లాకు దుద్దులుక
వదలక మోసి చూచె నొకపట్టునఁ బొట్టకు లేక తక్కినన్.

80

కం. పొరుగుగువారికలిమికి, గుటిగాఁ దా నెంతోగోడు * గుడుచుచు వీటం
దిరుగాడి ప్రొద్దుగ్రుంకెడు, వఱ కొకపాతికకుఁ గొలుచువడిఁ గొనితెచ్చున్.

81

తే. గీ. తెచ్చి సుఖమతి యనునామఁధేయమునను, బరఁగు ప్రియురాలిచేతి కేర్పడఁగ నీయ
నాబిడన్నంబు సంకటి * యంబలియును, జేయ నవరేయివేళ బోసేసి పోవు.

82

కం. అతఁ డీలాగున గ్రాన, స్థితికై యూరెల్లఁ గలయఁ * దిరుగాడంగా
నతనాలు మరునికేళికి, వెతఁగొని తిరుగుక భుజంగవీరులఁ గనుచున్.

83

కం. ఒకవరి వగలది ముద్దుల, దసియాడెడుగొను గలది * యందములది పైఁ
డి నరై నమేలుచాయల, పన గలదని విటులు దాని * పసికలవడుచున్.

84

తే. గీ. ఎనయ నేవేళలందైన * నేపురేగి పురిని గల బారు లత్యంతమోహంబు లగుచుఁ
గ్రుక్కిఁతులు మ్రొంగికొనుచు నొక్కొక్క రొవర, తిరుగుచుందురు దానింటితెరువుబట్టి.

ఉ. ఇందుఁడు కందు వందపురఁహిం దగు సుందరి మోముగోము తా
నందమి నిందిరేందుముఖఁనందనుఁడుం దనడెందమందు నిం
దిందిరకందబృందకచ * దృక్త తిదందముఁ జెంద జాభువా
లొందమిఁ గుందు జాతులిక * యుగ్మలిఁ బొందమిఁ గంది కుందరే.

86

శా. నెత్తావు లెదచల్లుపుష్పలతల * న్నెమ్మేను సింగంపురా
మొత్తంబుక నునుగొను శ్రీలగరిమంబుక వీను లందమ్ము ద
ళొత్తుం గ్రొవ్విరిగుత్తులక మినుకులొల్కుక గబ్బిచన్లుబ్బులుక
నెత్తమ్మిక గళదేరుమోము జెగడు * స్సీమాటి రంభక వగుక.

87

కం. ఆసుఖమతి తరుణవయ, శ్రీసంగతి నలరు విటులఁ * జేరి రతులకుక
వేనరకనూనుకొల్పక, తా సుఖవడి వచ్చునట్టి * ధన్యులలోనన్.

88

చ. ఒకనికి మోవిచుంబనము * లొక్కనికి జనుగుబ్బుపోటు వే
తొకనికిఁ జెంపపెట్టు మఱి * యొక్కనికి బిగిగొఁగిలింపు లొం
డొకనికి గాఢనంగమము * లొక్కనికి రతిబంధనై పుణుల్
కకవిక చూపు మన్మథుఁడు * గట్టిన ధట్టి వదల్పు నియ్యకన్.

89

చ. దుసికల బారుచీకటుల * దూకొనుచుండెడుకీలుగంటుపైఁ
బస పొనరించు నిగ్గు గల * ఫాలతలంబునఁ జాదుబొట్టు దృ
గ్గనతిని గజ్జలంబు నరకాలున నంచులుఁ జీఱుచీర దా
రసమగుపుష్పకంచుకము * రంజిలఁగాఁ జరియించు వీధులన్.

40

తే. గీ. ఇటులఁ జరియింపఁగా దాని ♦ యెమ్మె లెఱిగి, వట్టియనుమానములచేత ♦ బెట్టుగుంది
కని విరూపిణిఁగాఁ జేసి ♦ కాంతవీడి, చనియెద నటంచు నెమ్మది ♦ శఠుఁడు దలఁచి. 41

కం. ఒకనాటిరాత్రి యింటను, సకీయకడం బవ్వలించి ♦ సంభ్రమమునఁ జౌం.
ద్రకదేశమునకుఁ జనియెద, నొకవని కని వేగు యామ ♦ మొందెనువేశన్. 42

తే. గీ. పయనమై లేచి పోవుచో ♦ భార్యతోడఁ, జెప్పి యొక్కింతదూర ముచ్చిగురుఁబోఁడి
సాగ నంపి బహిష్కంక ♦ కేఁగ నతఁడు, దిరిగి కిక్కురించి వేగ ముందరము సొచ్చి. 43

ఉ. దూలముమీఁదియట్టువను ♦ దొంగవిధంబున నిశ్చలాంగుడై
తాలిమిఁ జిక్కఁబట్టి కులఁతామరసేక్షణచర్యలెల్ల నా
మూలముగాఁ గనుంగొనెడు ♦ బుద్ధిని నాశఠుఁ డుండునంతఁ బ్రా
క్షైలశిఖాగ్రభాగమున ♦ సారవమిత్రుఁడు దోఁచె నంతటన్. 44

కం. పనిపాటఁ దీర్చి సుఖమతి, పనివడ నేఁ డింటితొడును ♦ బాసఁ గదా యం
చును వెల్వడి చని వీధిని, మనసిజవేదనల జాలిఁమాలి తిరుగఁగాన్. 45

సీ. గౌరిపంచాంగము ♦ గౌలిపంతును పంచపక్షులశకునము ♦ లైప్పడికంటి
పలుకులరీతులు ♦ ప్రశ్నభాగంబులు గబ్బులుగూ యంగఁ ♦ గలుగు మేలు
కీడును బోచిల్ల ♦ జా డెఱింగెడు నేర్పు దిక్కు విదిక్కులు ♦ దెలిసి మడువుఁ
దుమ్ములక్షణములు ♦ తొడరు కాకరవంబు సాముద్రకస్థిఁ ♦ జతురమహిమఁ

తే. గీ. దెలియ నేర్చినయొకమహాధీరవరుఁడు, శకునవిద్యాదికవిచక్షుఁడు సాకు
మార్యరేఖల మారట ♦ మారుఁ డైన, యవనిదివిజుండు మతిమంతుఁ ♦ డనెడువాఁడు.

కం. ఎదురై నఁ జూచి సుఖమతి, కదియం జని వాని సొబగుఁకలిమికి మోదం
బెదనొంది యతని నో నవ,మదనా యని పిలుచునంతఁమాత్రనె యతఁడున్. 47

తే. గీ. దీనిఁ దగిలించుకొనవలె ♦ దియ్యవిలుతు, దురముపనిలోకి నేఁడు ముద్దుగ నటంచుఁ
దలఁచునంతటిలో జాణఁతనములాడి, లోఁబఱచి వానిఁ దోడ్తెచ్చె ♦ లోలనయన. 48

మ. అటులం దోడ్కొనివచ్చుచోఁ గులుకు టాఁయ్యారంబుగాఁ జూచుఁ జొ
క్కటపుణ్ సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బనెలవంక ల్సము గాన్పింపఁ బై
పట మొక్కింత సడల్పుఁ బచ్చిదొరలన్ ♦ భాషించు లేనవ్వుతో
నటలుం జేప్ప లొనర్చుఁ బైవయిఁ బడున్ ♦ జారుండు హ్నింపఁగన్. 49

చ. నిలయములోని కిట్లు విలు ♦ నింపుగఁ దోడ్కొని వచ్చి హెచ్చి కం
బళము ముదంబునం బఱచి ♦ పల్లవుఁ డందు వసించినంతన
య్యళికచ యేక్రియం గనెనొ ♦ యట్టువపై నిజభర్త యుండుటం
దెలిసిన భీతిలేక సుదఃతీ యపు డేమని బొంకుఁ జెప్పమా. 50

- చ. అని యల వానజాలిపులుఁ ♦ గా వనజాక్షినిఁ జీరి వేడినఁ
విని తలపోసి చూచి యిది ♦ వింతసుమీ తెలియంగలేను నే
ర్చున నది భర్త కింపు మదిఁ ♦ బుట్టఁగ నెట్టులబొంకఁ జెప్పవే
యనఁ గలహంసవంశకలఁశాంబుధిచంద్రుఁడు కాంత కిట్లనున్. 51
- కం. విను హేమావతి సుఖమతి, తనవల్లభుఁ డటువమీఁద ♦ దాఁచుకయున్నాఁ
డని తెలిసి ధృతి చలింపక, యనువమచాతుర్యధుర్యఁయై విటుమోలన్. 52
- కం. వక్కా కిడి నడ్చక్రిని, మొక్కి కనుంగీటి శకునఁములు చూడు వరుం
డెక్కార్యంబున కేగెనొ, యక్కార్యము లెవఁగ నఫల ♦ మానో కావో. 53
- తే. గీ. లెన్నగాఁ జూచి చెప్పుము ♦ లేమిచేతఁ, జనిన నాపతి శీఘ్రుంబె ♦ సఫలుఁడై ను
రక్షితంబుగ వచ్చునో ♦ రాఁడొ యనుచుఁ, దెఱవ వేడిన న్నాసైఁగఁ ♦ దెలిసి యతఁడు.
- సీ. అంగుళికృమమున ♦ నశ్వని భరణియుఁ గృత్తిక రోహిణి ♦ మృగశి రార్ద్ర
పానఁగఁ బునర్వసు ♦ పుష్య మాశ్లేషయు మఘ పుబ్బ యుత్తర ♦ మఱియు హస్త
నరవిఁ జిత్రయు స్వాతి ♦ మరఁగ విశాఖానురాధలు జ్యేష్ఠయు ♦ రమణ మూల
పూ ర్వోత్తరాషాఢ ♦ లుర్విని శ్రవణ ధనిష్ఠలు శతభిష ♦ పోషవదలు
- తే. గీ. నుత్తరాభాద్ర రేవతు ♦ లాను నెంచి, మేష వృషభ మిధున కర్కి ♦ మృగప కన్య
కా ధటాళి ధనుర్నకృ ♦ కలశ విూన, రాశి సంఖ్యలు వరుస నేర్పడ గణించి. 55
- తే. గీ. సూర్య శశి భామ బుధ జీవ ♦ శుక్ర మంద, రాహు కేతుగ్రహస్థాన ♦ రాశికూట
చారహారోపచయకేంద్ర ♦ సారసీచ, వరమసోచ్చాంశలగ్నము ♦ ల్పదిలపఱిచి. 56
- తే. గీ. జన్మకర్మసాంఘాతిక ♦ సాముదాయ, కాంగజామిత్రవై నాశిఁకానివామ
పార్శ్వవేధలులత్తలుఁభావ దుస్వభావదుష్టాస్తయుములఁ ♦ బరిహరించి. 57
- సీసమాలిక. ద్వాదశాబ్దబ్రహ్మతృగ్రహమాతృనక్షత్రాంశరాశిమాసదిన మరసి
పద్మసింహాసనఁఫణికుూర్మనరచాప కుంతలఖలజీవ ♦ కుంభవర్ధ
శనిఖడ్గరథగజాశ్వప్రహనాడికాదిద్విధచ్ఛత్రద్వితీయపంచ
విధదశవిధరాహుఁవృశ్చికలాంగూల పంచనప్తశలాక ♦ పక్షిడింభ
కామాఖ్యతోరణ ♦ గొళితుతశ్చేనయాత్రా త్రికాలసూర్యఫణిజయక
ఘోరకాలానల ♦ గూఢకాలానల భూచరభేదర ♦ పూర్ణ భూమి
చంద్రకాలానల ♦ సంకట సూర్యకాలానలరాహుకాలానల కపి
వర్తులభాన్వర ♦ వామగౌళీద్వితీయతృతీయమాతృకా ♦ చతురదీర్ఘ
వర్ణేశ్వరాహ్వనేఁవాయోగతుంబురు ప్రస్తారనర్వతోభద్రకులకు
లాలకోటామహాఁలక్ష్మీనఖక్షితిప జయలక్ష్మీక్షేత్రపాలభూమి

- తే. గీ. ఘనపుణిందకొల్లాపురి • వెనకకటక, కాలరేఖమహామాలి • కానిరామ
యాభ్యులలరారుచక్రము • లందు బీజ,వంక్తి లిఖించి తత్ఫలాఫలము లరసి. 58
- కం. ఈలాగుచక్రముల గ్రహ,జాలము లిఖించి చూచి • చంద్రాస్యవరుం
డాలయమున దాఁ గుండుట, కాలజ్ఞాండు దెలిసి పలికె • గౌతుక మెనఁగన్. 59
- తే. గీ. కడుపులోఁ జల్లగదలక • కలికి వినుము, నేఁడు రేవటఁ దలపువు • వాడ కతఁడు
రాఁగలఁ డటంచు శపథ మేర్పడఁగఁ జెప్పి, యతఁడు దానిలు వెలువడి • యపుడ చనియె.
- ఉ. ఆసమయంబునందు శతుఁ • డట్టువపై వసియించియుండి యెం
తో సుముఖత్వ మొప్పు గని • తొయ్యలిభక్తికి నచ్చరిత్రోలీ
లానుగుణ ప్రసిద్ధికి భాళా యని మెచ్చుచు డిగ్గి వచ్చి రా
వే సరసీరుహాక్షి యని • వేగమె కౌఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 61
- కం. ప్రమదా నీపాతివ్రత్యము భక్తియుఁ గంటి నందియము లే దిఁక నం
చు మనోరాగంబున శతుఁ, డమితస్తుతు లొనరఁ జేయ • నది యిట్లనియెన్. 62
- తే. గీ. కాంత నే నెన్నుకోరాదు • గాక నన్నుఁ, బోలఁగల సాధ్వు లున్నారె • పుడమిలోన
ననుచుఁ బతితోడఁ జెలరేగి • యాడుకొనుచు, నిండుమోదంబున సుఖాన • నుండెనపుడు.
- చ. అని కలహంస చెప్పిన నయారె కథాస్థితి యంచు మెచ్చికొం
చును దవకోదయప్రభలు • నుందరి గల్గొని యింటిలోనికిం
జని వవలెల్లఁ బోఁగడపి • సారసమిత్రుఁడు వశ్చిమాద్రికిం
జనినయనంతరంబ మనుజప్రభుపై విరహంబు మీఱినన్. 64
- సీ. కళదేరు కస్తూరిఁతిలకంబువాసన ల్పనగంధములకు • లంచ మొసఁగ
నవరత్నతాటంకఁవివిధకాంతిచ్చటల్ నునుఁజెక్కుజిగికిఁ గానుక నొసంగ
నలరుహానికపుస్తోయ' పుదండలఁటెక్కు కలితాంగదీప్తికిఁ • గట్న మిడఁగఁ
జెంగావివలిపెపుఁచీరంచుసరిగడా ల్పదశోణఘృణులకుఁ • బన్నులొనఁగ
- తే. గీ. మదనమదహస్తి విడివడ్డఁమాడ్కిఁబడఁతి, పుడమియొడయనికడ కేఁగ • బెడఁగునడల
నడుచువడిఁ గడుఁగ్రొమ్ముడి • నడలి విరుల, జడి పొడను నిల్లువెలువడి • చనఁగనపుడు. 65
- కం. కని రాజహంసవరుఁ డి, ట్లను భళి మేల్జాణ వాడు • వా సాగ నమరెన్
జననాధు నెనయఁ బోయెదొ, విని పొ మ్మొకకథ యటన్న • వెలఁ దిట్లనియెన్. 66
- మ. కలహంసాధిప శివీవునాకొటకునై • కల్పించెదో కాక పె
ద్దలచేఁ బూర్వము విన్నవాడవొ మహాదై వప్రసాదంబొ విం
తలును మ్మిట్లు వచింప నన్యులకు మేధాశక్తి నికబోలువా
రలు లే రింక భళారె చెప్ప మనుచున్ • రాజాస్య కిప్పార్థించినన్. 67

పదునాల్గవరాత్రి కథ.

- కం. ఆమానసాక మభినవ, తామరసమరందబిందు, తతబృందంబుల్
నేమించుగుఱియు వాక్కుల, హేమావతి కనియె 1 మోద ♦ మిగు రొత్తంగన్. 68
- చ. వినుము విదర్భదేశమున ♦ విశ్రుతమై సిరులందు విహ్వలం
బన నొకపట్టణం బమరు ♦ నచ్చట నొండొకవైశ్యుఁ డెంతయుం
దనరు హిరణ్యగుప్తుఁ డను ♦ నామముతోడఁ దదీయభార్య హ
స్తిని యనువేరునం బరఁగుఁ ♦ జెప్ప నశక్యము దానివైఖరుల్. 69
- కం. మిలమిలమిలఁ దగుకులబలు, పొలిమలరుల వలపుగులుకు ♦ పొలఁతుక నవ్వున్
దొలు కళికులచలదలకలు, చెలిసాలపులవలుకు లలరు ♦ చిలుకలకొలికి. 70
- కం. విరులా 2 నగవులు నీలపు, సరులా కురు లుబ్బుగబ్బి చన్నులు జాశ్వా
గిరులా యూరు లనంటుల, సిరులా యని జనులు మెచ్చుఁ ♦ జెలువ చెలంగున్. 71
- కం. కింకెదమ్ములనరి కరములు, గుండమ్ములతీరు రదనఁ కోరకపంక్తుల్
మందమ్ములు గమనమ్ముల, చందమ్ములు పొగడఁ దరమె ♦ సఖయందమ్ముల్. 72
- ఆ. వె. కలువచలువ చెలువుఁ ♦ గైకొనుకన్నులు, జగ మెఱుంగు రంగుఁ జగ మెఱుంగుఁ
గులుకుఁ దొలుకుమొలకఁ గుబ్బల వనగల, వనిత మేలు కొక్క ♦ వనిత మేలు. 73
- సీ. బలితంపుఁ బులినంపు ♦ కళఁబెంపు జఘనంపుఁ బోడి మెన్నఁగ నొక్కఁ నాఁడు పట్టు
విరితమ్ములను గ్రమ్ము ♦ సిరిఁజమ్ము వదనమ్ముచెలువ మెంచుట కొక్కఁ నెలయుఁ బట్టు
నిరులెప్పుడును గువ్వ ♦ నెఱికవ్వ గలకొవ్వఁ బ్రణతింపఁగా మహాఁబ్దంబు పట్టు
జితజంభ కరికుంభ ♦ తతదంభ కుచకుంభయుగ మెన్నుటకు నొక్కఁ యుగము పట్టుఁ
- తే. గీ. బొక్కటపుటిక్కగమినిక్కు ♦ టెక్కుఁజెక్కు, నఖములనుతింపవేధదిఁ నమ్ము పట్టుఁ
గెంజిగురు నంజకెంజా ఁపుంజిఁదెగడు, పదము లెన్నంగ బ్రహ్మకఁల్పంబు పట్టు. 74
- కం. ఘనజఘన స్తనయుగములు, వెనుకను దనుమోల నుద్దఁవిడి నొత్తంగాఁ
జనలేక యూరుమరుఁగుల, 4 వినమితగతినిల్చె గౌను ♦ వియదాకృతితోన్. 75
- సీ. విష్ణుపాదంబులె ♦ వేమఱు మేఘంబు చందుండు ముట్టె నీశ్వరుశిరంబు
తీర్థంబులోఁగొని ♦ ధృతి నిల్చె శంఖంబు కోరి ప్రసాదంబుఁ ♦ గౌనె ఘటములు
5 దండనుండిన సాధుఁతరులఁ జెందెనులతల్ దండై న పొదదండ ♦ నుండె విరులు
పుణ్యనదీనదంఁబుల నిల్చె బులినమ్ము లలపితామహునాజ్ఞ ♦ నలరె నంచ

పా. 1. మోహ ♦ మిగు రొత్తంగన్. పా. 2. నఖములు పా. 3. చిందం బనఁదగు గళమును,
పా. 4. బనుపడ దాఁగె ననఁ కాను ♦ భామకుఁ దనరున్.
పా. 5. దండఘండిన సాధుఁతరుల దాఁటెను లత లతనుఁగర్మముల తోడనియె విరులు

- తే. గీ. కుంతలానన కంధరా * కుచనుబాహు, నఖకటీయానవటుశోభనత వహించి
దీటురాలేక పంచలఁదిరిగె నమాహ, చెలియ తనయంగముల బాస * చేసినటులు. 76
- ఆ. వె. మొగము నిండియుండు * మోహంపుంగనవ, యురము నిండియుండు * నుబ్బుచనులు
వీపు నిండియుండు * వేనలిజాంపంబు, దానిఁ బొగడ బ్రహ్మకై న వశమె. 77
- కం. ఆహస్తిని యశావన ము, తాహమునక బిడ్డపాపనందడి లేమి
మోహనతరవిటవృషభ, పూహములకు వల్లెత్రాఁటియొఱపున మెఱయున్. 78
- చ. మిడిగలనూనిచేకటులు * మేలిమినూలలపూనదండలుక
కడములు పందిబొందెలును * కమ్మలమించులమించుమించులుక
నిడి బుగడల్ జిరాసరిపెఁగీలఁ దనర్చినకట్లదండ బే
గడ కుతికంట్లు నూనకము * ఘల్లను మెట్టెలు పూని వీగుచున్. 79
- కం. అది గరగర నగుపురుషుం, డెదుటం బడ వీడు జీవి * తేళ్వకుఁ డయినక
మడిగలదుఃఖం బెల్లను, దుదముట్టు పటంచు మోహ * దుర్దశ నొందున్. 80
- వ. అది మఱియును. 81
- చ. ముదమునఁ బల్లెవట్రిలకు * మూఁటకు ముల్లె కటంచు నాథుఁ డిం
పొదవఁగ నేఁగ జిహారజనసౌందికలకమదఁగోరి వీధులం
గదిసి చరించుఁ జిన్నెలను * గాసిలఁజేయుచు మోహకాంక్షతో
మదనుఁడు నూనచిమ్ములు నుమాళముతోడుతఁ జిమ్ముచుండఁగన్. 82
- వ. ఇట్లు సంచరించు నయ్యవనరంబువ. 83
4. పే. హేరాది యొడ్డాది * భారాదులను వచ్చు గోనెలు తణగాలు * గోతములును
నూలానునగలు కంట్లాలు కంబడికట్లు మూఁటలు చిక్కాలు * బాటమండు
వలలారణము బట్టువార లడుక్కోలు సుంకము చీటికానులు మగాలు
కావలి దేవళ కానులు కుప్పబత్తెము విశేషము దోవతీర్వ యర్థ
- తే. గీ. మాన్యములు తరుగువిడుపు * మడుపుమణియ, గానికోల్కానిబంట్లోతు * కరణములకు
నారిసెట్టి బసివిగణాచారుల చల, వాదిలెక్కలు రాబట్టు * వాఁ డొకండు. 84

పా. 1. దీటురాలే మటంచును * దృఢమనన, తెలియ యంగములకఁ బాస * చేసినటులు.

పా. 2. చెల్వన, పెదిరిన తిలకించ నేను * నీళ్ళరుడయినక పా 3. జిహారజన * యూధహితప్రదభాగధేయమై

పా. 4. నీ. బహుఘంటురొదలతో * బలువిడి నేతెంచు గోనెలు తణగాలు * గోతములును

నూలానునగలు కంట్లాలు కంబడికట్లు మూఁటలు చిక్కాలు * బాటమండు

వలలారణము బట్టువారలడుక్కోలు సుంకము చీటికానులు మగాలు

దినునులకుప్పలుకైముపెక్కియునుకావు, తరువర్థమాన్యము * తరుగువిడుపు

గీ. తే. నిడుపు లెక్కలకైనచ్చి * మడుపు మణిహ, గానికోల్కాని బంట్లోతు * కరణములకు

నారి సెట్టి బసివిగణాచారులచటఁ, గమ్ముకొని నిండువేడుక * గతిసిమెలఁగు.

ఉ. సుంకరకోలుకాఁడు సరఁసుం డనుపేరిటవాఁడు చూడ నే
 ణాంకవసంతకంతుల జయంతుని నెంతయుఁ బోలువాఁడు ని
 శ్చంక నలంకరించుక హుశారున వీధికి వచ్చుచుండి యా
 పంకజలోచనం గని సెఁబా నని మెచ్చినయంతలోపలన్. 85

చ. పొగడహిజారుచెంగలువబొందల మేలకిపువ్వుధట్టి సం
 వగి విరితేటిమల్లెననఁపాగ శిరీషపుగోషుఁఫేషు మేల్
 జగి తొగడాలు జాజిబరిసిం గొని చిల్కహుమాయితేజి బల్
 1తెగువతొనక్కి ధైర్యమున • దే యని యా ర్చెద తొమ్ము గుమ్మినన్. 86

సీ. వీడ్చావహితప్రవేగోన్మదోగ్గిరోషప్రదోషవితర్క • చపలదైన్య
 పరుషసంతానక • చరమవిలాపనిర్వేదనాసూయావిషాదగర్వ
 మోహంధకారనన్మగ్ధభావవిహీనచిరసుప్తిభృత్యవస్మారహైన్య
 హర్షవిజ్ఞానశంకాలస్యసుఖనామధేయముల్ గల్గివరిలునట్టి

తే. గీ. ముప్పదియు మూఁడు సంచారములను మృగ్గి, స్వేదవై వర్ణ్యరోమాంచ • విస్వరాశు
 కంపముల్ ప్రళయస్తంభకము లనఁ జను, సాత్త్వికపుభావములచేత • జడిసి తెలిసి. 87

సీ. సాక్షాత్కరించిన • చంచలాలతికయో మాటాడనేర్చిన • మణిశలాకొ
 జీవంబువచ్చిన • చిత్తరుబ్బామ్మయో కడుయాపుదాల్చు శృంగారరసమొ
 చేష్టలు వెలసిన • చివురుపూరెమ్మయో చెఱలాడుజాబిల్లిచిన్నికళయొ
 కలితరేఖ నటించు • కమ్మనెత్తావియో మోహింపఁ జేయు సమ్మోహనంబొ

తే. గీ. కాకయుండిన నీతళ్ళుకాంతిముఱుపు, సాగ నలంకృతికళయును • సురభిశుభద
 విభ్రమంబులు గలవె త్రివిష్టపముల, నిండియున్నట్టి చక్కనినెలతలందు. 88

కం. కరములు సుమలతికాశ్రీ, కరములు చిఱునవ్వు లిందుకరములు పద్మా
 కరములు నాభీరుచు లా, కరములు సాగసులకుఁ జెలికిఁ • గల యవయవముల్. 89

కం. నారి కెన సఖులు వేరే, లేరే దొరఁదెగడునిటలలీల లయారే
 యారేపునమరునారే, నారేఖకుఁ దనుఘనాళి • నాఁగను మెఱయున్. 90

కం. బాలాదృక్తి వాలా, వాలాఱుంగన్ను లతులవనజశ్రీలా
 శ్రీలా చెవులు సులీలా, లీలావతికంతరవములెఱపా బాలా. 91

సీ. శశిరేఖశశిరేఖ • సత్కథాసౌందర్యములు మాయఁ జేయు నిచ్చెలువతీరు
 పద్మినీపద్మినీపరిమళజాతుల నలరించుచుండు నిక్కలికిసారు

రేవతీరేవతీః రేఖావిలాసముల్ తలఁకింపఁ జేయు నిఃప్రదుణిములువు
వర హేమవర హేమః సురుచిరలీలలు గరఁగంగఁ జేయు నీఃకాంతహరువు

తే. గీ. తారఁదార నుదారను • దారసించు, భద్ర భద్రసుభద్రను • బరిహసించు
నౌర యిట్లుండ వలదె శృంగార మనుచు, మెచ్చి పల్కాటు బలుమోహః మెచ్చికెరలి.

కం. మిణు కై నయీకృతాంగీ, మణి నివృణు మోహినీనుః సుతమంత్రాక
ర్షణకళ నాకర్షించుక, కణకం బలుగతుల రతులఁ • గవిసెద ననుచున్. 93

కం. మది నూహచేసికొని తన, నదనంబున కపుడె వచ్చి • చలమునఁ దన్నున్
మదనుం డేచఁగఁ దమిచే, నొదవిన యొకయమృతసిద్ధః యోగమునందున్. 94.

నీ. వైష్ణవి కామారి • వారాహి చాముండి బ్రాహ్మి మాహేశ్వరి • బగళ లలిత
కాత్యాయ నీంద్రాణి • కాళరాత్రి భవనేశ్వరి మహామాయి పంచదశ దుర్గి
భగవతి మాతంగి • బాల మహాకాలి కామేశ్వరియు భద్రాకాలి శక్తి
మలహరి కృష్ణాక్షి • మాధవి శాంభవి శాకంభరియు లఘుః శ్యామ హంత్రీ

తే. గీ. మోహినీ కామరాజాఖ్యః ముఖ్యదేవి, రాజరాజేశ్వరియు మంత్రీ రాజరాజ
ముఖరిరూపిణి భైరవి • ముఖ్య మూల, మంత్రీములలోన మోహినీః మంత్రీ మరసి. 95

నీ. కడుభక్తి శుక్లవః క్షమునఁ బుష్కార్కమినాఁడు హస్తిని వీధి • నడుచువేళఁ
గుడియడు గిడుమన్ను • గొని తెచ్చి శయనమందిరము గోమయమున • నెఱయ నలికి
మధ్యమంబున నెఱఁమంటిపట్టిడి పనపున ముగ్ధిగొనఁగి మధ్యఃమునను మన్ను
నెఱపి యాపై ని నఃస్నలఁతరూపము వ్రాసి చుట్టుయంత్రీము గురుః స్తుతి యొనర్చి

తే. గీ. మొదల నోం శ్రీం వినిర్మించి • మోహమోహి, నీ పటుస్వాహ యనిమంత్రీః నియతినీర్చి
యందు దిగ్బంధన మొనర్చి • యరుణగంధ, పుష్పధూపదీపాదులఁ • బూజఁ జేసి. 96

ఆ. వె. లక్షజపముచేసి • లక్షణయుతముగఁ, దద్దశాంశను మధుః తర్పణంబు
తద్దశాంశ మగుచుఁ • దగు పలాశలతాంత, హోమవిధియుఁ దీర్చుఁచున్నయపుడు .97

నీ. మినుకొప్పు సునుకొప్పు • మినమిన ల్లాలాడఁ గన్నులతళతళ • మిన్నులాడ
బునుగీతనెఱపూతః భుగభుగ ల్చైతలాడ గుబ్బలచకచక • ల్లోబ్బలాడ
జిగిపూని తగు మేనిధగధగ లరుగాడ నగుమోము నిగనిగల్ • నాట్యమాడ
కటినుండువిరిదండః గచుగచుల్సలాడ నందెలరుళరుళ • ల్పిందులాడ

తే. గీ. నెదుట సాక్షాత్కరించుమోః హినికి వతఁడు, గరిమెతో లేచి మ్రొక్కినఁ • గరుణఁ జూచి
తనరు బూర్ణావలతి యొనర్చి • తప్పకుండఁ, దంత్రము ముగింపుమా నీవు • దలఁచినట్టి. 98

కం. వర మొనఁగెద నన నలువలె, జరిపి మనోజాత పంచశర యని యంత్రా
వరణము దుడిచి మదీప్నిత, ము రయరిబునఁ దీర్చు మనిన • మోహిని యంతన్. 99

తే. గీ. మంచి దని యచ్చెలిని నావఁహించి శక్తి, తెచ్చి ముందట నిల్చి యధృశ్య యైన
సంభ్రమంబున సరసుండు ♦ సరసగతులఁ, బరవశత్వంబు నొందించి ♦ భ్రమము గొల్పు.

చ. కనుగవ విచ్చి చూచి యల ♦ కామిని యెక్కడి దీనిశాంత మీ
ఘనుఁ డితఁ డెవ్వఁ డిట్టిరతిఁగల్గుట యేమని విస్మయంబుచే
మనమున నెన్ని యే మయిన ♦ మంచిదె నామదిఁ గోర్కెఁ దీర్చెఁ బ్ర
బ్బినమకరాంకు నింకఁ దనభృత్యునిగాఁ బని పూని యేలెదన్.

101

వ. అదియునుంగాక.

102

తే. గీ. భద్రుఁ డన దత్తుఁ డనంగఁబరంగు కూచి,మార పాంచాల విట వీరఁమర్ద నాగ
రిక విదూషకు లనఁ బ్రోధఁరీతి మెలంగు, నాయకులవంటిరసికుఁ డీనాయకుఁ డని.

103

చ. మనమున మెచ్చి నాయకుఁడ ♦ మానెఱజాణపు పోధ వేక్రియన్
గొని రతి నేలినాఁడ వనుకూలము నా కిది నిచ్చనిచ్చలున్
ననవిలుకానికేళికలఁనన్ వెలయించు మటంచుఁ బల్కినన్
విని సరసుండు మంచి దది ♦ వేడుక నాకనివంపె నింటికిన్.

104

కం. అది మొదలుచేసి హస్తిని, మది రంజిల సరసునిఁది ♦ మమతను నిచ్చ
ల్కదనునికేళికిఁ బిల్చును, దుదఁ దనగృహమునకు సందు ♦ చొరికినయెడలన్.

105

వ. ఇట్లు విహరింపుచుండి యొక్కనాఁడు.

106

కం. మధ్యాహ్నవేళ జనతా,రాధ్యం డగుసరసుఁ డలరి ♦ రతివతికేళీ
సాధ్యత 'బుద్ధిమతాం కిమ,సాధ్య'మ్మని యావధూటి ♦ నదనమె చేరెన్.

107

తే. గీ. చేరినప్పటి సరసునితీరుఁ జూచి, భుజము లుప్పొంగి హస్తిసీఁపుష్పగంధి
కలయఁబడి మఱి వన్నీటఁ ♦ గాల్గుగడిగి, 1మేలమునబట్టి తోడై చెచ్చి ♦ మెచ్చిపెచ్చి.

సీ. జీవదంతపుజగాఁజీసినఖాసుమేల్త ఘకుటద్దపుబిళ్ల ♦ బెఘకురవలు
వితనంతనఁ జేసి ♦ నిష్పగాఁ దాపిన హారుమంజిపూసల ♦ మెఱుఁగుకుచ్చు
లునిచి తీర్చినసాంపు ♦ మిను కై నకెంపురా మొనముక్కు లూడెడు ♦ ముద్దుగులుకు
కఘకుఁగొంబని వచ్చు ♦ చిలుకలు రహిమించు తొగరాచలువరాల ♦ నెగడు లోవ

తే. గీ. గలవగలనిండువచ్చనిఁజిలుగుచృతిను, కతల నిరవొందు చిత్తర్పు ♦ కప్పురంపు
మెప్పు మేల్కట్ల చవికెలో ♦ మెఱయు హంస,శూలికాతల్పమునఁజేర్చి ♦ తోయజాక్షి.

కం. తొడరి నుచుగబ్బిగుబ్బల, పొడ వడఁగఁగఁ గొంగిలించి ♦ పొడమినదార్ధ్యం
బెడలంగసేక మన్మథు, బెడిదపుదురమం దతనికిఁ ♦ బ్రియ మొందించెన్.

110

తే. గీ. ఇత్తైఱంగున వారిదొ ధేవురేగి, మిఘనకార్యప్రవిష్టులై ధ మెలఁగుచుండ
దానిపతి యింటి కరుదెంచి ధ తలుపుఁదెఱుపు, మనిన నది యెట్లు బొంకఁగఁ ధ జనునొ చెపుము.

తే. గీ. తెలిసెనా నీకు హేమావతీలతాంగి, తెలియకుండినఁ జెప్పెదఁ ధ దెలిసికొనుము
విభుఁ డటులఁ దన్ను బిల్చిన ధ విటుఁడు వడఁక, వెఱువకు మటంచు ధైర్యంబుఁగఱపి యపుడు.

చ. మునుఁగిడి వండియుండుమని ధ మోహముతోడ వితర్దిఁ జూపి తా
నును రను రంచు ఖన్నయయి ధ యొయ్యన నేఁగి కవాట మవ్వలక
బెనబెనఁ దోచి మూఁటఁ దలఁబెట్టుక వచ్చినభర్త కింత సా
ధ్యన మొదవంగఁ జెప్ప విని ధ వాఁడు వితావిత యేమి యం చనెన్.

113

వ. అనిన హీనస్వరంబున.

114

కం. అడిగినవతితో నిట్లను, దడవాయెను సుంకరీడు ధ తనలెక్కలకై
వడియున్నాఁ డదె కనుమని, వడఁతి యతనిఁ జూపఁ జూచి ధ భయ ముహ్సాంగన్.

115

కం. వెను కడుగు లిడుచు నవ్వలఁ, దనపొరుగింటను విభుండు ధ దాఁగినచో జా
రుని రతిత్పస్తానక వే, తనిపి వెడల ననిపి తరుణి ధ భవునిం బిల్చెన్.

116

తే. గీ. పిలువ నతఁ డెప్పటట్ల నభేదమైన, కూర్మితో నుండె నతి దాను ధ గుండరదన
వింటివా యట్టిచాతుర్యవికదశక్తి, నీకుఁ గలిగినఁ బోవమ్మ ధ నృపతి నెనయ.

117

చ. అని కలహంస చెప్పఁగ మహాదరణంబున నాలకించునం
తనె తవనోదయప్రభలు ధ తద్దయుఁ గాన్పడఁ గేళికానికే
తనమున కేఁగి యచ్చట సుధాకరబింబనిభాస్వ ప్రొద్దుగుం
కిన దనుకా వియోగమునఁ ధ గేవలముక వెతఁ జెంది యంతటన్.

118

కం. కుముదమ్ములు కుముదమ్ములు, నముదమ్ములు గాఁగ మెఱయు ధ సాయం బైనక
రమణీమణి ఘవరుచిభా,రమణీఘృణి సిరుల నిరులు ధ రంజిలువేళన్.

119

సీ. తారకావృతవయోదముమాడ్కి సుమదామపరివృతం బగుకొప్పు ధ పరిధవిల్లఁ
దీఁగను ననలు హాత్తి నచందమున మేన సొగసుగా రతనంపుఁసామ్ము లలర
వదనచంద్రుని గూడఁవచ్చిన రోహిణి ముఱువున ముతైంపుఁముక్క రమర
మంచుగప్పిన గట్లఁనంచున వలిపెంపుఁ బైటలో గబ్బిగుఁబ్బలు చెలంగఁ

తే. గీ. బరఁగు జగదాలవగదాలభరణిలోనఁ, గ్రాిలు మగరాలనిగరాల ధ లీల విడెపు
టరుణరుచిఁ జిల్కు నోరఁ బల్వరునమెఱయ, వచ్చినిల్చినయాహేమవతినిగాంచి.

120

కం. జలజభవాశ్వం బిట్లనుఁ, జెలియా యింకొక్కగాధ ధ చిత్రితరంబై
చెలు వొందది చెప్పెద వినఁ, గలవే యని యడుగ వినెదఁ ధ గాకని నిల్వక.

121

వ. హంసం బిట్లనియె.

122

పదునేనవరాత్రికథ.

మ. ఇతరధ్యానము మాని నీవు వినుమా ♦ హేమావతీ ద్రావిడ
క్షీతిలోఁ జిత్రివిచిత్రవస్తువితతుల్ ♦ జెన్నారు కాంచీపురి
స్థితుఁడై కాపుర ముండు శూద్రుఁ డొకఁ డా ♦ శ్రీదృష్టికిం బాత్రమై
శ్రీతనానాజనభాగధేయ మగుచున్ ♦ సీరాంకనామంబునన్.

128

సీ. ముంగిటఁ బులిజూడఁములు గీచియుండిన రచ్చబండలు గొప్పప్రహరిగోడ
పంచతీనలు చాదుఁపట్టెలు ముమ్మూల గూండ్లు దీర్చినయట్టిగోడ లలరు
జేవరచవికె పంఁదిరి కోళ్ల గూడులు గొట్టు గుంటుక కాడి ♦ కొత్తవల్పు
లట్టువగల గాడిఁకొట్టంబు పలగడ కంపపాతినలేగఁకదువుదొడ్డి

తే. గీ. వృత్తిగూటంబు తొట్టియుఁ ♦ బలకవీట, బావి పిడకలకుచ్చెల ♦ పనులమేపు
మంగలము దాలి తో లిరుక్కుఁమ్రానినందు, గలిగి విలసిల్లు నాతనినిలయ మెపుడు.

వ. అదియునుంగాక మఱియును.

125

తే. గీ. ముద్దగిడగరపులమార్పు ♦ ముసుగుపచ్చుమార్పు జింకపురిపరంగి ♦ మల్లెమార్పు
పాల్పనరకొమ్ము సూగారి ♦ పైరజల్లి, 1 మసర తెల్లెఱ్ఱజొన్న లఁమ్మంగఁగలవు.

126

సీ. జడకొట్ట కొట్టలు ♦ చామలు వెలిచామ కుట్టారి కారిక ♦ కొండబరిగె
బరిగెనజ్జయు గిడఁగిరసజ్జ మొబ్బుపా ల్లిడ్డచే న్నెద్దరాఁగెయును యవయు
గోదుమ పెదనువ్వు ♦ కుటునువ్వు తెలినువ్వు కుసుమ వెల్లగిసెయు ♦ గోఁగు జనుము
చిటితోట వెలిపెద్ద ♦ చెవరంగి పేరామిడము చక్కెర చిత్రాముఁదమును మఱియు

తే. గీ. మినుము లెఱతెల్లకంది చిఁరైనగ సెనగ, పిచ్చ నలవచ్చు కుటుపిల్ల ♦ పెసరగాయ
మళ్ళు నలపందు లుబ్బడాల్ ♦ నల్లతెల్ల, యులవలు పటాణములు పుట్లఁకొలఁదిగలవు.

సీసమాలిక. బంగారుతీగెలు ♦ గంగాజలమ్ములు కస్తూరినిగరాలు ♦ కటకసరులు
నిప్పపూరాజనా ♦ లేనుంగుకొమ్ములు మల్లెశ్రీగంధులు ♦ మదనగంధు
లేలకిరాజనా ♦ లీశ్వరప్రియములు రావిపూరాజనాల్ ♦ రత్నసరులు
కుసుమపూరాజనా ♦ ల్లుత్తి బల్లుత్తులు కస్తూరిపట్టెలు ♦ గంధసరులు
మండిగండ్రాలు నాగఁమల్లెలు తీగెమల్లెలు కృష్ణసీలాలు ♦ వెలువడాలు
మశ్మధబాణాలు ♦ మరువంపుమొలకలు సన్నమణింగెలు ♦ జన్నబాళిలు
పొన్నశ్రీరాజనా ♦ ల్లునుఁగురాజనములు ముద్దుపా లారళ్ళు ♦ ముత్యసరులు
సన్నసూదులు పచ్చగన్నేర్లు గోదండరామము లేసర్లు ♦ రాయసర్లు
చంద్రవంకలు జీనిసరులు కాంభోజాలు వంగాకు బుడమలు ♦ పొంగు బాళిలు

జలకర రాజనా ధింతపువ్వులు గోరురాజనా ల్పాదప్రోత్ రాజనాలు
 గొబ్బికాయలు బలుగుత్తులు పాలమీగడలు శ్రీరంగాలు ధామదార్లు
 రామబాణాలు రెక్కాములు వెన్నముద్దులు జిల్మ బుడమలు ధాళువాలు
 తెక్కపాలలు కాకితెక్కలు పుష్పమంజరులు సీతాభోగనరులు గౌరి
 కుంకుమల్ రణబెండ్లికొడుకులు పిచ్చుకగోళ్ళు ప్రయాగలు ధుజ్జుబాళిలు
 గరుడనరు లోతుగంటరాజనములు మోదుగతొడిమలు ముదుకసరులు
 పచ్చనరుల్ రెడ్డిపాలవంకెలు ముఖభోగులు పచ్చకర్పూరనరులు
 నివ్వరు లైబ్బన ల్మీరుకాపులు గాజుకప్పెర ల్కురువడా ల్కంతనరులు
 సాలంక లలుగురాజనములు సంభావు లవసరదార్లు మోహనపునరులు
 మణిసరులమనరులు మంకెన ల్పగడంపుతీగెలు మడిపాళిలు దేవనరులు
 లత్తుకజాత్తులు లక్ష్మీమనోహరా ల్భారతీనేసలు బాహుపురులు
 వజ్రపుండ్రకులు వాసనరాజనాల్పవాజివంకెలు గవ్వనరులు
 సంపంగిపూవడు జాజిరాజనములు గంబూరరాజనా ల్కన్నెనరులు
 తుమ్మిపూరాజనా లమ్ముడుకొణిగెలు జీనువముక్కులు చిలుకముక్కు
 లేదుకట్టలవంకె లిసుకరాజనములు పులిగోళ్ల వంకెలు బొగడనరులు

తే. గీ. జల్లికోకరాజనములు నల్లవరులు, దెల్లనల్ల చెన్నంగులు దీననరులు
 నాది యగుపేర్లు గలుగువడతనియింట, నుండుశతకోటిబాధపు లొక్కదినును. 128

తే. గీ. దొండకాయ ములుకకాయ తోటకాయ, జంబికాయయు వెట్టలనందకాయ
 వెలయు నుస్తెకాయయు రామములుకకాయ, మేడికాయ కాచరకాయ గూడ నింక. 129

సీ. రామగుమ్మడి యోబరాజుగుమ్మడి చారగుమ్మడి బూడిదెగుమ్మడులును
 గిండిసాటయు దీం గెంకిన్నరసాటయును బీట సముద్రపుబీట నేటి
 బీట పిచ్చుకపొళ్ల పెద్దపొల్లనుగుదంతపు పొల్లు తంబలు వెలి
 కాకర పొట్టికాకరలు మేకచెవి చిక్కుడు పాలగణపుల గోరుచిక్కు

తే. గీ. డులు నుగంధాలు బొంతనంటులు సురళులు, గంజిపందిటికపురపొంకాయలు తరు
 బూజపుచ్చ కురాసానిపుచ్చ పెద్దదోన నక్కదోనలు వాని తోటంగలవు. 130

ఆ. వె. చేమ కంద గెనును చిటిగోరు పెండ్లము, పొనగు తెల్ల గెనును భూతగెనును
 లల్ల ముల్లి పనపు ముల్లంగి వెల్లుల్లి, గాజరయును మొదలుగాంగలవు. 131

చ. గురు గెజబాద్ది చెంచలియు గుచ్చలి చిట్టి తగిరి తుమ్మి దు
 న్నరి బలుగూటిబాద్దినలి చల్మిలి పల్లెరు రూకపాత్మె వె
 ల్పరగిసె మున్న వెల్ల చెవిపావిలి దొగ్గలి పొన్నగంటి దే
 దరి సరవంజి చేతర సదాపయు గొండలి కొండపిండియున్.

తే. గీ. పాల వాయింట తక్కలి ♦ బచ్చలి కొయి, గూర చక్రవర్తము చిల్క ♦ కూర గోళి
కూర దుంపబచ్చలి తోట ♦ కూర కొతిమ, రాకు సోపు మెంతాకు చు ♦ క్కాకుగలదు.

సీ. పనన సీతాఫలా ♦ ల్చిననిమ్మ గజనిమ్మ దూదినిమ్మ యనాన ♦ మాదిఫలము
నారదఖరూర ♦ నారికేళాదులు రామఫలాంజూర ♦ జామఫలము
లలరారు బొంతకి ♦ తల్లి కిత్తెయ్యి బోక పిప్పలి నేరేడు ♦ పెద్దవెలగ
రామావళియు గమరక జీడిమామిడి బాదంగి పెనురేగు ♦ పాలఫలము

తే. గీ. చెట్లు పండెడితోటలు ♦ చిట్టి గొట్టు, చెఱకు రనదాళిచెఱ కెఱు ♦ చెఱకు నల్ల
చెఱకుతోటలు కలుజోడు ♦ నీర్పి దినుసు, కారపా కాకుతోటలు ♦ గల వతనికి. 184

సీ. మామిడికాయయు ♦ మారేడుగాయయుఁ గొండముక్కిడికాయ ♦ కొమ్మికాయ
గరుగుకాయయు మొల్లుకాయ యందుగుకాయ లుసిరికెకాయలు ♦ నుస్తెకాయ
లేకరక్కాయయు ♦ వాకల్వికాయయుఁ జిఱిన్లెక్కాయయుఁ ♦ జిల్లకాయ
కలబంద గజనిమ్మకాయ నార్దపుకాయ చిననిమ్మకాయయు ♦ జీడికాయ

తే. గీ. కుండెనపుకొమ్ము మామెనకొమ్ము బుడమ, కాయ యల్లము మిరియంపుకాయ కలివి
కాయ కంబాలు కరివేపకాయ లాది, యైన యూరుగాయలు గల ♦ వతనియింట. 185

తే. గీ. పంట మోటాటి పెడగంటి ♦ పాకనాటి, యరవెలమలాదికొండారె ♦ మొఱుసుగోన
కొణిదెకాపులు మొదలైన ♦ ఖోణి దనరు, కాపులకు నెల్ల మిన్న యక్కాపుకొడుకు.

తే. గీ. అతనికొక్కకులాంగన ♦ యగ్గిమహిషి, చనినపిమ్మట సత్యకేశిని యనేటి
పేరుగల్గినచిన్నాలు ♦ బినరుహస్త్రుఁ, డేలుప్రియురాలు నాగ సొంపెక్కి క్రాలు. 187

సీ. మెఱుగంచుకమ్మలు ♦ మెఱ్ఱాలు గెరలముక్కర యుడ్డబుగడలు ♦ కట్లనరులు
తీరైన చింతాకుఁజీఁగెయల్లిక నాను వల్లెరుబూవులు ♦ బన్నసరము
కుప్పెసారము మెచ్చికొన్ననూలదండ యందగించినజోడుఁసందిబొందె
నిగరమైన సిరాజిపగడాంచేకట్లు కాంతికడెంబు లుం, గరపుజోళ్లు

తే. గీ. గిలుకుమట్టెలు జంటీలఁ ♦ గులుకు ఊవికె, సన్నమా వేయుఁగన్నుల ♦ చలువచీర
పసిమిఁ జెల్కెడుముంజేతిపచ్చలమర, దుడ్డెతనమువఁ దిరుగునాఁరెడ్డిసాని. 188

కం. ఆచొక్కపుజిగి చన్లవ, యాచక్కనిమెఱుగులూరు ♦ లామోమందం
బాచక్కనిరూపమహా, చూచిన మరుఁడైన భాంతి ♦ సాలయక యున్నే. 189

సీ. మేఘెందుకార్మకమీనదర్పణవజ్రికచముఖభ్రానేత్రాగండనాన
దరసుధాబింబకుండశ్రీమణికరీరగళవాగధరదంతకర్ణజహ్వా
పద్మలతాధరభంగభోగమృగేంద్రికరభుజాకుచవళికక్షమధ్య
బిలతుండచక్రికాహళతారపల్లవనాభ్యురుకటిజంఘనఖరపాద

తే. గీ. ప్రసవవిద్యుమచలదళఃపత్రీకనక, కదళికాపర్ణకౌముదీఃగంధసార
మార్దవాంగుళ్యనంగనఃదృరుచిచరమ, చరమభాగస్మితసుగంధః చానమౌళయః. 140

కం. మినమినలీనెడు మేనున, నొనరిన యావనజనయనఃనూతననలినా
ననమున ననువుగఁ గనుఁగొనఁ, దనరిన కనదనఘనఖనిఃదానసునాభిన్. 141

సీ. పలుకులు కహ్రింపుఁబలుకుల వర్షించు చూపు 1మారునితూపు ధూపుఁజూపు
గరములు బినభీతిఃకరములై సిరులొందు జడజగ్గు విరులకు ధ జడతసేయు
మందయానము హంసఃమందము నిరసించు 2మైనిగ్గు క్రొమ్మించుఃమదమణించుః
గుచములవన లా లిఃకుచముల నిర్జించుః జెక్కిళ్లు ముమిరాలః ధ జెక్కివైచుః

తే. గీ. దావికెమ్మోవి యమృతంపుఃబావిరీవి, యారు చెన్నారు చీమలఃబారు దూరు
నూరు లలరారు ననఁటుల ధ సారు గేరుఁ, గాంత యగుఁ గాంతలతికాంతఃకుంతకాంత.

కం. కమలంబులఁ గమలంబులఁ, గమలాననలోచనముల ధ కాంతి జయించుం
బ్రమదాఘలఁ బ్రమదాఘల, రమణీమణివాలుఁజూపు ధ రహి నిరసించున్. 143

తే. గీ. దానిబిగిబిసిబ్బెంపుఁ ధ దళుకుటుబ్బు, గుబ్బచన్నులకొఁగిలిఁ ధ గోరనట్టి
మానవాగ్రణి ననుమతీఃస్థానములను, వెదకి చూచిన లేడుపో ధ విద్రుమోష్ఠి. 144

తే. గీ. అది మనోజ్ఞము లై నయాఃహారములను, గండమెం డై నమదముచేఁ ధ గన్నుఁగాన
కమితవల్లవరతికేళి ధ కాన వొడమి, మీటుచిత్తముతోడ నేఃకారఁ దొడఁగె. 145

సీ. పనివంటవార్చులఃబాధ లించుక లేక తీరెడు మంచిసంఃసార మొదవె
నత్తమామలపోరు ధ నారుదూ రెఱుఁగక పొంద తనిచ్చఁగాఁపురము దసరె
గుడువఁ గట్టను బూయఁ ధ దొడుగ వస్తువులు యథేచ్ఛముగా నుండు ధ నిల్లుదొరకె
బట్టివల్లార్చ కేఃపట్టన దయఁ జిల్కు మనసు గల్గినయట్టిఃమగఁడు గలిగె

తే. గీ. నింతగల్గిన నేమి నాఃహృదయ మెఱిఁగి, మమత దీఱను బనివేలఃమంది మగలఁ
గలుగఁజేయక చెడుదోసఃకారిబ్రహ్మ, యొకనిగాఁ జేసె ననుచు నూఃరక తపించు. 146

కం. ఆపావ మేమి చెవ్వుదుఁ, గాఁపుది మదమెత్తి కన్నుఁ ధ గానక పురిలోఁ
జూపరుల నెవరినై నను, నేవున సంభోగకేళి ధ కెనయంజూచున్. 147

చ. అటువలెఁ జూచువేళ నొకఁ ధ డంగననామకుఁ డాయుధోపజే
వటకుఁ బ్రయోజనార్థము రఃయంబున వచ్చిన వానిపెక్కుచొ
క్కటపుటాయార మారఁ గని ధ కాఁపుది మోహము నిల్పలేక మి
క్కుటపురతిప్రయత్నమునఃకుం గరఁగించెద నంచు నిట్లనున్. 148

తే. గీ. ఎన్నఁడును రానివాఁడ వీ ధ వేమి పనికి, వచ్చినాఁడవు కూర్చుండు ధ వన్నెకాఁడ
మఱచ మఱే తెచ్చి యింటిలో ధ నుంచినా న,టన్న విని వాడు పోవలెననుచుఁబలుక. 149

ఉ. పోవలెనంటి వాలి నగుఁమో మటుచూడక నీడ నుండ లే
వో విలపించుబిడ్డలకు ధ నొయ్యనఁ జన్నిడి నిద్రఁ బుచ్చుఁ బోఁ
గావలెనో భ్రమించు విటఁకతైలయల్కలు దీర్చఁబోయెదో
శ్రీవిభవోత్తమా యెఱుంగఁజెప్పఁమటంచును జెట్టవట్టుచున్. 150

తే. గీ. కోళ్లు నిండాఁగా దుద్దుఁగొంగ డవుడు, వఱచి యాతని మంచంబుపైకిఁ జేర్చి
వలచి వలపించి చిన్నెలఁవగలు చూసి, యెనసి రతికేళి నేలె నఁయ్యగురుఁబోడి. 151

వ. ఇతైఱంగున. 152

కం. అనిరుద్ధచేష్టఘోలన, మనివారితదంతఘాత ధ మతిచిత్రతరం
బనిదంపూర్వానందం, బనుపమగురుసురతసౌఖ్య ధ మబ్బినయంతన్. 153

కం. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, మేలుగఁ గోరికెలు దీఱ ధ మిఘనత నన్నున్
దేలింపు మనుచు ననిపినఁ, జాలం బాదుగ నతండు ధ నలుపుచు నుండెన్. 154

కం. అలకాఁపువగల చిలుకల,కొలికికిఁ దమి యింతయైనఁ ధ గోల్పడక ముదం
బలరారి యుండ నొకనాఁ, డెలమిని నయ్యూరిజేరి ధ హిత మలరారన్. 155

చ. ముదుకరుమాలుగుడ్డ భుజఃమూలమునం గడితెంబు మీఁదఁ బ్రాఁ
తది యగుదుప్పటంబు మొలఁ ధ ద్రాడును గీనరయుండు తిత్తి న
న్నది నెలవంకనామము విఠనాయకు నుంగర మంగుళంబునన్
బొదలఁగ రత్నగుప్తుఁడు సఁమున్నతి నింటికి రాఁ బ్రియంబునన్. 156

కం. ఆనత్యకేశినీనతి, నానత్యసమాన వై శ్యఃనాయకురూపం
బాసఁ గొని చూచి మోహము,తో నరనము లాడుకొనుచుఁదోషణమొదవన్. 157

కం. వక్కాకుఁ బొగా కిమ మని, చక్కటికిని బోయి పైఁటఁజూఱఁగ నెదుటన్
మొక్కనగ వొప్ప నిలఁబడి, దక్కితి విఁక నెందుఁ బోయెఁదవురా బావా. 158

తే. గీ. అనుచుఁ దమి నిల్పలేక నఁయ్యంబుజాక్షి, వలుదగుబ్బలఁ గొగిట ధ బలియఁబట్టి
సురతకేళులఁ దేలించి ధ చొక్కుచుండ, నపుడటకు నచ్చి యయ్యంగఁదాహ్వయుండు.

ఉ. వచ్చితి రెడ్డిసాని తలఁవాఁకిలి దీయు మటంచుఁ బిల్వ లో
పొచ్చినసాధ్యసాప్తి నపు ధ డెంతయు వై శ్యఁడు సంచలింపఁగా
నచ్చవలాక్షి వాని భయఁమందకు మం చొకగాడెలోపలం
జెచ్చెర నుంచి నాయకుని ధ చెంతకుఁ జేరి మహానురాగయై. 160

- ఉ. వాఁకిలిఁగిసి చొక్కటపు ♦ వాలుగకన్నులఁ దేలఁజూచి నా
 భీకదభాక్షి కుందనపులిబ్బుల నేలెడు గుబ్బచన్మౌనన్
 సోఁకఁగఁ గాఁగిలింది నెఱుసాంపునఁ గేళిగృహంబులోనికిం
 దోకొనిపోయి వాని రతి ♦ నూతనసంభవపారవశ్యయై. 161
- కం. అలకాపునంపదలఁ దన, రలకాపువధూటి యానఁనాలంకృతికా
 ర్యలకాపుంజితయై వేడ్కలఁ గాపుర మొప్పు జేయు ♦ కాలముచంఘన్. 162
- ఉ. నల్లనికమ్మిపచ్చడము ♦ నామఁపు బొట్టును గుచ్చుటద్దముల్
 తెల్లరుమాలు ఎల్ల మొలఁ ♦ దిత్తి కరంబునఁ గోల వ్రేళ్ల సం
 ధిల్లిన వంకుటుంగరము ♦ తీరగుపూజలజంటిగుండ్లు రం
 జల్లఁగ రెడ్డి వచ్చి తనఁచెల్వను వాఁకిలి దీయఁ బిల్చినన్. 163
- కం. ఆమెడ నిద్దఱు మిండలఁ, బాయక రతినల్పు కాపుపడఁతుక యెటులన్
 మేయించి బొంకవలె జెపు,మా యని చక్రాంగవంశఁమండన మనియెన్. 164
- ఉ. ఆవచసంబు వేడ్క విని ♦ యకాదల యూఁచి నిడూర్పు పుచ్చి హే
 మావతి పల్కె హంసవర ♦ మాటికి మాటికి బృచ్చ యేల నీ
 వే వినుపింపుమా వినెద ♦ వింత శుమీ తెలియంగరా దదె
 ట్లో విశదంబుగా ననిన ♦ నుత్పలగంధికి హంస మిట్లనున్. 165
- చ. తననిజనాయకుం డటులఁ ♦ దల్పు సడల్పు మటంచుఁ బిల్చినన్
 విని యల వన్నెకాఁడు భయఁవిహ్వలుఁ డైన వడంకవద్దురా
 యని నగి వీఁపుఁ దట్టి చనుఁమా పగఁ జాటుచు మల్లి చూడ కే
 మనకయు రెడ్డితోడ నని ♦ యాసఁ పంచిన నాతఁ డంతటన్. 166
- వ. మంచి దని యవ్వడు. 167
- కం. త్వరితమ్మునఁ దలవాఁకిలి, దెఱచుక బంట్రిపుతు నోటిఁతీటయుఁ దీఱన్
 బొరిపొరి వదరుచుఁ జనియెడి, తెఱఁగు నిరీక్షించి రెడ్డి ♦ తెగువ న్మగువన్. 168
- తే. గీ. పిలిచి కోపారుణాక్షుండై ♦ పేర్చి పలికె, నేమె బంట్రిపుతుగాఁ డీటు ♦ లెమ్మెమ్మెఱసి
 వచ్చినాఁ డదిగాక తా ♦ వదరుకొనుచు, బోవుచున్నాఁడు సెప్పమా ♦ పువ్వుబోఁడి.
- కం. అని పతి యడిగిన బడియక, వినుచూ యని రెడ్డిసాని ♦ వింతలు గులుకన్
 నునునగ వొప్పఁగఁ జెప్పెను, గనుమా యీసెట్టిగాని ♦ ఘర్షణ మొదవన్. 170
- తే. గీ. నగరివారలు పిల్చుచున్నా రటంచు, దఱుముకొని రాఁగ నిలుఁజూచి ♦ తలుపువేయ
 గోడతఁడు దూకివచ్చి తోడ్కొనుచుఁ బోవ, రెడ్డి లేడుగదా యని ♦ యడ్డపడితి.

ఉ. అంతట నీవు వచ్చితివి • యాతఁడు నాగ్రహవృత్తిచేత న
 న్నెంతయు దూఱుకొంచుఁ జనియెన్ మగఁడా యని చెప్పి వైశ్యుని
 జెంతకుఁ జేరఁ బిల్చిన వఁసించుకుసూలము వెల్లి సాధ్యసా
 క్రాంతశరీరుడై యెదురుకట్లకు వచ్చిన రెడ్డి నవ్వుచున్. 172

తే. గీ. వాని దయఁ జూచి నే నున్నవాడ నీవు, భయపడకు సెట్టిగా యని • పల్కరించి
 పొమ్మనిన మస్తకవిధూనఁనమ్ము చేసి, యేగె నాతఁడు తనయింటి • కేమి యనక. 173

ఉ. ఆవిధి బొంకనేర్చిన నృపాగ్రాణిడగ్గఱ కేగు మన్న హే
 మావతి నాసికాగ్రమున • మాటికి వేలిడి కర్ణపత్రాశో
 భావళి చెక్కుల న్నటనమాడ శిరం బటు లూచి మెచ్చుచున్
 వేదినఁ జూచి యంత నిజవేశ్మముఁ జేరఁగ నేగె గొబ్బునన్. 174

కం. ఈగరిమను నిజగృహమున, కేగి ధరాధీశమోహఁహృదయాంబుజయై
 యాగజగామిని యొండొక,లాగున దినమెల్లఁ గడపి • లలి నిశి యైనన్. 175

చ. ఘనశితికంఠకంఠకలఁకంఠఘనాఘననీలకంఠకం
 జనయనఖంజరీటబలఁశాననీలతమాలమాలికా
 వ్రణతమృగేక్షణాచికురఁభారమృగీమదచంచరీకశా
 ననకిటికోటికజ్జలవఁనద్విపనన్నిభ మైనచీఁకటిన్. 176

ఉ. కొవ్వన జాజికొవ్వరులు • గుంతుమగంధపుఁబూత గుబ్బలం
 గొప్పనుపాణిరాసరులు • గోమలదేహలతాంతవల్లకం
 గప్పెడుసొమ్ము పెక్కిసిరులు • గన్నులపండువు లాచరింపఁగా
 నెప్పటియట్ల వచ్చి హరిఁజేక్షణ నిల్చెను హంసనన్నిధిన్. 177

ఆ. వె. నిలువఁ గలువకంటిఁచెలువంబు వీక్షించి, దినముదినము కొక్కఁతెఱఁగు దోచ
 సాగమఁ బూననేర్చు • సుందరాంగివి నీవె, యనుచు మెచ్చి హంస • మనియె నతికి.

ప దు నా ట వ రా త్రి క థ .

మ. పొగడం జొప్పడు శౌరనేనజగతిం • బుణ్యోపలబ్ధం బనే
 నగరం బొక్కటి యందుఁ గాపురముదీర్ణప్రాధితో నుండు భ
 ద్రగుణోపేతుఁడు సూత్రవంశజుఁడు కుద్దాలాభిధానంబునన్
 దగఁ జెంపొందినవాఁడు రూపజితకంఠదర్పండు భామామణి. 179

తే. గీ. రాజ నలరాజ రతిరాజఁరాజరాజ, రాజ రాజాత్మజామర్త్యరాజ జవన
 రాజ రాజితరేఖావిరాజమాన, సౌష్ఠవాకారసంపత్తిజరుపు నతఁడు. 180

కం. తరణిజనుతరణిధరణీ, తరుణీరమణీయవేణిః ♦ దతనిర్ యుణీ
వరరమణీమణిశీతజన,దురితాటవ్యరణిసుగుణాఢ్యోరణి యమునన్. 181

తే. గీ. ఈడుకొయ్యలు తెప్పలు ♦ నీడుకాయ, లరడ లరిగూళ్లు పడవలు ♦ తరులుపుట్లు
చేపడవ లోడ లాదిగాఁ ♦ జెలగునట్టి, యంబుతరణంబులకు నెల్ల ♦ నధిపుఁ డతఁడు.

కం. ఆకర్ణదఘ్నపుణ్యక,ధాకర్ణనలలితహృదయుఁ ♦ డసమానయశుం
డాకర్ణధారుఁ 1డతులసు, ధీకర్ణుఁడు ధీవరకుల♦దేవుం డరయన్. 183

తే. గీ. కొడమ తిట్టడకొడమ దొడ్డుబుడుపటంబు, చావ యెత్తిగూడయుఁ ♦ జల్లుదూడు
లుంటగాలంబు తెర దెమ్మ ♦ లుసురుగాల, మొసుకుగోరకపుణుపాక్కు ♦ లెనఁగుచుండు.

కం. మెడవల సన్నపువల త్రో,పుడువల డొంకవల మిట్టముక్కిడివల దాఁ
టుడువల సింగిత మనుకువ, లెడవల కండెవల మొదలయినబలువలలన్

సీ. నీరుకుమ్మరపుర్వ ♦ నీరీగె తలకప్ప తెలిదెమ్మ కరివెల ♦ పొలికె సత్త
గుల్ల చుట్టుడుగుల్ల ♦ కురిమింద నాచుడుగవ్వ మురుండము ♦ కాకిచిప్ప
నులిబిల్ల యెరబిల్ల ♦ పురుగు గోదురుగవ్వ కప్ప యెత్తలి యెండ్రొగాయ జెలగ
గులుగురింతయు నీరుగుట్టు శంఖనఖంబు పులుకాసి నసిమిరి ♦ బుంగపురుపు

తే. గీ. పిలుక నిర్లుత కాచు తాఁబేలు పిడక,మొనలి శింశుమారము పెద్దమొనలి నీరు
పావ నీరేన్ల నీర్వల్లి ♦ పొచిపురుపు, లాదికొరగానిజంతువు ♦ లన్నివిడిచి. 186

సీ. కొరద దాసరికొయ్య ♦ కొట్టమీ నులసముచ్చంగి బేడిస జెల్ల ♦ చారమీను
వాలుగు ముకుదొమ్మ ♦ నల్లికతట్ట పుత్తడికాసు పూమీను ♦ కడిసెలంబు
పక్కె చిత్రైర నీచు,పాపెర మలుగు మీ నరిజె యిల్లెపుచేప ♦ యాకుజెల్ల
మిసికల్ల రుజు తేలు,మీను దొల్లిక తాతికొరుకు మాపురమును ♦ గుంటముక్కు

తే. గీ. మోర పక్కిన దొండును ♦ గూరముక్కు, పుల్లరుజు గెచ్చె గెండెయు ♦ బొమ్మడాయ
యల్లెద మ్ముప్పచేపయు ♦ గొల్లదొందు, పరిగె రొయ్యదియగుమీలఁ ♦ బట్టు నతఁడు.

కం. కులకాయకపుంజాలరి, కులనాయకమంబుతరణఃకోటిశత్సం
బులు తూర్కక్రియశానన,మలవడ కుద్దాలుఁ డందఃరౌనన మెలఁగున్. 188

తే. గీ. మేలుబలువాలుగల నేలు ♦ మిసిమిగ్రాలు, కన్నుగవడాలు మరువాలుకరణిఃబోలు
మురిపెములపోలు కల దొక్క ♦ ముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరవానిడోలు.

తే. గీ. దానినామంబు తగు భద్రసేన యనఁగ, రూపయావనగరిమ నాఁరూఢి కెక్కి
యాడుజోడును సరి నాటి ♦ యెందులేక, విట్టవీగుచు నుండు నోవిదుర్మోషి. 190

సీ. జడ చిల్వ యాన్యంబు ♦ శశి నొసల్ నెల బొమ్మ ల్దనువు లక్షులు తొవ ♦ ల్నాన గంధ
ఫలి చెవుల్ శ్రీ దంతములు మొల్ల లధరంబు తలీరు చెక్కిళ్ల ద్దములు గళంబు
జిగిశంఖ మంగుళు ♦ ల్పగడాలు కరము లబ్జములు కక్షములు భోగములు భుజము
లు లతలు గుబ్బలదుగ్రిలు వళు లూర్మూలారసి నాభి గుహా కౌక్ బయలు కటి యిల

తే. గీ. దొడ లనంట్లు మోకాళ్లు బిరడలు పిక్కలు శరధులు గుల్ఫములరడలు ప్రవదములు
కూర్మములు గోరులుడు లడుగులు మహోత్సలములు వెబ్బయ్యె యొవ్వులలనకెపుడు.

కం. కెంపా వాతెజ జిగిసి, శంపా నునుమేను మోముసా రిందుసిమేల్
సాంపా బలభిన్మణిఘ్రిణి, గుంపా కుంతలవిభూతి ♦ కోమలి కెన్నన్.

192

సీ. సారంగసారంగసారంగములఁ గేరు గమనంబు కనుదోయి ♦ కచభరంబు
సారాబ్జసారాబ్జసారాబ్జముల నేలు వదనంబు కంఠంబు ♦ వదయుగంబు
పున్నాగపున్నాగపున్నాగములఁ బోలుఁ దీరై న నాభి నూగారు నడుము
తారకతారకతారకమ్ముల మీఱు దంతము ల్నఖములు ♦ దరహాసనము

తే. గీ. వడిఁబ్రవాళప్రవాళప్రవాళలీలఁ, దనరు భుజములు వేర్లు నెత్తావిమోవి
రమ్యతరచక్రచక్రచక్రములఁ దెగడు, ముదితజఘనంబు చనుఁగవ ♦ ముణుగులరయ.

కం. మబ్బులు గొమ్మెడు కొమ్ముడి, జొబ్బిలెడు తేనెమోవి ♦ సాబ గొ మొగముక్
సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు, నిబ్బరమా పిఱుడు తొడలు ♦ నిగ్గుచెలంగున్.

194

సీ. మృగధరబింబంబు ♦ మెలఁత నెమ్మోము మృగంబు కన్దోయి ధరంబు లుదుటు
గబ్బిసిబ్బెపుచనుగుబ్బలు బింబంబు తావిచక్కెరలోల్కు ♦ మోవి శీవి
సుమచాపబాణంబు ♦ లమరు పాదమ్ములు సుమములు నవ్వు చాపములు బొమ్మలు
బాణము లొగ్గివ్వాడిఁరాణించు వాల్చాపు లఘులు నిద్దపుఁగుటిలాలకంబు

తే. గీ. లమృతదరమావిహారంబు ♦ లలరుకురులు, నమృతములుపల్కులు దరంబు ♦ రమణిగళము
మావి కెంపుచివుళ్ళు నమృతకరములు, హారములు దంతపంక్తిసోయగము లరయ.

ఆ. వె. భ్రమరకములఁబోలుఁభ్రమరకములడాలు, పృథులకుచములొఱయుఁ ♦ బృథులకుచము
లతనుభామఁగేరు ♦ నతనుభామాకృతి, యలరుఁ గొమ్మఁదెగడు ♦ నలరుఁగొమ్మ. 196

శా. ఆరాజన్ముఖమూర్తినీలచికురం ♦ బాచెక్కుటద్దంబు లా
శ్రీరమ్యాధర మాభుజాలతిక లాసిబ్బెంపుచన్లుబ్బజో
డారోమావళిపాంక మానడలయొయ్యారంబు వీక్షింప న
మూరుండై నను దానిసంగతికిఁ బ్రోమక్ బంటు గాకుండునే.

197

తే. గీ. అదియఁదల్లికి జనియించినది మొదలుగ, సంగమాపేక్ష తలకెక్కిఁచాలఁదిపురు
సంత నువకాంతసంగతి ♦ యబ్బెనేని, యాశసము తూటువొడుచుకయైనఁ జనును. 198

నీ. కలికిచొకాటంపు ♦ బెళుకుచూపుల ముద్దు కనుబొమ్మలంకించు ♦ కొనెడు హూయలు
కలయక మాటలఁ ♦ గరఁగించు చెలువంబు లాన పుట్టఁగ నవ్వనట్టినేర్పు
తేలింది చేతులు ♦ ద్రిప్పెడు పొంకంబు హర్షించి తా నుచు ♦ క్కనెడు సొబగు
చిన్నెలవనఁ జూపి ♦ నన్ను జేసెడితీరు ముక్కుపై వేలిడి ♦ చొక్కువగలు

తే. గీ. వలుదగుబ్బలఁబయ్యెద ♦ వై చు తీవి, నలుకుమెట్టెలొద లీన ♦ నడుచు సొగసు
విను త్రితొకములందుండు ♦ వెలఁదులందుఁ, గానఁబడ దెన్నటికి నైనఁ ♦ గమలగంధి.

తే. గీ. అదియుఁ గొవ్వన వీరు వాఁరనక చొచ్చి, టెక్కు గలవాని రూపుసొం ♦ పెక్కువాని
బలము గలవాని రతులఁ బేర్పడినవాని, గనిన విడువదు వానితోఁ ♦ గలసి కాని. 200

వ. ఇట్లనుదినవృద్ధమానానూనమోహాతిరేకంబున నన్యమానవవితానమీనకేతనాయోధ
నాధీనమానసాంభోజయై యయ్యంభోజనయన విజృంభించి మెలంగుచున్న యవనరంబున. 201

చ. ఒకఁడు కిరాతదేశమున ♦ నుండెడు కోమటిపోలిసెట్టిపు
త్రకుఁడు హిరణ్యనామకుఁడు ♦ తండ్రి యదల్పిన నల్కతో నఖ
ప్రకరము గొల్వఁగా నుక్మతిఁపాటవ మొప్ప మహానదు ల్నిధుల్
నకలముఁ జూడఁ గోరి చనె ♦ నత్వరయానమునన్ ముదంబునన్. 202

వ. ఇట్లు చని చని. 203

ఆ. వె. బదరికాగుపేక్షుకదళికాచంపక, నహుషదేవదారు ♦ నై మిశములు
దండకావనంబు ♦ దనరు వింధ్యాటవి, యాదియగు మహావనాళు లరసి. 204

సీసమాలిక. గంగ సరస్వతి ♦ కాళింది గౌతమి చిత్రోత్పల విశాల ♦ శీత చంద్ర
భాగ కావేరి విఁపాశ సితాలక శీతలవాహిని ♦ సింధు సరయు
గిరి యిరావతి గండఁకి దశార్ణ కృష్ణవేణిక శంబమాల దేవిక తృణఘ్ని
బహుళి విశాఖిని ♦ బ్రహ్మభాగ సురాన వాలుకావాహిని ♦ వర్ధమాన
శోకావధూతపిఁనాకిని ఋతు తామ్రవర్ణి వలని తామ్రవతి వితదు
నర్మద బాహుద ♦ నంద చిత్రిత యుత్పలావతి కపిల మాఁల్యవతి త్రిదివ
లక్షణ హరిణిక ♦ లాంగలిని తిసాను ద్యుమతి కుముద్వతి ♦ తుంగభద్ర
ఋషిత జితావగ ♦ ఋజ్వభద్ర సునంద భృగువర గండకి ♦ భీమరథి మ
హాజల గోమతి ♦ హంసావ భీష్మరగండక హరిగండక శతభద్ర
బ్రహ్మగండక నీల ♦ పద్మావ తీశావతి హిరణ్యశాఖావతి హిమక్రాంచ
హరితల మానసి ♦ హంసకంజ సుమేధు సౌభద్ర కాశికి ♦ చక్రధార
శ్యామ మహాత్కట ♦ సోమ మహావక్త్ర శ్లోకాపాశావతి ♦ చంద్రమృత
పంచగం ధ్యరుణవృంభంజని వల్లవ వజ్రవాలుక శూక ♦ వరుణవక్త్ర

పంచమహామాయి ధల్లణి సురకర్తృష ధనుష్మతి వితస్త ధంద్రవర్త
 స్కందావతి సమూల ధక్షుకదంబక పుండరీక పయోష్ణి ధూతపాద
 కూట వైఘ్నేయః జత్రోకూట వేదవతి నక్రవతి వేగవతి వేత్రివతి గర్భ
 వతి యింద్రనందియుః ధృతమాలకృష్ణపాద జయంత వందశాత్రాఖ్య శుక్తి
 మతి హరిద్యుతి నువర్ణతటీ మణివృభాస్లక్ష కజల బప్పుల శుచి సింధు
 వర్ణ కాశ్యపి మణికర్ణిక మందాకిని మలప్రహారి నానుమతి 1 కీర
 2కామోదకీ సఖిమోమిత కరతాల వేదత్రయి మయూఖ ధిలయ వివిత
 భవనాశనియు సర్వపాపహ కిటికక్ష పోదవేదస్మ జంబూక కుంభ
 గావుణియు త్రిసంధ్యగాయత్రీ ఋషికుల్య ప్రభవిష్ణు వలికూట ధర్మకృష్ణ
 తోయపాపఘ్ని విదుష్టద సర్వద వైర్ణదృష్టిద్యుతి వందవార
 శీఘ్రోదయుః బ్రహ్మత చెయ్యేరు గుండ్రకమ్మయుః గుందుమొదలుగా మహిందనర్పు

తే. గీ. పుణ్యకూలంకపాబృందముల నమంద, వికన దరవింద గంధిల ధిమల కమల
 ధురవరంబుల నురుభక్తి జలక మాడి, సకలదానాదినత్రియల్ సలిపె నంత. 205

తే. గీ. ఘోరకోటి గదాకోటి శంఖకోటి, చక్రకోటి త్సరుకోటి చంద్రకోటి
 సిన్ధకోటి మహాకోటి చిత్రకోటి, పుణ్యకోటి ధనుకోటి ముక్తికోటి. 206

తే. గీ. పద్మసర సీంద్ర సరసి ధిహృసరసి, శుభ్రసరసి మహాసర సభ్రసరసి
 గృధ్రసర సీందుసరసిని క్షీరసరసి, మానససరసి నన్నిట ధిసానమాడె 207

సీ. స్వామిపుష్కరణిలో సానంబు గావించి శశిపుష్కరణి నీళ్లు చల్లులాడి
 చంద్రపుష్కరణిలో జలకంబు ఘటియించి సోమపుష్కరణిలో జూచ్చి పారలి
 గుహపుష్కరణి నీత కొమరొప్పు నొనరించి యమృతపుష్కరణిలో నాడి వెడలి
 నిత్యపుష్కరణిలో నీల్లాడి చిత్రపుష్కరణిలో జోతలకృమము జూపి

తే. గీ. శంఖపుష్కరణిని గుంకి చక్రపుష్కరణి మునిగి దేవతాపుష్కరణి దొలంచి
 క్షీరపుష్కరణిని దూకి సేతుపుష్కరణిని మజ్జనమాడి సద్గుణత మెలయ. 208

సీసమాలిక. మత్స్య కూర్మ వరాహ ధాండవ్య సరసింహ రామ పరశురామ ధామ వామ
 న మహేంద్ర చక్ర గో నారద శంఖ పాండవ శార్ఙ్గ పక్ష్యగస్త్య విజయ జయ
 కపిల వసిష్ఠ మాంధర్య ధృగు జహ్ను వాయు ముని బ్రహ్మ వరుణ విష్ణు
 ధర్మ వరాశర ధామోదర కపింజల శుక కౌండిన్య గాలవ హిరణ్య
 వసు కృష్ణ శాండిల్య వజ్ర కాశిక ధనంజయ ముక్తిదేవర్షి సర్వసింహ
 ల సరస్వతీ ముద్గల భరత పర్వత పరమ కాశ్యప శేష పంచగోవ

రై భ్య భరద్వాజః ధై భ్య తుంబురు గౌతమ జటిల భార్గవః మాధవ గురు
బాభ్రవ్య పుణ్యగోపాల ముకుంద త్రివిక్రమ సార గోవింద మోక్ష
కు ల్యాచ్యుతామృతః గోమంత సురకృప నారాయణ మను జనార్దన హరి
వైకుంఠ కేశవః వాసుదేవ పతంజలి విరజ ధన్వంతరి కురు భోగ
సావన శ్రీధరః పావన ప్రద్యుమ్న పురుషోత్తమ పరమపురుష సిద్ధ
పాతకనాశనః పాపహ రాభ్యారు విమల భాస్కర హరః కమల సోమ

ఆ. వె. నామధేయములను ధూమిలో సార్థత్రి, కోటితీర్థములను మేటి వనఁగఁ
దనరునట్టినుఁటఁ యెనిమిది తీర్థాల, స్నానదానవిధులు సలిపె నంత.
వ. మఱియును.

209.

210

కం. తిరుకోళము నూతిమోటయు, చెఱువు మడువు లొండు కుంటఁ జెలమ పడియఁగో
నెరు బుగ్గవాఁగు దొనతల, పరిగుండము లోన డిగ్గి బావి దొరువులన్.

211

సీ. సంకల్పములు సెప్పఁసాగి బ్రాహ్మణు లుండ భైరవార్ఘ్యం బిచ్చి ధక్తితోడ
స్నానంబు గావించి సంచిమాత్రము దక్కఁ గల ధన మెల్ల బాపవల కొనంగి
కపిలగోఘృతములు గ్రముకవర్ణంబులు గుడములు ఫలములు గుగ్గిలంబు
గానుక ల్వత్తులఁకట్టలు పూలసరాలు గైకొని మోదఁరసము జిల్క

తే. గీ. నార్ద్రవస్త్రంబు లంగంబులంట వడికి, కొనుచు నమృత నడుగడుగునకుఁ బెద్ద
మాట గోవింద లనుచును నూటయెనిమిదితిరువతులలో స్వాములఁ దెలియఁజూడ.

వ. మఱియుఁ దలంచి చనిచని.

218

మంజులగతిరగడ. శ్రీవై కుంఠఁజేత్రీబునఁ దగు వాసుదేవునకు వందన మొనరిచి
యామోదస్థలియందలి సంకర్షణునకుఁ గర్ణాఞ్చాదనముల నిడి
సరవి బ్రహ్మోదఃస్థలమునఁ జెలఁగిన ప్రద్యుమ్నునకును బ్రణతి యొనర్చుచు
సమ్మోదాఖ్యఃస్థలమున నుండెడు ననిరుద్ధునకు సమారాధన మని
సత్యలోకమున సతముగ వెలసిన విష్ణువునకు గోవిందలు సల్పుచు
సూర్యమండలము సొంపుగఁ బ్రబలింప వద్మాత్మునకుఁ బ్రపత్తి వహింపుచు
క్షీరాబ్ధిసలి శేషశయనునకు హస్తస్వస్తిక మనువందింపుచు
శ్వేతద్వీప ఖేతిర బ్రభవించిన తారకహరికిని దండము లొసఁగుచు
రమణ బదరికాఁరణ్యంబందలి నారాయణునకు నమృత లొసఁగుచు
నైమిశపుణ్యవనంబునఁ బొందిన హరికిని మంగళహారతు లెత్తుచుఁ
దనరు హరిజేత్రీంబున నెలకొను సాలగ్రామస్వామి గణింపుచు

బావఁగ నయోధ్యాపురిలోఁ జెలఁగెడు రఘునాయకులకుఁ ♦ బ్రజిపాతము లని
 మధురాపురిలో ♦ మహిమలఁ జెందిన బాలకృష్ణునకుఁ ♦ బ్రాణాచారము
 మాయాస్థలిలో ♦ మధుసూదనునకు నిరతం బల్లోనేరే శ్ల సుచును
 కాశీస్థలిభోగశయానునకును నమరఁగ నూర్ధ్వశ్శయంబులు జొనుపుచు
 దలఁప నవంతీస్థలిలో నవసీవతిదేవునకును ♦ బ్రాంజలు లిడుచును
 ద్వారవతీ యాదవకులభర్తకుఁ దాళహస్తములు ♦ దప్పక కొట్టుచు
 వ్రజపురిలోఁ దావలమై చిక్కిన గోపీప్రియునకు ♦ గొబ్బిళ్ల సుచును
 వనతిగ బృందావనమున నిలిచిన నందాత్మజునకు ♦ నతు లొప్పించుచు
 నలరఁగఁ గాళియహృదతలమునఁ గల గోవిందునకును ♦ గొండిమె లెన్నుచు
 గోవర్ధనమునఁ ♦ గొలువై కన్నడు గోపవేషునకుఁ ♦ గొశిగె లొనర్చుచుఁ
 దనరు భక్తలోచనపాపఘ్న స్వామికి 1పుష్పాంజలు లర్పించుచు
 మహిమ వెలయ గోమతపర్వతమునఁ జేరినశౌరికి ♦ సేవ లటంచును
 రమ్యహరిద్వారమునఁ బ్రసన్నుండైన జగత్పతి ♦ కభివాదన మని
 చాల బ్రయాగస్థానమునఁ గల మాధవునకు సన్మానకరంబులు
 గయలో సాక్షాత్కారము నొందు గదాధరునకు జోతలు చెల్లింపుచు
 2గంగోదధిసంగస్థలిఁ జెలఁగిన శ్రీవిష్ణువునకు ♦ జేజేలాగుచుఁ
 జిత్రకూటమున ♦ సేమం బందిన రాఘవునకు నేత్రనిమిలన మని
 నందిగ్రామమునను జెలువొందిన రాక్షసఘ్నుడగు ♦ రామున కెఱుగుచు
 సరవిఁ బ్రభాసస్థలి సంచరు డగు విశ్వరూపునకు ♦ వినుతులు సేయుచు
 శ్రీకూర్మస్థలిఁ ♦ జేకొను కూర్మస్వామికిఁ బుష్పాంజలు లర్పించుచు
 నీలాచలమున ♦ నెలకొను పురుషోత్తమునకు హానిగలు ♦ దండిగఁ జేర్చుచు
 సింహాచలమునఁ ♦ జెందు మహాసింహాకారునకు జూహారులు నెఱపుచుఁ
 దులసీవనమునఁ ♦ దులకించు గదాధరునకుఁ జర్యలు ♦ తఱుచుగ జఱపుచుఁ
 గృతశౌచస్థలిఁ ♦ గేళిక లొందెడి పాపఘ్నునకు సప్రయలు బెనుపుచు
 శ్వేతాద్రిస్థలి ♦ సింహలోచనున కెలమిని గేకిసలిచ్చుచు భక్తిని
 ధర్మపురిక్షేత్రపు యోగానందస్వరూపునకు ♦ దాస్యము సలుపుచు
 శ్రీకాకుళమున ♦ సింహుగనిలిచిన యాంధ్రనాయకున ♦ కర్చున మనుచును
 ఘనత నహాబలగరుడాద్రిహిరణ్యాసురవధునకు ♦ నతిజోబిళ్లని
 పాండురంగమునఁ ♦ బాటిలు విట్టలదేవునకు సదా ♦ దిగ్విజయము లని
 వేంకటగిరిపై ♦ వెలసిన తిరువేంగడముడియారులఁ ♦ గని వందనమని

యాదవపర్వతః మందలి నారాయణునకు జయజయ • లావరింపుచు
 ఘటికాచలమునఁ • గల్లు నృసింహుని గృహత్వంబునఁ • గీర్తన నడుపుచు
 వారణగిరిపై • వరదస్వామికిఁ బిడికిలింత లని • పెంపుగ నొడుపుచుఁ
 గాంచీపురిలోఁ • గమలాక్షునకును మోదముతోడత • ముకుళితకర మని
 యొప్పన నుండు యథోక్తస్థలమయథోక్త కారునకు • దోయిలి దీర్చుచుఁ
 బరమస్థలిలోఁ • బరమేశ్వరునకుఁ గర మర్థింపుచుఁ • గన్నలమొక్కుచుఁ
 బాండవభూస్థలిఁ • బాండవదూతకు వలయబాహువులు • వైపుగఁదీర్చుచు
 విక్రమస్థలిఁ ద్రివిక్రమహరికిని సారెకు సారెకు • సాగు భళా యని
 కామాసికిలో • గణుతికి నెక్కివ శ్రీనృసింహునకుఁ • జేతులు మొగుపని
 యష్టభుజస్థలి • నష్టభుజునకును జిత్తము రంజింఁ • జిన్నిపువ్వు లని
 పాతాళస్థలిఁ పాతాళదురునకు నమర నమోహమ • యని వర్ణింపుచు
 దీపాభస్థలి • దీపాభునకును మోదముతోడ నమోవాకం బని
 రాజిలు గృధ్రానఁరస్థలిఁ గలుగు విజయరాఘవునకు శరణి
 రసికతపీఠాఁరణ్యశయానఁపు వీరరాఘవులఁ • జేరినుతింపుచు
 తోతాద్రిస్థలిఁ • దుంగశయానస్వామికి నిత్యోత్సవములఁ బనిగొని
 యలరు గజస్థలమందు గజార్తిఘ్ననకు శయద్వయఁ • గోలాటం బని
 బలిపురమందుల • బలియు మహాబలదేవున కిదిగో • తిరువారాధన
 భక్తసారమునఁ • బ్రబలు జగత్పతికిని సంధించి • గిడిగిల్లె యని
 మైంద్రస్థలమున • నవతారముగొను దేవదేవునకు • ధృతవృత్తుటములు
 గోపపురస్థలి • గోపదేవునకు నెలమిఁ బ్రదక్షిణ • 1 మేగెద గొబ్బున
 శ్రీముష్ణస్థలిఁ • జెలఁగు వరాహస్వామికిఁ బేర్చెనఁ • జంకలఁ జేతులు
 మహితస్థలమున • మనలక పొడలెడు పద్మాక్షునకును • బడుబాటలు వడి
 శ్రీరంగస్థలి • శేషశయనుఁ డగు రంగస్వామికి • రహి మొక్కికెద నని
 శ్రీరామస్థలి • సీతాప్రియునకు మానక యెపుడు నమస్కారము లని
 శ్రీనివాస మను • త్రేత్రంబునఁ గల పూర్ణమూర్తి కిదె • పారిఁ బూజిం పని
 స్వర్ణ మందిరనుఁ వర్ణ స్వామికిఁ గేరుచు నలిపెద • కెడికో శ్లోనుచును
 వ్యాఘ్రపురస్థలి • యందు మహాబాహుస్వామికిఁ గే • లొనఁగెద హితముగ
 నాకాశనగరమం దనువొందెడు హరిమూర్తికి నిదె • యప్పాల దిరిగెదఁ
 బరఁగ నుత్పలాఁకతికస్థానం బందలి శౌరికి • నారాధన మని
 మణికూటస్థలి • మలయు మణిప్రభు పెరుమాళ్ల య్యకుఁ • బింపిల్లాడుచు
 విష్ణుపురంబున • విలసిల్లు మహావిష్ణుస్వామికి • వెన్నెలకో లని

భక్తస్థానము • భక్తిప్రదునకుఁ బొసఁగఁగ జేసెదఁ • బొర్లుదండములు
 శ్వేతహృదను • త్నేత్రంబందలి శాంతమూర్తికిని • సంసర్గంబులు
 నగ్నిపురస్థలి • యందు మురద్విషునకు నొనరింతుఁ బ్రాణామము లూకొని
 భార్గవతలమున • భర్గస్వామికిఁ గీలించెద లంకెగఁ గేల్పుడతలు
 వైకుంఠపురీ • వాసుండు తగు మాధవునకును నమస్కృతిఁ బేర్కొని
 పురుషోత్తమమునఁ • బొల్పుగుపార్థసఖస్వామికి నిజఁకైంకర్యంబని
 చక్రశ్రీధరసఁచారి సుదర్శనదేవుని మదిఁ బ్రార్థించుచు నంతటఁ
 గుంభకోణమునఁ • గొనకొని కదలని శారధరు నుపాసనఁ జేసెద నని
 భూతస్థానము • పురమున నెళ వగు శార్ణస్వామికిఁ • జాగుబడికె లని
 యరయఁ గపిస్థల • మందలి దంతావళివరదునకు నివాళికరము లని
 చైత్రకూటమున • సరసతఁ గొల్వగు గోవిందునకును • గొల్పుడు చేతులు
 నుత్తమతలమున • నుత్తమహరికిని ఘనతరభక్తిని • గైలాటము లని
 శ్వేతగ్రావ • త్నేత్రంబునఁ గల పద్మగోచనునిఁ • బ్రస్తుతి సేయుచుఁ
 భార్గస్థలమున • బాగ వసించు పరబ్రహ్మమునకు • రామురాము లని
 కృష్ణకోటి యను • త్నేత్రము లోని మధుద్విషునకు నిదె • తొంగలిపాట్లని
 వందపురీభవ • నంబందు మహానందునకును శరణార్థి ఘటించుచు
 1వృషపురస్థలిని • విడియు వృషాశ్రయదేవుని కిదిగో • దీవెనకో లని
 కడక సంగమ • గ్రామంబందలి సంగమస్వామికి • సాగిలింత లని
 తనరు శరణ్యాస్థలము శరణ్యాస్వామికి నిదె కై • వారపుచె య్యని
 చెన్నగు సింహ • త్నేత్రమహాసింహస్వరూపునకు • హస్తార్పణ మని
 మణిమంటపమున • మల్లరిసామికిఁ బొందించెద గోవింద లటంచును
 నిబిడస్థలిలో • నిబిడాకారస్వామికి మతిఁ గై • చావు లొనంగుచు
 భానుష్కస్థలిఁ • దలఁకొను జగతీశ్వరునకుఁ బెట్టెద • సరిటెంకణ మని
 మాహారమం దన • మానస విడిసిన కాలమేఘునకుఁ • గై మోడుపు లని
 చక్కని మధురా • స్థానమునఁ గల పౌందరరాజస్వామికి మేలని
 యనిశంబును వృష • భాద్రిని యశఘరి పెరియస్వామికి • బేడిన లెన్నుచు
 వరగుణస్థల • వ్యావకుఁ డగు నాధస్వామి పదఁభ్యాన మొనర్చుచుఁ
 గుళకస్థలమునఁ • గూర్చున్న రమాసఖుని మంత్రపుష్పము లిడి వేడుచు
 గోష్ఠపురస్థలి • గోష్ఠస్వామికి మిక్కిలిమేలిడు • మేలుకొల్పులని
 దర్భసంస్తర • స్థానంబందు శయానదాశరథి • కతి కైవిప్పని

ధన్విమంగళకథలమున నెలకొను శౌరికిఁ దగు పరిచర్య లొనర్చుచు
 భ్రమరస్థలమునఁ ♦ బరఁగు బలాఢ్యస్వామి నలా మని ♦ సత్కర మెత్తుచు
 ధరణిఁ గురంగఁస్థలమందలి పూర్ణస్వామి నవాఢరణమునఁ గొల్పుచు
 నవని వటస్థలమందలి విష్ణుశ్రీమూర్తికి నిదె ♦ చెంగనలో యని
 త్సుద్రనదీస్థలి ♦ శోభిలుచుండెడు నచ్యుతునకును దినావసతులు నిడి
 యంత ననంతశయనమందుండెడు పద్మనాభునకుఁ ♦ బాణిమోడ్చు ని
 ధర నూటెనిమిది ♦ తిరువతులందుల నవతారంబుల ♦ నలరఁగ వెలయుచుఁ
 గృహతో మము రక్షించెడు రామస్వామికి పదివేల్ ♦ సాష్టాంగంబులు.

214

వ. అని ప్రపత్తిపూర్వకంబుగా నష్టోత్తరశతతిరువతులు సేవించి యంత.

215

సీసమాలిక. అభిషేకవల్లి మోహనవల్లి విద్యుమవల్లి చంపకవల్లి ♦ వజ్రవల్లి
 మకరందవల్లి కోమలవల్లి మాణిక్యవల్లి చందనవల్లి ♦ వచనవల్లి
 గంబూరవల్లి కాసారవల్లి వనంతవల్లి శోభనవల్లి ♦ వసుధవల్లి
 మరకతివల్లి నిర్మలవల్లి మాక్తికవల్లి కస్తూరికావల్లి గంధ
 వల్లి విభ్రమవల్లి ♦ వర్తులవల్లి వరహవల్లి నిక్షేపఞ్జవల్లి
 యంబుజవల్లి వికాసవల్లి వినోదవల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర
 వల్లి మనోహరవల్లి కేతకీవల్లి సారంగవల్లి కర్పూరవల్లి
 కల్యాణవల్లి శృంగారవల్లి మనోజ్ఞవల్లి నాయకవల్లి స్వచ్ఛవల్లి
 సాభాగ్యవల్లి కేశనరవల్లి సుధువల్లి మాలతీవల్లి సామ్రాజ్యవల్లి
 మంజులవల్లి సంభ్రమవల్లి శుకవల్లి సర్వతవల్లి యానందవల్లి
 ఘనతరవల్లియుఁ ♦ గౌమోదకీవల్లి కాస్తుభవల్లి ప్రకాశవల్లి
 దీపితవల్లి దేదీప్యవల్లి విలాసవల్లి సత్పరిమళవల్లి విజయ
 వల్లి రేఖావల్లి ♦ వరగుణవల్లి రసికవల్లి శ్రీగిరిశిఖరవల్లి
 కేయూరవల్లి కోకిలవల్లి సుస్థిరవల్లి సుమంగళవల్లి మదన
 వల్లి సరనవల్లి ♦ వైభవవల్లి కిన్దలవల్లి దుచివల్లి ♦ చారువల్లి
 కాతుకవల్లి శర్కరవల్లి వికసితవల్లి మండనవల్లి ♦ పరమవల్లి
 హాసవల్లి ల్యమృతవల్లి ♦ యనురాగవల్లి కుసుమవల్లి సుఖవల్లి ♦ శుభ్రవల్లి
 చంచలవల్లి భూషణవల్లి సుకుమారవల్లి జీచనవల్లి ♦ వనజవల్లి
 రంగవల్లి కలంకఠిరత్నవల్లియు శ్యామవల్లి కుండలవల్లి ♦ వకుళవల్లి
 విచికిలవల్లియు ♦ వేదవల్లియుఁ బెరుందేవివల్లియు భూమిదేవివల్లి
 యలమేలుమంగతాయారును బీబినాంచారు శ్రీరంగనాంచారుతాయి

పా. 1. గృహతో మము రక్షించెడు స్వామికి పదివేల్ ♦ సాష్టాంగంబులు.

పా. 2. బూదూరువల్లి వివినోదపల్లవివల్లి వల్లి నిత్యోత్సవవల్లి త్ర

కొమగొందుశ్రీచూడిఁకుడుతనాంచారమ్మ చెలువొందుచుండెడు ♦ శ్రీపిరాట్ట
నందగుపేల్లఁజెన్నొందు దయాన్విత సీతాభిధాన లక్ష్మీస్వరూప

తే. గీ. ములను నూపెన్నిదితిరుపతుల వసించు, విష్ణుమూర్తులతోఁ గూడి ♦ వివిధగతుల
ననుపమవిహారములమించు ♦ నమ్మవార్ల, పాదపంకజముల కతిభక్తి మొక్కి. 216

సీ. వారక పొయిఘాళువారులఁ గొనియాడి వరలుపూదత్తాళువార్లఁ గొలిచి
ధీరులౌ పేయాళువారల దర్శించి పెరియాళువారల ♦ పేరు దలంచి
నమ్మాళువారల ♦ నెన్నునిలో నిల్చి తిరుమంగయాళ్వార్లఁ ♦ జెలియఁ జూచి
తిరుమప్పియాళ్వార్లఁ ♦ బరికించి తొండరడిప్పొడియాళ్వార్ల ♦ రేవఁ బొగడి

తే. గీ. వేడ్కఁ గులశేఖరాళ్వార్ల ♦ వినుతి చేసి, మఱి తిరుప్పాణియాళ్వార్ల ♦ మరుగుఁ జెంది
మధురకవియాళువారుల ♦ మాట తెన్ని, నాథమునియాళువార్లకు ♦ నతు లొనర్చి. 217

కం. సాక్షాద్వైకుంఠం బిడె, నీక్షింపుం డనుచుఁ జూపుఁవిధిని బ్రవర్తిం
నిక్షేపించి సుమేరున,దృక్షంబుగ నున్న వై నతేయునిఁ గొలిచెన్. 218

సీ. మత్స్యవతార నమస్తే మహాకూర్మదేహ నమస్తే వరాహముఖ న
మస్తే నృసింహ నమస్తే నాలో నమస్తే భృగుకుల నమస్తే దశరథ
తనయ నమస్తే తనయావిధేకనోద్దండనోద్దండప్రచండవిక్ర
మకగ్రీవాదగ్ర నమస్తే బలానుసంభవ నమస్తే బుద్ధ ♦ భవ్యరూప

తే. గీ. ధర నమస్తే కల్కివేష ♦ సురసురారి, శక్రముదిక్స్వపయోజితరుద్ర
సిద్ధసాధ్యాదినుత నమస్తే యటంచు, వివిధవిష్ణుస్థలములు సేనించి వేడ్క. 219

వ. తదనంతరంబ శ్రీశైల ఝల్లి చక్రేశ్వర మూకాంబికా కోటిశ్వర గోకర్ణ కేదార
హాటకేశ్వర జంబుకేశ్వర బ్రహ్మేశ్వర ఘండరీక మంచనదేశ్వర రారుణాగ్రీశ్వర జూనాథ వైద్య
నాథ విశ్వనాథ శారీనాథ రామేశ్వర శంకర నారాయణ సుబ్రహ్మణ్యస్థలాద్యేశ్వరులగు నీశ్వరు
లను సేవించి వెండియు మహిమంజరిం గల పుణ్యస్థలపర్యేషంబులం జూచుచు సంచరించు
నయ్యవసరంబున. 220

శా. నర్వదీప్తవతీప్రపూరితపయఃస్సంబద్ధధారాధరా
ఖర్వధ్వనభయోత్పతిష్ఠాబినభుఃగ్రాజ్యద్యకూర్మార్కానికం
బుర్వీంద్రాయుధపాతభగ్నకుబిలఃప్రహృత్తరద్యాఃపత
త్తర్వశ్మతుభితాహిలోక మగుచున్ ♦ గర్వించె నర్జుం బిలన్. 221

సీ. నెళనెళధ్వనులతో ♦ నెళనెళారను గర్జితములు కర్ణనోభధాటి మోయ
ధళధళద్యుతులతో ♦ మిలమిల ల్లలమించు లక్ష్మీబహుధ్యు ♦ మడఁచుచుండ

- ఘశఘశార్భటులతో ♦ ఘశఘశా రనువాన ధార్తరాష్ట్రులకు మహార్షినింపఁ
జటచిటారవముతోఁ ♦ డటతటవడగండ్లు యువరాజముఖ్యుల ♦ నొదుగఁ జేయ
తే. గీ. విజయవిఖ్యాతి నమ్మహావృష్టినమయ, మమరవరధర్మవిలసనం ♦ బనిలజాత
ఫలనము కృష్ణఘనయుక్తి ♦ చాలఁ గలిగి, యవనిజనములు వినుతింప ♦ నతిశయించె. 222
- కం. ఆయెడ నఖి లొకఁ డొక్కఁడు, కూయిడి జతగూడ కెడసి ♦ గునుకుపరువులం
బోయిరి చెంగటియూరుల, కాయారవ్యుఁడు హిరఃస్యః ♦ డట్లతిగతితోఁ. 223
- తే. గీ. వడఁకు చట భద్రసేన యావాసమునకుఁ, బోయి నేను బ్రవాసి నోపుణ్యురాల
తడిసితిని వర్షధారలఁ ♦ దాళఁజాల, నేర్పెఱుగ నిందు తావిమ్ము ♦ నిద్రఁ జెంద. 224
- కం. అని వేడిన వై దేశికు, ఘనకరుణాదృష్టిఁ జూచి ♦ కామిని పడుకొ
మ్మని ముంగలిచావిడిఁ జూపిన హా లక్ష్మీ యటంచుఁ ♦ బేర్కొని యచటఁ. 225
- చ. తడిసినవస్త్రము ల్పిడిచి ♦ తాల్లపయి న్వేస నాఱవేసి యో
పడఁతుక నీదు పెద్దలకుఁ ♦ బల్కఁగ శక్యముగానిపుణ్య మ
య్యెడు నిట క్షిం చెచ్చి సెగ ♦ యించుకచూపు మటంచు వేడఁగాఁ
దొడిపడ నల్లనర్చి యలఁతోయ్యలి యాతనిరూపసంపదల్. 226
- తే. గీ. మంటవెలుగున వేమాఱు ♦ మనసు మాఱఁ, దళుకు తెలివాలుగన్నులు ♦ బెఱుకఁజూచి
యెప్పు డేగామ మెందుండి ♦ యేమి పనికి, నెచ్చటి కేగెను నీదు పేరేమి చెపుమ. 227
- కం. అనినసఖి కనియె చుండుదు, ననిశంబు కిరాతదేశఁమందు హిరఃస్యం
డనఁ దగుఁ దనవేరిలఁ బుణ్యనదీనిధులెల్లఁ జూచి ♦ యరిగెదఁ బురికిన్. 228
- చ. అనివచియించు తైర్ధికున ♦ కావనజాయతపత్రసేత్తి యి
ట్లను నవయావనంబున రతాస్థఁ దొలఁగి కులాబ్జగంధిపైఁ
గనికర మింతలేక తిరుగ న్మనసాగ్నే నటోయి నీకు నా
విని నిజమాను నీవలుకు ♦ వేయన నేల వివాహహీనుడన్. 229
- తే. గీ. ఆలి కే నంగలార్చుచు ♦ నన్యసతులఁ, జూచి గుక్కిళ్లుమింగుచు ♦ సుఖము లేని
కతన యాత్రఁ జరించెడి ♦ కతయెకాని, మచను సంఘోగవాంఛల ♦ మమతఁ దిరుగు. 230
- చ. అనువరదేశికుం గని మహాదరణంబున లేచి కౌగిటఁ
నునుజిగిగబ్బిసిబ్బెపుఁజనుంగవ నాటనుజేర్చి మోహముల్
జనుకఁగ మోవి నొక్కి మరుచివ్వుకుఁ దార్చిన వాఁడు పేర్చుచుం
డినతమిచేతఁ దద్రీతికి ♦ తీవి నమున్ముఖుడై ముదంబునన్. 231
- తే. గీ. గుబ్బుపొంబనటుల యూతఁగొని మనోజ, కేళికావార్ధిలోపల ♦ నోలలాడు
చుండె నవ్వేళ దానినాఁగుండు వచ్చి, యెవరు వారని ఘర్షించి ♦ హెచ్చరించె. 232

- కం. ఆసమయంబున నెటువలె, భాసురమతిఁ బొంకవలయుఁ ♦ బలుకంగఁ గదే
యోసుదతి యని యడిగిన, నాసతి యిది తెలియ ననుచు ♦ నటుమొగ మయినన్. 233
- తే. గీ. హంస హేమావతికి నిట్టులనియె వేడ్కఁ, దెలియకుండిన నేమామెఁ ♦ దెలిసికొనుము
వింటివా పతి ఘర్షింప ♦ విటుఁడు వడఁక, వెఱవకు నుటంచుఁ జెలి వాని ♦ వెన్నుఁజఱిచి. 234
- ఉ. కీలెలుఁగుకా ఘటించి పరికింపఁగ పండుకయుండి వల్కె యా
త్రాలనదుర్విచారులము ♦ రాత్రిజనించిన నేడు తావకీ
నాలయమందు మే మిదె సుఖాప్తి ని సుప్తి యొనర్చి రే పుషః
కాలమునందుఁబోయెదము ♦ కారుణికోత్తమ యుండనీయవే. 235
- తే. గీ. అనిన మంచిది యని లోనికరిగె నాధుఁ, డరిగినది చూచి సఖ లేచి ♦ యంతలోన
బంటెతో నీళ్లు పట్టుక ♦ యింటిఁగోకి, బోయి యేడుంటి వీనరిఁప్రాప్తుదనుక. 236
- కం. ఒక్కతనె గుక్కుమిక్కుని,దిక్కెడసినరీతి నుండ ♦ తెరువరు లెవరో
యిక్కడికిఁ బండవచ్చిన, నక్కట పాణిములనుంటి ♦ నధిపా యనినన్. 237
- ఆ. వె. నిండినింటిఁగోచ ♦ నీకేల భీతిల్ల, గోల యూరఁబ్రొద్దు ♦ గుంకలే ద
టంచుఁ గొఁగిలించి ♦ యనుమాన మొందక, యోర్పుతో సుఖాప్తిఁ నుండఁ జెలియ. 238
- శా. ఆలీలకా వెన బొంక నేర్చిన ధరాధ్యక్షైకచూడామణీ
కేళీనంభ్రమజృంభమాణసురతఃకీడాచమత్కారచ
ర్యాలాలిత్యకథాప్రయత్నమున కత్యానకిత్తోఁ బొమ్ము లే
దా లోలాంబక యూరకుండు మని కాదంబేందుఁ డిట్లాడఁగన్. 239
- చ. తెలతెలవాటవచ్చుట సతీమణి యవ్వడు చూచి కేళికా
నిలయముఁ జేర నేఁగి ధరఃకీధవుపైఁ దమిమీట నుండె నా
చెలి యనుచుం బురోహతుఁడు ♦ సెప్పిన నాత్మ జనించు వేడ్క నా
నలనరపాలమాళి తదఃసంతరగాధ వచింపుమా యనన్. 240
- శా. రక్షశ్శిక్షకపక్షయక్షయన్యహఃర్యతాసదాక్షేమకృ
ద్వీక్షారక్షితశుభ్రపక్షహయవాఃర్ధిక్షాక్షమాభారిన
ద్దాక్షాయణ్యనలాక్షరాక్షసజలాఃధ్యక్షాగ్ని వాయుక్షపా
ధ్యక్షక్షార్భకపద్మరక్షకరమాఃధ్యక్షారవిందేక్షణా. 241
- పాదభ్రమకకందము. రామానుతతనుమారా
ధీమదవనధీరసారధీనవదమధీ

తామసజయయజసమతా

నామగతామనయతతయఃనమతాగమనా.

242

మణిగణనికరము. హరిహయహరిణభృదవయవభరణా

హరిహయహరిణభృదవనవితరణా

నరవరదవిగమఃన విసుతచరణా

నరవరదవిగమఃన విమలకీరణా.

243

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనగోత్ర పవిత్రాయ్యలగాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిర్మల శ్రీరామనామ
పారాయణనారాయణమాత్యప్రణీతం బై నహంసవింశతి
యను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

హంసవింశతి.

అమృతము

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ధర ధరధర వర ధా

రాధరనిభవర్ణ సమదరావణమకుట

1త్వాధరధరహర విబుధా

రాధిత కరుణాభిరామ ధరఘుకులరామా.

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు ప్రభాతంబు గావచ్చిన నిజమందిరంబు చేరి మఱునాఁడు దినాంతం బయినయనంతరంబు హేమావతీకాంత యత్యంతసంతోషంబున.

2

సీ. నిటలాధరీకృతఃస్ఫుటచంద్రకళలీల నెలవంకనామంబు ధ నీటు గులుక మరుదాప్తి నెఱయు పద్మరజంబువలె వక్త్రతలమున ఘనసారఃతలక మమర సంతస్థనృపవిరహాగ్ని పైఁ బర్వినగతి గుబ్బ ఊకుమఃకలప మమరఁ జిగిరించి పూచిన ధ చిన్నారిలతరీతిఁ జిత్రపటావృతఃగాత్ర మమరఁ

తే. గీ. గనకసుమదామఘమఘమఃశిల్పచమునందుఁ, గంబురాపూతభుగభుగఃకల్పమునందు నంద మొందంగ వాసింప ధ హంసయున్న, నెలపునకుఁ జేరె సాతానియలరుఁబోడి.

3

తే. గీ. చేరినవ్వుడు కలహంసఃశేఖరుండు, తివిరి హేమావతీకాంతఃదిక్కుఁ జూచి వేడుకలరంగ నొకగాథ ధ వింటివేని, చెప్పెద నటన్న మంచిది ధ చెప్ప మనిన.

4

వ. హేమావతికి హంసరాజం బిట్లనియె.

5

పదునేడవరాత్రికథ.

కం. వరఁగు నొకపురము రత్నాభరణం బనఁ దరణికిరణఃపటలీనంఠో

4ధ్యురసౌందర్యస్థిరకో, త్కరచిత్రపటాంశుచిత్రితద్యుతలం బై.

6

పా. 1. త్వాధరచరణర పా. 2. రఘుపలసోమా. పా. 3. ల్కబరియందుఁ, పా. 4. ధ్యురసౌధస్థిరకేతూ,

తే. గీ. తనయుఁ డగురాజు ఘనమార్గముననురాఁగఁ, గోట యాతోవనరికట్టుకొన్నసుద్ది
విని జలధి దానిచుట్టును ♦ విడిసె ననఁగ, నారసాతలనిమ్నభేయంబు దనరు. 7

ఉ. అందొకకుంభకారకమహాన్వయమండలదుగ్ధవాద్ధిపూ
ణ్ణేందుఁడు చక్కదానుఁడన ♦ నెన్నిక కెక్కిన పేరుఁగల్గి చె
న్నుంది మనోహరాంగరుచిరాకృతినంపదచేత నిందిరా
నందనుఁడే యితండగు ననందగఁ గాపురముండు నెప్పుడున్. 8

ఆ. వె. నలువ కడవరాయి ♦ సారె కళాసంబు, కట్టె యినుము జల్లికడవ ముల్లు
మంటిగుంత గుబ్బిమ్రాని నావంబును, మన్న మోయుపోతు ♦ మలసియుండు. 9

సీ. ఆదివరాహంబు ♦ మేదిని నెత్తి నమాడ్కిఁ జొప్పడఁగఁ దా ♦ మన్ను మోయుఁ
బ్రధమవేళలసృష్టి ♦ బ్రహ్మచేసినయట్లు ఘటసృష్టి యుత్సాహగరిమఁ జేయు
విష్ణువు చక్కంబు ♦ వేడుకఁ ద్రొప్పెడుచాడ్పునఁ బలుమారు ♦ సారె ద్రొప్ప
బయలిపురంబులు ♦ భర్తండు గాల్చినయడరు సూపట్ట నావంబుఁ గాల్చు

తే. గీ. గపివరుఁడు పర్వతంబులు ♦ గమిచి తెచ్చి, కుప్పలిమరీతిఁ గుండలు ♦ కుప్పవెట్టు
నవి దివియు ధాత కాండంబు ♦ లడఁచు కరణి, సాధుపథవర్తి ఘటకారచక్కవర్తి. 10

తే. గీ. కాఁగు మజ్జలముంతయు ♦ గడవ గూన, బాస వెనల బుడిగి పంటి ♦ పరపుచట్టి
కడవ ముంత 1గరిగెదుత్త ♦ పిడత గురిగి, కుందెనటికయు మూఁకుడు ♦ బిందె పంతె. 11

చ. చెవులపెనంబు గోలమును ♦ జిల్లులసిబ్బియు దోనితోట్టియుం
గువిచిలుమాతమూలమును ♦ గుమ్మెత మజ్జన ధూపపాత్రీయున్
సవరని బూజపొందొనయు ♦ సానికెసిదై కమండలంబు లే
దొవదొవకంబిగుత్త గెరఁదుబ్బయుఁ గప్పెరపంటు లాదిగన్. 12

తే. గీ. తీర్చుపూదెలు కడుకులు ♦ తేటగొట్లు, గెరలమురువులు వడితెట్లు ♦ కిరుదుకట్లు
బొద్దుటీనెలు నునుపులు ♦ మొదలుగాఁగఁ, బనులు నిర్మించుఁ గుండలపై నతండు. 13

సీ. దేవకార్యములకుఁ ♦ దిరునాళ్ల కును మహాత్మవములకును గంగజాతరలకు
సంప్రోక్షణములకు ♦ జన్నములకుఁ బెండ్లి వడుగు నోములకును ♦ వ్రతములకును
సత్రంబులకు స్వహస్తంబులకును సమారాధనపితృకార్యయూధములకుఁ
బండుగులకు నాలపబ్బంబులకు బొంగలికిని దేవలకు గొబ్బికిని యడకు

తే. గీ. జంగమార్చనలకును దాసళ్ల భోజనములకును దండు వెట్టికి ♦ నగరివారి
కిండ్లబక్కలకును భిక్షుకులకు నైవఁ, గొఱతవడకుండఁ గుండ లాకుమ్మరిచ్చు. 14

పా. 1. కడిగెదుత్త పా. 2 తీర్చుపూజలు కడుకులు ♦ తేటగొట్లు, గెరలమురువులు వడితెట్లు ♦ కిరుదుకట్లు
పా. 3. ప్రాపుఁ గలిగినవారికి ♦ బక్కలకును, గొడువ వడకుండఁ

- కం. ఒకపాటికలిమిచేతను, గకవికపడ కప్పలేక ♦ కబళాభరణం
శుకముల గరగరికల నిం,చుక తక్కువగాక నతఁడు ♦ సుఖమున నుండున్. 15
- కం. ఆతని కొక్కకులాంగన, శీతాంశునిభాన్య రూపనేనాఖ్యను వి
ఖ్యాతిని వెలయును గంతుని,చేతిజగాబాఁ కనంగ ♦ జిగిబిగివగతోన్. 16
- ఆ. నె. ఘనము ఘనముకన్నఁ ♦ గచనై ల్యవిస్ఫూర్తి, మెఱుఁగు మెఱుఁగుకన్న ♦ మేనిచాయ
విపుల విపులకన్న ♦ నువమింపఁ గటితటి, దాని కెనయె భూమిలోనినతులు. 17
- ఉ. పోకలరీతి నొంది, మెఱుపు ల్లోని, మిట్టలు గట్టి, పై మొనల్
జోకఁగఁ దీరి, తాళములఁచొప్పనఁ గన్నడి, చెండ్లవై ఖరిక్
దీకొని యొప్పి, గిండ్ల పగిదిం గొమరొంది పసిండికుండలై
వీకను దండనిండి యలివేణికుచంబులు పొల్చు నెంతయున్. 18
- ఉ. పంచశరాహితుండికుఁడు ♦ భామిని పొక్కిలిపెట్టెలోనఁ దా
నుంచినకాలసర్పము సమున్నతి నాడఁగ లేవమీట బు
స్సంచుఫణాగ్రి మెత్తి యలఁరారెడుచాడ్పున రోమరాజి య
భ్యంచితలీల మించి మది ♦ హర్షముఁ జేయు జనాళి కెప్పుడున్. 19
- సీ. చంద్రభాగనిరూఢి ♦ సతిమోము రాణించు నెఱిగొప్ప కృష్ణవేణిగతిఁ గాంచు
నువిదవాల్గనుదోయి ♦ యుత్పలావళి నొంచు సకియ పల్కులు సరస్వతిని మించు
శంఖవర్ణనిరూఢి ♦ సతిగళంబు జయించు నప్పులు క్షీరసుందరత నించు
స్తనములుతుంగభద్ర సులీలదర్పించు నారు నీలాకృతి ♦ నందగించు
- తే. గీ. జఘనము విశాలహేలల ♦ సంభ్రమించుఁ, ఒదయుగము పల్లవాకార ♦ మద మడంచు
నడలు హంసావళిఖ్యాతిఁ ♦ గడువహించు, నంగము హిరణ్యకళతో ♦ సతిశయించు. 20
- కం. తమ్ములు చెలికరములు కుం,దమ్ములు పలువరున వర్వతమ్ముల బలుచం
దమ్ములు చన్నులు తొవలం,దమ్ములు కను లలక లంబుదమ్ములు పొగడక్. 21
- చ. హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతు లందు తెంతయ
బ్బురము పటూక్తి నాన గళముం గరముల్ కుచయుగ్మ మంచు న
తైఱవ సుమధ్యదేహముఖదృక్కుటిలాలకకేశపాశముల్
హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతు లందు నిచ్చలున్. 22
- ఉ. దానిమిటారిసోయగవు ♦ దట్టపుమోహపుటోరచూపు ని
ద్దా నిగరంపుసాంపువగఁ ♦ దాల్చినచాయలరాయిడించు ఖం
డా నెరసోకుతాఁకుల మనంబు గలంగఁగ మోహిగాని య
మృనన్తఁ డెందులేడు వినుమా యనుమానము మాని మానినీ. 23

చ. అది నెఱి ప్రియపుక సాగనుఁజాట నొకానొకటైన గర్భమిం
పొదవని దాట నింటియెనుఁబోతునకంటె మదంబు హెచ్చి నె
మ్మది పరసంగమంబునకు • మార్కొని పొక్కఁగ జారవీరులక
వదలక చూచుచుండఁ దలఁవాఁకిలి గాఁపుర మయ్యె దానికే. 24

కం. చిటిపాటిసాములు వెట్టుక, పుటపుటగా వీధివెంటఁ • బొరుగిండ్లబడిక
విటులనిమిత్తము మట్టెలు, చిటుకుచిటు క్కనఁగఁ దిరుగు • సిస్తుగ వగతోన్. 25

సీ. శేకేలరారాలఁజిగిఁ గ్రాలు నిడువారుకురులు వేమఱు దువ్వి • కొవ్వ బెట్టు
బలువారుగలనేలు • తెలిదాలు గలమేలుకనులరేఖలుదీర్చు • గజ్జలంబు
కపురంపురుచిపెంపు • కడునింపుఁదులకింపుపెదవి కెంపెక్కఁగ • విడెము నేయు
వలిసిబ్బెముల గుబ్బఁతిలునిబ్బరపుగుబ్బచనులఁ బూయును మంచిఁచందనంబు

తే. గీ. మంగళాభంగరంగ ద్రఁధాంగవృత్త, ఘనజఘనసీమ నవరించు • గలువచెలువు
నలువమరు చెల్వుజనుఁగు దుఃస్వలువ మెఱయఁ, జిత్తజనిదాడి కుమ్మరఁచిగురుఁబోడి.

సీ. తరితీపునగలు బిత్తరపుఁజూపులు మోవి విఱుపులు సాలపులు • వింతమాట
లుదుటుచొకాటంపుఁటాయ్యారిచేష్టలు సోబానపాటలు • సాగనుగుల్కు
పొగరువికావికఁనగవులు బెళకించు కనునన్న నేర్పులు • కలికికతలు
సామెత ల్చిన్నెలు • జాణతనంబులు తెచ్చికోల్మరువులు • తేటవడని

తే. గీ. జంకెనలు టొమ్ముతాటింపుఁసాహసములు, పచ్చి తేరగఁ బల్కెడి • ముచ్చటలును
విటులఁ గనుగొన్నవేళల • విస్తరించు, రూఢి మించిన తమితోన • రూపనేన. 27

కం. ఈలాగునఁ జెలి పల్లవ, జాలచకోరములకెల్లఁ • జంద్రికయనఁగాఁ
జాలి విహరించుచుండెడు, కాలంబున నొక్కనాటి • కడయామమునన్. 28

మ. పరఁగం గూలినయిండ్లు ద్రోళ్లు గరిసెల్ • పల్లెరు లుమ్మెత్తలుం
జిఱుటెంకుల్ చిగిరింతలుక గునుకులుక • జిల్లేదులుక మూషకో
త్తరముల్ దున్నినపొట్టుదిబ్బలును నొక్క ల్పందికొక్కుల్ దరు
ల్దారుఁగం బూడినపాతరల్ పడినగుఁళ్లుక గల్లు పా డూరిలోన్. 29

ఉ. లాఁడెకు మూఁగుకాకులపఁలాయన మొందఁగఁ జేయ వీపుపై
ద్రోడునవేలు నీకె గుదిఁతారినదేహము వీడి కాళ్లకుక
లోడి నశించుతోక బలుఁతోమము లై తగు జోఱుటీగలుక
గూడిన బంధముం గలిగి • కూర్చుచునుం డొకబక్కగుఱమున్. 30

తే. గీ. మందగుది రెప్పగొరిసెలు ♦ మక్కిరొండ్లు, బరతుమురుకొమ్ములును మోటుబద్లు తడక
వాటు తెరడొక్క మిడితోడ ♦ వేటుగాల్లు, నేరుబాసిన యొకబీడయెద్దుఁ జేరి. 81

వ. అందు వసియించి యున్న నమయంబున.

82

చ. నలువగు తూంకిచేవన గంబంబడుకొమ్ములు వింత చింతని
వ్వలనరివచ్చు కన్నుగవ ♦ పోసరపు న్నెడ ముద్దవక్కలం
దెలుపులురాలు లావుపొలతిం దగుపాదము లుక్కుపోత సం
ధినినవిధాన నుండు బలుదేహము గల్గెనుబోతు వచ్చటక.

83

ఉ. చేరి శుభంబె ఘోటకమ ♦ శ్రేయమటే వృషభంబ మీర లీ
తీరున డస్సియుండుకథఁ ♦ దెల్పుఁ డటం చెనుబోతు వేడ వే
సారక విన్ను చెప్పెదను ♦ సైరిభవర్య మదీయగాథ యం
చారని యార్చిఁ గుంకుమ వృషాగ్రిణి పోతును జూచి యిట్లనున్.

84

సీ. తలయేరుఁ బెట్టి బీడులు దున్ని పడఁగొట్టి గాలుచిక్కినబండ్లఁ ♦ గట్టి మొత్తి
పొలముకాండకుఁ బుచ్చి ♦ తలదిమ్ము బట్టించి పట్టుడుకపిలలపదను జెఱచి
పావడమ్ములఁ జిక్కుపఱచి రెండేసి గొట్టులకాడి నమరిచి ♦ రొప్పుచేసి
బలుగుంటకలచేలు ♦ పాయుచో సాగని 1 తావులసెలకోలఁ ♦ దాఁక మొత్తి

తే. గీ. గానుగలఁ ద్రిప్పి సరువల్ల ♦ గలఁచి బండి, దండిబరువెత్తి యురికింతఁ ♦ దరిమి యెదలు
ఁగల్గిపడి రెండుదుక్కులు ♦ వెళ దున్ని, యెట్టు గడగి పోదోల నిట్టెతి సుమ్మి. 85

కం. అనవిని తలది ప్పెనుబోతనియె మహాక్షంబ కష్ట ♦ మనుభవ మయ్యె
వనజభవువారైతఁ గడువను, మనతరమా యనుచు వగచి ♦ మహిషము హరితోన్. 86

సీ. తెగుబొల్లి విషవది ♦ తీసికట్టగనెమ చ్చుగ్నిబావురసాలు ♦ నధికదంతి
బూడిదెముక్కులు ♦ వీడికాళ్లును బొలుగంటురోమంబులు ♦ కాకనంబు
వరపారి విషనిధి ♦ వరబొల్లు సర్పి కోకావర్తకము కందకప్ప పట్టె
డనుడి పింగళియు పిండావర్తకంబు నెదావర్తకము దీర్ఘదంతి దీర్ఘ

తే. గీ. వాలమును పొట్టనుడి గళావర్తకంబు, వాలుచెవులును మఱి భుజావర్తకంబు
పూతనుడి తోకనుడి దివాజాతమాది, యైన దోషంబు లావంతయైన లేక. 87

87

కం. జరదా కొమ్మెత మునకే, కరెడ ననాయుజు సురంగు ♦ కల్యాణ సునే
రరుక బిలక శ్రీవృక్షకి, హరి బోరును నీలలను హయంబులలోనన్.

88

తే. గీ. నీవు హరిరీతి గంధర్వనిచయమెల్లఁ, గొలువ యాదేవమణిచక్రములు వహించి
విబుధుల భరింపుచుండెడు ♦ విధమదెల్లెఁ, దొలఁగి చిక్కితి విటులేల ♦ తెలుపు మనిన. 89

89

వ. తురంగంబు మహిషంబున కీటనియె.

40

కం. ఆనాటి కటులనుండిలి, నీనాటికి నిటుల నయితి + నేమందు నయో

లేనాటి మేనినత్తువ, లేనాటికిగలవె విను చలించి నవిధమున్.

41

సీ. ప్రేమ నెదుర్కొలు పెండివారల కిచ్చి తెవులై నవారి కడ్డెలకు నిచ్చి
మేయఁ బోయినచోట + మెడవెండుకలు వట్టి యాతతాయలును వయ్యాలిఁ దోలి
లమర గృహప్రవేశమువారి కొప్పించి 1సంత సారికెలంచు + చాలనొంచి
వల్లెవల్లిలనుంచి + బద్ధు వేసుకవచ్చి వలవలచే కంట్లముల ఘటించి

తే. గీ. తీరకున్నట్టివేదసంసారమునకుఁ, గనవు కట్టెల లద్దుల + గాసివఱచి
లావు సత్తువ చెడఁగొట్టి + లాఁడ పోవఁ, జేసి పోదోల నిటకు విచ్చేసినాను.

42

చ. కొఱవము చెడ్డయొట్టు చలిగొట్టినచో కవణంబు కల్ల మే
నఱసిదువారమార జలమూర్చుట యెన్నఁడు కానివాని యే
తఱిఁ గలలోననుక బడెడుదాణ యెఱుంగను బేడదంట్లుముం
దఱఁ బడవేసి యెడ్ల కడ + దామెనత్రాడునఁ గాలుగట్టినన్.

43

తే. గీ. ఎడ్లు పోట్లాడి కొమ్ముల + నెత్తివేయ, గేడె లొకదిక్కు సెలఁగంగఁ + గోపుదూడ
లాస్క దన్నంగ నమ్మహావస్థచేత, గుఱ్ఱమై పుట్టియును గోడుకుడువవలసె.

44

సీ. పిల్లపీచర నక్కపి పైల్కచెవి గొఱ్ఱెపాలలంబును మేఁకపాలలంబు
బుడ్డకాచర యుట్లబొద్ది దొంతరలంబు మాడుపుగురుగును + మదనకట్టె
నూనెముంతలమును + నానఁబ్రాలలమును గొండగురుగు పాలపెండలంబు
పొర్లుగాడియు నల్లపూలల మినక చెంచలి కందికారియు + గిలకలంబు

తే. గీ. చన్న చేరెద్దు మట్టెకు + వెన్న వెదురు, లంజెనవరము వెట్టిపూలము చిట్ల
బొట్లము గోళ్లము బొల్లికట్లలంబు, నల్లతేగాదియలములు + నల్లవిడిచి.

45

తే. గీ. కనవపులు వీడి గోరిగె + కాకివెదురు, దర్భ చిగిరింత గరికెమోదంబు జమ్ము
పెద్దజ మూదరయు తుంగ + పెద్దతుంగ, భోగవతి నక్కతోడయు + పోనెవిడిచి.

46

సీ. కాచిగోగడ నేండ్రకారె బూడెదతోలకాచి పండెడగోళ్ల + గడ్డియూబ
ముల్లూపచెంగాయ + మల్లియకరివేల యఱగొయ్య వెఱుతురు + మెఱుగుగడ్డి
గంపదొల్లక కొమ్ముకాయ పొత్తరముల్లు వట్టింత కదురు కాఁర్వాకు చివ్ర
కందురు బూతరాకాసి పిచ్చుకబియ్య మశ్మరి వెర్రి చేమర్లు గునుకు

తే. గీ. చీమచిప్పర చిప్పర • చేతిబోద, యుట్లగడ్డలుచిప్పర • యూటు కనవు
పొలికి పానుకెడ కుండేటి, పొరుజు గరక, పరికి సాల్పము సొంకెకుండురు గరిమిడి. 47

వ. మఱియును.

48

తే. గీ. వీరి తోణంగి తొండును • మాడువెల్లి, తొప్ప రంటింత యెద్దుకొ • మ్మువ్వగడ్డి
పుల్ల పూరూచయును బూద • పూలగడ్డి, కదురు తుంగాకు తుంగాలు • గలయ విడిచి.

ఉ. చిక్కులమారి యాబలిజు సెట్టి వయాళులమెట్టి బర్వులక
సుక్కడలంగఁ గొట్టి తననుందరిచేతికి గడ్డికోనమై
చెక్కుడుపార యాయ బడినీ టది నిచ్చలుకోడకాండ్రొపైఁ
బ్రక్కలవారి సోలి నగు బాటున కళ్ళక సంజచీకటిన్.

50

తే. గీ. తానభరువాండు లద్దితోఁ • దగలఁదీసి, దిబ్బలను వ్రేయు చెడుగత్తు • గబ్బుగడ్డి
గంపలో వేసికొనివచ్చి • చంపఁజాలు, పూనికను గ్రమ్ముకొని నామొగన వైచు. 51

కం. విను మాపెచర్య కినుమడిఁ, గొనకొని కావించు దానికోడలినడతల్
కను కని వేసారిత హెచ్చెను బావపుఁగాల మనుచుఁ • జెప్పెడువేళన్.

52

సీ. చండవేగోత్రభూమండలధూళ్యాప్తి పంకీకృతాభిరూలంకషాంభ
మభిరత్పతద్వపద్యాభూతభగ్నధాత్రొండక్షరద్బాహ్యకాండకాండ
మద్విభిత్కేళ్యటవ్యగ్రభాగదాకృతప్రోద్ధతక్షమాస్థమాజ
ముగ్ధితిపురధీకృదుగ్ధిత్వరోద్ధతద్యోవీధ్యటధరిత్యున్నతపుర

తే. గీ. ముద్ధతాభిప్రదప్రహిసీద్ధవార్ము, హుర్ముహుర్హు తినివతద్భూహూరుచక్ర
వాళమద్ర్యశ్మపూరితవార్ధి వీచె, భయదగతి నొక్కజంఝూ వ్రభంజనంబు.

53

మ. వరుణాశాగతమారుతోద్ధుతశిలావ్రాతాహతిద్రాగళ
త్తరశద్యోవతనాతిభీతిభరణార్థబ్రహ్మదత్తాద్భుతో
త్కరమృత్ప్రస్తరముఖ్యవస్తుఘటితస్తంభభ్రమాపాదిభీ
కరవాతోత్థధరాపరాగవలయాఘంబు ద్దినరైన్మహిన్.

54

వ. మఱియు నవ్వాయువు శోషితసింధురాజంబును గర్ణవిస్ఫోటనంబును గావున
ధనంజయపరాక్రమంబును, నష్టకబంధంబును బలాశవిజయకరంబును గావున దాశరథి వ్రతాపం
బును, భగరాజమానభంగంబును శైలబలఘాతీయుఁ గావున మహేంద్రవిక్రమంబును ననుకరించె
నంత.

55

ఉ. భేకళుభవ్రదం బనలభీమ మనేకవఘోణికాసరా
నీకళరీరతావహ మనీగతటాకవదీనదాదినీ

రాకరహర్ష కారణ మహాపతిదీప్తినిరోధి కంధరా
లోకనహృష్టభీతశిఖిలోకమరాళము సోన దోచినన్.

56

చ. జలదము నీలిచలడము ♦ శక్రశరాసన మొప్పు కాశధా
రలు తెలిజల్లులేగుబకరాజి వహించిన బూదిపూతల
గ్గలపు మెఱుంగు లాయుధపుకాంతులు గర్జితగర్జ లొప్పగాఁ
దొలుకరివీరముష్టి నడఁద్రొక్కె నభస్థలవణ్యవీధికన్.

57

నీ. ఆకాశగజకుధంబై యొప్పు మొకమాలు కాలకువిందోత్థనీలపటము
మిహిరాంగనాభంగమేచకోలోచంబు కకుబజాజీవికకంబళంబు
కమలజాండభాప్రిగతమపీవ్రాతంబు ద్యుమణిదీపోదితధూమచయము
నడిమిలోకముతేని ♦ నల్లపట్టుగుడారు ప్రకృతికస్తూరికావంకచర్చ

తే. గీ. యనుచు జగముల జనములు ♦ వినుతినేయ, నీలకాకోలకలకంఠనీలకంఠ
కజ్జలప్రిజ్వలన్నీలకంఠకంఠ, ఖంజరీటాభఘనఘనాఘనము నెరసె.

58

మ. జగదండం బనుబు ల్పిరంగి జలభృతస్సంఘంపు మం దుంచి పొం
దుగ శంబం బనుగుండు వ్రేసి పటువిద్యుద్వహిచే భ్రాష్ట్రముం
టఁగఁ గాలం బనుయంత్రికారకుఁడు చూడఁ మోయు నామోతలై
జగము ల్లంపము నొంద మోసె ఘనగర్జల్ భీషణాకారతఁ.

59

నీ. వనదాంజనగ్రావమునఁ గనచ్చొణాశువితతి దళను ధాతుతతు లనంగ
జలదపూర్ణజాండజలరాశితీరమారుతచలద్విద్యుమలతికలనఁగ
నకురులకడవినోదము నల్పు సమయమాంత్రీకు నోర వెడ లన్నిదీప్తు లనఁగ
ధారాధరవ్యాజ ♦ వారణేంద్రమదారుణేక్షణంచలకాంతు ♦ లెనఁగె ననఁగ

తే. గీ. ఘనఘనాఘనగహనసంఘాతములను, గర్జితధ్వానములు మోయఁగా దహించు
దావపావకకీల లంఘందం దవర్చె, ననఁగఁ దఱుకొత్తై జంచల ♦ లభినరణి.

60

నీ. బిబిబిద్గరగరద్భేకభీమధ్వని వివిధజంతుశ్రేణి ♦ జెవుమవఱువ
ధగధగద్భ్రుణిగణోద్యద్వివృద్ధ్యుచ్చుల నిశ ల్పవల్ల ♦ వెలుఁగుచుండఁ
బెటపెటార్భటిరణచ్చటలూభ్రానిహ్నిషముల ముజ్జగమువార ♦ లులికిపడఁగ
ఘుమఘుమారావసంకులకులకులకుభృత్కుహరానిలముల దిక్కిటు లురుల

తే. గీ. చిటచిట యటంచు కరక లుత్కటత రాల, నిగనిగద్యుతి మేఘము ♦ ల్నింగి నెరయ
ఫళఫళపయఃవృషత్పరంపరలు గురియ, ఝోరుఝోరున దారుణాసార మడరె.

61

కం. పటుధాటీరటదుత్కట, పటహలటహాకోటిరవము ♦ పాటిలినిటులఁ

నెటనెట ఘటఘట ఘుటఘట, పిటపిట చటులార్భటులను ♦ బిషుగులువడియెన్.

62

వ. అవ్వను.

63

తే. గీ. అబ్బనా ఫల్లనా పార్థ ధారి కిరీటి, శ్వేతవాహన బీభత్స విజయ జ్ఞు
సవ్యసాచి ధనంజయ ధివ్యపతిజ, పేరులెన్నుచు నేగిరి భీతి జనులు.

64

వ. ఆనమయంబున.

65

నీ. గగనమండలభద్రకాయమానంబున ఘనపంక్తులను మేలుకట్టు కట్టి
ధరణివేదికమీఁదఁ గరకానికాయమాక్తికముల రంగవల్లికలు దీర్చి
ఘనఘోషభేరికాధ్వనులు బర్హిణగణధ్వనకాహళినాదములు మోయఁ
దెగనిమెఱుంగులఁ దివ్యటీలు వెలుంగ ద్విజరాజమంత్రము ల్విస్తరిల

తే. గీ. వృష్టిగజరాజగామినీవిభుఁడు సమయపురుషుఁ డయ్యెడ నిమ్మగాపుత్రీకలను
గాంచి పెంచి ప్రమోదంబు గడలుకొనఁగఁ బరిణయమొనర్చె శరధికి భవశరధికి.

66

తే. గీ. అవ్వ డవ్వానగొట్టున కళికి యలికి, పడినగోడలు నొరుగుకంబములువలు
వదలి కూలినగోపురావళులు గల్లు, పాడుగుడిలోని కెనుపోతు పఱచి నిలిచె.

67

కం. అంతట వర్షము నిలిచె ది, నాంతము జనియించె గజ్జలాభ్రతమాలా

క్రాంతరుచి వర్షె నెల్లెడ, సంతమనము చుక్కలమరె సత్పథవీధిన్.

68

కం. ఎనుబోతు నపుడు కున్నురి, తనయింటికి రాకయున్న దత్పురినిండఁ
వనముల వంకల డొంకలఁ గనుగొనుచు వచ్చి నిలిచి కని యవోటన్.

69

ఉ. లంపులమారినదాన నిను లాచుక మాదిగవాఁడు గోయ వే

కొంపకుఁ బొమ్మటంచు మిణుగుర్లు జనింపఁగఁ బండ్లు ఓడి మై
కంపము వుట్టఁ జేగుదియకట్టెను దిట్టుచుఁ గొట్టఁ బోతు బ
ల్లంపెన నింటికై చనినఁ గుమ్మరి గాడిని గట్టె గట్టినన్.

70

తే. గీ. కట్టు విడువకు మని చెప్పి కాంతతోడ, రేయి యొకరీతిఁ గడిపి యారేపకడను
గుమ్మరయ్యారివల్లలఁ గుండలమ్మ, వెడలఁ దదభార్య జారుల వెదకుచుండె.

71

ఉ. సారణనామధేయుఁ డొక సాలియవాఁడు మనోజ్ఞమ్మా కా

శ్రీరధరిత్రీనుండి యల సింధువసుంధరఁ జేరఁ బోవ నా
దారిన రాగ రాగమునఁ దప్పక యాతనిదిక్కు చూచి యే
యూరెట కేగె దేమిపని కున్న తెఱు గెఱుగింపుమా యనన్.

72

తే. గీ. అతఁడు దాని నెగాదిగ నరసి చూచి, దుడ్డె గట్టిది పనిలేంది తొల్ల దానె
పిలిచె నిది పాటమారి గావలె నటంచు, జేరి తనపేరు పురిపేరు చెప్పినిలిచె.

73

దప్పి కిమ్మన ముది దప్పిన దా యను జెంబుదె మ్మనినఁ గుంచెబె యనును
బెట్టు మనఁ జేకూతె నా హిత మను నన్న మటన్న జహన్న మనును

నున్న మిమ్మన్నఁ గూఁసున్నమే యనుఁ బోకవక్కలే దన్న గుర్వక్కె యనును
నిప్పని పలుక రా • నిప్పని కనియను నాకియ్యమనిన నీయాకె యనును

తే. గీ. దేహ మలసె నటన్న సంఘదేహమా యటంచు నిల్లేపురేగి యమ్మించుఁబోడి
యతని మాటల కరమాట • లాడుకొనుచు, గేరి నవ్వినఁ జూచి యాసారణుండు. 74

కం. నెరమాటలఁ గోడిగముల, నరమాటల జాణతనము • లతిచతురతలఁ
బరిహాసంబుల నీనరి, బెరగాయపునతులు లేరు • చిసరుహగంధీ. 75

వ. అని పలికి యంత. 76

ఉ. కొమ్మ యవేళపొద్దు నెటఁకుం జనలేను బరుండ నింత చో
టిమ్మని పల్కరించఁ దరఁభేక్షణ మంచి దటంచు నవ్వచుఁ
రమ్మని చేరఁ బిల్చి యరఁగ మొగి మూసి గడెల్ గదించి మో
దమ్మన రెట్టఁబట్టికొని • దర్పకకేళికి సంభ్రమించినన్. 77

తే. గీ. అతఁడు సురతాభిలాషసంగతుఁడెకాన, మంచి దని నమ్మతించుక • మమతతోడఁ
గుచ్చి కాఁగిటఁ జేర్చుక • కుచము లొత్తి, మొనసి మదనరణక్రీడఁ • బెనఁగులాడ. 78

ఉ. అంతట నానిభర్త నిలఁయాంగణసీమకు వచ్చి నిల్చి య
య్యింతిని దల్పుఁ దీయు మని • యెంతయు ఘర్షణతోడఁ బిల్చినం
జింత యొకింతలేక యల • చేడియ యేగతి బొంకుఁ జెప్ప మో
కాంత యటంచు నంచ యడుగఁ విని యాబిడ యూర్పు సంధిలన్. 79

తే. గీ. తెలియ దెటువలె బొంకునో • జలజగర్భ, వీతిరత్నమ చిక్కులు • పెట్టనేల
చెప్పినను జెప్ప మిక్కథ • చిత్త మలర, వినియెద నటన్న రాయంచ • వెలఁది కనియె. 80

చ. అటువలె భర్తపిల్చిన భయంబునఁ జారుడు కంప మొంద నా
కుటిలసుకుంత లయ్యెడను • గొబ్బున వానిభయంబు వాపి యు
త్కటధృతి సైరిభంబుమెడఁగట్టినతొడ్డు వదల్చి దై వమా
కటకట రట్లు సంగతముగా నెనుబోతును గల్గఁ జేసితే. 81

తే. గీ. గాడిపట్టున నిల్వదు • కట్టివేయఁ, దరముగా దంచు వాకిలి • దెఱచి పోతు
వెడలి పొయ్యాని వాకిలి • వేయుమచుచు, మగనితోఁ జెప్పి యాదిట్ట • మమతపుట్ట. 82

తే. గీ. ఈదయానిధి వీధిలో • నేగుచుండఁ, బిలిచి తోడ్చెచ్చితిని మెడఁతలుగు పెట్ట
వంతమానిసిఁ గనఁ గట్టివేయనీక, నురుకఁగార దల్పు వేసితిఁనోయి రమణ. 83

కం. అని చెప్పి మగనిచే జారుని సుతిసేయించి వారిరుహముఖయు విభుం
డును దొంటిరీతి నుండిరి, యని యంచ వచించునెడ నిశాంతం బైనన్. 84

చ. పానపాన నిద్రమబ్బునఁ బ్రభుల సరోజదళాయతాక్షి మె
 ల్లన నృపమోహతాపకరఁలంపటతాయతి నంచదెల్పఁ దా
 వినక ధాచమత్కృతికిఁ జేమరు నొదల ద్రిప్పికొంచు హా
 యనుచు నిడూర్పుపుచ్చుచు నయారె యటంచును బోయె నింటికిన్. 85

తే. గీ. పోయి యభ్రంశమం బై నచాయ లొలుకు, కలువరాజాలకళుకులోఁ వలు రహించు
 తళుకుమగరాలగోడలుఁగల సుపాణి, మేటిక్రొమ్ముత్తియపుతాతిఁ మేడలోన. 86

చ. పరపువలంగిపోషుగలఁ బంగరుమంచముపై వసించి భా
 స్కరుఁ డుదయింప నూడిగవుఁగామిని లేవఁగ నిద్రలేచి త
 త్రరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి మెలంగి చీకటుల్
 నెరసినపిమ్మటన్ నలినఁ నేత్ర మహిపతిమీఁదికోరికన్. 87

ఉ. రాలు మరాలు వాలుసవరాలు మెఱుంగులనూపురాలు వ
 జ్యాలసరాలు మేటిబవరాలు వరాలజిరాలు తూలుహా
 రాలు తురాలు ముంగపుమురాలు తరాలసిరాలు నందిదో
 రాలుదుటుంగరాలు జిగిరాలఁగ నాజవరాలు దా లొచ్చిగిన్. 88

సీ. చీరకుచ్చులు నేలఁ జీరకుండఁగఁబట్టుకొని పార్శ్వముల నభిజనము నడువఁ
 బాదుకలైట్టిరాఁ బదిలమం చుడిగంపుటింతులు కైదండఁ లిచ్చి కొలువ
 మనువుల కని చెలుఁ బ్లునుకుపర్వుల వచ్చి మొగ తెఱకట్టుతోఁ ముచ్చటాడఁ
 బ్రోద్దన నేపనుఁ లూని చేయుద మంచు బోనకత్తెలు వేగిరాన రాఁగఁ

తే. గీ. ద్వారతగతి నిండకుఁ జనంగఁ దమకుఁ దమకు, సెలవొనఁగు మంచు బాటలుఁ సెవ్వు వివ్ర
 యోష లేతేర నొయ్యారఁ ముట్టివడఁగ, వచ్చినిల్చిన రాయంచఁ మెచ్చి యపుడు. 89

సీ. సాగసుమిలారంబుఁ సొంపునొయ్యారంబు నీటు జగ్గుతనంబుఁ నేవళంబు
 సొబగు నాగరికంబుఁ చొక్కాటమునుఁ డెక్కు గరకరి కందంబుఁ ఘనత నడత
 హూయలు చక్కదనంబుఁ నొనపరి నెరరివి నవరణ చెలువంబుఁ సరసరీతి
 హాసు చమత్కారఁ మారజంబును నేర్పు గంహరంబును నాయకంబు వన్నె

తే. గీ. సిన్దు జిగిరిగివగ బాగుఁ చిన్నె యొప్పు, పేరు నాణెంబు మురిపెంబుఁ పెద్దతనము
 కులుకు ప్రోథత్వ మభినుతిఁ గొనబు నెళపు, నరయ నిట్లుండ వలదె హా యనుచుఁ బలికె.
 వ. ఇవ్విధంబునఁ దనుమెచ్చి పలికిన రాయంచం జూచి హేమావతి యిట్లనియె. 91

కం. తురగము వృషభముతోఁ దన, తెఱఁ గెన్నుచుఁ దనకుఁ గనపుఁదేనిచెలిని ద
 ద్వరనుతనతి నెంచె గదా, యెఱిగింపుము దానిచర్యఁ లెట్టివో యనినన్. 92

ఆ. వె. అంచ మించుబోడిఁయాననం బీక్షించి, యడుగవలయు నిట్టుఁ లడిగినపుడు
 చెప్పకున్నఁ దనదుఁ శేముషి యది యేల, యనుచు నిట్టు లనియెఁ నాదరమున. 93

ప దు నె ని మి ద వ గా త్రి క థ .

శా. శ్రీధామం బననొక్కపట్టణము ధాత్రీ మించుఁ జంచన్మణి
సాధస్తోమవధూముఖేందుఘృణిసంస్పర్శసృవత్స్వచ్ఛతా
రాధీశాశ్మపయఃపృవచ్ఛయవిధూతాకాశకూలంకషా
సాధూత్తుంగతటిమునీశ్వరతపఃస్సంజాతసంతాపమై.

94

తే. గీ. సాల మున్నతి భూర్భువఃస్వర్మహాః, నస్త పన్నత్యములు భేయఃనై మ్న్య మతల
వితల సుతల తలాతల, తతి రసాత, ము మహాతల 1చాతాశఃకము లెఱుంగు.

95

చ. శకనఁ బురిచుట్టుతోటల నుఁగంధఫలంబులు రాల వానిపైఁ
బనసలు పండి తెల్లిపడుఁపాటున రొంపులు గట్ట వానిమీఁ
దనె రసదాళి వీలి రసఁధారలు నించఁగ నై నయుబ్బలి
జనువడిఁ బొంఁకు లందుఁ బడఁ సారె హసించురు శాలిపాలికల్.

96

కం. ఆపురమున నొకఁడుండును, గాపురముగ బలిజెసెట్టిఁ గణదానుఁ డనన్
దీపురముగాఁగ నయ్యల, కాపురమున ధనదుఁ డుండుఁగతిఁ గడువేడ్కన్.

97

వ. వెండియు నతండు.

98

చ. సరిపెణతోడిసజ్జ బలుఁసందిటితాయెతు లింగవస్త్రముల్
సరిగెఁచెఱుంగుపాగ విలఁనన్మణిముద్రిక లంచుకమ్ములున్
మెఱుంగులుగుల్కుదోవతియుఁ మి న్నగునీలపువోఁగుజోడు వి
త్తరపువిభూతిరేఖ లఱుఁతల్ రుదురాచ్చలు గల్గి భాసిలున్.

99

ఉ. మోరకనీదుపట్టమొగఁ ముట్లతలాడము జల్లు లెఱచిం
బోరయుఁ గంచుకుప్పెలునుఁ బూజలగొల్పును బెద్దగంట సిం
గారపువృష్టిదండ మెడఁ గజ్జెలపేరులు నండె లొప్ప లో
దేరిన దొక్కవస్సె యెకిరింత మహాత్ముము పొల్పు వానికిన్.

100

చ. తణగము లానుకంటములుఁ తండిగము ల్సలకల్ దడె ల్కుతూ
గణములు చెక్కుగుంపు లడిఁగంబులు పంజులు త్రాడుగట్లమం
కెణములు గోతము ల్దుగలుఁ గెంబెలు బోరము లాతనింటిలో
గణన కసంఖ్యలై వెలయుఁ గంజసమానవిశాలలోచనా.

101

సీ. గూటపుఁదిరుగుల్లుఁ కొలికిదామెనత్రాళ్లు కందలీకము కోలెఁ కదురుకోల
మరగజమున మోడిఁమెఱుంగుగాఁ దీసిన పిల్లచుట్టలు నల్లుఁచిల్ల వల్ల

- త్రాళ్లును బురికోళ్లు ♦ దబ్బనములు నుసిగంతలు నటైనకట్టె లసిమి
బలుపొన్ను లలరారు ♦ బగినెగూటంబులు పెనుజోగివట్టెళ్లు ♦ పిల్లవట్టె
- తే. గీ. డలును బూవులకరెడగిన్నెలు విభూతి,పండ్లు గంగాళమును గుసిగిండి పాల
మడ్డిభరణి రుద్రాక్షులు ♦ మజ్జనంపు, సాత్రీములు గల్గియుండుఁ దద్భవనసీమ. 102
- ఉ. కామునిమేనుగాలెఁ బలుఁగాకి జయంతుని రూపు గూలె నా
సోమునినత్కళాగరిమ ♦ చూడఁగఁ జూడఁ గృశింపఁ జాలె నీ
భూమి జనించి యాక్షణమె ♦ పొల్చు వసంతుని యాకు రాలె నో
హో మఱి వీనిరీతిఁ జెలువొందిరె వారని యెంతు రంగనల్. 103
- చ. అతనికి నొక్కనారి గల ♦ దన్నిటమేటి మిఠారి రూపునన్
రతి నిరసించు మీఱి మరుఁరాయలదిగ్జయభేరి వింతలౌ
చతురతలందుఁ గేరి ఘనసాహసచర్యల బల్తుటారి వా
క్తతిచెలువంపుకీరి యభిధానముచేత విహారి యారయన్. 104
- చ. కమలభవాలయారిగడగర్వ మడంచుముఖంబు యానము
ల్లమలభవాలయారికళల న్నగుఁ గంఠము శ్రోణిబింబముల్
గమలభవాలయారిగతిఁ ♦ గైకొనుఁ గన్నులు గబ్బిగుబ్బలున్
గమలభవాలయారిఘృణిఁ ♦ గాంచుఁ గరంబులు వేణి యింతికిన్. 105
- చ. ఘనము కంచంబు చెంబు లన ♦ గబ్బిచనుంగవ మించుమించులన్
దనురుచి మాపు మాపు నెలతప్పుల గెల్చుమొగంబు గంబురా
లనఁ దగుఁ బల్కు పల్కుదు రయారె సుపాణులు పాణు లబముల్
మనసిజనారి నారియనమానపుటా రలరారుఁ దీరునన్. 106
- కం. ఆ లవనము శశిబింబం, బాలవనము తేనెధార ♦ లంబుదవర
శ్రీ లవనయించుఁ గబరి, శ్రీలవణముఁ బొగడఁదరమె ♦ శేషునకై నన్. 107
- ఆ. వె. కాంతకలము గళము ♦ కలముద్దురూపంబు, చరము దరము దరము ♦ దరము దరము
వాలుమీలఁ బోలు ♦ వనజాక్షికన్నులు, సార సార సార ♦ సారసములు. 108
- సీ. మొన యైననఖరాన ♦ మిను కై ననిటలాన జోకగుల్క విభూతి ♦ రేకమర్చు
నయ్యోర జిగిదేఱ ♦ నొయ్యార మలరారఁ బనపుతో సన్నంపుఁ ♦ బట్టెదీర్చు
నలదండ కళతండఁముల నిండుతనముండ సరసకుంకుమరేఖ ♦ సంఘటించు
యాచెంత కానంత ♦ యానంత జగజంత సాగనుగా నిడు చాఁదుచుక్క బొట్టు
- తే. గీ. మెడను జందనచర్చ ధమ్మిల్లనీమ, విచికిలంబులు గంబూర ♦ కుచములందుఁ
గవ్రపువీడెంబు పుక్కిట ♦ ఘమ్ము మనఁగ, విటుల వలపించుమరుడైన ♦ వెన భ్రమించు.

తే. గీ. మీటిగడిదేరి భోగముఁవారి కేరి,జేరి చిన్నారి వగఁ గేరు ఁ వారి దారి
కోరి విటుఁ జీరి రానిచో ఁ మారుబారి, సారెవేసారి 1పొరలు విఁహరి నారి. 110

వ. ఇత్తైఱంగున. 111

కం. పరపురుషచింత నచ్చెల్లి, నిరతము చరియింపఁ జూలు ఁ నిలి చభివృద్ధిం
బరఁగుచు నవమానంబులు, బరచిన తదనంతరంబ ఁ భామామణికిఁ 112

సీ. గుడిమీఁదఁ బడురావిఁకడిలోనిచెడు గీఁగె పుణ్యనదీతీర్థమునను మొసలి
కంటిలోఁ గొడవెండుఁకయు రచ్చుచుట్టిని బొమ్మరక్కసి కాఁపుఁరమ్ము సేయు
భవనసీమను ద్రాఁచుఁపాము కల్పకుజంబుకడ గచ్చపొద పాలఁకడలి విషము
వనమునఁ జిచ్చు దిఁవ్యాపథికినిఁ బుష్పి బ్రతుకు బాలేయింటఁ ఁ బరశురామ

తే. గీ. హస్త ముదకాన గ్రుడ్డు సఃస్యమున మల్లె, జీవవితతిని రోగంబు ఁ చెఱకు నెన్ను
మణిని దోపంబు నృపునందు ఁ మార్దవంబు, పుట్టుచందానఁ బుట్టెను ఁ బుత్రుఁ డొకఁడు.

తే. గీ. వాఁడు నానాఁటి కభివృద్ధిఁ పఱలఁ బెరిగి, కాఁకలనుదీటి గడిమీఁటి ఁ గట్టిపారి
రాలుఁగాయతనాన బేఁరజపుదారి, నాటితేటి నెరాగంట్లఁమారి యయ్యె. 114

మ. గుణమా సెబ్బి వివేకమా నహి మనోఁగూఢత్వమా లే సుభా
షణమా కల్ల విచారమా రవళి వంఁశాచారమా నాసి మా
ర్గణముఖ్యావనశీలమా శశకశృంఁగప్రాయ మాప్తాదితో
షణమా దబ్బర సత్యమా హుళి గణిఁచక వాని కదిస్తనీ. 115

వ. వెండియు నతండు. 116

సీసమాలిక. ఆతతాయ బిగాది ఁ యడిగుండబండఁడు మొండికపై గులాము ఁ మొప్పెగోవు
బోలెవా టగచాట్లఁపోతు దుర్మార్గుండు బడిశవాటు గరాను ఁ పంద లండి
కొయ్యదిప్ప ఖరాబు ఁ కోచ బండెలమారి ముందడి పాపాలఁముద్ద ధగిడి
వోగు దూబరదిండి ఁ వోచవా టవలక్షణము బాడుగోలు వాఁత్యము బజారి
పలువిత్తు పలుగాకి ఁ ప్రాడ్వాక్య ముచ్చిప్త ములిపెక ట్టరువంద ఁ మొలికిదిప్ప
పాపిష్టి బజగేడి ఁ పంచమహాపాతకి వృత్తిపాత పోకిళ్లమారి
దరిబేసి చెడుగొట్టు ఁ బెరికి దబాకోరు విషపాలవిత్తు చిల్బిషము దగులు
బాజి హరాంకోరు ఁ వాజ వ్రక్కలముచ్చు చీవాట్లమారి ప్రాఁచీనవిత్తు
మూసనమురికి నిఁరోహి స్వామిదోహి దుష్టు రోఁతలమారి ఁ దోసకారి
బడిమిక్కుళ్ల కుమిత్తి ఁ పడిసె యెంగిలికాయ బడుపుగూ డసగొట్టు ఁ పాడెగట్టు

గుండెగుల్లడము తాఁకూళ్ల మారి యభాసి కడుప్రేత నడపీన్లు ♦ గంపదింపు
దూబదర్శన మూఁడుఁతోఁక గుంకన గుల్ల గుఱ్ఱాలగోవోడె ♦ గొరుకుబల్లి
తే. గీ. కొంటె కనుమాళమును దూవ ♦ కొంపచెఱుపు, చేరిగేడియు చెరవనఁచేట రోసు
బడియ దుర్బీజమును భ్రష్టు ♦ మడియ చేట, నేయ కలుముచ్చు చెడుగు సాఁపెనలమారి.

కం. అనుచుఁ బొరుగుగువారుం, దనవారుం గానివారు ♦ తక్కినవారున్
దనుఁ దిట్టఁ జేయు దుడుకులు, మనమున లజ్జింప కతఁడు ♦ మఱియు న్మఱియున్. 118

తే. గీ. వానికెనిమిదియేడ్లది ♦ మేనమామ, కూతురినిబెండ్లి చేసినఁ ♦ గోరవయసు
పాక ముఱ్ఱాతలూఁగెడు ♦ భార్యమీఁద, మనను చాలించి దుర్మార్గమతి వహించి.

కం. బోగాలవారియిండకఁ, బోఁగాఁ దమిమించి యరుచిఁబోఁగామించెన్
బాగాలవలపు విడియపు, బాగాలవకుసుమదీప్తి ♦ వలె మోవైనన్. 120

వ. ఇట్లు నిజవహునై ముఖ్యుంబుచు, వారవనితాభిముఖ్యుంబును వహియించి వల్లపుండను
వాఁడు వర్తింపుచుండి యొకనాఁడు. 121

నీ. రంభ ఘృతాచి యూర్వశి మణిప్రభ చిత్రరేఖ మేనక శశిరేఖ హరిణి
హేమ స్వయంప్రభ ♦ హితమోహ మోహన పుంజకస్థల రత్నపుంజ సరస
ధాన్యమాలిని తిలోత్తమ వరూధిని మంజుభవోష సాగంధిక ♦ కుండ తార
మణిమాలిక సుమంజ ♦ మంజరి మణిభద్ర మణిక విద్యున్మాల ♦ పంచమయూర
తే. గీ. దివ్యవర్ణసువర్ణ దేదీప్యమాన, రుచిరమకరందసాదామఁబిచికిలాంగ
యనఁదనరు నప్పరస్త్రీలఁకన్న మిన్న, చెన్నలరు వారసతులహె ♦ చెన్నఁ గలరు. 122

కం. ఆవారసతులలో సాగ, సై వారణలేనికలిమి ♦ నందలరు సుశో
భావారత మరు పసిఁడిజి, రావారణ మననొకర్తు ♦ రతిసేనాఖ్యన్. 123

నీ. కలధనమెల్లఁ బోకడఁబెట్టి సన్యాసియై బిచ్చ మెత్తని ♦ యగ్రజండు
చేతికై దువకు నాశింపక తెగఁ బెట్టి కులశేఖరులఁ గూడుఁకొననిరాజు
సంచిమూల్యమునించినడి కోర్చి త్రైవర్ణకులజంటఁ దిరుగనిఁకోమఱీఁడు
కారుకలవమొదల్ గానమ్మి నీమపై జోగులఁ గలియని ♦ శూద్రబిడ్డ
తే. గీ. లేడు ధరలోన రతిసేనఁ ♦ గూడిమాడి, యున్నవిటులందు రతిజెంది ♦ యున్నవేళ
నందు గనిపెట్టుకొనిపెట్టుఁమందుగుళిగె, మహిమ లెటువంటివోకాని ♦ మధురవాణి. 124

వ. అది మఱియును. 125

నీ. బారుడంబును శుద్ధపద్ధతి బహురూప లక్షణంబును దండలానకంబు
ప్రేంభణపద్ధతి ♦ పేరణపద్ధతి కుండలీనృత్తంబు ♦ భాండికంబు

రాసకాఖ్యయు నాటఁ రాసకంబును జిత్రపద్ధతియును దేశ్యపద్ధతియును
జర్పరి కందుక ♦ చానరి కోలాటములు నాఁగఁ దగు పేర్లు ♦ గలిగిశ్చటి

తే. గీ. షోడశవిధస్యతంబుల ♦ చొరవ లెఱిగి, సరవిఁ జంచత్పుటంబుఁ బ్రొంచత్పుటంబు
ధృవము మర్యము రూపక ♦ త్రిపుట జంపె, యేకతా ఛాటతాళాదు ♦ లెల్లఁదెలిసి. 126

సీ. భైరవి మాళవి ♦ బంగాళ హిందోళ రాగమంజరియు శ్రీరాగ గౌళ
భూపాల లెన్నిది ♦ పురుషరాగంబులు దేశాక్షి ఘూర్జరి ♦ దేశితోడి
దేవక్రి యాందోళి ♦ దేవగాంధారి మాయాగౌళ గుండక్రి ♦ యాహిరి లలి
త బిళాహురి కురంజి ♦ ధన్యాసి పూర్వగౌళ వరాళి నాట భల్లాతకి మల

తే. గీ. హరియు సారంగ రామక్రియలు ననంగఁ, గన్నడ యనంగ మంగళకాళికనంగ
వెలయు నారాయణనఁ జతుర్వింశతీవిధములఁ దనరారు శ్రీరాగకములు మఱియు.

సీ. కాంభోజ కేదారగౌళ శోకవరాళి పున్నాగ గుమ్మకాంభోజి శంక
రాభరణము మేఘరంజి తోడి వరాళి నాదనామక్రియ ♦ నాట రీతి
గౌళ రామక్రియ మేళ రామక్రియ గౌళ నారాయణగౌళ మధ్య
1 మావతియు ముఖారి ♦ మలహరి సామంత పంతవరాళియు ♦ బాళి రాగ

తే. గీ. చెంచుమలహరి దేశాక్షి ♦ శ్రీవరాళి, మాళవియుఁ బాండి సింధురామక్రియయు వ
సంతసామంత శుద్ధవసంత గుజ్జరియును హెజ్జిజి నీలాంబరియు ననంగ. 128

తే. గీ. పోసఁగు ముప్పదిరెండు నశ్రుంసకములు, మాళవశ్రీ యనంగ కోమలహరి యన
దేవమలహరి కేవగుప్తియన కొండ, మలహ రన నైదుమిత్ర లీమర్మ మరసి. 129

తే. గీ. షడ్జ గాంధార మధ్య మర్షభ నివాద, పంచమ సుధైవతాఖ్య సప్తస్వరములు
మంద్ర మధ్యమ తారక ♦ సుహిమ లెఱిగి, యాడఁ బాడఁగ నేర్చు నయ్యబలఁ జూచి.

కం. వలచి యతఁడు కడుమోహము, తలమునుకలుగాఁగ మరునితామరవిరితూ
పుల కకవికలకుఁ గోల్పడి, మలయుచుఁ దానింట జాలిమాలం దిరుగున్. 131

వ. ఇట్లు దిరుగుచుఁ దాఁజేయుయత్నంబునఁ దన కభిమతంబు ఘటియింపం దలంపని
యారతినేసను మరులుకొల్ప నూహించి యావల్లపుండు వైద్యసహవాసం బొనర్చి యంత. 132

తే. గీ. ఇంద్రగోపంబు రోచన ♦ మెట్టలు వెలిగారము జలభ్రమణములు ♦ నీరుగొబ్బి
విత్తనా ల్పుట్టపండు రసాత్తముగను, నూరి మడుపునఁ బెట్టిన ♦ నారి వలచు. 133

సీ. నల్లెరు కణిక గంధకము తేనెయునూరి లేపించి కూడిన ♦ లేమ వలచు
కరక తాండ్ర యుసిరికలు కోష్ఠ పాలచే నూరి పట్టించిన ♦ నారి చేరు

- వెలిగారమును నెట్టవిసెపూలు నిజతనూజలముల నూరిడ ♦ చెలియ కలియుఁ
గలుగొట్టునీ రావుకాల్పడితోనూరి విడెములోఁ దగిలింప ♦ వెలఁది చిక్కుఁ
తే. గీ. గూర్చి జల్లేడుదూదిని ♦ గోశఫలర, నమున మేదించి వత్తిగాఁ ♦ జక్కజేసి
కుసుమనూనెను దీపంబు ♦ పొసఁగఁ బెట్టి, చూప లోనాదు రెటువంటి, నుదతులై వ. 134
- తే. గీ. జాజికాయయు జాపత్రి ♦ చారపప్పు, సెనగ లనుములు గనగనల్ ♦ మునుగపూలు
మదనవిత్తులు కొబ్బెర ♦ మందపాల, నూరి త్రాగిన మద ముబ్బు ♦ నూటువేళ. 135
- కం. అనుచు నిజరచితవితరణ, జనితామోదమున వైద్యజనములు దెలుపఁ
వనితావశ్యోపధములు, విని యిట్లొనరించి యింతి ♦ వెన వలపింతున్. 136
- కం. అని నిశ్చయించి యాబాజుఁ, గనువమమఃశిహేమఘటితఁమై సిరు లొలయఁ
దనరు రతిసేనమందిర, మున గాపెట్టుకొనియుండు ♦ మోహముకల్గిన్. 137
- సీ. పంచాంగమయ్యకుఁ ♦ బాగ నమర్పించు నట్టువకానికిఁ ♦ బెట్టు ముఁపు
భరతంపుటాజ్జకుఁ ♦ బచ్చడం బాగి గవ్వ బాగడుభట్టుకుఁ జేర్చు ♦ బోఁగుజోడు
కథఁ జెప్ప భూసురాఁగ్రానికి దోవతోనంగు గనుపుకానికి బత్తె ♦ మెనయ నడుపుఁ
బూల్గట్టు సాతానిఁబోడ కుంగర మిచ్చు గందోడివానికి ♦ విందుసేయుఁ
- తే. గీ. జతురికకుఁ జీర దూతికి ♦ నందిబొందె, కడెము సంచారికకు సారిఁకకును అవికె
తాపికోక సొమ్ము వై శ్యమాఁతకును గాన్క, లిచ్చి చెప్పించు రతిసేన ♦ కెచ్చుతమిని. 138
- వ. మఱియును. 139
- ఉ. గుండనికిం బసిండియును ♦ గోరడిబండకు వెండితాయతున్
లండికిఁ జేకడెంబు పదిఁలంబగు గుమ్మెతకాని కందె మేల్
బెండెము బాడుగోలునకు ♦ భృత్యునకు న్నెడనూలు చాటుకో
1దండునకున్ మురాలు మొలఁతాడలకుంబెనకాని కియ్యగన్. 140
- కం. వారందఱు తమచాతురి, మీటి మహాసంపదాప్తి ♦ మించినవాఁడీ
జారాగ్రాణి యని చెప్పిన, 2నారతిసే నపుడు మంచిదని యియ్యకొనెన్. 141
- కం. పడఁతుక నతఁ డీగతి లోఁ, బడఁజేసుక మురిపె ముట్టిపడఁ గడుదమి దుం
దుడు కొనరింపఁగఁ గోరిక, లడరఁగ రతిసేన రతుల ♦ కాయత్తుండై. 142
- కం. పన్నీట జలక మొనరిచి, కన్నురి రానున్న మిన్న ♦ గన్నన్నకు మున్
మున్నొసఁగి సన్నబియ్యపు, టన్నము మితభుక్తి చేసి ♦ యమితోత్సుకతఁ. 143
- తే. గీ. చారు శ్రీగంధ మగరు కేసరి కదంబ, మంబరు పునుంగు జవ్వాది ♦ హరిణమదము
బుక్క యత్తరు గోవగంఁబూర జేలు, చట్ట కలవంబు పన్నీటఁ ♦ జాఁది పూసి. 144

కం. సిగ నరవిరిసరములు పొందుగ వేసి రుమాలు గట్టి ♦ దుప్పటి వలెవా

టుగ వైచి విడెముసేయుచు, సాగ సుట్టిపడంగ నతడు ♦ సొంపు జనింపన్.

145

సీ. సకీనెలవట్టెమంచము పాన్పు తలగడబిల్లలు చందువ ♦ మల్లెవిరులు

కరడ సురటి గిండి ♦ గద్దె సున్నపుగాయ గా జద్ద మడవము ♦ కలవము చిటి

చావ తబుకు సాన ♦ జాలవల్లిక దీవెములు గందవడిపెట్టె ♦ పునుగుబరణి

యాకుసంబెట తంబు ♦ రగురుధూపము పాదుకలు తమ్మపడిగము ♦ కవ్వరంపు

తే. గీ. కోవి కస్తూరీవీణై కుంకుమపుపూవు, పొట్లములు రుద్రవీణై మేల్కల్లు బాగ

ములకరండంబు రతిబంధకలితచిత్రములు గలుగు కేళినిలయ మింపలరఁ జేరి.

146

తే. గీ. బలసి కూకీలు నొడ్డిలు ♦ పల్లటీలు, పావురాయలు బకదాల్లు ♦ బట్టిగాండు

నంచలు నెమళ్లు కేరము ♦ ల్పంచనన్న, చిలుకలు పికాదిశకునము ♦ ల్లసి పలుక.

147

తే. గీ. చంద్రకావి ఖురాళంబు ♦ సరిగెచెఱుగు, జనుగుకెందమ్మి దోమమ్మి ♦ చీనిరుమ్మి

పై తిణీకమ్మి తెఱచాటు ♦ పాన్పుమీఁదఁ, బదటుతమి నుండునంత నప్పణ్యకాంత.

148

వ. మజనభోజనాదివిధుల సంతృప్తహృదయయై భావసూచకవిభోజకహావభావలలితకుట్ట
మితకుతూహలకీలికించితనిహృతవిచ్ఛిత్తి విభ్రమ ధైర్య లీలాహాసమాధుర్య హేలావిలాస
చకితాది శృంగారచేష్టలుగులుకన్వచ్చిన నాలింగనంబు సరసాలింగనంబు దృఢాలింగనంబు వర్షా
లింగనంబు స్పృష్టక పృథక అనురూపగూహన జఘనోపరిగూహన కుచాలింగన లలాటిక నిరూపణ
లతానేష్ఠిత వృక్షాధిరూఢ తిలతండులక క్షీరసీరంబులను చతుర్దశాలింగనంబులు గావించి
యుప్పొంగుతమకంబున నతండు.

149

తే. గీ. చుంబనంబును బీడితనంబుఁ గబళితంబు చూషణ మనుషేళ్లఁ ♦ దనరు నాల్లు

గతుల ముఖరతిభేదము ♦ ల్లలయఁజేసి, ద్రవముఁ బుట్టించు తానకాల్తడవి చూచి.

150

తే. గీ. నఖయ యంగుష్ఠపదగుఱ్ఱజానుజఘన, నాభ్యురస్సనకక్షకంఠరసుకపోల

1దంతపటకక్షుఫాలమస్తకశరోజములు ప్రతిపదాదిగల కళాస్థలము లంటి.

151

సీ. చెవులనిమిత్తంబు ♦ చెక్కులస్ఫుటితంబు నధరోష్ఠమున భ్రాంత ♦ మడరు కన్ను

గవ దిర్యగంబును ♦ గక్షదేశంబులఁ బ్రధితంబు చనువోయి ♦ నధరకంబు

చిత్తజగృహమున ♦ నుత్తరస్ఫుటితంబు పొక్కిట సంపుటంబును శిరోధి

ననుపదం బూరుల ♦ నస్వితం బన నొప్పు దశచుంబనములు దత్తత్థనములఁ

తే. గీ. బాదలు ముదమునఁ బర్యాయమున ఘటించి, కలయ శశకపుత్రమయూరఁఫలకరంజి

పచ్చురితమండలికగండభాగ సుత్రముఖమున నఖక్షతంబులు ♦ మొనయఁజేసి.

152

తే. గీ. క్షతరదోచ్చానఖండాభ్రాకప్రివాళ, మణికమూఢకరుచిపిందుః గుణకబిందు

మాలికాగోళచర్చితాఃఖ్యాభివేలయు, పది రదక్షతములచేడ్కః ♦ గదియ నొక్కి. 153

కం. స్థితమును దిర్యగ ముత్తా, నితమును నాభిసిత మనఁగ ♦ నిపుణజనులు ప్ర

స్తుతిగొనఁ దనరు చతుర్విధ, రతుల గతుల నతుల ముద్భరము గావించెన్. 154

వ. వెండియు నఖండసురతపాండిత్యంబున విటుండును, నయ్యండజయానయు మదవేదం
డంబులరీతి జృంభక కూర్మకరణాన్మంధయుగ గర్భవీడిత సాధుక దృఢలావుక కర్కట నముద్ధక
వేణుదారిత సంయమకృత కోపరతి ధృతోరుక నాగర ప్రేమాభిరామ చక్రభ్రమణ ప్రసారిత
శూలాంచిత కుంచిత పాదవేష్టిత బాణరంజన మదనరంజన పార్శ్వసంఘట్టన భావికోల్బణ
మండుకకరణ గ్రామ్యకరణ సర్వతోభద్ర పార్శ్వభద్ర మండలప్రభ మధురకంపితాగ్ర
సంపుటార్ధసంపుట పద్మకార్ధపద్మక అంబురుహ చారుచరణ పాదపదక పాదబంధ పాదాశ్లేషణ
మదనఢోలన చిత్తఢోలన లఘుఢోలన చంద్రార్ధ మండలార్ధ యూరుచరణ కక్షపాద విష్టిక
హరికకరణ నాగపాశాంగ చక్రగుహ్యక ద్విరదావలంబన చిత్రలాఘున మదనకుంచిత గగనకర
ణోర్ధ్వబాహూద్ధాత మర్కట విమర్దన వేణుకోడ్వేగ పదావృత్త గజాంగ దృఢాంగ సింహావలోకన
పాదారోహణ ప్రియాంగ బాడబ బాణవృత్త మదన రాజహస్త లాఘవ బాహుచరణ మధ్యచరణ
చక్రపాదమదన సంఘట్టన పాదమేళన గోముఖాంగ పాదాంగ సంవేద్యకరణ నమితాంగకరణంబు
లను చౌకీతిబంధంబులం బెనంగుచుండి రయ్యవసరంబున. 155

నీ. గంబూరమును జాజికాయ లుమ్మెత్త విత్తులు మర్దుమాతంగి ♦ కలువగడ్డ
పచ్చయెన్నులు కోష్ఠ ♦ పచ్చికమం చేనుఁగమదము గుల్లనున్నమును రుద్ర
జడవేరు వన ఖరాసానివామము పుడుకలపోదిగాడు మైగారుచెమట
నీరాపు గజ్జలబేరెనమప్పును గాల్మడి తాతంటుగాను నూరి

తే. గీ. కలయ గురిగింజలంతేసి, గుళిక లమరఁజేసి నీడనె యారించి ♦ తీసి దాచి

యున్న మందింత మడుపులో ♦ నొనఁగె నతని, కధికతరమోహమాన నాహంసయాన

కం. ఈబాళిమందు మనగొని, యాబిడ తనకండ్ల గట్టి నట్లుండ నతం

డేబుద్ధితక నచ్చెలి, సోబెలకే దక్కి చిక్కి ♦ చొక్కుచుఁ దిరిగెన్. 157

తే. గీ. వాఁ డటుల మీఱి భోగమువారి కేరె, జేరి రతిసేన రతి నానఁ ♦ జెలఁగు మదిని

దానిసామ్రై నయమ్రైన ♦ దట్టమైన, వయసు మరుబారిఁ బడఁజేయ ♦ వానిజాయ. 158

నీ. బొమ్మలపెండిండ్లు ♦ బువ్వంపుబంతులు పుణికిళ్ళు నిట్టిక్కి ♦ బొమ్మరిండ్లు
గుజగుజరేకులు ♦ గొబ్బిళ్ళు నీగీగె బుడుకిన్ను జాబిళ్ళు ♦ పుక్కుటిల్లు
గుజ్జెనగూడులు ♦ కోలుకోలన్నలు గీరనగింజలు ♦ పారుపట్లు
పింపెళ్ళు తొక్కిళ్ళు ♦ బేడిసెతిరుగుళ్ళు నచ్చనగండ్లు దాఁయాలు పొళ్ళ

తే. గీ. లోలి వామనగుంట లఘ్వాల యాది, యైనయాటలఁ బ్రొద్దువో ♦ ననుఁగుఁ జెలులఁ
బాయక చరించు బాల కీ, ప్రియ మేల, వచ్చె విరహాగ్ని యిటులేల ♦ హెచ్చెననుచు.

కం. నెరవయసు పిక్కటిల్లఁగ, సురతం బొకవేళనై నఁ ♦ జొప్పడమి మదిక
బరపురుషవాంఛ వొడమిన, విరహంబున రేయిపవలు ♦ వేగుచు నుండున్. 160

చ. ఉడు టగువానిఁ బ్రాయమున ♦ నుండెడువాని మనోజ్ఞ లీలనం
పద గడిచేరువాని గుణఁపాటవ మొందెడువాని నేవుచే
బాదలెడువాని గీతములఁపొల్పు లెఱింగినవాని సంగమో
న్మదమున మించువానిఁ గనినన్ మరుబారికి నగ్గమై పడున్. 161

తే. గీ. ఇరుగుపొరుగులదంపతు ♦ లేవులేఁగి, సంగమక్రీడ లాడుచు ♦ సరసమాడు
సావసావలు విన్నమాత్ర నుఁస్సురు మటంచు, మన్మథునిబారిగొట్టెమై ♦ మగువ దలఁచు.
వ. అంత నక్కంత వేటొక్కవాసరంబున. 163

చ. అటువలె వేగుచుండి మగఁ ♦ డత్తయు మామయు నింటలేమి వె
ల్పటికి హుషారునం జని గుఁబాడెబ వీధులవెంట జంటలై
చిటిలినపూత్రగంధముల ♦ సిస్తగుపాగల నిండుచల్వదు
వ్పటుల విభాషణావళిల ♦ బాగుగ నేఁగెడు దుడ్డకాండ్రితోన్. 164

సీ. పసిడికుప్పెలవేలిఁబారుకుచ్చులు నింద్రగోపంపుజగజంపుఁగుంపుబారి
1కుచురుకుసింగముల్ ♦ గూర్చుల్లమున నాబుచెక్కడపుం బచ్చఁచిలుకచెండ్లు
పట్టుపటంబుతాఁప్తాలేపు జీవదంతపుగోడియలు పట్టుఁత్రాగ్గు దిండ్లు
నేరుఁగుకొమ్ము 2పోఁతెరుకుశ్రీటాకుజిరేకలమ్ములసెల్లు ♦ లెండ వీటి
తే. గీ. కె నులివం కగ్గి సోఁకు పొక్కిటులపోటు, పుట్టిచిమతండియును లేఁతఁముదురునిడుద
గణపునదులంపు నీలరఁక్తములులేని, కొమ్ముపున్నాగ మమ రందఁలమ్ములందు. 165

కం. వగ లుట్టిపడఁగఁ దమతమ, సొగసులతో విజ్జివీఁగు ♦ సొంపుల మీసాల్
పగటున వడివేయుచుఁ జిలు, నగవులఁ బద మనుచు జారఁనాయకు లలరన్. 166

సీ. పై చరమోరడిం ♦ బలిమికం బొద్దిక ముల్లడితాకుడు ♦ జిల్లకల్లు
మైసుళ్ళు మెదుగుడు ♦ మారువెంబడిచిట్టు జతుకు సమాధానఁజతన మడుగు
లోదాటు నడ్డకాఁలువ పాద బెళకునిబ్బరము నీరడికంద ♦ బలిమికిరుదు
సుమ్మలి సెలవు పాఁదొత్తుగల్లు దువాళి తొడిగట్టె యంగలఁజడుపులాగు
తే. గీ. హూయలు చొరగొమ్ము పన్నాగఁహూయలు బిగువు, బొట్టిడెగుదలగరెగవ్వు ♦ జిట్టుడినుము
పటముతాకుడుమొగహూయ ♦ ల్పదిలమదిగొ, హెచ్చరికటంచు వడిబోయ ♦ లేఁగుచుండ.

ఉ. సంచపురేకుదుప్పటులు ♦ జాటుసిగ ల్బిగిచల్లడాలు వా
 సింఛేడిగంధపట్టియలు ♦ జిన్దురుమాలలు సందితాయెతు
 ల్మించగ సానచిమ్మినును ♦ మీసలు దీడుచు మీఱి కేరి డిః
 క్కెంచవటంచు గుంపుగొని ♦ కేకలు వేయుచు వచ్చువారిలోన్. 168

తే. గీ. మంతుఁ డన నొప్పు నెరవిత ♦ హంతకారి, సాగసుబయకారిజాణను ♦ జూచిదగ్గి
 కేకరించిన నారఁడు ♦ కెరలి కాంచి, యిదియు వగలాడిరా యని ♦ కదియఁ జనఁగ. 169

ఉ. గేదగ్గిరేకుబెత్తమునఁ ♦ గీల్కొనుచూతదళంబు లాల మిం
 పూఁదినజాజిమ్మగ్గ గజ ♦ ముత్పలపుణ్ జెలికట్టు సంవఁగిం
 బాదరుగా నొనర్చినతుఁపాకిని బుప్పొడి మదు కప్పపుం
 బూదియగుండు నించి మరుఁబోయ ధమియన నేసె నిర్వరన్. 170

వ. అప్పు డామంతుఁ డయ్యంతిఁచెంతకు సంతసంబున వచ్చుచు నిజాంతరంగంబున. 171

ఉ. ఆరయ నేరఁటేటియనఁలందుల వెన్నెలతేటనించి తొ
 ల్కారు మెఱుంగురంగు లిడి ♦ కమ్మసుఫ స్పన నిచ్చి మేటిశృం
 గారరసంబుతోడఁ బొనఁగంగ ననంగవిధాత చేసెఁ గా
 కీరమణి నివిధాత సృజియించుచు నంటినఁ గంద కుండునే. 172

నీ. దీర్ఘమై విలసిల్లుఁ ♦ దేటవల్లనుదోయి 1గుడుసులై కనుబొమల్ ♦ గుల్కుచుండుఁ
 కొమ్మిచ్చుగతిపాచ్చుఁ ♦ గొమిరెచేతులరీతు, 2లుత్వంబుచందాన ♦ నొప్పు జఘన
 మాత్వంబుభాతిని ♦ నమరుఁ గర్ణ ద్వయం బేత్వమై జడపాంక ♦ మెనఁగఁబొనఁగు
 నై త్వంబువిధమున ♦ నల యూరు లలఁగారుఁ దలకట్టువలె మించుఁ ♦ దభుకునొసలు

తే. గీ. సున్న నమము విసర్గలు ♦ చన్నులు సుడి, పొక్కిలి వలవలగిలకల్ ♦ భుజము లనఁగ
 నలరు గుణితంబువై ఖరిఁ ♦ జెలఁగు నంగ, సౌష్ఠవముతోడ నున్నది ♦ సకీయ యనుచు.

వ. కదియం జేరి యప్పుడు. 174

చ. చెలియరొ యేవురం బెటకుఁ ♦ జేరఁగ వ చ్చిట నిల్చినాపు వీ
 జెలరవ మొప్పు దగ్గిలివి ♦ నెమ్మదిలోఁ గల పూనిక దెల్పు మా
 యలు వచరింపఁ బో కనిన ♦ నమ్మకచెల్లగొ యీతఁ డెందు కెం
 దుల కురు లొడ్డె నెంచి కడుఁదొమ్మికి గాఁ దలఁచెన్ సెబానుపో. 175

తే. గీ. అనుచుఁ జిఱునవ్వు మోవిపై ♦ సంకురింప, భయము సిగ్గును దనుముంపఁ ♦ బలుకునెడల
 గడ్గదరవంబు జనియింపఁ ♦ గన్నెదాన, మేలు పడినాను జాణ నఁన్నేలుకొనర. 176

- కం. అనవిని మంచిదియని యొక్కనివాసస్థలముఁ జేరఁగా రమ్మని వ
చ్చినఁ జెలిముందరనిడి మెల్లనఁ జేష్టల నుబుసుపుచ్చి ♦ లాలిత్యమునన్. 177
- కం. కళలంటి ముద్దువెట్టుక, వెలసినతమి మోవి నొక్కి ♦ వీపునఁ జనుము
క్కులువెల్లఁ గొఁగిలించుచుఁ, బలురీతుల రతులఁ గలసి ♦ భ్రమ నొందించెన్. 178
- కం. ఈచక్కి నీవు నిచ్చులు, రాచిలుకసిపాయెరొతు♦రణమున వలపుక
బీచణఁచు మనిన హా యని, యాచిగురుంబోడి కౌతఁ ♦ డభయం బిచ్చెన్. 179
- తే. గీ. ఇచ్చి నందై నయపుడెల్ల ♦ వచ్చి సై గ, చేసి విటుఁ డేగఁ దోనేగి ♦ చెలియ యింట
సురతకేసుల ననరింప ♦ సుఖము మరిగి, తిరిగెఁ దనయత్త కన్నఁ గావరమువట్టి. 180
- ఆ. వె. అత్తకన్నకోడ ♦ లయ్యత్త కోడలి, కన్న నేపు రేఁగి ♦ యాప్తజార
జనులఁగూడి 1చాడి ♦ చరియింప సాగిరి, యెంటిపాటు దొరకియున్నయెడల. 181
- తే. గీ. అత్త యేమతియుండెడు♦నంతలోనఁ, గోడలు చరించి వచ్చును ♦ గొంతదడవు
కలయఁగ ఖుశాలు వచ్చునా♦క్షణమె బుద్ధి,కోడలికిఁజెప్పి యత్త రంకాడఁబోవు. 182
- కం. ఈమాడ్కిని నన్యోన్యం, బేమాత్రము తెలియకుండ ♦ నిచ్చావృత్తి
గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట ♦ లేకుండునెడన్. 183
- కం. వలననిసతిపురుషులకును, వలపులు పుట్టించు మందు ♦ వగ లెఱిగి రతి
గలయఁగఁజేయం జాలిన, భళియుం డను హాంతకారి ♦ పద్ధతి రాఁగన్. 184
- ఉ. అత్తరి హాంతకారిని రాయంబునఁ దోడ్కొని మూలయింటిలో
హత్తుక కేళినల్పునెడ ♦ నంతటఁ గోడలు వచ్చి చూచి మా
మత్త విభుండు లే రనుచు ♦ మంతునిఁ దోడ్కొని యిల్లుచేరినన్
దత్తర మారఁ గోడలిని ♦ దద్దిట్టునిం 3గనెనత్త సేర్వయె. 185
- తే. గీ. అపుడు గృహమధ్యముననుండు ♦ నత్త నత్త,విటునిఁ గోడలు గాంచె నవ్వేళనెట్లు
నేర మొక్కింత రాకుండ ♦ నేర్పు మెఱసి, వారలిరువురుబొంకఁగావలయుఁ జెవుమ. 186
- కం. అనవిని హేమావతి యే, యను వమరఁగ నితరశంక ♦ లందక యుండన్
ఘనకచలు బొంకి తమవిట, జనముల నిల్వెడల నంపఁజాలిరొ యెఱుంగన్. 187
- కం. నీ వెఱిగించిన పనియెద, నా విని హేమావతీ విశం గడువేడ్కల్
భావమున నున్న విను మని, ధీవిభవము హంసవంశతిలకం బనియెన్. 188
- తే. గీ. అటుల విటయుకయై యింటి ♦ కరుగుదెంచు, కోడలినిజూచి యత్త సఃక్రోధయగుచు
వీఁ డెవఁడు వీనిఁ దోడ్కొని ♦ వేశ్మమునకు, సంజకడ రాఁ బనేమని ♦ జడియ నడుగ.

- కం. దిటచెడక దిగులుగొని సొట,సొటఁ బోవక వెనుకముందుఁ ♦ జూడక బొంకే
దెటు లని చింతింపక యా, ఘటకుచ తడఁబడక యత్తఁ ♦ గన్గొని షల్కెన్. 190
- తే. గీ. తల్లిదండ్రులు మీరు బాంధవులు మఱియుఁ, జక్కి తక్కినవారలు ♦ చెప్పినపుడు
వినక నావతి నన్నిట్లు ♦ విడిచిపెట్టి, తిరుగుచున్నది మీకెల్లఁ ♦ దేటగాడె. 191
- కం. వనితాపురుషుల కీయన, యనువున నన్యోన్యమోహ ♦ మందఁగఁ జేయన్
ఘనుఁ డని కొందఱు చెప్పఁగ, విని తోడ్కొని తెచ్చినాను ♦ విభు ననుఁ గూర్చన్. 192
- కం. ఇది యేక్కియ నీయనచే, ముదమునఁ జేయింపవలెనొ ♦ ముగ్ధను బ్రాయం
బొదిపున్నదాన మోహము, మది సైఁవఁగఁ జాల ననుచు ♦ మమతఘటిల్లన్. 193
- ఉ. కోడలుపల్కుపల్కు విని ♦ కొంకక నిక్కముగాఁ దలంచి యీ
చేడియ నాదుజూరుఁ గని ♦ చిత్తములో నెటులం దలంచునో
1దూడల నమ్మరా దని విఘంతుడవేణి తనందు సత్యపుం
జూడ కనంబడక స్వతనుఁజాతలతాంగిని జూచి యిట్లనున్. 194
- కం. నీవిత యడుగ నేటికి, నీవిభుఁడు వరేచ్చఁ బూని ♦ నిను విడిచి చరిం
చేవిధము తెలిసికాదే, యీవైద్యునిఁదోడ్చితెచ్చి ♦ తింటికిఁ దరుణీ. 195
- వ. అని యజ్జగజంత నిశాంతంబున నున్న తనయువకాంతుని తేరకొనం జూపి వెండియుఁ
గోడలి కిటనియె. 196
- కం. నీవతి నిన్నువరింపక, బ్రాపగు యత్నంబు నితఁడు ♦ భవనస్థలిలో
నేపున నొనర్చినాఁ డిక, రేపట మర్నాట నీదుఁప్రేమ ఘటిల్లన్. 197
- తే. గీ. అనుచుఁ దనయందుఁ జెలి సందియంబుఁ జెంద,కుండ నెఱిగించి యత్త యో ♦ యుత్పలాక్షి
యతని సంపించు మిప్పటి ♦ కితనిచేతఁ, గాకయుండినఁ జాతముఁగాక యనిన. 198
- కం. విని కోడలు నాయందలి, నెనరున నీ యత్త యితిని ♦ నిక్కమ తోడ్చె
2చ్చినయది పతి ననుఁ గూర్చుట, కని తలఁ చటు సంనుగామి ♦ ననిచెక విటునిన్. 199
- ఆ. వె. అంత దానియత్త ♦ యాశోపవతిఁ జూచి, సైగసేయఁ దెలిసి ♦ జారవరుఁడు
తత్ప్రయత్న మపుడె ♦ తగఁ జేసి తని వార, లిరువు రెఱుంగఁ బలికి ♦ యింటి కరిగె.
- చ. అని కలహంసవంశమణి ♦ సాంగముగా వినిపించ వీనుదో
యినిఁ గడునమ్ముదమ్ము జనియింపఁగఁ దల్కఁగ యాలకించి కాం
చనసుమగంధి యానతుల ♦ చాతురి కాత్మ సెబాను ఖాబు మే
లనుచు గణించుకొంచు నిలయంబున కేగె నినుండు దోచినన్. 201

కం. ఈరీతిఁ బడకయింటికిఁ, జేరంజని మఱుసనాఁడు ♦ చీకటి జేజే
రారాకళ రా రాఁగల, యారజనీవేళ విరహ ♦ మగ్గల మైనన్. 202

సీ. విరిదండనెత్తావి ♦ నెఱిగుంపు గండుతుమ్మెదపిండునకు మోద ♦ మొదవఁజేయఁ
గాశ్మీరతిలకంపు, కాంతులు వదనేందుబింబంబునకు సంజఁడంబు గూర్పఁ
గస్తూరిపత్రభంఁగములనిగ్గు కపోలశశిఖండములకు లాంఛనములీన
వాసించు నెఱగండఁవడిపూత చనుగుబ్బ పువ్వుగుత్తులను బుఁప్పొడులఁ గురియ
తే. గీ. నీలమణికాంచిఘ్నణులు విశాలజఘన, ధరణి కంబుధిమేఖలాత్వము ఘటింప
నృపతిమణిఁ జేరుకోర్కె నఁన్నీరజాక్షి, వచ్చిరాయంచకడ నిల్చె ♦ మెచ్చులొల్క. 203
వ. అప్పుడు హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 204

పం దొ మ్మి ద వ రా త్రి క థ.

కం. శ్రీకర మన నొకపురము సుధాకరబింబభ్రమాస్పదస్వర్ణమణి
ప్రాకారగోపురగచ్ఛి, ప్రాకారసువజ్రకలశఁమై సిరు లొందున్. 205

శా. సాలాగిస్థలకేళితత్పరమహీఁస్వామ్యర్థకవ్యాహదోః
పాశీక్రీడితరత్నకందుకమహాఁబాధప్రహారాప్తిచే
నాళిక సిరియ ధీరసారథికి మున్నాటిల్లి యీనాఁటికిఁ
బోలేదయ్యె ననూరునామ మదివో ♦ మూలరీబు తత్సంజ్ఞకున్. 206

మ. పరిఘాంబూపరిదృశ్యమానవిలసత్పాతాళసంచారబం
ధురసర్వోత్కరభోగరత్నఘ్నణిసంఘోహంబు కెందమ్మిమొ
గ్గరహిణ్ గుల్మ గ్రహింపఁబూని యవి గాఁకన్ దక్కినన్ బల్మణున్
గరముల్ సాఁచఁగ బొండ్ల నప్పుదురు వీఁకన్ వారికేళిన్ సరుల్. 207

తే. గీ. ఆపురంబున ఫణిహారుఁ ♦ డనెడువేరఁ, గాపురము చేయు నొక తిలఁఘాతకుండు
సంభ్రమంబున నాకారఁసౌష్ఠవమున, వాఁడు కందర్పునకుఁ జీటి ♦ వ్రాయఁగలఁడు. 208

తే. గీ. గానినె కణెంబు మోకులు గడ్డపార, కాడి సిద్దెలు గూటంబు ♦ కడవ జల్లి
గంప కనుగంత తక్కుడిఁగట్టియెద్దు, చుట్టునవిరెయు సర్వవస్తువులు దనరు. 209

తే. గీ. వెల్లగిసెనూనె కుఱునూనె ♦ వేపనూనె, నల్లనూ నిప్పనూనెయుఁ ♦ దెల్లనూనె
కుసుమనూనె గానుగనూనె ♦ కొబెరనూనె, నూనె పొగనూనె 2దుండుగఁనూనె జేయు.

కం. పరిపాటికల్పితను, గరగరిక వహించి మించి ♦ కడునాగరిక
స్ఫురణం దమపంశంబున, కరయంగాఁ బిన్నపెద్దయై యతఁ డుండున్. 211

- చ. అతనికి నొక్కయింతిగల ♦ దంగజపట్టపుదంతి జారినీ
 సతులకు మేలుబంతి విటజాలము లాడెడుపూలబంతి యా
 యతమదజారచిత్త జమహావిరహాగ్నికి శాంతి దేహని
 ర్జితచపలానుకాంతి మణిచిత్రిని నాఁ దనరారుఁ బేరునన్. 212
- నిరోష్ఠకందము. దరగళ ఘనరసధరకచ, ధరసదృశస్తన సురదన ♦ తరళనయన సుం
 దరకనకకక్షకరయుగ, సరసవచనరచనయవల ♦ సరసతఁ దనరున్. 213
- సీ. నీలధారాధరనిర్మలకాంతుల గడియలో మాయించుఁ ♦ గలికివేణి
 సంపూర్ణ పూర్ణిమాచంద్రబింబస్ఫూర్తి దినము కుండఁగఁ జేయుఁ ♦ దెఱవముఖము
 నిద్దంపురుచు లొల్కు ♦ నద్దమ్ము వీక్షించి గవుసెనల్ పెట్టించుఁ ♦ గాంతచెక్కు
 లలరారు జగిదేవు నల చకోరంబులఁ బుట్టుగుడ్లని పల్కుఁ ♦ బాలఁతికనులు
- తే. గీ. నెట్టుకొని గట్టిపగవట్టుపుట్టచెండఁ, బట్టి కొట్టించు వీఁపునఁ ♦ గుట్టుఁ బాఱఁ
 గొమిరె సిబ్బెంపుగబ్బిచఁ నుబ్బదోయి, విను మదారంభగంభీరవేదిగమన. 214
- కం. తనుకాంతి మెఱుఁగుమినుకా, మినుకావర మణఁచుఁ గౌను ♦ మేలిమి గనకా
 కనకాద్రికొసరిజనుకాఁ, జనుకాఠిన్యమ్ము పొగడ ♦ సన్మణితునకా. 215
- తే. గీ. నీరజేక్షణసిబ్బెంపు ♦ నిబ్బరంపు, గబ్బిగుబ్బలు తమరూపు ♦ గాంచదొడరు
 కాంతిఁ బొంగారు బంగారుకలశములకుఁ, గనలు చిచ్చాక నీరాక ♦ గలుగఁజేసె. 216
- మ. వనజాతాక్షిపయోధరంబు లలకవాత్రంబు కంఠంబు మో
 హనలీలం దగు ఫాలభాగమును నూఁగారుఁ గనల్లీలచే
 ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షా మించుటే యబ్రముల్
 ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షా వేణి రాణించఁగన్. 217
- ఆ. వె. దానిజవ్వనంబు ♦ దనువు నీరీక్షింప, మానికై న నెనయ ♦ మనసు పుట్టు
 నితరజనులు చూచి ♦ యేణాక్షిరతిఁ జెంద, నిచ్చయింతు రనుట ♦ కేమి యరుదు. 218
- తే. గీ. తుగ్గిప్పడుల్చిన మెఱుగారు ♦ తోయజాస్త్రు, చికిలినిద్దంపుఁగై దువు ♦ చెలువు తోన
 నూనెమెఱుఁగున నునుచాయమేను దనర, నది విటాళుల కన్నానయై వెలుంగు. 219
- చ. నడవడిగల్గువాఁడు'మఱి ♦ నాణెముచేఁ గలవాఁడు రూపునఁ
 బెడఁ గగువాఁడు బల్లితుల ♦ బేరజమై తగువాఁడు నిందఱున్
 టెఱుగులబ్రహ్మ దీనిని నిఁసీ మగనాలుగఁ జేసె నంచు లో
 మిడుకుచు దానియింటికడ ♦ మీసలు దీచుచు నుందు రెవ్వఁడున్. 220
- సీ. పనిలేనిపని పూనుకొని దోని ముంగిట నెళవుగం దిరుగని ♦ సీటుకాఁడు
 వేటొక్కడ కేగువేళల నటుతొంగి చూచి పోదలఁపని ♦ సొగసుకాఁడు

- సంగడికాఁ డిందుఁ ♦ జనునెంచెనా యని వాకిలిదొక్కని ♦ వన్నెకాఁడు
గానుగ యీప్రోద్దు ♦ కట్టలేదా యంచుఁ గూర్చి యింటికి రాని ♦ కోడెకాఁడు
తే. గీ. మందునకు నైనఁ బ్రాయంపుమనుజులందు, వెదకి చూచిన నొకఁడైన ♦ వీటిలోనఁ
గలుగఁ డటువంటిమహిమ గల్గంగ దాని, కేమి జనవశ్యమున్నదో ♦ యెఱుంగ రాదు.
- ఉ. ఆమణిచిత్రిణీసుదతి ♦ యన్యజశోత్కరసంగమంబుపైఁ
బ్రేమ జనించి యాత్మ పిరుబీకులు వెట్టఁగ వీటిలో విట
స్వాముల గారవించుఁ గృతవాకుభుజంగమధేనుకేభము
భ్యామితబంధకేళులఁ గళాదు లెఱింగి కరంగఁజేయుచున్. 222
- తే. గీ. ప్రేమఁ గన్పట్టు వీధిలో ♦ బెళుకువగల, నరసి కనుసైగ చేసెడి ♦ యంతనంత
లోన లోఁబడఁజేయంగఁ ♦ బూనునేర్పు, దానికేకాక కూడ దేఁచానకైన. 223
- తే. గీ. ఇరుగుపొరు గింత వినకుండ ♦ నింటిమగఁడు, తెలియకుండఁగ బరరతిఁ ♦ దేలి నంగ
నాచివలె నుండుఁగాని యానాతిగుట్టు, బ్రహ్మదేవున కైనను ♦ బయలుపడదు. 224
- వ. వెండియు నయ్యండజయాన విటతండంబులఁగూడి యఖండమోహంబునఁ బలుదెఱుంగులఁ జరింపుచుండె నివ్విధంబున. 225
- ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు ♦ వంతట నెంతయు సంతసితై న
త్యంతలాతాంతకుంతశరఃతప్త నితాంతదురంతతాంతతా
శాంతికరంబు కంతుశరఃసంతతిసంతతకాంతతాసమా
కాంతవనాంతరంబు కళిఃకాతతినంతురితదుఃమాంతమై. 226
- తే. గీ. కలయఁ గొమ్మలతోఁ గూడ ♦ కాననమున, నుండు విటపుల ననిలచోరుండు పట్టు
కొని దళాంబరముల దోచుకొనియె నవఁగఁ, బండుటాకులు గాడ్పులువర్వ రాతె.
- కం. వనలక్ష్మీమాధవశోభన మగు నత్తఱిని బాదఃపలతాపురుషాం
గన లనోన్యముఁ గ్రీడించి నెఱయు వసంత మనఁగఁ ♦ జివురులు మొలిచెన్. 228
- చ. వనకమలారుణాంబర మఃవారితకుంజలతౌఘశోణలో
చనఘృణిమండలంబు తరుఃసంఘదిగంబరవంక్తి మస్తకో
కనదధనజ్జటావ్రజము ♦ కాననమేఘతెట్టిల్ల తోత్కరం
బనఁగ నవీనవల్ల వచఃయంబు రహించె సరణ్యభూములన్. 229
- చ. అళితతి ఢక్కనైల్యము సుఃమావళి చుక్కలనామ ముల్లస
త్కళికలు పూసవేరు నన ♦ దట్టము పట్టుగఁ బూని మావిజా
జులకు శుభాశుభాలు పికఃసూక్తులఁ దెల్పుచుఁ జై త్రికుండనే
యల డుబుడక్కవాఁడు కలఃయం జరియించె వనాలయంబునన్. 230

చ. అళికుల గానవై భవము ♦ హర్ష మొనర్పగ రాగసూగమున్
జెలువపుతావిగందవడి ♦ జిల్కగ సమ్మదమొప్ప జిల్కప
ల్కుల నలరింపఁ గొత్త విరిగితి చనుంగవ లింపు నింపఁ బా
ల్పలరు లతాలతాంగులను ♦ బొయుట లెట్లగుఁ బల్లవాళికిన్.

231

ఉ. చారుతరాతపత్రిములు ♦ చామరము ల్పురటిలు పావడ
ల్సారతరోత్తరీయములు ♦ చల్వపువల్పెపుదుప్పటంబు లిం
పారు సుగంధలేపనము ♦ లండముఁజెంద వితానపంకు లై
మీఁతె ననీరమానతికి ♦ మెల్లనిగాప్పుల 1 కేఁగుపుప్పొడుల్.

232

వ. ఇత్రైఱంగున జగన్మోహనం బై నవసంతసమయంబున నవనీసురు లగ్నిప్రోమంబు
నుక్థపోడశ్యప్రోమంబు ద్వాదశాహస్సు వాజపేయంబు పౌండరీకం బతిరాత్రీంబు చయనంబు
గరుడచయనంబు శ్వేతచయనం బశ్వాలంబంబు గవాలంభనంబు జ్యోతిష్మంబు ప్రతిపత్ స్తోమంబు
మహావృతంబు విశ్వజిత్తు రాజసూయంబు నర్వతోముఖ విశ్వతోముఖ సత్రయాగంబు నరమేధంబు
బృహస్పతిసవనంబు ప్రాతస్సవనంబు మాధ్యంధినసవనంబు సౌత్రామియు నాగ్నేయం బుష్యం
బౌశ్యంబు హేమంతప్రత్యవరోహణంబు వృషభయజ్ఞంబునుమొనలగు సకలకృతువు లొనరింపం
దొడంగి రట్టినమయంబున.

233

కం. హరిశర్మ యనెడుపేరునఁ, బరఁగిన యొక సమయాజి ♦ పనిచిన నొకభూ
సురసుతుఁ డొకదిక్కున నధ్వరపశువును బట్టుకొని ముఁదంబున రాఁగన్.

234

కం. కంతువసంతజయంతలఁ, బంతంబున గెల్చు నతని ♦ భవ్యాకృతి న
త్యంతముదంబునఁ గన్గొని, 2 కాంతవశరహతుల కళికి ♦ గానుల దాత్మన్.

235

చ. కలికిచోకాటపుకాసాగనుఁకాయము కాయజుఁ గేర మీఱు నిక
గలితవయోవిలాస బిగిఁకొఁగిట సాక్కుచు నుండలేని యా
కులుకుటాయారిగబ్బిచనుఁగుబ్బమిటారుల యంద మేల యె
మ్మెలపనయేల కిబోడతనఁమేల యటంచు దృఢానురాగయై.

236

ఉ. చెంతకుఁ జేర నేఁగి ముఖఁసీమ దరస్మితమొప్ప వారసీ
మంత్రిని కీయనో వెలకు ♦ మార్చునో యేటికిఁ గొంచుఁ బోయె ద
త్యంతరయాన ఛాగము నటంచును మాటకుఁ దీసి పల్క న
శాంతముదంబుఁ గైకొని ధరాసురసూనుఁడు విచ్చుఁగన్నులన్.

237

మ. అనవద్యాకృతి యావనంబు దగు నఁయ్యబైఁగి నీక్షించి హా
వనజాతాననుస్మృతికౌశలము రేవక దీని నిర్మించినం

తన కానంబడ నేర్పుపెంపనుచుఁ దఱదాన్వేణీకుఁ గీర్తించి మె

ల్లనె చేరం జని దానిచెంగటను మేలం బాడుచుఁ నిల్చినన్.

238

తే. గీ. అలరుకన్నులఁ దేలించి ధర్మ మొదవ, సరస మాడుచుఁ గన్పైగ ధర్మ వేగ

నింటి కేగిన నచ్చెల్లివెంట నేగి, కృతుపశువు నాతఁ డొకచోటఁ గట్టివైచె.

239

వ. అప్పుడు.

240

కం. మోహంబారఁగఁ గంద,ర్పాహవమున వార లిరువు ధర్మలపౌర్ణి

బాహుహి కచాకచి, దేహదేహిని బెనంగి ధృతి నున్నంతన్.

241

ఆ. వె. దానివిభుఁడు వచ్చి ధర్మపుండ్రీయు మటంచుఁ, తనదునతిని బిల్వ ధర్మ విటుండు

కడుఁగయంబు వొడమి ధర్మకపిలదేహుఁడై, యింక నెట్లు లనుచు ధర్మ నింటి కనియె.

242

ఉ. అత్తటి నెట్లు బాంకి వసుధామరశేఖరుఁ డైన యాభుజం

గోత్రము వెళ్ల నంపవలె ధర్మ సుత్పలగంధనుగంధి లెస్సఁగాఁ

జిత్తములోన యోచనము ధర్మ చేసుక తెల్పు మటన్న హంసతో

బిత్తరి నే నెఱుంగ నిది ధర్మ పెంపుగ నీవె వచింపు నాపుడున్.

243

కం. మంచి నది విను మటంచుఁ, గాంచనగర్భాశ్వ మబలఁ ధర్మ గనుఁగొని పలికె

బ్రాంచర్మధురసుధారస, చంచస్మకరందబృందఁసదృశమృదూక్తిన్.

244

ఆ. వె. లలన నలుల భర్త ధర్మ పిలిచినఁ దా విని, వసుమతీసురుండు ధర్మ వడఁకుచుండ

వెఱవవల దటంచు ధర్మ వీఁపు దట్టి లతాంగి, వేగ మేకపోతు ధర్మ విడిచిపెట్టి.

245

తే. గీ. పోవుపోనీక పట్టుము ధర్మ భూమిదేవ,వర్మ యనుకొంచు వచ్చి కఠవాట మెడయఁ

దీసినంతనె తద్భర్త ధర్మ యీసుతోడ, నెవ్వఁ డీతండు గలిబిలి ధర్మ యేమి యనుచు.

246

చ. గదిమిన నావధూటి కలఁగఁబడ కాత్మ భయంబు లేక భూ

మిదివిజుఁ డీతఁ డీనవనఁమేషముఁ బట్టుకపోవఁ ద్రాడు చే

వదలిన వేగ వచ్చి మనఁవాసముఁ జొచ్చుక చిక్కఁకుండిన

బదపడి తల్పు మూసికొని ధర్మ పల్మఱు మేషము ద్రివ్వలాడెడిన్.

247

కం. చూడు మని చూపి బాపనిఁ, బోడ కడు న్ముగ్ధ మేకఁపోతునుఁ బట్టి

మృడకుఁ బోవలెనో యని, చేడియ చెప్పిన నతండు ధర్మ చిఱున వొప్పయన్.

248

తే. గీ. తరిమి మేషంబు పట్టిచ్చి ధర్మ తరలు మయ్య, బ్రాహ్మశోత్రమ యని పంపి ధర్మ భార్యమీఁద

సందియము లేక యెప్పటిఁచందమునను, వేడ్క లిగురొత్తఁగా నుండె ధర్మ వెలఁది మగఁడు.

కం. ఈమర్పాడఁ జరింపం,గా మహిమ యొకింత నీకుఁ ధర్మ గల్గిన భూమి

స్వామినిఁ జేరఁగఁ బొమ్మని, హేమావతితో మరాళ ధర్మ మిట్లనువేళన్.

250

సీ. కృకవాకుకంఠకీః చకవివృద్ధ 1కదంబకములకు నవరదిః జ్వారులంబు
బహుళనిద్రాముద్రాపద్మకానన 2సద్మభసలల మేల్కొల్పు + పాశకుండు
చక్రవాకద్వంద్వః సంబంధసంధాన శేముషీ భూషణః చేటకుండు
సురమార్గదీప్తి కాంతరతారబిసఖండభక్షణాయాతవః లక్షపక్షి

తే. గీ. భూరికై రవవనరమాః ముఖవినర్ణ, భావసంపత్కరం బై స + పగలువత్తి
కులట లెడనుక్కి జోరులు + గుట్టలెక్క, వేగ నుదయించె జగినిక్క + వేగుచుక్క. 251

చ. అవుడు కథాచమత్కృతి మః హాద్భుతమై లలఁదిప్పి యద్దిరా
నిపుణత జంత మేల్వగల + నేర్వరి కియకాననిమెచ్చికొంచు న
చ్చవలమ్మగాక్షి దివ్యమణిః సాధములో విరిదమ్మిపాన్పుపై
విపులస్యచాలమోహపరి, వేదనచే శయనించె సాకుచున్. 252

వ. ఇట్లు శయనించి కొంతదడవు నిద్రించి లేచి హేమావతి రాజదూతి యగుహేలతో
ముదంబున నిట్లనియె. 253

చ. కలయొక టేను గంటిఁ గలః కంఠసుకంఠి శుకాశ్వకేళికా
కలితకళాకలాప పతిః గాఢభుజాపరిరంభణకిరీయా
సలలితపారనశ్యమఖః సంభ్రమగుంభనజృంభనూణపుం
స్కలనల మేలుకొంటి రవిః గంటి నకుంకతదోదయోపరిన్. 254

వ. అనిన హేమావతిం గాంచి నీయిష్టంబు శీఘ్రంబున నీడేరు నని దూతి చెప్పిన విని
సంతోషించి యమ్మగువ కృమ్మర దినాంతంబున. 255

తే. గీ. నీల కాకోలకాకోల + నీల నీల, కంఠ శ్రీకంఠ శ్రీకంఠ + కంఠఘనఘ
నాఘనఘనాఘన ఘనఘః బాఘరుచుః, పెంపు గనిపించుచీకటు + లేర్చువేళ. 256

కం. నలుగిడి కుంకుమపిండిని, దల సంపెంగనూనె నంటి + తావుల గంధా
మలక మొసఁగి పన్నీటక, జలకం బొననిచి తడార్చి + చల్వవువల్వక. 257

సీ. చీనికలంకారి + చీటికుచ్చెలమీఁద సిరిమించు సరిగంచుః చీరఁగట్టి
కొదమరాచిల్కలః + గూర్చి తీర్చుకనీదు నవురుమేల్పనిచల్వః జివెకె దొడిగి
తళుకుమానికపుంః ద్వాచెక్కడవుఁ బైడిసామ్మలు నెమ్మేన + నమ్మిఁదాల్చి
కమ్మనెత్తావే చొః కాటంపుఁగలపంబు నెఱనీటుగా మెడఁనిండఁ బూసి

తే. గీ. తుఱుములోపల నరవిరిః సరులు దురిమి, వేడ్కఁ గపురపుబాగాలు + వేసికొనుచుఁ
గులుకుజిగిబివగ వింతః గొలువ వచ్చె, 4దరసిమదనునిఘోటి యః త్తరువధూటి. 258

కం. వచ్చి నమోల నిలిచిన, యచ్చవలమృగాక్షిఁ జూచి ♦ హంసము భళి ని
నృచ్చితి నీసాగనుకు నను, మెప్పుము కథ విని యటంచు ♦ మెలఁతకు ననియెన్. 259

ఇ స వ ద వ రా త్రి క థ .

కం. ఉజ్జయిని యనఁగ నొకపుర, ఉజ్జగతిఁ బ్రసిద్ధికెక్కు ♦ నిద్ధనిభాసం
వజ్జలజ్జాగహర్మ్యచ, రజ్జారాలి గితావసరఃస్త్రిగణ మై. 260

మ. నెలతా నోవలు చిల్కుకుల్కువ వఁన్నె ల్వన్న ముత్తెంపుఁ
వల క గింపుటనంటిమొగ్గమగఁగాన్ ♦ బల్బోదె దంతంపుని
స్తులు చుల్కుం బవడంపుఁజాపుల రహించున్ గెంపుతాఁడొడువి
శ్లల నెదం బగు నిల్పుటద్దములమేడ త్వేనవే లవ్వరిన్. 261

చ. పురవన సూజపుష్పఫలముల్ గనువేడుకఁ బూని తద్దుఁమో
త్కరములమీఁది కెక్కి సతతంబును దండల నుండు నందన
స్ఫురదురువృక్షవంక్తినుమఁము ల్వనఁ గైకొని కొప్పులం దలం
కరణ మొనర్తు రొర పురిఁగల్గిన భిల్లనుపల్లవాధరల్. 262

వ. అందు.

263

మ. చతురోపాయసమర్థుఁ డప్రోతికళాఁచాతుర్యధుర్యండు వి
శ్రుతకార్యజ్ఞుఁడు రాజనీతిసుమనీషుం డింగితజ్ఞానుఁ డ
ద్భుతశక్తి త్రియదక్షిణుండు గుణసంపూర్ణ ప్రభావుండు సం
తతభూపాదరణీయుఁ డొక్కరుఁ డమాత్యశ్రేష్ఠుఁ డుండుం బురిన్. 264

తే. గీ. అతని బహుమానమానితం ♦ డండ్లు జనులు, మానినీరత్నము పరాకుమాని వినుము
భర్తృహరిచెంగటను గీర్తిఁ ♦ బరఁగునట్టి, మంత్రిజనులందుమేటి యామంత్రిజూటి. 265

సీ. నిర్ణయం బౌబ్రహ్మనిర్ణయః బు న్వమాయ విష్ణుమాయయుఁ జర్య ♦ కృష్ణచర్య
వాక్యంబు శ్రీరామవాక్యంబు దృష్టి యీశ్వరదృష్టి దీప్తి భాన్వంతుదీప్తి
బల్మి భీమునిబల్మి ♦ పద పింకపదవి సత్యము హరిశ్చంద్రసత్యము ప్రతిజ్ఞ
రానుప్రతిజ్ఞ ధైర్యము మేరునగ్ధైర్య మాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ ♦ ప్రజ్ఞ గురుని

తే. గీ. ప్రజ్ఞ బలము దుర్యోధనుఁలయు కట్టి, డన భరతుకట్టడ కలిమి ♦ ధనదుకలిమి
గాఁగఁ బతి మెచ్చ నఘటనఁగటనవటిమ, 1నమ్మహామూర్తి రాజ్యభారమ్ము దీర్చు. 266

వ. సుతియు గురు మహావ్రధాన సామంత సేనాపతి ద్వారపాల కావసరిక ఘటికానిర్ధారక
గణక లేఖక పౌరాణిక పురోహిత జ్యోతిషిక కావ్యజ్ఞ విద్యజ్ఞన దేవతార్చక మాల్యాకారక
పరిమళకారక గోష్ఠాధికార గజాధికార రాశ్వాధికార భండారాధికార ధాన్యాధికార రాంగరక్షక

సూత సూద భేతాళ మత తాంబూలిక తాళవృంతక సరవాహక చాత్రిక చామరిక కళా
చిక కరళారిక కారపాలిక పాదుకాదార నర్తక గాయక వైణిక శాకునిక మాగధ వైతాళిక
పరిహాసక కాంచుక క్షౌరక రజక సౌచిక చర్మకారక ముద్రాధికార పురపాలక వనపాలక
సరవైద్య గజవైద్య ద్వ్యశ్వవైద్య పశువైద్య భేరివాదక మురజవాదక రామక శిలాచ్ఛేదక
కాంస్యకారక కుంభకారక చిత్రకారక వ్యవహారిక మృగయార్థి పక్షిఘోషక పక్షిహారిక
రాయభార కోగ్రాణాధికార వేశ్యజంబు లాదియైన డెబ్బదిరెండు వినియోగంబులవారు సేవింప
నతండు వెలయుచుండు.

267

ఉ. వానికిఁ గొన్నినాళ్ల కిల ♦ వార్తకు నెక్కెవాఁడు రూపరే
ఖానవపంచబాణుఁ డనఁగఁ దగుచక్కనివాఁ డొకండు స
న్మానవిభూషణుండు సుకుఁమారుఁడు దై వకలాక్షవీక్షణ
నూనకృపాప్తిచేఁ గలుగ ♦ నుత్సవ మొప్పఁగఁ బెంచి రెంతయున్.

268

తే. గీ. పెంచి యెలప్రాయమొదవఁగఁ ♦ గాంచియతని, పెండ్లిసేయునమనుచు సంప్రీతినొందు
తల్లిదండ్రులతో బంధుతతులతోడఁ, బరిణయము వల్ల నే నని ♦ పలుక నతఁడు.

269

ఉ. వారలు పెండ్లి యేమిటికి ♦ వల్లనటంటి వటంచుఁ బల్కినక
వారల కాతఁ డిట్లనియె ♦ వారిజనేత్రుల నమ్మరాదు మా
యారచనాప్రవీణలు పఁరానుగతేచ్ఛ లిఁ కింత యే మనక
వారక నాఁడురూపములు ♦ వ్రాసినయింటను నిల్తురే బుధుల్.

270

కం. కుల మొచ రాడికోళ్ళకుఁ, దలఁకరు నడి వావివరునఁదలఁపరు నీతిక
దలకొనరు సత్యమాడరు, కలహాత్ములు వారి నమ్మఁగా నెటు లబ్బుక.

271

ఉ. చన్నులకన్న ము న్బొడము ♦ సాహసము, లైశకించు దృష్టికిక
మున్నుఁగఁ బుట్టుఁ బెద్దలను ♦ మోసముపుచ్చు మరెవ, యశావనా
సన్నతకన్న మున్నె యగు ♦ సత్య మసత్య మసత్య మెన్నఁగాఁ
దిన్నఁగ సత్య మంచనుచు ♦ దీకొను ధీరత పువ్వుబోండ్లకున్.

272

ఉ. లెక్కులు నెమ్మొల్లుక సాగను ♦ తీవియు నాగరికంబు నిద్దవుం
జక్కఁదనంబు జవ్వనము ♦ సంపదసొంపు వినోదపున్వగల్
చొక్కపువై ఖరు ల్బ్రతుల ♦ సూడిది చాతురి గల్గువారికిక
దక్కినయట్లు భర్తలకుఁ ♦ దక్కరు నిక్కువ మింతు లెంతయున్.

273

తే. గీ. గరగరిక్త నుండు మోహనాకారవిభవ, శుభవయఃపాకపురుషులఁ ♦ జూచినపుడె
దృష్టి వారలపై నిల్చి ♦ తెవులు లేని, దశలఁ గృశియింతు రింతులఁ ♦ దరమె తెలియ.

కం. అని పత్తెడు తత్పుత్తుని, గమగొని తలిదండ్రి లాప్తఁగణములు బంధుల్
వనితాభిముఖుని గాఁ దమ, యనుపమచాతురి నొనర్చి ధరిసంప్రీతిన్. 275

కం. కులగుణరూపప్రజ్ఞాదులు గల కన్యకల మానధూర్వహసంజ్ఞ
జెలఁగిన యతనికిఁ బరిణయ, మలరంగఁ గావించి రంత ధనతఁడు నిజాత్మన్. 276

తే. గీ. నెలఁతలను నమ్మరా దని ధనిశ్చయించి, పోతుటేగకు నైనను బోవరాని
యొంటికంబపుమేడలం దునిచే దత్త, తీర్థయంబును హితము లైతిని పోవ. 277

వ. ఇతైఱిగున నన్యులకుఁ బొంద శక్యంబులుగాని సాధంబుల నిజభార్యాద్వయంబును
వేర్వేరు గాఁపురం బుంచి తత్పరిపాలనార్థంబు పెద్ద లగు హితవయస్యల నియమించిన నచ్చెలి
కత్తెలతీరు; నన్నపానాద్యుపచారంబులఁ బోషించుచుండునెడ భవనమోహనాకారం బైన
యశావనోదయంబు సంభవించె నాలోన. 278

సీ. కంఠర కమలారి ధర్మక కంజాత కాంచనకంబుల ధర్మ మణచి
పద్మరాగ పటీర పద్మారి ఖండపల్లవ పద్మముల సముల్లాస మొంది
వజ్రవల్లీద్వయ వసుమతీధర వారణారి వారణ వసుధాళి గేరి
కద కా కాహళ కచ్చవ కలకంఠ కవక కర్పూరసంఘముల మీఱి

తే. గీ. కచఁబుభిభూనయననాసికాగళోష్ఠ, పరిమళ కపాల 1మార్దవపాణి దంత
బాఁబుకుచమధ్యగతినితంబొంక 2జంఘి, కాంఘివాగ్భాస్మితము లొప్పు నంగనలకు. 279

చ. తరుణుల కొను లాకృతులు ధర్మమొగంబులు చన్దవ ల్కువా
కర్పరణులు పాణులు మెడలు చారునితంబము లారురేఖలు
దరళవిలోచనంబులు పదంబులు మేలు ముణంగు లారయ
హరికమలాబ్జచక్రినివహంబు నయంబు రయంబున న్నగున్. 280

సీ. ధరజయోన్నతి మించె ధనరుచన్నులు కృష్ణ వర్తమనాకృతి వజ్ర నెఱులు
కనుగొమల్ ధర్మవిఖ్యాతి గైకొనె ముఖంబులు నిశాచరకళాకలన గెల్చె
జలఁరశంభ్రమంబుల గేరె సాభులు కటులు మహాబల త్కటతఁ దనరె
నీలకంఠపీయశ్రీలందె నాకులు కిగజరాజగతి దాల్చె ధర్మనగరిమ

తే. గీ. యమరకాంతాదిలీల ట్లవయవములె, పరిహసింపఁగ మెఱయు నవ్వుదృవత్ర
నదృశనేత్రీల కింక ధరాస్థలి జెలంగు, చెలువ లన నెంత హాసనిర్జితలతాంత. 281

సీ. మెఱుగు మోవులు ప్రభాకరబలంబు వహించె లవనము ల్చంద్రిబలంబుగాంచె
జఘనము ల్వసుమతీజాతబలం బందె గలితబుద్ధులు సౌమ్యబలము జెందె

గురుబలంబు వహించె ♦ గుబ్బుచన్దవలు నఖంబులు శుక్రబలంబుఁ బూనె
మందబలంబు సమ్యక్సములు దాల్చె స్వర్భానుబలము కంచంబు లొందె
తే. గీ. నతను కేతుబలం బూనె ♦ నలరు కన్ను, లిట్లు సకలగ్రహబలాప్తి ♦ నెనసియును మ
నోజబలవేధఁ దత్సతుల్ ♦ నై జనాథ, బలము చాలక కోరిరి ♦ పరబలంబు. 282

వ. ఇవ్విధంబున నివృత్తిలైన యావనగర్వాతిరేకంబున నిర్మానుషంబు లగుసాధాంతరంబుల
నుండుటండేసి పంజరమధ్యబద్ధకీరకలదారిని నపారజారవిహారవిచారపూరితమానసలై న యా
మానసకాసారగభీరనాథులు స్వాత్మగతంబున. 283

కం. పతిరతిఁదీరదు తమి పర,పతిరతి యేరీతి దొరకు ♦ భావంబున నం
గత మగు నీ వెతఁ దీర్చెడి, హితవరు లెవ రని తలంతు ♦ రెంతయు వంతన్. 284

సీ. అమరఁ దిర్యగ్భాతులందైన వేయిక నరజన్మమేల యందఁగ నొనర్చె
నొనరించుఁ గాక నిం ♦ పొదవంగఁ బురుషులఁ జేయక మమ్మేల ♦ స్త్రీలఁ జేసెఁ
జేయుఁగాక రతీచ్చఁ ♦ జెందువానికిఁ గూర్చ కీరీతి నిర్మోహి ♦ కేల కూర్చెఁ
గూర్చుఁ గాక యథేచ్చఁగొని చరింపఁగ నుంచ కీదుర్గమస్థలి ♦ నేల యుంచెఁ

తే. గీ. గటకటా మాయెడాటను ♦ కఠినహృదయుఁ,డాయెఁగాఁబోలు వాణీశుఁ ♦ డటులగాక
యున్న నిట్లేలచేయు నం ♦ చువిద లాత్మఁ, బరితపింతురు మరుబారి ♦ విరహ మొదవ.

వ. ఇట్లు తమకు వలయునెడఁ బడఁతుల గొడవ కడు తడవనితమయొడయెడు తమ్ము
మిగులఁ గూడిమాడి యుండమిని దుర్గమస్థలసంస్థితలగుట జారక్రీడకుఁబాసఁగమిని గంతుశరసంతతి
సంతాపంబున సంతపించుచుఁ బిన్ననాటనుండియును దమ్ము నెత్తిపెంచిన చాదులకుసై తము
నెటుంగనీయక యెండొక తెఱంగున నయ్యంగనలు మెలంగుచుండి రయ్యెడ సువర్ణయను తదగ్ర
భార్య యవార్యమోహంబున మదనాదుల నుద్దేశించి తనమనంబున. 286

సీ. నీసుమశరముల ♦ నీసుమసమహాస నీసుమతిని నేయ ♦ నేల మదన
నీరాక నులుకు నన్నీరాక లిడక పోనీరా కళాకర ♦ నీరజారి
ఘనమార్గ ముడిగెంచ ♦ ఘనమా వధూవధ ఘనమా విషాపాది, వసుచు నిన్నుఁ
బవమాన కరుణ నిం ♦ పవమానగతిఁజరిం పవమానమున కళ్ళ ♦ వకట నీవు

తే. గీ. మధురధర్మండు నర్వజ్ఞ, మాళి సురప, భానువర్తి మహాబలుం,డనెడు నిజమ
హాత్వములుమాని యిట్లు స్త్రీ, హాత్వఁ జేయు,చున్న మీరీతి నెవరైన ♦ విన్న నగరె.

కం. తారాధిప రజనీకర, కైరవభేదనవిచక్షు ♦ గౌరీశశిరో
ధూర కమలానురంజన, కారణ వారాశిభంగ, కారాభ్యుదయా. 288

చ. పరిధిమిషంబు మూలికల, బంతి కళంకముగావుబొట్టు భీ
కరకీరణంబులు జడలు ♦ కౌముది భూతియుఁ దాల్చి మంత్రివై

విరహులఁ జంపసాగితివి ♦ వే యన నేమిటి కూరు ముక్కటె

బరఁగిన తోడు బోతులరఁగం బనుమాట నిజంబె పో శశీ.

289

కం. కీరమణి నీరొదకళ, కీరమణి రత్న మిడి సక్తిల్పిషమతి లే

కీరమణియపుఁజనపు శు, కీరమణా కానివారె ♦ కీరాలాపల్.

290

తే. గీ. మాటిమాటికి వేడు నీమాటియెడలఁ, బాటి దప్పినవార లేపాటివారు

గావున దయార్ద్రబుద్ధి నన్దాపు నీకుఁ, డెటి నావిడఁగ గోప మింతేటి కరయ.

291

కం. పికమా ఘోరాకృతి చూపిక మాదృశపిహిణుల రఠీశమహాద్వీ

పికమార్గము చూపకు పిక మానస మూని యేచ ♦ బింకమె నీకున్.

292

వ. అని వెండియొక్క పజయన పెక్కుతెజంగుల ననంగుని సైన్యనమేతంబుగఁ బలుకు
చున్న సమయంబున దైవయోగంబున.

293

ఆ. వె. ఆసువర్ణమందిరంగణంబున నొక్క, పాదుకాద్వయంబు ♦ పడియె నంత

దాని వెండిన మహీనిర్బరుండొకఁ, డతిరయమునఁ బడియె ♦ నంగ మదుర.

294

వ. ఇట్లు పడిన యవ్వడమితెఱగంటికొమరు నత్యనుపమమోహనాకారు నిరీక్షించి భయ
విస్మయహర్షాదులు ముప్పిరిగొనుచిత్తంబున జాయం జని యెంటిపాటగుట వివిధోపచారంబుల
మూర్ఛదేర్చి నీ వెవ్వండ విట్లందుఁ బడుటకు నిమిత్తం బేమి యనిన నాసువర్ణకు నతం
డిట్లనియె.

295

మ. హిమవత్పర్వతమందు మందుఁ డనుమానీందుగ్రిం డొకం డుండు సం

యమిచందుగ్రిండు తపఃప్రభావుఁ డల సన్యాసిక వెసక మోసపు

చ్చి మహాభ్రష్ఠలి వాయువేగమున వేంచేయక సమర్థంబులై

యమరుం బాపలు తాను బూని చనుచో ♦ నాకాశమార్గంబునన్.

296

ఉ. ము న్నలవాటులేమిఁ బదఃకముక్తములై పడె పాప లిందు నే.

ను న్నిలు పోవలేక దివిఁనుం డిటు వాగ్లితి నట్టిపాప లెం

దున్నవో చూడు మం చనిన ♦ నుగ్మలి యం దొకచోటఁ గాంచి మేల్

సాన్నపునన్నపుం బనుల ♦ సొంపు ఘటించఁగఁజాలుపాడుకల్.

297

వ. వాని గ్రహించి యచ్చంచలాక్షి యాహారాదివిధుల సంతృప్తం జేసి యాబ్రాహ్మణ
కుమారు నెత్తుకొని తత్పాదుకాసామర్థ్యంబున నిలయనికటనిజపలికేళికారామంబునం జేరి
తదనంతరంబ.

298

ఆ. వె. తగినప్రహరిగోడ ♦ దక్షిణోత్తరముల, నటలు వెడఁదకూట ♦ మంద మొందు

మందిరంబుగాంచి ♦ యం దొక్కయఱఁ దన, పడకటిల్లు చేసెఁ ♦ బద్ధసయన.

299

- ఉ. అందొకకొంతనేపు వసుధామరపుతునితోడ వేడుకన్
గెందలిరాకువిల్తురణ, కేళులఁ దేలి యజన్మ మిట్లు పొ
ల్పొందిన యివ్వరంబున శుభోన్నతిచే వసియించి నన్ రతిన్
జెంది సుఖించు నీ వితరఁచింతలు మానుము భూసురాగ్రణీ. 300
- కం. నీ కితరభయంబులు రా, నీక మెలంగుదు సటంచు * హితవు గఱపి బి
బోకిని యతనికి వ్యయమున, కై కొంతపదార్థ మిచ్చి * యనిచెం బురికిన్. 301
- వ. ఇట్లతనిఁ బ్రియపూర్వకంబుగా నాదరించి సెలవొనంగి కృష్ణురఁదనయిల్లుచేరె,
నివ్విధంబునఁ దత్పాదుకాసామర్థ్యంబున. 302
- కం. కేళీవనమున సముదిత, కాలంబున నతనితోడఁ * గంతురణకీర్తి
డాలితసౌఖ్యవారిధి, నాలోలమృగాక్షి యోలఁలాడుచు నుండెన్. 303
- వ. ఇవ్విధంబునఁ దద్ద్వితీయభార్య యగునువృభయు సవత్సరీతి విని పరపురుషవాంఛ
వోడమి కడుమిడుకుటం జేసి యేచందంబునం బ్రోద్దవోక యొక్కనాడు సౌధాగ్రంబున. 304
- కం. ఆనువృభ సంగీతక, శాసరసత గలది యాట * లలితముగ సము
ల్లాసమున వీణమీటుచు, జేసెన్ గానంబు సౌధశిలలు సృవింపన్. 305
- కం. సురవధమున నపు డొకముని, యరుగుచు నిజగాననిస్వనాకర్ణ నవి
స్ఫురితానందంబున నట, కరుదెంచిన చూచి లేచి * యతనికి మొక్కిన్. 306
- ఆ. వె. మొక్కి నిలిచి వనిత * మునితో స్వవృత్తాంత, మంతరంగ మెఱుగునటులఁ బలికి
దేవ నీవు రతులఁ * దేలించి నను బ్రోవు, మనుచు వేడుకొనిన * నబలఁ జూచి. 307
- తే. గీ. నేను విజితేంద్రియుఁడ నిట్లుగాన సతులఁ, జెందఁగారాదు నాకుఁ బూర్ణేందువదన
యైన నీయిష్ట మీడేరునట్టినేర్పు, తెలియఁజెప్పెద విను మని * తెరవ కవుడు. 308
- వ. కారుణికాగ్రేసరుండై యొక్కసిద్ధమంత్రంబుచెప్పి యీమంత్రస్మరణంబున వలయు
నెడలకుం బోయిరావచ్చు గావున నీవాంఛితంబు దీనఁ దీర్చుకొమ్మని యానతిచ్చి మాని విచ్చేసిన
యంత నాకాంత యత్యంతసంతోషంబున నొంటిపా పైనసమయంబున. 309
- కం. ఆరాజస్మంత్రస్మృతి, నారామముచేరి యున్నయపు డచ్చటికై
చేరిన తద్వనపాలుని, మారసమాకారుఁ జూచి * మది ముద మొదవన్. 310
- తే. గీ. ఓరచూపులఁ జిన్నెల * బేరజముల, మనసు గరఁగించి తనమీఁద * మరులు కొలిపి
వానిఁ దోడ్కొనిపోయి యవ్వారులఁగంటి, కడమయరలోన రతికేళి * గలసి చనియె. 311

౦. అదిమొదలు వానిఁ గవగొని, మదవతి యారామసుధ్యమందిరమున నిం
పొదవఁగ రమింపఁ దొడఁగెను, మదనుఁడు విల్లెక్కుడించి * మరలి చనంగన్. 812
- ఉ. అంతట నొక్కనాటినిశయందు శశిగ్రహహణంబు గావఁ ద
చ్చాంతికి స్నానదానములు * సల్పను వేకువజాము వచ్చువ
ర్యంతము పట్టు నందనుక * రాఁ డిప్పు డింటికి నాథుఁ డంచు దా
డెంతయు వచ్చి చెప్పిన మృగేక్షణ లాత్మల వేడ్కఁ బూనుచున్. 813
- వ. ఒంటిపాటై యున్న సమయంబున. 814
- తే. గీ. జలక మొనరించి జిలుగువల్వలు ధరించి, కమ్మనెత్తావి కలపంబు * కలయ నలఁది
యరవిరులకొప్పు లమరించి * యారగించి, తమనమర్థఁ దద్వనాంతరముఁ జేరి. 815
- కం. ఒకరొకరినె నఁసె పుక, సకియలు న కిండ్లు చేరి * చొకేఁగినుబం
ధకళానైపు కి ను గా, నొకరి కి కేకఁ బెనఁగులాడెడివేళన్. 816
- సీ. ఫణిరాజ ల్పంబునఁ బుష్పనాభుండు తిన్నఁగా శయనించు * వన్నెఁ దెగడి
తనరు క్షేత్రద్వీపంబు న గాధతమమొక్క దెననుండి వర్షెడు * వన హసించి
కృమమునఁ బుష్పగుచ్ఛముమీఁద మగతేటిమొత్తంబు వ్రాలెడు * దత్తిమీఱి
హిమశైలతుంగశృంగమున నీలాభ్రంబు వర్షాయమునఁ గప్పఁభాతి మెఱసి
- తే. గీ. సార కర్పూర డిండిర * హీర హార, తారకోదార ధవళాంశువారకలిత
నీరజారాతిబింబ మున్నద్రోరాద్రోగతి గ్రసించెను రాహు వక్కాలమునను. 817
- సీ. మంత్రీకుమారుఁ డా * మానధూర్వహుఁడు దివ్యౌషధం బవ్వనంబందుఁ గలుగు
తెఱిఁగియుండుటఁ జేసి * హితమితపరిజనాన్వితముగ దివ్యతీ * ల్వలుగ నేగి
బదనిక గల పాదఃపముఁ జూపి యది తీసికొని రండు పొం డని * కొండఱ హిత
వరుల నంపించి వా * రరుడెంచునందాఁకఁ దా విశ్రమింపఁగాఁ * దలంచి తనదు
- తే. గీ. సతుల కెప్పుడు సంకేతఃసదనమైన, తద్వనీమధ్యనద్మంబుదండ కరుగఁ
బ్రస్ఫురత్కరదీపికాప్రభలు సూచి, పరు లెవరొ వచ్చిరని యుపఃపతులు వడఁక. 818
- తే. గీ. వెఱవకుఁ డటంచు వెరపుబో * వెన్నుఁ జఱిచి, యుపపతుల నిండలోననె * యుండఁజేసి
నిలయములనుండి వెలువడి * నెలఁతలు తన, కెదురుగారాఁగ మదిఁ గోపఃమొదవఁ జూచి.
- తే. గీ. పరుల కటు తొంగిచూడను * బాటుగాని, దుర్గమస్థలి నుండెడి * తోయజాక్షు
లివ్వనంబున కేరీతి * నెమ్మ మెఱసి, వచ్చినా రనునందియం * బిచ్చు బూని. 820
- తే. గీ. ఇమ్మహానిశి నిచ్చోటి * కేమిపనికి, వచ్చితి రటంచు గద్దించి * మోచ్చరించు
వల్లభునితోడ నవ్వేళ * పనిత లెట్లు, బొంకి పోవలె నెఱిగింపు * పంకజాక్షి. 821

- కం. అని యడిగిన హేమావతి, తనతలఁ గదిలించి తెలిసి ♦ తా నది వివరిం
పనుజాల నీవె తెల్పుము, వినియెన నన హంస మపుడు ♦ వెలఁదికి ననియెన్. 322
- తే. గీ. మానధూర్వహఁ డప్ప డామానవతులఁ, గాంచి వీరలు మత్కుల ♦ కాంత లనుచు
నిశ్చయించుక రాద్రానిర్ణిద్రబుద్ధి, మీర లివ్వేళ నిట కేల ♦ చేరినారు. 323
- ఉ. చెప్పఁడు చెప్పకున్న మిముఁ ♦ జిత్రముగా వధియింతు నంచు జేఁ
డప్పడు తమ్ము దొట్టిన భయంబు వహింపక యాసువర్ణ సాం
పొప్పగ భర్త కిట్లను శుభాన్నతలీల నివ్వనంబునం
దెప్పడు సంచరించు వనదేవతలంచుఁ దలంచు మమ్ములన్. 324
- కం. నీమనమున మద్భామిను, లీమగువ లటంచు మమ్ము ♦ నెంచితి వాదిన్
మేము భవదీయనతులము, గా మన్మత్కళలు నీదు ♦ కామిను లనఘా. 325
- వ. అదియునుంగాక. 326
- కం. ఈయెడమీరు చరింపను, మీయంశమ్ముల జనించు ♦ మించుంబోలున్
నాయిల్లాం డ్రాని వల్కితి, వీ యేమి నిమిత్తమనిన ♦ వినుమెఱింగింతున్. 327
- తే. గీ. చైత్రధమున మును మేము ♦ నరనగళుల, సంచరించుచు నవ్వేళఁ ♦ జైత్తుఁ డచటి
కరుగుదెంచినఁ గాంచి యనాదరమున, లేవకుండిన నకోధ్రలీలఁ బూని. 328
- తే. గీ. సాపరాధుల మ మ్మావసంతుఁ డరసి, మర్త్యసేవను నూతేండ్లు ♦ మహిని మెలఁగుఁ
డని శపించినఁ బ్రత్యక్ష ♦ మటుల నుండఁజాలమని మేముప్రార్థింప ♦ నదయుడగుచు.
- సీ. ఆరీతి మీరు ప్రత్యక్షంబున మెలంగకుండనేరరయేని ♦ యువిదలార
మీయంశములఁ బుట్టు ♦ మెలఁతల మానధూర్వహఁడను బహుమానవరకుమారుఁ
డగువిప్రునకు భార్యలై యుండ నియమింపుఁ డని తెల్పి యావేల్పు ♦ చనిన నిచటఁ
గూర్మితో నీకు మేల్లోరుచు నున్నవారము సువర్ణ యన సుప్రభ యనంగ
- తే. గీ. మామహాంశముల జనించు ♦ మనుజనతులు, నీకుఁ గులకాంత లైనారు ♦ నిక్కమిదియు
హవయావనసంపదాఽరూఢి నీదు, చానలకు మాకు భేద మింతైనలేదు. 330
- తే. గీ. ఇట్టిచుట్టరికం బుండు ♦ తెఱిగి కాదె, నిను నహించితి మితరభూజనులు మేము
మెలఁగుచోటికి నీవేళఁ ♦ బాలసినపుడె, చెడ శపింతుము నీవింక ♦ నుడియరాకు. 331
- కం. చుట్టరిక మెంతగలిగిన, రట్టున రారానియెడకు ♦ రా వారలపై
నెట్టిసుబుద్ధులకై ననుఁ, బుట్టును రోషంబు దానఁ ♦ బుట్టు జెట్టల్. 332
- కం. కావున నీవిచ్చటి కిఁక, రావలదు వసంతశాపఽరహితత మే మా
దేవవని క్షేగినంతట, నీవటవనమట చరింపు ♦ నీయాపులతోన్. 333

- కం. అని సంతోషము భీతియు, జనియింప నువర్ణపలుకుఁజూడనె పలికెన్
వనితామణి సుప్రభయును, విని తద్వాక్యములు వారి ధిభుఁ డపు డాత్మన్. 334
- ఆ. వె. ఏపు జవ్వనంబు ధూ పొక్కటై యుండు, బాత్మ సతులె వీర ధి లనుచు నుంటి
నేము నీనతులము ధి గా మన్మదంశజ, లనుచు నీ లతాంగు ధి లని రిదేమొ. 335
- కం. ఇంటికిఁ జని కనఁదగు వా,ల్లంటుల యీవలుకు లాత్మఁకామిను లింటం
దొంటిగతి నున్న నత్యము, లింటను లేకున్నఁ గల్గి లివి దృఢ మరయన్. 336
- ఆ. వె. అనుచు నిశ్చయించి ధి యతఁ డింటి కేగెను, వారికన్న మున్నె ధి వనజముఖులు
నిజనమర్థతాప్తి ధి నిలయంబులకుఁ బోయి, వవ్వభించియుండి ధి రవ్వభిండు. 337.
- చ. వెనఁ జనుదెంచి యింట నుండి వేణులఁ గన్గొని తద్వధూవచో
విసరము నత్యమా ననుచు ధి వేడుకఁ గన్గొని తప్పనిద్రలం
బసగల హంసతులికలఁపాన్పులపై శయనించియున్న యా
త్మనతుల లేపి తొంటి వనితావిముఖత్యము మాని మానినీ. 338
- తే. గీ. అరమరలు లేక కూరిమి ధి నధిపుఁ డతఁడు, కలవధూటుల నెంతయుఁ ధి గుస్తరించి
పచ్చి వగదేరు రతులతో ధి నిచ్చ నిచ్చ, లిచ్చకము పుట్టఁజేయుచు ధి నెనసియుండె. 339
- కం. ఈమహిమ నీకుఁ గల్గిన, భూమివిభుఁ రతులఁ గలయఁ ధి బొమ్మని హంస
గ్రామణి వినిపించిన విని, హేమావతి మెచ్చుకొని ఖగేందుని కనియెన్. 340
- తే. గీ. జనపతిని జేరఁబోసీక ధి దినము దినము, కతలు చెప్పఁగ సాగితో ధి కతలకారి
చిన్నిరాయంచ యింకనైన నెల వొసంగు, పోయివచ్చెద నన హంస ధి పొలఁతి కనియె. 341
- కం. ఇరువదిదినముల కింటికిఁ, బఱతెంత నటంచు నీదుఁపతి చనుచో నా
కెఱిగించె తేపవశ్యముఁ, బఱతెంచును గాన నీకుఁ ధి బఱవం దగునే. 342
- చ. నరపతిఁ జేర దర్పకరఁణక్రియలఁ గడు బోద్ధిపుచ్చి ని
ద్దురగొని యెనరాజు నినుఁ ధి దోడనె పాయఁగ లేని కూర్మి మం
దిరమున కేగు మంచనక ధి నిల్విన నిల్చుటనైన నింటిలోఁ
దెరవరా నీవు లేమి నరుఁజెంచిన నీపతి కేమి దోచునో. 343
- కం. కావున భూవిభుఁ జేరం,బోవుట కార్యంబు గాదు ధి పొమ్మింటి కటం
చావనజాక్షికి హంసధ,రావరమణి దెల్పునపుడు ధి రవి యుదయించెన్. 344
- తే. గీ. అంత హేమావతీకాంత ధి యంతరమున, భూవిభునిమీఁదిమోహంబు ధి పొంగిపొరలఁ
బడకయిలు సేరి వేటొక్కఁపగిది నుండు, నపుడు తత్పతినహచరుఁ ధి డరుగుదెంచి. 345
- కం. అదిగో నీపతి వచ్చెన్, ముడమున నగరోపకంఠఁభూమిని విడిసెన్
సుదతి నినుఁజూచిరమ్మని, పదపడి ముందరగ నన్నుఁ ధి బనిచెన్ వేడ్కన్. 346

- కం. అని చెప్పినఁ దద్వాక్యం, బనలశిఖాతప్తశూలఁమై చెవి నాటఁ
ఘనరయవిస్మయలజ్జ, తనుహర్షభయాదు లాత్మఁ ♦ దగపెనగొనఁగఁ. 347
- ఉ. దిగ్గన లేచి నిల్చి సుదఃతీమణి భూవిభుమిఁదిబుద్ధి లోఁ
దగ్గుచు మగ్గి నిగ్గు సిరిఃతగ్గనితామరమొగ్గదోయి బల్
జగ్గుల కెగ్గు నింపొనఁగు ♦ చక్కనిచిక్కని గబ్బిగుబ్బులఁ
సుగ్గడితంపు పయ్యెదయు ♦ సొమ్ములు గొమ్ముడిఁ జక్కదిద్దుచున్. 348
- ఆ. వె. ఓడబేరమాడ ♦ వేడుక మీరేగి,నదియు మొదలు శుభమె ♦ యందఱకును
ననుచు బాంధవాదిజనులు యోగజ్ఞేను, మడుగ భద్ర మఖిల ♦ మని యతండు. 349
- కం. వెండియు నిట్లను మదవే,దండలనద్గమనతో నుఁధారసధారా
పాండిత్యమండితోక్తులఁ, బండితమండలికిఁ జెవులఁపండువునేయఁ. 350
- కం. జనపదములు పురులు గిరుల్, గనులు వను ల్నదులు నిధులు ♦ కట్ట ల్పిట్టల్
కనుములు పేటలు తోటలు, మునుకొని కనుగొనుచుఁ బోయి ♦ మోలన్ లీలన్. 351
- సీ. ముజ్జగంబులఁ బూతఁములఁ జేయనగు ధౌతవనభంగ గంగ యెఁవ్వనికిభార్య
దేవాశనోత్సాహఁదృఢకళాసందోహమున మించు చంద్రుఁ డెఁవ్వనికి సుతుఁడు
కడలేని సిరులీనఁగల రమాగజయాన యలరారు నెవ్వాని ♦ కనుఁగుకన్న
బహుళపద్మభవాండఁపరిపాలనాఖండవాత్సల్యశాలి యెఁవ్వనికి నల్లుఁ
- తే. గీ. డట్టి నక్కధులీకుళీ,రాళివాళ్ళ,రావళీయానకేళీమఁహాబహూర్మి
మాలికాడోలికాపాళిఁకాలురన్న,రాళిలోల్లాసి కలశవాఁరాళి డాసి. 352
- వ. సభయభక్తి నమస్కారంబులు గావించి తదుత్కటతటంబున. 353
- సీ. జాతివిలయతీ ♦ సకలాతిమేల్కట్టు కలబరగీకనుఁఖాబులోవ
పై ఠిణీజరబాబుఁపనులగోడనరాది మే లరబ్బీమొకఁమాలు దిండు
గోవబూర్నిను నిఁగులబిల్లసంతన బలుచీనిహాంబట్టు ♦ వ్రగ్గములును
దగటిరుమ్మితాపుఁతానవారు కనీదు సిస్తు బందరుచీటి ♦ లస్తరీలు
- తే. గీ. ఖాతురా జంబుఖాన మఁక్కాతివాను, లతలసుకవానులు బనాతుఁలమరుదిండు
కాంచనస్తంభములు రత్నఁకలశతతులు, డాల్లలముషజ్జరుజగాగుఁడారులోన. 354
- కం. హితవరులతోడ యుష్మత్ప్రతి వేడుక విడిసి నకలఁపరిమళవస్తు
ప్రతతులు మాకి కవిమృమ,వితతులు మొదలై న రస్తు ♦ వెలిడి కొనియెన్. 355
- సీ. తళ్ళుట్టుద్దంపునిఁద్దపునిల్వుటద్దము ల్దంతపుదువ్వెన ♦ ల్తావులొల్కు
నత్తరుఁలునుఁగును ♦ నంబరు గౌళకచ్చారము ల్నఖము గంఁబూర చోప

జల్లినవరములు ♦ జిల్లరనము కదంబము గోవజవ్యాజి ♦ పచ్చి పునుగు
కురువేరు పచ్చకఁప్పరము పన్నీరు బేడెము మలాకీలు కుంఁకుమపువ్వు

తే. గీ. బుక్కకస్తూరివీణలు ♦ చొక్కటంపు, టగరు సంపెంగనూనియ ♦ లాదియైన
మెచ్చగలదీవులందుండి ♦ తెచ్చినట్టి, వివిధపరిమళవస్తువు ♦ ల్వలకుఁ దీసె. 356

సీ. ఘర్భరికలును బీంఁగాండు తాంబూణాలు గిన్నెలు పింగాణిఁగిన్నెలు తపి
లెలు గిండ్లు తపనసాఁత్రాలు చట్టవములు తట్టలు తట్లు సంపుటఁములు కరండ
ములు తంబుగలు కంచఁములు చెరువములు గంగాళాలు బిందియల్ ♦ గరిటెలు పడి
గంబులు చిప్పలు ♦ చెంబులు హస్తావళులు కంకణములు ఘంటలును గజ్జ

తే. గీ. లాదిగాఁగలు దీవులయందు వెలయు, కంచరపుజాతివగ వగ ♦ ల్మించఁజేసి
నట్టిసామగ్రి బలువెల ♦ ల్వెట్టికొనియె, గాంత భూకాంతమణులకుఁ ♦ గాన్కఁజేయ.

1తే. గీ. లేళ్ల కొదమలు వింతపొట్టేళ్లు పునుగు, పిల్లులు జవాదిపిల్లులు ♦ బెకచిరుతలు
ముంగిస సివంగి జోణంగి ♦ సింగిలీక, గుంపు మానిసికోతులు ♦ కొన్నిగొనియె. 358

సీ. సంపంగికావులుఁ ♦ జందురుకావులు వెలివట్టుపుట్టముల్ ♦ వేటచాళ్లు
జీబులు బొమ్మంచుఁచీరలు నాచులు నుదయరాగంబులు ♦ నురుతవన్నె
లోప్పముయ్యంచులఁపొప్పళ్లు హాన్నంచు వలువలుఁ గరకంచుఁవస్త్రుతతులు
ముత్యాలపందిళ్ళు ♦ నుత్తరగోగ్రహణములు నిగమగోచరములుఁ బద్మ

తే. గీ. పులతికలు నిండువన్నెలు ♦ బొదలు బచ్చలును హరిణవళ్లు హంసవ ♦ ఘరగవళ్లు
పొదలుసామంతవీధులు ♦ మొదలుగాఁగఁ, దనదుపటములు వేసవే ♦ ల్లానియెవెలకు. 359

రగడ. చొక్కట్లు నొంట్లు చేసరులునుఁ మొలకట్లు
రాకట్టుచుట్టుంగఁరములునుఁ చేకట్లు
మురువు లొప్ప కిరీటఁములు మేటితాళీలు
సరిపణలు మించులును ♦ సాటిలేనితురాలు
రంగుగల ముంగాముఁరాలు నాభరణములు
సంగదంబులు మంచిహంవీరతాయెతులు
కంఠమాలికలు జిగిఁగలు చేకడియములు
కంఠసరములు బిరుదుఁగండపెండేరములు
నద్దంపుటుత్తరియ ♦ లలరు చిఱుగజ్జయలు
కుందనపుఁజెక్కడముఁగుల్కు మణిఘంటికలు

పా. 1. తే. గీ. శేడికొదమల వింతయా ♦ నేటిపునుగు, పిల్లుల జవాజిపిల్లుల ♦ బెట్టురుదుల
ముంగిస సివంగి జోణంగి ♦ యింగిలీఘ, కుక్కగుంపులఁ గోతులఁ ♦ గొన్ని గొనియె.

సతతమొక్కబెడంగెఁగఁగ సగు సందిబొందియలు
 మితిలేనివెల లిడిన ఁ మేఖలా లందియలు
 చకచక లలజాతి ఁ సకలమణినికరములు
 నకలంక వర్ణపట్టాంబరప్రకరములు
 పీతాంబరంబులును ఁ బేర్వడిన బురుసాలు
 జాతినీరాదులును ఁ శాలువలు చీనీలు
 పచ్చపట్టులు ధగటిపాగలు దురంగీలు
 నచ్చపు మెఱుంగు గల ఁ యవరంగజేచీలు
 బురతకాళిలు మహామూదులు నిలాచీలు
 సరి సేయరాని హంసావళులు లాకీలు
 మాదళంబులు వెన్నమణుగులు మువజ్జరులు
 చాదరలు పైఠిణీల్ ఁ చక్కనికబాయిలు
 నడరు బల్లానితేఁటమరు బుర్మీసులును
 నడికట్లు మేఘవర్ణంబులును దోపులును
 మొకమాలులును సూర్యపుటములు బనాతులును
 సకలాతులింపొప్ప ఁ చలికప్పడంబులును
 హంబట్టు లోడిలు ఁ నొనరా దుకూలాలు
 కంభావతులు డాలుగల్లు జరబాబీలు
 వింతవింత మెఱుంగువెలసిన భవంతీలు
 కాంతితతి వెదచల్లగల్గిన సరంతీలు
 సురతబంధపువ్రాత ఁ సాగసై నచీటీలు
 ఘనవిచిత్రపుపనుల్ గల కళంకారీలు
 తనరాదుసూలీలు ఁ తగినకల్పరగీలు
 తఱుకొత్తగల సుఖపుతాప్తాలు బురుడాలు
 చెలువుబూనెడు కళాచికలు జముఖానాలు
 దుద్దుకంబళ్లు చందువలు తివాచీలు
 వద్దులకుఁ గైకొన్న ఁ బలుజంబుఖానాలు
 వ్రాతీనిపట్టుచాపలు రత్నకంబళము
 లతులితము లై న చతురంగములబల్బలము
 తఱుకుపగడపుకోళ్లఁదగు పట్టెమంచములు
 కులుకునెత్తావికుంకుమపువ్వుతల్పములు
 ఏకరంగితలాట ఁ లిడుగోవతేజీలు

థాకచూపట్టు సురఃథాణి సింగాణీలు
 కళలుదేరు పరంగి ధ కత్తులును జూరీలు
 పాలుపొందు నందలపు ధ బొంగులును గేడేలు
 ఏరి కై కొనిన హరిఃబీకెలును వన్నియలు
 పేరైన సూరతను ధ పీంగాణిగిన్నియలు
 రాయంచ లై దువఃర్ణములుగల కీరములు
 మాయురే యని యెంచఃమరు పట్టుజీనువలు
 చీర్ణంపుపనుల మంఃచివరంగిపీకములు
 నిర్ణయింపఃగరాని ధ నిఖిలనద్యస్తువులు.

360

కం. స్వరమండలములు కిన్నెర, లురబాబులు దండవీణెలును జారుతరా
 ల్పర రావణహస్తంబులు, మఱి తంతులు తంబురలు సఃమస్తము గొనియెన్.

361

వ. అయ్యవనరంబున.

362

సీసచూలిక. రాయదుర్గము గుత్తి ధ రాయవేలూ రానెగొంది మాహురి కాళి ధ గోలకొండ
 ముంగి పైఠిణి ఢిల్లి ధ ముఖువాయ జాబురాబాదు మఖామహఃమూదు మచిలి
 బందరు సూరతు ధ చెందరు గోవేరు శ్రీరంగపట్నంబు ధ చెంజి కాంచి
 చాదయు నొరంగఃబాదు దాలాబాదు కల్పర గాగర ధ గదగు బిదురు
 కోట కల్యాణంబు ధ గొండాణ మహముదానగరంబు బంగళ ధ సగర గోన
 పన్నాళ చదరంగఃపట్నంబు గలగల గజరాజధాని బంఃకాపురంబు
 కాంబాగర ప్రయాఃగ ద్వారక యయోధ్య లక్ష్మీశ్వరంబు సోఃలాపురంబు
 మధుర కొల్లాపురి ధ మగధ మా యావంతికా పురాణపురమ్ము ధ కలబరగయు
 నావవేని కళింగ ధ మాస్పరి వినుకొండ కొండవీడును నేలఃకొండపల్లి
 పొదిలె విజాపురం ధ బుదయగి రిక్కిరు మైసూరు పెనుగొండ ధ మంగళగిరి
 బసువపట్నము సీర్పి ధ భద్రాచలము పాలవంచ నిజాంపురి ధ వందవాసి
 కుందుర్పి బెల్లముఃకొండ దేవరకొండ రాచర్ల మునిమడుగు ధ రాయపురము
 సైదాపురము గోవ ధ సాల్వాక దూపాడు రాపర్తి మాచెర్ల ధ రాచవీడు
 బనగానిపల్లె కంఃభము పోరుమామిళ్ల ధారాపురము చీని ధ తాడిపర్తి
 నంద్యాల శిరువళ్ల ధ నందవరము కందుకూరు రామయపట్న ధ ముండుకొండ
 హంపి విరూపాక్ష ధ మారణి వేంపల్లె కాంపల్లినగరంబు ధ కందనోలు
 కడప సిద్ధవటంబు ధ గండికోట కరూరు సింహాద్రి పోట్లూరు ధ చింతగుంట
 గయ చెన్నపట్నంబు ధ గండవరం బోరుగల్లు దామెనచెర్వు ధ వెల్లటూరు
 కల్లూరు కలువాయి ధ నెల్లూరు బేలూరు రాచూరు చడుమూరు ధ రాచకొండ

కదిరి కూటాగూళు ♦ గంకేరు శృంగేరు రామశృంగోట వజ్రగిరి నొసము
 సూగూరు జాబాల ♦ బాగూరు కొల్లాల గుడిబండ బల్లారి ♦ కొత్తకోట
 గుమినేనిపాళెంబు ♦ గొబ్బూరు బల్లపురము పుంగనూ రౌకు ♦ రామకెంకి
 మానువ కాతాళ ♦ మానుకొండ నూరు జలపూరు పెదవలి ♦ జల్లికోట
 కుంభకోణము కోటకొండ తంజావూరు పెరవలి దువ్వూరు ♦ బెంగుళూరు
 వొత్తూరు చిత్తూరు ♦ పశుజ్ఞాని చిత్తనావలి తొండమనాడు ♦ పాకటూరు
 చిరుతని కాళహస్తి సిమారు మధ్యార్జునము తిరునామల ♦ నాముకొండ
 పాకల కావేరిపాక మోహనగిరి చదుకూరు మల్లూరు ♦ చాడుకొండ
 పాగొండ వానిలి ♦ నాగోలు తాళూరు మైలాపురము బెద్దమంగళంబు
 రామసముద్రంబు ♦ రామాపురము జటపోలూరు వెల్లాల ♦ భువనగిరియు
 హరిపాళాళి బేదనవారి గొండాపురము గౌరి మాయూర ♦ మమరవీడు
 నిడిగల్ల కొక్కల్లు ♦ కడవకోలును రత్నగిరి వెలిగోడు తంగళ్ళ దర్శి
 కంగొంది తిరిగొండ ♦ కడప నెత్తము మాస్తి సివనగ శృవళంది ♦ సింగళంబు
 మన్నూరుకోవెల ♦ సొన్నగల్లు చిదంబరము వాగెనగిరి పురాణపురము
 వడియూరుపాళెంబు ♦ నుడిపినుబ్రహ్మణ్య ముజ్జింగి మండువా ♦ హాసనగల్లు
 రామనాథపురంబు ♦ సూముగోళ్ళ బెడండ్ల ధర్మవరంబును ♦ దాడిగోళ్ళ
 మవణికె మండ్రము ♦ మారికాపురి కుంభ యారంగ ముజ్జారి ♦ హరికెహల్లి
 రెట్టివోలు కురంజి ♦ రేవణి సన్నక్కి బాగూరు గుజ్జరి ♦ పాలదాయి
 రామచంద్రాపుర ♦ మామూరు బెజవాడ కొండేరు కాండూరు ♦ కోటకొండ

తే. గీ. మొదలుగాఁగల్గు జనపదములను దుగ్గములను బేటలఁ బాళ్లఁ ♦ బురుల వెలయు
 వర్తకులు వచ్చి రచ్చటి ♦ వస్తుతతులు, బేరసారంబు లాడెడు ♦ పేర్ని మెఱసి. 363

కం. ఆరీతి వచ్చువారల, కారయఁ దాఁ బిన్నపెద్దయై నీవిభుఁ డిం
 పారఁగ వస్తువు లన్నియు, బేరము పొనఁగించి చేసువెల కిప్పించెన్. 364

ఉ. అంచితబుద్ధి వర్తకజనాథుల క్లిన్ద నమస్త వస్తు లి
 ప్పించి తదీయభూములకుఁ ♦ బేర్ని జనుండని వారిన్లె నం
 పించి వృషాష్ట్రవాజిరథబృందముపైఁ దన కొన్న రస్తు బొం
 దించి నమిత్తుఁడై యరుగుదెంచెను నీవిభుఁ డూరు చేరఁగన్. 365

వ. అనిన విని హేమావతీకాంత సంతోషంబున భోజనాద్యుపచారంబుల సంతృప్తుం
 జిసి తనయోగక్షేమంబులఁ బతి కఙ్గింపు మని యతని నంపి తదనంతరంబు. 366

తే. గీ. కథలు కేత్రెల్పుటయెకాదు ♦ కరుణఁ బొద్దు, పోనియపుడెల్ల రాయంచ ♦ పూనిచెప్పి
నట్టి నయవాక్యములచేతనైన నన్ను, నీవ హేమావతీమంజుభాష యవుడు. 367

కం. పరపురుషసంగమం బిహ, పరసుఖదూరంబుగానఁ ♦ బాతివృత్త్య
స్ఫురణ గల సతులు మదిగో, ర రటంచును నిశ్చయించి ♦ ప్రేమదం బెనంగన్. 368

తే. గీ. చిత్రభాగునిపైఁ బ్రేమ ♦ చిందఁ జేసి, నిజవిభునిరాక కలరి యన్నీరజాక్షి
తనదు గృహకృత్యములు దీర్చుకొనుచునుండె, నంతఁ దత్పతి యింటికి ♦ నరుగుడేర. 369

కం. కుందనపుబిందియల హరి, చందనతరుఖండవహ్ని ♦ సంతప్తంబై
కొందావు లొల్కు వన్నీ, టం దగ జలకం బొనర్చి ♦ తడయక యంతన్. 370

ఉ. ఆజవరాలు కీలుజడ ♦ నంబురుహోత్పలకేసరాలు వ
క్షోజధరాలఁ గొప్పలగు ♦ కొమ్మగరాలసరాలు నంగుళీ
రాజి వినూత్నరత్నముల ♦ రంగుచెలంగెడి యంగరాలు వి
భాజితనూపురాలు పద ♦ పద్మములన్ సవరించు వెండియున్. 371

నీ. వనచరంబులు గాన ♦ వచ్చె మైత్రికిసన వేణికాళిశ్రేణి ♦ విరులు దురిమి
నీటఁబుట్టినవౌట ♦ నెమ్మి డాసె ననంగ గళశంఖమున హారములు ధరించి
జలజంబు తొటచే ♦ చెలిమిఁ జెందె ననంగఁ గరవారిజములఁ గంకణము లుంచి
సారంగజముతౌట ♦ సఖిత నొందె నన వక్షోజకంభములఁ గస్తూరిఁ బూని

తే. గీ. కనకరుచు తొట మిత్రిత ♦ ననఁగి పెనఁగె, ననఁగఁ దనుహేమలతను మిన్నగుపదాఱు
వన్నెబంగారుపువ్వులవలవఁ దాల్చి, పతికి నెదురుగ నేఁగె నప్పద్మగంధి. 372

వ. ఆ సమయంబున.

నీ. మినమినచూపులు ♦ మిఱుమిట్లు గొలుపంగఁ గిలకీలనవ్వులు ♦ చెలు వొనర్చ
ఘలుఘల్లు మని చిఱుగజ్జెలు రొదసేయ ధశధశద్యుతులఁ గమ్మలు చలింప
ర్షణర్షణంకృతులఁ గంకణములు మొఱయంగ ఘనఘనధ్వనుల మేఖల నటింప
ధగధగద్దీప్తి రత్నపుసొమ్ము లలరార నిగనిగబావలీ ♦ లీటు చూప

తే. గీ. భుగభుగలుజిల్కుమైపూత ♦ సొగసుగుల్క, గమగమలఁ గప్రవపువిడెంబు ♦ గంధమొలయ
మినమిన లుంకుమపురేఖ ♦ మించు లొల్క, ఖణిఖణిల్ల మెట్టియ ♦ ల్కడురహింప.

కం. తన కెదురుగ వచ్చిన తన, పనితామణి నవుడు చూచి ♦ వదనాంభోజం
బునఁ జిఱున వ్యోలయఁగ నెమ్మనమున నానంద మొందె ♦ మానిని, యంతన్. 375

తే. గీ. విభునిపదములు వన్నీట ♦ వేడ్కఁ గడిగి, నెచ్చెలులతోడ వెన నివాళిచ్చివై చి
యింటిలోనికిఁ దోడ్తచ్చి ♦ యింతు లెంచ, భర్తతోగూడ బహుసుఖప్రాప్తి నుండె.

వ. అంత హేమావతీకాంతవృత్తాంత మంతయు నాత్మీయదూతి విన్నవించిన విని కంపిత శిరస్కుండై కొంతదడవు చింతించి మహారాజచంద్రుండును నీతిజ్ఞుండును, నకళింకుండును, వివేక ధురంధరుండును గావునఁ జిల్పిభోగనృపాలుండు దనమనంబున.

377

ఉ. మున్నల రావణాదులు సముద్ధతి సాధ్యులఁ గోరి యేమి సౌ
భ్యోన్నతిఁ జెంది రిట్లుగుట • నుర్విజనావళు లన్యకాంతలం
బన్నగఁ గోరరాదు కడుఁ • బౌతక మంచుఁ దలంచి యింతిపై
నున్న మనీష వీడ్కొని యధోచితపద్ధతి నుండె భూవరా.

378

కం. అనుచుఁ బురోహితుఁ డెఱిగించి నలరాజన్యమాళి • చిత్తాంభోజం
బున నద్భుతప్రమోదము, లెనయఁగ మెచ్చుకొని రాజ్య • మేలుచు నుండెన్.

379

2మ. సతసంజీవనజీవవేశభయకృన్నారాచనారాచను
ప్రత్యబృందారక దారకత్యనపదాఃరక్షోభిరక్షోభట
శ్రుతసంధారణ ధారణార్హ మణిభాసుగీవసుగీవము
ద్ధతలాలాపనలాపనద్యుతిచితాఃతారాపతారాపహా.

380

3కం. అక్షద్విడ్లక్షక్షిప్తక్షేమకటాక్షదక్షఃదక్షతనూజా
ధ్యక్షమతవక్షవక్షి, ప్రక్షుశ్చిక్ష్యమవివక్షఃరక్షాశిక్షా.

381

4ప్రస్థాని. పద్మపత్రేక్షణా • భక్తసంరక్షణా, పద్మగర్భస్తుతా • భానుబింబస్థితా
పద్మబాణాకృతీ • భవ్యశౌర్యోన్నతీ, పద్మనర్వేశ్వరా • పాలితోర్వీశ్వరా.

382

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణునిగోత్ర పవిత్రాయులరాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణ
నారాయణమాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యను మహా
ప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

పా. 1. మనంబు దెక్కొని

పా. 2. మ. సతసంజీవనజీవవేశభయకృన్నారాచనారాచను
ప్రత్యబృందావన దావనర్తనపదఃవ్యారోపణాలోపభూ
సుతపద్ధారణ ధారణార్హ మణిభాసుగీవ సుగీవభి
త్తతసీలాపనలాపనద్యుతిజితఃతారాపతారాపహా.

పా. 3 కం. సుగనికారాగ్నిపాదాం, బురుహోద్వలకీర్తి నిరత • భూవనితాచి
త్తరసాయనీయసమ్యక్, కృరమాణుకలాపయానఃబంధురపచనా.

పా. 4 మాలిని. సుదుచితరకీర్తి • సుందరోదారమూర్తి
(సరసిజలిభవదనా • సంతతోత్సాహసదనా)
గురుతరవసుచేలా • గుంధితోక్తాసుకూలా
పరమభవనాళా • పార్వతీహృన్నివేశా.

రాజోపు గ్రంథము.

గో పా ల లీ లా సు ధా ల హ రి .

ప్రయాగ కామేశ్వర కవి కృతము.

[ఉదాహరణముగాఁ గొన్ని పద్యములు.]

- చ. తిగఁదిగ మానికంబులనుఁ దిద్దిన బంగరు కీలుబొమ్మలో
మగువల రూపముల్ గొని కృమంబున ద్రిమ్మరు మించుదీఁగెలో
తెగి జగతీతలంబునకు ఁ దిగ్గన జాతిన చుక్కలో యనన్
దగి వెలమించుఁబోండ్లు సతతంబు విటాళిఁ గలంతు రప్పరిన్. 1-65
- ఉ. ఈ ననఁబోని చేసుకొనఁవేటికి నా లిటుచంబు లంటి చూ
చేనని మోవిపంటిమొనఁజీరెడు దండలువట్టి వేటుగై
కోననరాదు చేరువెల ఁ కొంచమె వేటొక యెత్తుఁజూచిన
స్మాను మటంచు నమ్ముదురు ఁ మాటిననల్ పురిఁ బుష్పలావికల్. 1-67
- చ. తొలకరిమించు మించుదొరఁతో నొరవచ్చెటి మేలు మేలు క్రొం
దళుకు కడానిబొమ్మల విధంబున గాంతుల నీన నందియల్
గలగల మోగ హారములు ఁ గాటఁపుఁ జన్నుల మీఁద నూగ న
న్నలినదళాక్షు లేగి యమునా తటినీతటి నీది నిల్వఁగన్. 1-87
- చ. చిలుకలకొల్కి కాఁగిటికిఁజేర్చిన కోవులు గంటిరమ్మ యు
త్కలికలు గ్రమ్మఁగా నలరి ఁ తన్మధు బిందువు లా విసీలకుం
తల తలమీద రాల్చె నది ఁ తత్పరిరంభణసౌఖ్య మంత క
గ్గలచుయి కన్నుగోనలను ఁ గలిమ్ము ముదశ్రులు రాల్చెనో యనన్. 1-107
- కం. మల్లి కోరకవల్లి, వేల్లిత కుసుమిత పలాశఁవృక్షము హార
ప్రోల్లన దీశ నఖాంకిత, పల్లవపాణి స్తనంబువలె నమరుఁజేలీ! 1-110
- కం. అన్నలువ దీని పిరుదుం, జన్నులు గావింప సరకు ఁ జాలమిని కడున్
సన్నముగా గీసెఁ జూమి, నెన్నడు మది గాకయున్న ఁ నెఱిఁ జిక్కు నొకో! 1-142
- చ. అలికచ చన్ను లాత్మ హృదఁయస్థ సుమాశుగ తాపవహ్ని కీ
లల నిజధైర్యకాంచన ధరాధరమున్ గలుగంగ పైకిఁ జి
ప్పినగు రెండు బూదెల యభీష్టలతల్ వెలిఁ బ్రాకఁ బూయు మే
లలరుల గుత్తులో మదనుఁడాడెడి బంగరు బొంగరంబులో! 1-148
- చ. కనుగవ కెంపు రేగఁగను ఁ గబ్బి చనుంగవ మీఁద హారముల్
పెనఁగొని యూగ పెందురుమువీగ శ్రీమాంబు కణంబులం గడుం
దనులత దోగ నందెలు పదంబుల మోగ మరుండు వీగ జ
వ్వని మగలాగుఁ జూపి హరిభావము రంజిలఁ జేసె నయ్యెడన్. 1-184

ఉ. మచ్చొక యంతఃజల్లి పలుమాఱు కుశంబులు వాని పేరెదన్
గుచ్చి కవుంగలించి తఱుకుం గనుతెప్పల నప్పలించి మో
విచ్చుచు నొచ్చెనంచు నలయించుచు జేనియ లొల్క సారెకున్
ముచ్చటలాడె నానుమతి నోచిననోము ఫలించెనా చెలీ! 2-48

కం. విరితల్పము మకరధ్వజ, శర కల్పంబయ్యె మేన ధ సఖు లలదిన యీ
సిరిగందము విరహంబుధి, నురు గందంబయ్యె సరమునుం భరమయ్యెన్. 2-55

చ. నెల యవరాద్రిఁజేరె రజఃనీసతిగర్వము జాతె నిండువె
న్నెల పొగరెల్లఁ దీరె సలిసీలలనామణి గేరె దూర్పునన్
దెలతెలవారె నీ వతఁడు ధ దేవియు దేవర పోల్కి నేకమై
గలసెద రమ్మ తేపె కలంగం బనియేమిటి కమ్మ కొమ్మతో! 2-116

ఉ. జాతిన నానతో నతనిసన్నిధ నిల్వంగ నోడి పాన్పుపైఁ
జేరినతోడ నాపయికిఁ జేరి యెయారముతో కవుంగిటన్
జేరగఁదీసి వాఁ డపుడు ధ జేసిననేతలు నీకుఁ దెల్పఁగా
నేరుతునమ్మ యన్నిటికి ధ నే నిక నోరుతునమ్మ కొమ్మతో! 2-126

ఉ. వలనివాని కెందు దయవచ్చునె వచ్చిన నిందు వానితో
నలికబిల్లికై పెనఁగు ధ నాచెలి పంపునె పంప వచ్చునా
గొల్లఁడు? వానిపొందు తనకుం బదివేలకుఁ జాలుచాలునే
వల్లనపాణి! వానిఁ బలుబాసలు జేసిన నమ్మ నేనికన్. 2-179

సీ. తనుబాసి యన్య కాంతానక్తుఁ డగుటకు సైరించ నలుల చఁకోరనయన
శౌరిని బాహు పాశంబులఁ బిగఁబట్టి పెందొడల్ దొడలతోఁ ధ బెనచిపట్టి
గొనబు వాతెఁ బంటిఁకొద్దినీ నజ్జనజ్జగనొక్కి మీఁదెక్కి ధ చూచుకములు
వక్షస్థలమునాట ధ వలుదపాలిండ్లను సాము కండెంబుల ధ సారెసారె [2-196

తే. గీ. గ్రమ్మిక్రమ్మి మెఱుంగు జెక్కులను వాడి, గోరు నాడగ వడిరక్కి ధ కుసుమశరని
సమరమున నతనిమేన ముచ్చెమట బుట్ట, పెనఁగి తన పంత మీడేర్చుకొనియె నపుడు.

ఆ. వె. ఒదిగి యొదిగి యొక్కముదిత చేతుల సిగ్గుపట్టు గప్పి నిలిచెఁ ధ బద్ధనయను
చూపు దొంగ రగుటు ధ కోపక మరుగృహ, ద్వారమున కనుర్చుతలుపు లనఁగ. 3-58

ఆ. వె. చన్నుదోయి గప్పిశయముల మదనస,దనము బయలుపఱచి ధ స్తనయుగంబు
బయలుపఱచి సిగ్గుపట్టు చేతులఁ గప్ప, దానిఁ జూచి నవ్వె ధ దానవారి. 3-63

శా. చేరం బిల్చి యొకర్తు గుబ్బల పయిం ధ జేయుంచె నొక్కర్తు నిం
డారం గాఁగిటఁ జేర్చె నొక్కతెకు నొయ్యారంబు మీఱ న్మణి
హారంబుల్ సవరించె నొక్కతెకు నాహారంబుగా మోవి ప
ల్మారుం గోలఁగ నిచ్చె నొక్కతె కడున్ ధ లాలించె ముద్దిచ్చుచున్. 3-119

❧❧❧ గ్రంథమండలి ప్రచురించిన శృంగార ప్రబంధములు. ❧❧❧

* రాధికా సాంత్వనము (సప్తపదులతో) ముద్దుపళని

* సత్యభామా సాంత్వనము లింగనముఖ శ్రీకామేశ్వరకవి

* అహల్యానంక్రందనము సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు

(ఏకాశ్వాసరాధికాసాంత్వనము, వచనజై మిసీభారత—
సారంగధరచరిత్రలలోని భాగములతో)

* హంసవింశతి అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు

క్రమశః మున్ముందు వెలువరింపఁబడు శృంగార ప్రబంధములు.

** గోపాలలీలాసుధాలహరి ప్రయాగ కామేశ్వరకవి

** గాథేయోవాఖ్యానము అనంతార్యుడు

** ఉషా పరిణయము దామెర్ల అంక భూపాలుడు

** మదనమోహినీ విలాసము తక్కెళ్లపాటి లింగకవి

** రంభా నలకూబర విలాసము బండి వేంకటస్వామినాయుడు

** రత్నావళి పరిణయము ధూర్జటి వేంకటరాయకవి

** నృసింహ విలాసము పైడిపాటి వేంకటనృసింహకవి

** వల్లభాంబా పరిణయము అక్కినపల్లి నరసింహకవి

** నాగ్నజిత్తి పరిణయము వల్లూరి నరసింహకవి

** భద్రరాజపుత్రచరిత్ర చినవేంకటార్యకవి

** సునందా పరిణయము చింతగుంట కోదండరామకవి

సంస్కరణ పత్రము

పుట. పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట. పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1 12	కుంకుమ	గుంకుమ	96 2	యనన	యవన
1 14	కేళి	కేళి	104 26	లెఱపా	లెఱబా
2 27	కృపాలుని	కృపాలుని	109 22	పాలు	పాళలు
2 27	రహించు	వహించు	114 22	బుణ్ణోపలబ్ధం	బుణ్ణోపలబ్ధం
16 5	అక్కట	అక్కట	115 3	లరిగూఢు	లరిగోఢు
17 7	నగాని	నంగాని	115 8	గోరకపుణు	గోరకపుణుకు
18 12	నాటి	నాటి	117 4	చిన్నెలవనఁ	చిన్నెల వనఁ
18 26	అఱగులు	అఱగులు	117 22	ఋతు	ఋభు
19 29	యా, త్రా	యా,త్రా	118 30	మయాఁఖ	మయాఁఖ
20 2	దోస్తిమ	దోస్తిమ	120 4	జానువుచు	జానువుచుఁ
20 7	పురములు	పురములు,	123 25	కాతుకనల్లి	కాతుకవల్లి
24 4	మారు	మాఱు	125 20	దొలంగి	దొలంగి
25 19	లోడి	లోడి	129 10	బ్రధమ	బ్రధమ
26 13	పాపమొన	పాపపుమొన	132 29	విధమదెల	విధ మదెల
26 15	నరకు	నఱకు	134 24	విస్ఫోట	విస్ఫోట
36 1	దాకనిపోల	దాని కపోల	152 10	జిగిదేఱుచల	జిగిదేఱుఁ నల
37 29	పెనఁగి	పెనఁగె	152 29	నెళవుగం	నెళవుగఁ
43 22	ల్వడియఁ వారిగ	ల్వడియఁవారిగ	పీఠికలో.		
44 29	జగిఁమో	జగిఁమో			
54 13	కల్లనంచి	కల్లనంచి	పుట.కాలం. పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
56 9	నేర్పుచు	నేర్పుచు	2 ౧	౧3 దూతీమ్	దూతీమ్
66 24	నళికికదలు	నళికి కదలు	2 ౧	౨3 వ్యాపారం	వ్యాపారం
79 24	ముడునను	ముడువను	౮ ౧	౨ తీయందము	తీయందనము

